FRANJO ŠIPUŠIĆ

MOJA VJERA

24704

FRANJO ŠIPUŠIĆ

MOJA VJERA

Kateheze za vjersku poruku odraslih

Na omotu:

Zagrebačka katedrala pri zalazu sunca

Zadnja strana omota:

Dürer — Poklon mudraca

FRANJO ŠIPUŠIĆ / MOJA VJERA

IMPRIMATUR za knjigu MOJA VJERA — kateheze za vjersku pouku odraslih dao je Nadbiskupski Duhovni Stol u Zagrebu, br. 3100/1973, 15. prosinca 1973.

NIHIL OBSTAT Provincijalat Hrvatske Pokrajine Družbe Isusove, Zagreb, Palmotićeva 31. Br. 131/73.

LIKOVNA OPREMA KNJIGE: prof. Zdenka Sertić

FRANJO ŠIPUŠIĆ

MOJA VJERA

KATEHEZE

ZA VJERSKU POUKU ODRASLIH

OPATIJA, 1974.

Izdao i odgovara: Franjo Šipušić, Rakovčeva ulica 12 — 51410 OPATIJA, Tisak »PLAMEN« Slavonski Brod, Omladinska ulica 24

PREDGOVOR

Sadržaj ove knjige jesu članci koji su izlazili u Glasniku Srca Isusova i Marijina, od listopada 1971. do srpnja 1973. pod naslovom »Moja vjera«. Uz neke izmjene članci su ostali isti. Ovaj niz od 86 pouka jedna je zaokružena cjelina. Pouke predstavljaju najvažnije stavke dogmatskog dijela naše vjere. Citavu našu vjeru mogli bismo izraziti u dva pitanja i dva odgovora. Jedno od tih pitanja bilo bi: »Što moram vjerovati?« — Odgovor na to pitanje glasio bi: »Vjerovati moram sve ono, što je Bog objavio.« — Na to pitanje kušali smo odgovoriti u ovoj knjizi. — Drugo pitanje kojim bismo zahvatili kršćanstvo jest: »Kako moram živjeti, da postignem život vječni?« — Na to pitanje odgovor bi glasio: »Živjeti valja onako kako to Bog zapovijeda!« — Radilo bi se dakle o proučavanju i vršenju Božje volje, Božjih zapovijedi. Bude li zdravlja, snage i vremena, nastojat ćemo i za to područje pripremiti odgovor.

Način kojim smo pristupili problematici ove knjige pomalo je školski. Ne samo zato, što su školske bilješke i priručnici bili osnova, nego je i redoslijed i sve ostalo pomalo školsko. Ima taj postupak svojih nedostataka, ali ima i očitih prednosti; osobito sustavnost, jasnoću i tumačenje pojmova. Te prednosti su prevagnule. No ima još jedan poglaviti razlog zašto smo se odlučili za ovu metodu obrađivanja, i zašto smo odabrali baš ovaj sadržaj. Danas se nerijetko govori o vjerskim istinama bez pravog poznavanja. Posljedice su ne samo kritiziranje, nego krivo tumačenje i poricanje.

Valja se stoga vratiti na izvore vjere, k činjenicama. Tako su predmet ove naše knjige vjerske istine, i to ne samo ukoliko su istine, nego ukoliko su i činjenice. Takvih religioznih činjenica i potom istina ima puno: Božja opstojnost, ljudska duša, istine o padu čovjeka, o otkupljenju, o Presvetom Trojstvu, o milosti, sakramentima, euharistiji, vječnom životu. Da bismo to proučili; da bismo to shvatili, zatim ide i sadržaj i metoda ove knjige.

Namijenjena je odraslima koji osim informiranja o vjeri žele čuti i njeno obrazloženje. Dakako, da nisam naivan, te bih mislio kako sam u tom poslu pogodio uvijek baš najbolji put. Ne! — Ovo pred Vama jest jedan pokušaj, jedan od putova k istini.

Hvala svima koji su mi bilo pismeno, bilo usmeno davali moralnu podršku kad su počele izlaziti ove pouke, i kad je trebalo uz ne male poteškoće započeto privesti kraju. Vaše sugestije dale su mi poticaj i snagu da ovo što je već jedamput izišlo ponovo iziđe u knjizi.

pisac

Opaska: Sadržaj je uređen prema marginalnim brojevima.

SADRŽAJ

BOG

1. **Na putu prema Bogu** — Čovjek pred svojim životnim zadacima — Religioznost nas mora dovesti k Bogu — Razgovor s Bogom. 1-4.
2. **Odakle ljudima ideja o Bogu?** — Povijesni pregled — Rađanje ideje o Bogu. 5-12.
3. **Može li se dokozati da Bog postoji?** — (Sth 1, 2, 2) 13-16.
4. **Da li Bog postoji?** (Sth 1, 2, 3) — Dokazi za Božju opstojnost. 17-23.
5. **Gledaj na svršetak!** — U svijetu vlada smisao i red — Priroda ima svoj smisao u čovjeku — Čovjek ima svoj smisao u Bogu. 24-28.
6. **K Bogu nas vodi zakon u nama** — Postoji moralni zakon — Ćudoredni zakon jest određenje naravi — Obveza moralnog zakona pretpostavlja vrhovnog zakonodavca, Boga, samoga začetnika naravi, kao svoje opravdanje. 29-33.
7. **Ljudski je rod suglasan u osnovnim istinama** — Osnovne istine i temelji ljudskog društva — Postoji među ljudima duboko ukorijenjeno, općenito i izvorno uvjerenje da postoji Bog — Zadnji razlog te općenite vjere u Boga može biti samo njegova opstojnost. 34-37.
8. **Što je s nevjerom?** — Porijeklo ateizma — Teodiceja ateizma — Prave teškoće i isprike — Bilješka: II Vatikanski sabor o ateizmu. 38-47.
9. **Poteškoće široke potrošnje** — 48-50.
10. **Što Bog poručuje o sebi?** — Poruka knjige Postanka — Iz knjinje Mudrosti — Pavao Rimljanima o Bogu. 51-56.

D U Š A

11. **Čovjek je slobodno biće** — Pojava i oblici slobode — Iskustvo slobode — Granice slobode. 57-60.
12. **Što je duša?** — Što je duša? — Čovjek i njegova duša — Odakle duše? 61-67.
13. **Postoji duhovni svijet** — Postoji svijet duha — Ispravimo svoje predodžbe o svijetu duha — Izvor duhovnog djelovanja. 68-73.
14. **Duša je duhovna bitnost** — 74-78.
15. **Duša ne umire** — Što je besmrtnost? — Odakle duši prijeti opasnost od gubitka života? — Razlozi koji nas navode da tvrdimo kako je duša besmrtna. 79-85.
16. **Krist i duša** — Duša u objavi Starog zavjeta — Duša u Novom zavjetu. 86-88.

V J E R A

17. **Vjera ili tvrdoglavost** — Od povjerenja k vjeri — Što je vjera? — Put vjere. 89-94.
18. **Naravna i nadnaravna vjera** — Vjera ili religija — Red naravi — Doslovno i izvedeno značenje riječi narav — Nadnarav i njezini zahvati. 95-99.
19. **Bog je govorio ljudima** — Činjenica objave — Izvorni objave.. 100-102.
20. **Neke primjedbe** — Da li je objava potrebna, moguća, korisna? 103-107.

OBJAVLJENA RELIGIJA

Isus Krist

21. **Nekršćanski izvori za Kristovu opstojnost** — Osvrt na spomenute dokumente i njihova ocjena. 108-113.
22. **Isus Krist — kršćanski izvori** — Matejevo evanđelje — Markovo evanđelje — Lukino evanđelje — Ivanovo evanđelje — Muka i smrt Isusova. 114-119.
23. **Rođenje i djetinjstvo Isusovo** — O njegovu rodu tko bi mogao govoriti? — Rodio se u vremenu — Njegov poočim i majka. 120-123.
24. **Učenici** — Izbor učenika — Sustavni odgoj — 124-128.
25. **Petar** — Jasno obećanje — Krist je Petru podijelio prvenstvo i puninu vlasti usprkos njegovu zatajenju — Crkva od početka ispovijeda, priznaje puninu Petrove vlasti i njegovih nasljednika rimskih biskupa. 129-135.
26. **Govor na gori** — Blaženstva — Odnos prema Zakonu — Najljepša molitva. 136-139.
27. **Kafarnaum** — Uzbudljivi dani — Smišljeni izazov i skriveno obećanje — Prema ispunjenju. 140-145.
28. **Uskrsnuće Lazarovo** — Smrt prijatelja — Uskrsnuće pred svjedocima. 146-149.
29. **Isusov proces** — Koraci prema smrti — Prvaci židovskog naroda odriču se Krista i osuđuju ga na smrt — Pilatova igra i nemoć. 150-158.
30. **Kristova smrt** — Njegova smrt ima obilježja dragovoljne žrtve — Kristova smrt ima značaj zadovoljštine — Kristova smrt ima značaj zasluge. 159-162.
31. **Uskrsnuće Kristovo** — Od pokopa do uskrsnog jutra — Jutro prvog Uskrsa. 163-168.
32. **Od uskrsnuća do uzašašća** — 169-172.
33. **Isus Krist jest Bog** — Krista su navijestili proroci — Na početku javnog života Krist se odmah, kroz naučavanje, a osobito čudesima predstavio kao Božji Sin. — Apostoli i prva Crkva častili su Krista kao Boga i kao Boga ga naviještali ljudima. 173-181.
34. **Jedinstvo u osobi** — 182-187.
35. **Presveto Srce Isusovo** — prigovori — obrazlaganje kulta — odgovori na prigovore. 188-194.
36. **Bogorodica** — Marija Majka Božja — Milosti puna Bogorodica od prvog je časa svoga opstanka draga Bogu, ili što je isto, Bl. Djevica Marija jest bez istočnoga grijeha začeta — Kad je završila zemaljski život milosti puna Bogorodica uznesena je dušom i tijelom na nebo — Marija Majka Crkve. — 195-202.

PRESVETO TROJSTVO

37. **Trojedini Bog** — Objava nam otkriva tajnu Presvetog Trojstva — Odakle proizlaze teškoće u shvaćanju Presvetog Trojstva — Što je osoba, a što narav, i kako se u stvarnom biću razlikuju osoba od naravi? — Usporedbe o Presv. Trojstvu. 203-216.
38. **Otac — Stvoritelj** — Tragovima stvaranja — Od njega potječe svako očinstvo na nebu i na zemlji. 217-221.
39. **Sin — Otkupitelj** — Krist je supstancijalno svet — ima puninu posvetne milosti — ima ljudsko znanje stvoreno i stečeno te znanje blaženih u nebu — apsolutno je negrješiv. 222-229.
40. **Duh — Posvetitelj** — Duh Sveti ishodi od Oca i Sina, ili što je isto od Oca po Sinu djelovanjem volje — Duh Sveti prebiva u nama i on je onaj koji će dovršiti naše posvećenje. On je duša Crkve. 230-233.

DJELO OTKUPLJENJA

41. **Otkupljenje** — Otajstvo otkupljenja — Drama otkupljenja. 234-238.
42. **Grijeh** — Izvješća knjige Postanka o padu čovjeka — Teologija grijeha. 239-246.
43. **Otkupljenje** (II) — Što je otkupljenje? — U čemu je bit otkupljenja po Kristu. 247-254.
44. **Grijeh u životu čovjeka** — Lice i naličje grijeha — Ocjena grijeha. 255-259.

MILOST

45. **Nauka o milosti** — Život i njegova očitovanja otkrivaju nam bogotstvo ljudske naravi — Nadnarav i njezina počela. 260-263.
46. **Što je milost?** — određenica milosti — 264-262.
47. **Kakvih sve ima milosti?** Posvetna milost — Djelujuće milosti. 268-273.
48. **Priprava na opravdanje** — 275-279.
49. **Opravdanje se sastoji u pravom opraštanju grijeha** — Zablude novotara — Nauka Crkve. — 280-287.
50. **Opravdanje po savršenoj ljubavi** — Definicija i analiza skrušenosti — U čemu je savršena ljubav? 288-292.
51. **Bogatstvo novoga života** — Opravdanje nije samo u opraštanju grijeha, nego se pravednikom postaje po daru milosti koji je počelo nadnaravnog života. 293-297.
52. **Zajedničari, posinci, baštinici** — Sudioništvo u Božjem životu — Posinaštvo. 298-303.
53. **Svojstva posvetne milosti** — Posvetna milost nije u svima jednaka — Da li je moguće da pravednik izgubi milost — Sigurnost da li smo u milosti. 304-309.
54. **Plodovi opravdanja** — Po posvetnoj milosti dobrim djelima stičemo pravo na nagradu — Što je zasluga; kakvih ima zasluga i koji su uvjeti za zaslugu? — Što pravednik zaslužuje? 310-315.
55. **Svetost** — Geneza svetosti — Tvarna ili materijalna svetost — Osobna svetost. 316-322.
56. **Milost djelujuća** — Pelagijanizam — Novotari 16. stoljeća — Stav Crkve. 323-327.
57. **Djelujuće milosti su nam potrebne** — Prigovori, razlaganje i odgovori na poteškoće (Sth 1-2, 109, 9). 328-334.
58. **Milost uzdignuća** — Što su to spasonosni čini — Narav i nadnarav. 335-337.
59. **Izaijina pjesma o vinogradu** — (o dostatnoj milosti) — Smisao pjesme — Pouka pjesme o vinogradu — Osvrt na dostatnu milost. 338-341.
60. **Djelotvorna milost** — milost koja donosi plod. 342-350.
61. **Predodređenje** — Činjenica predodređenja — Produbljuje se pitanje predodređenja i sprema se teren za odgovor — Blagoslov najveće milosti. 351-358.

SAKRAMENTI

62. **Sakramenti** — Što znači riječ »sakramenat«? — Sakramenat jest znak — Sakramenat jest znak milosti — Sakramenat jest »djelotvoran znamen milosti«. 359-363.
63. **Struktura i broj sakramenata** — Struktura sakramenata — Koliko ima sakramenata? — Sakramenti donose milost onima koji ne stavljaju zapreke. 364-368.
64. **Krštenje** — Krštenje jest zapovijed Kristova — Višestruki simbolizam krštenja — Učinci krštenja. 369-374.

65. **Poziv na ispovijedanje vjere** — Potvrda jest jedan od sedam sakramenata — Učinci sakramenta potvrde. 375-380.

66. **Euharistija (1)** — Sadržaj i temelj naše vjere u Euharistiju — Nazivi za Euharistiju — Kristova prisutnost u Euharistiji — Pretvorba. 381-390.

67. **Euharistija (2)** — Što je žrtva i posebice euharistijska žrtva — Kristova žrtva bila je nagovještena u Starom zavjetu — Euharistija kao žrtva. 391-395.

68. **Euharistija (3)** — Euharistija jest trajan sakramenat — Obveza primanja Euharistije (Sth III, 80, 11) — Euharistija jest zalog našeg uskrsnuća. 396-401.

69. **Sakramenat pomirenja** — Potreba i ustanova sakramenta pomirenja — Sakramenat pokore razlikuje se od sakramenta krštenja — Pokora je pravi sakramenat. 402-407.

70. **Sveto pomazanje** — Ustanova sakramenta svetog pomazanja — Učinci Sakramenta pomazanja. 408-412.

71. **Ženidba — sakramenat** — Definicija ženidbe — Ženidba kao nalog naravi — Bog je ženidbenu vezu koja je nalog naravi na početku ljudskog roda potvrdio pozitivnim zakonom — Krist je naravni zakon ženidbe obogatio milošću novozavjetnog sakramenta. 413-423.

72. **Pitanje o rastavi** — Evanđelje o rastavi — Jedna biblijska teškoća. 424-430.

73. **Svećenički red** — Objava o sakramentu svećeničkog reda — Neka pitanja o svećeništvu. 431-438.

C R K V A

74. **Crkva znak podignut među narodima** — Imenska i stvarna definicija Crkve — Moć slike — Uređenje Crkve. 439-444.

75. **Crkva u vremenu** — Otajstveno Tijelo Kristovo — Dvije zastave — 445-448.

76. **Crkveni Sabori** — Od I do XX. — 449-459.

77. **Drugi Vatikanski Sabor** — Vremenski okvir koncila — O čemu je koncil raspravljao — Osvrt na II Vatikanski sabor. 460-465.

78. **Pavao i Augustin** — Pavao iz Tarza — Augustin. 466-470.

79. **Redovnici u Crkvi** — Biblijski temelji redovništva — Oblici redovništva. 471-478.

80. **Misijsko djelovanje Crkve** — Religiozna slika svijeta — Misijska slika svijeta. 479-481.

81. **Otkrivanje sv. Ivana Apostola** — Sadržaj viđenja na Patmosu — Budućnost Crkve kroz viziju nebeskog dvora — Sedmi pečat Novi Jeruzalem. 482-486.

POSLJEDNJE STVARI

82. **Pred smrću** — Služba smrti — Otajstvo smrti. 487-489.

83. **Odgovornost na kraju kušnje** — O odgovornosti na kraju kušnje govori Objava: Sveto pismo i crkveno učiteljstvo, a dolazimo do te istine i osobnim razumskim zaključivanjem — Razlika između osobnog i općeg suda i temelj njihove objektivnosti. 490-494.

84. **Pakao** — Izvorno i stvarno značenje riječi »pakao« — Postoji stanje u kojem duše ispaštaju kaznu za istočni grijeh i za teške osobne neokajane prestupke, i to se stanje više neće izmijeniti — Naravni razlozi potvrđuju opstojnost i vječnost pakla i naslonjeni na objavu imaju osobine nepobitnih dokaza — Slika pakla naznijeva se u kazni odbačenja i kazni osjeta. 495-501.

85. **Nebo** — Krist je govorio o vječnom životu — Stvaranje pojma o nebu. 502-505.

86. **Uskrsnuće tijela** — Uza svu smrtnost u nama živi nada u besmrtnost — Božji planovi i Božja svemogućnost — Kristovo je uskrsnuće dokaz našeg uskrsnuća i naše besmrtnosti. 506-511.

BOG

1. KATEHEZA

NA PUTU PREMA BOGU

ČOVJEK PRED SVOJIM ŽIVOTNIM ZADAĆIMA — Čovjek u životu 1.
mora riješiti bezbroj zadataka. Tu su početna pitanja govora, hodanja, hranjenja, bogaćenja iskustvom preko igre; tu je škola sa svojim dugogodišnjim i važnim formiranjem; ona na neki način čovjeku stvara život i pogled na svijet. Dolaze zatim zadaci zrele dobi: biranje zvanja, zaposlenje, osnivanje obitelji, rađanje i uzgoj potomstva. Uz ta gotovo osobna zanimanja tu je sudjelovanje u javnom životu: učitelj, radnik, vojnik, inžinjer, liječnik, bolničarka i bezbroj drugih zadataka koje život stavlja ljudima.

Ima međutim još jedan zadatak, jedno zajedničko zanimanje, koje kao da stoji u pozadini kao neki fakultativan predmet, a to je pitanje **religioznosti.** Religioznost ovdje ne shvaćamo kao pripadnost jednoj od kodificiranih religija, nego je to više onaj opći zadatak koji je postavljen svim ljudima, da jednom bace svoj pogled iznad sveg svog djelovanja i iznad svog životnog puta, te se zapitaju »Odakle dolazim, i kamo idem?« — Nije dobro ignorirati tu dimenziju čovjekova duha. Ona je prisutna, i ona je od tolikog značenja. Ne samo da je ona tu, nego je ona i dokaz, da s fizičkim radom čovjeka, s njegovim uspjesima i neuspjesima, s ispunjenjem bioloških zadataka i političkih zauzimanja, nije iscrpljen domet i potreba čovjekova duha. Čovjek kao da upravo teži za tim, da se bavi metafizikom svoga života. Ako bismo sve ono što je čovjek u životu ostvario nazvali »fizikom — prirodom«, onda bi se ova pitanja mogla nazvati »nadfizikom« ili što je isto »metafizikom«. Rekli smo i ponavljamo, da je ta sklonost metafizici, te izvođenje i rješavanje nadfizičkih zadataka, činjenica. Vidimo i susrećemo ljude koji su rješavanje metafizičkih zadataka uzeli čak kao životnu pa i isključivu zadaću. No to ne znači, da se samo oni imaju tim baviti. Metafizička su pitanja naš zajednički problem, i ljudi dobro čine, kad se uz rješavanje svojih životnih zadataka bave rješavanjem i tih nedosjetnih pitanja.

Ovdje bismo mogli postaviti još jedno pitanje. Dokle će se čovjek baviti tim religioznim pitanjem? Ima ih koji proriču kraj tim interesima. Međutim možemo bez straha ustvrditi, da dok se budu s čovjekom ponavljala neka sudbinska poigravanja, da će se dotle čovjek baviti religioznošću. Mogli bismo to reći i puno jednostavnije: doklegod čovjek bude stajao pred zadatkom smrti, dotle će se morati baviti religioznošću. Dokle će to trajati, mislim, da je svima jasno. Baš radi toga je religioznost, iako je dosta često na rubu zanimanja mnogih, temeljni faktor u životu čovjeka. Radi njezine nadvremenske kvalitete ljudi stvaraju prema njoj svoje kodekse. Čini se, štoviše, da je religija i jedina kadra da bude temelj neke zajedničke etike i kodeksa. Njezina dakle važnost nadilazi ovozemne interese, ali od nje prima svoj smisao i ovozemni život.

2. RELIGIOZNOST NAS MORA DOVESTI K BOGU — Zanimanje za religioznost, njeno doživljavanje i opravdanje ljudi su uvijek vezali uz osobnog Boga. Religioznost nije samo osjećaj. Ona je **stav** koji ima svoj objekt osobno biće. Predmet naše vjere jest osobni Bog. To je veliko ime, iako ga neki uporno pišu malim slovom. Religiozna pitanja su visokoljudska pitanja. Ekonomska podjela svijeta nije ni izdaleka toliko značajna kao što je podjela na one koji vjeruju i na one koji ne vjeruju. »In God we trust — Mi vjerujemo u Boga« piše na američkoj valuti. Kao nekoć, i danas se vode religiozni ratovi. Ljudi se ne slažu u tome tko je Bog, i odatle razdor. Tako nas pojava religioznosti nužno upućuje na Boga, kao svoj objekt. — A tko je taj Bog? Veliko je to pitanje, i odgovor nije jednostavan. Bog je svakako iznad svih naših ljudskih svađa, i on je onaj koji je već toliko puta pokazao, da ne želi, da mi uporno dokazujemo kako on jest onima, koje mi smatramo nevjernicima. A isto tako taj Bog ipak ne dozvoljava našim idejnim protivnicima da nas samo tako istrijebe što s njima ne štujemo njihova boga. Pravi Bog čeka da svi dođemo do spoznanja istine; on oklijeva da izvede na čistac raspravu o sebi. Njemu nije nikad kasno izmijeniti rezultate koji su za njega ionako samo privremeni.

No ipak, Bog nas uporno zove, čuvajući našu slobodu. On je čak zakoraknuo u našu povijest kao jedan od nas. Metafizika čovjekova života dolazi do osobitog značenja u pitanju religije koju je on sam ustanovio, u kršćanstvu.

RAZGOVOR S BOGOM — Još bi nam preostalo u ovoj pouci da pogledamo na kojem području naših moći moramo voditi dijalog s Bogom i o Bogu. Isključiti nam je područje sjetila jer ona zahvaćaju samo zamjetljive stvari. Bog spada u nadosjetnu stvarnost, u metafiziku. Za dijalog s Bogom i o Bogu trebaju nam metafizička ticala. To su naš razum i volja. Oni koji nisu našli pravi put prema Bogu ne mogu Ga niti naći. Otud toliki prigovori: Tko je Boga vidio? ili čuo? Boga se doduše može »vidjeti« i »čuti«, ali ne ovim očima i ovim ušima. Njega vidjeti znači spoznati ga, i čuti ga, znači razumjeti njegove poruke. **3.**

Bog je duh. I tražiti nam ga je očima duše. Kod tog traženja Boga začinje se i odvija u nama složeni postupak spoznajne naravi. Mi sami moramo stvoriti svoju sliku o Bogu, moramo je pročistiti i obogatiti. To je posao ne jednoga dana, ne jedne kateheze, nego čitava života i dugih razmišljanja. Bog nadilazi naša shvaćanja.

To je ono što smo htjeli naglasiti, da moramo prema Bogu krenuti pravim putem; da nam je dijalog s njime i o njemu voditi na istoj valnoj dužini na kojoj on živi i djeluje, a to je misao. Ako smo našli pravi put k njemu, tada ćemo ga ne samo naći, nego će nam se on otkriti u svom bogatstvu.

— — —

Nastojali smo u ovoj katehezi upozoriti na religiozne potrebe čovjeka; na njegove metafizičke zadatke, koje mora riješiti uz svoje dnevne obveze. Religiozni interes čovjekov je očit. Čovjek je religiozno biće. Nije mu dosta da ga se odgaja bez te dimenzije. Ako se to ipak silom provodi, čovjeka se lišava nečega što je za nj bitno. — Nadalje, ta religiozna orijentacija ima svoj predmet kao svoj smisao i kao svoje opravdanje, a to je osobni Bog. Realnost tog bića i potom opravdanju religioznosti posvećene su ove pouke. **4.**

Mi tražimo Boga i naša su traganja opravdana njegovom realnošću. — Još smo jedno važno pitanje željeli naglasiti tijekom pouke, da je od presudne važnosti krenuti prema Bogu pravim putem. Nije dovoljno da ga tražimo bilo gdje. Moramo ga tražiti iskrena srca i tamo gdje ga možemo naći. Apostoli su u uskrsno jutro tražili Isusa, ali su »tražili Živoga među mrtvima« (Lk 24, 6). Boga treba tražiti očima duše, umom, i to u svijetu spoznaje, a ne na području sjetila.

2. KATEHEZA

ODAKLE LJUDIMA IDEJA O BOGU?

5. Netko je ubacio među ljude misao na Boga, mogli bismo tako reći, označujući opći problem traženja Boga. Htjeli bismo naglasiti, da je to pitanje stvarno, da uistinu postoji među ljudima ideja o Bogu, te nam valja istražiti njen postanak. Ozbiljnost pitanja potvrđuje jednako pozitivan kao i negativan stav prema religiji. S pravom dakle postavljamo pitanje, tko je među ljude ubacio tu »zlatnu jabuku« zbog koje su nastale tolike rasprave među ljudima? Postavimo si još jedamput to pitanje: Odakle ljudima misao o Bogu i na Boga? Treba li koga zvati na odgovornost, što je zavadio ljude tom idejom? Ili je možda korijen te ideje u samoj ljudskoj naravi? Ovo posljednje mi prihvaćamo kao jedino ispravno tvrdeći, da naša duhovna potencija nakon svoga buđenja i lučenja od okoline ubrzo prelazi na djelatnost ispitivanja bića. Čovjek nije poput životinje samo pasivni registrator. On je istraživač; on je tako zamišljen i konstruiran da misli uzročno, da traži zadnje uzroke, te da tako nađe i najzadnji uzrok, Boga i stvori o njemu svoju sliku i pojam.

6. **POVIJESNI PREGLED** — Obzirom na porijeklo ideje o Bogu mišljenja su se ovako grupirala. Jedni su tvrdili, da je ideja o Bogu prirođena; neki, da čovjek iako nejasno ipak izravno gleda Boga; drugi su otišli toliko

u skrajnost te su tvrdili da je ideja o Bogu nestvarna, ili da se o njemu baš ništa ne može znati. — Postoji i umjerena struja o porijeklu ideje o Bogu: Misao o Bogu jest stvaran pojam. On se rađa u čovjeku na temelju objektivnog svijeta uz aktivnost razumske potencije, koja je kadra stvoriti tu ideju. To je misao naše pouke i to ćemo pokazati nakon što donesemo mišljenja koja smo maločas spomenuli.

Ineizam tvrdi da je ideja o Bogu čovjeku prirođena. U starom svijetu mislio je tako Plato, a na pragu novog svijeta Descartes. U dodiru s vanjskim svijetom mi se samo prijećamo ideja, tako i ideje o Bogu. — Velimo, da je ta teorija kriva. Mi imamo samo prirođenu sposobnost da stvaramo ideje, ali prirođenih ideja nemamo.

Onotologisti su htjeli da mi u ovom životu gledamo Boga neposredno, iako nejasno. U tom »zrenju«, intuiciji, mi spoznajemo i ostale stvari. — Međutim, naše nutarnje iskustvo ne govori nam ni o kakvom neposrednom gledanju Boga. Prema tome je i to mišljenje neodrživo.

Tradicionalizam bi htio protumačiti porijeklo ideje o 7.
Bogu da su naši praroditelji, primivši jednom objavu, prenosili svoje znanje na potomke. Tako bi predajom ideja o Bogu došla do nas. Uz tu misao škola ekstremnog tradicionalizma poriče ljudskom umu sposobnost da domisli moralne i religiozne istine. Tako bez tradicije čovjek ne bi mogao znati što je dobro, a što je zlo. — Da bi naši praroditelji primili povrh naravne spoznaje i objavu, to bismo lako prihvatili; no nijekati našem umu sposobnost da dođe do etičkih načela i do ideje o Bogu, nije pravo.

K ovima koji ipak ne niječu ideju o Bogu mogli bismo pribrojiti one koji misle da se ideja o Bogu u čovjeku rađa u nekom religioznom doživljaju; ima ih koji misle da je za stvaranje ideje o Bogu potrebno neko rasvjetljenje, pa i onih koji misle da je potrebna prava objava.

Ne isključujući neke od ovih elemenata mi ćemo svoju misao pokazati u ovoj pouci, nakon iznesenih mišljenja.

Agnosticizam na polju teodiceje tvrdi da o Bogu ništa 8.
ne možemo znati. No ne samo obzirom na Boga, nego i općenito govoreći, ništa sa sigurnošću ne možemo spoznati.

Međutim agnosticizam je kao filozofski sustav kompromitiran. Sa sigurnošću bi se ipak moglo barem to spoznati da se ništa sigurno ne može spoznati. Taj se slučaj naziva proturječjem. Nešto je dakle u pozadini kad se niječe sposobnost spoznaje Boga. Otvara se put nečemu drugome. Tako i jest.

9. **Materijalizam i pozitivizam** tvrdi da je ideja o Bogu nestvarna, iluzorna. Po tom shvaćanju ideji o Bogu u redu stvarnosti ne odgovara ništa, nikakvo biće, a i sama ideja o Bogu rađa se kod ljudi zbog neprosvijećenosti i socijalne zaostalosti.

Mi ćemo ispravnost svog stanovišta postupice pokazati. Iznijet ćemo dokaze iz kojih će se vidjeti realnost našeg poimanja Boga. Tako će se ujedno vidjeti što valja misliti i o netom navedenim tvrdnjama. Slijedi tumačenje našeg stanovišta.

10. **RAĐANJE IDEJE O BOGU** — Pojam, ideja, misao o Bogu rađa se u zdravom, normalno razvijenom čovjeku, gotovo sama od sebe, postepeno, pod utjecajem objektivnog svijeta i čovjekovog razumskog dozrijevanja i razumske aktivnosti. Spoznaja o Bogu rađa se u nama kao i svaka druga spoznaja, i što je netko sposobniji da misli, da stvara i izvodi zadnje zaključke, taj će biti u prednosti da stvori savršeniju ideju o Bogu.

Ubrzo iza kako čovjek dođe na svjet nastaje doba njegova buđenja svijesti. Čovjek stiče iskustvo o sebi i svijetu. U nizu tog obogaćivanja pojmovima i idejama zasebno mjesto zauzima baš ideja o prvom i neovisnom Biću.

Sve to ne znači da nam u sticanju ideje o Bogu nije pomogao sređen i razuman odgoj. U formiranju prave ideje o Bogu odgoj može imati presudnu ulogu, bilo pozitivnu, konstruktivnu ili rušilačku. — Ne mali utjecaj u oblikovanju ideje o Bogu mogu imati strasti. One znaju potpuno ugasiti težnju za Bogom. Osobito lakomost i sjetilnost. No kod zdrava i sređena čovjeka ideja o Bogu dozrijeva i čisti se od nestvarnih elemenata i to postepeno pod utjecajem objektivnog svijeta. Kako nam je to opravdati?

11. **1. Naš um ima sposobnost stvaranja pojmova** — Njemu je svojstvena općenita spoznaja; spoznaja univerzalnih pojmova: bića, uzroka, reda, dobrote. Mi posjedujemo ne samo težnju, nego i sposobnost da istražimo posljednje uzroke. Čovjek ide za tim da pozna stvar do kraja. Naš razum posjeduje moć apstrahiranja, izlučivanja ideja iz pojedinačnih predmeta. Tu je na djelu sposobnost poopćivanja, stvaranja »lika« stvari, slike koja mnogima pristaje. — Imamo moć »tipiziranja«, idealiziranja, stvaranja općih normi dobra, ljepote, istine. Dakle, **naš je razum sposoban da stvori pojam o nekoj stvari, pojavi, biću.** U tom poslu mu pomaže **volja**, osobito u stvaranju pojma o Bogu. Volja neumorno teži za dobrim, za srećom. Poučena iskustvom da su dobra ove zemlje nesigurna, volja pomaže razumu da istraži zadnje uzroke. Tu su i naši **osjećaji**, osobito oni viši. Oni potpomažu naše težnje uma i volje. Isto tako naša **predodžbena moć** pruža umu elemente koji mu pomažu kod formiranja ideje nepredočivoga. Tu je i **savjest.** Spomenuta doduše na zadnjem mjestu, ona je uistinu velik savjetnik u poslu oko traženja Boga. Ona smiruje svojim blagoslovom, a skuplja se i grči u bježanju pred Bogom.

12. **2. Objektivan svijet takav je da pomaže našem umu u stvaranju ideje o Bogu.** — Bića ovoga svijeta nemaju zadnji razlog svoga opstanka u sebi. To upućuje naš um da traži dalje. Svijet je pun ljepote, reda, istine. Sve nas to navodi na zaključivanje da mora postojati graditelj svijeta. Izmjena dana i noći; ljeta, jeseni; zime i proljeća; sušnih i kišnih dana; upućenost životinskog svijeta na biljni svijet, te ovisnost čovjeka od životinjskog i biljnog svijeta s jedne strane, a gospodstvo čovjekovo nad životinjama s druge, sve nas to sili da tražimo gospodara ovoga svijeta, jer nas i pojave i život nadilaze. Svijet je stariji od nas i skupa s njime smo podvrgnuti nečijim planovima.

Tako se pod utjecajem objektivnog svijeta, uz naravnu i prirođenu sposobnost, u zdravu čovjeku rađa misao o biću koje je začetnik i uzrok svijeta i života na svijetu. K tome nas vode i naša daljnja razmišljanja.

Pokazali smo da je svijet takav da nas vodi k formiranju ideje o Bogu. Ništa čudno. Djela govore o svojim za-

četnicima. No pokazali smo i to, da je čovjek kadar stvoriti ideju o Bogu. On ima za to sposobnost i naravnu težnju. Čovjek je usmjeren prema Bogu.

Odgovorili smo na pitanje odakle ljudima ideja o Bogu. Ona je tu nikla, iz razumne naravi uz pomoć objektivnog svijeta. O tome i u idućim poukama.

3. KATEHEZA

MOŽE LI SE DOKAZATI DA BOG POSTOJI?

Sth I, 2, 2

13. **Napomena:** Ova i slijedeća pouka doslovan su prijevod iz Teološke sume Sv. Tome Akvinskog. Nešto zrelije i ozbiljnije o ovim pitanjima jedva bi se pronašlo. Građa je doduše teška, ali nije neshvatljiva. Treba o njoj ponovno i ponovno razmišljati. To osobito vrijedi za dokaze za Božju opstojnost. Za bolje razumijevanje upozoravam kako su građeni članci sv. Tome u Sumi. Najprije imamo naslov, koji je u ovom artikulu isti kao i naš naslov. Naslov je zapravo pitanje na koje se odgovara u članku. Iza naslova slijede teškoće. Tu je iznesena glavna problematika koja je spletena oko tih pitanja. Na te teškoće Toma ne odgovara odmah, nego na kraju članka, iza kako je donio pravi odgovor i iza kako je protumačio i opravdao pravi odgovor u sredini članka. Mi smo naznačili pravi odgovor nakon teškoća riječju »Pažnja!«, a tumačenje u sredini članka riječju »razlaganje«. Slijedi tekst sv. Tome:

14. **PRIGOVORI:** 1. Čini se da Božju opstojnost ne možemo dokazati. Božja je opstojnost članak vjere; ono pak što spada na vjeru, ne može se dokazati; dokazivanjem naime stvar biva očita, a vjera je baš o stvarima koje nisu očite, kako veli Apostol (Heb 11). Dakle, da Bog postoji, ne može se dokazati. (odgovori na poteškoće kod br. 16)

2. Postupak dokazivanja pretpostavlja poznavanje biti; kako o Bogu ne znamo što jest, nego što nije, čini se da nemožemo dokazati da Bog postoji.

3. Kad bismo uspjeli dokazati da Bog postoji, mogli bismo to učiniti samo iz učinaka; no učinci nisu u razmjeru s Bogom. Bog je neizmjerno savršen, učinci nisu; između ograničenog i neizmjernog nema odgovarajućeg odnosa (proporcije); a kako se narav uzroka ne može otkriti iz neproporcionalnog uzroka, čini se, da ne možemo dokazati da Bog postoji.

PAŽNJA! Ovim se prigovorima protivi Apostolova riječ: »Jer što je na njemu (Bogu) nevidljivo, razabire se i opaža po stvorenjima« (Rim 1,20). A to ne bi bilo tako, kad se po njegovim stvorenjima ne bi moglo pokazati da Bog postoji; prvo naime što o nekome znamo jest da postoji.

RAZLAGANJE: Imamo dva načina dokazivanja: prvi polazi 15.
od uzroka i nazivamo ga »radi toga«, i taj je put od stvari koje su naprosto starije; polazi se od onoga što je u redu opstojnosti prvije (kao kad bismo od sunca dokazivali svjetlost). Drugi je put kad nešto dokazujemo polazeći od učinka (od pojave svjetlosti dokazujemo izvor svjetla, sunce). Naziva se taj put dokaznim postupkom »jer«. Taj način dokazivanja polazi od onoga što je nama bliže. Kako nama učinak može biti poznatiji nego njegov uzrok, od učinka dolazimo k sigurnoj spoznaji uzroka. Iz bilo kojeg naime učinka može se dokazati opstojnost njegova uzroka; i ako su učinci nama poznatiji, kako učinak ovisi od uzroka, poznamo li učinak, nužno preegzistira njegov uzrok. I zato da Bog postoji, kakogod nam to nije očito po sebi, obzirom na nas, može se ipak dokazati iz učinaka koje znamo.

ODGOVOR NA POTEŠKOĆE: (Br. 14:1, 2, 3) — 1. Na prvi 16.
prigovor odgovaramo, da istina, da Bog postoji, i ostalo što o Bogu možemo razumom dokučiti, kako veli Rim 1, 20, nisu članci vjere, nego prethodnice vjere (praeambula fidei). Tako vjera pretpostavlja naravnu spoznaju, kao što milost pretpostavlja narav, i kao što savršenost pretpostavlja usavršavanje. Ništa tome ne smeta, što neki, ono što je po sebi moguće dokazati ili doznati, prime od nekoga po vjeri, osobito ako ne shvaćaju dokazni postupak.

2. — Kad se dokazuje opstojnost uzroka iz opstojnosti učinka, nužno se uzima učinak umjesto određenice (defini-

cije) uzroka, kako bi se dokazala njegova opstojnost. Upravo se to ovdje događa kod dokazivanja Božje opstojnosti. Da bi se dokazalo kako nešto postoji, moramo uzeti u dokazivanju kao kariku (medium demonstrationis) samo značenje imena, a ne bît. Pitanje o bîti slijedi tek nakon pitanja o opstojnosti. Božje se ime uzima iz učinka (Stvoritelj, onaj koji je stvorio), i zato u dokaznom postupku, kad se dokazuje Božja egzistencija iz učinka, smijemo uzeti kao dokaznu kariku to, što bi značilo Božje ime.

(NB! Evo odgovora na prigovor drugim riječima. Poteškoća veli da postupak dokazivanja pretpostavlja poznavanje bîti, naravi. Odgovaramo: Pretpostavlja poznavanje bîti ondje gdje se analizom iz bîti izvode svojstva .— No gdje se iz učinka zaključuje, ne toliko na samu narav uzroka, koliko na njegovu golu egzistenciju, taj prigovor otpada. Mi smo si svi svjesni da nas onaj prvi spomenuti način dokazivanja Božje egzistencije ne bi nikuda doveo. Ovaj drugi način je dopustiv i vodi nas prema cilju. Kad su učinci stvarni, stvaran je i njihov uzrok. A o tom uzroku barem to znamo, da postoji.)

3. Iz neproporcionalnih učinaka ne može se imati savršeno znanje o uzroku, ali se iz bilo kojeg učinka sa sigurnošću može dokazati opstojnost uzroka, kao što je rečeno u razlaganju; i tako se iz učinaka Božjih može dokazati da Bog postoji, iako ga po tim učincima ne možemo spoznati savršeno kakav je u svojoj bîti.

4. KATEHEZA

DA LI BOG POSTOJI?

Sth 1, 2, 3

PRIGOVORI: 1. — Čini se, da Bog ne postoji. Ako je **17.**
naime od dviju suprotnosti jedna neizmjerna, posve uklanja drugu. Tako bi trebalo biti i kod Boga. On bi morao biti neizmjerno dobro, i ako bi postojao, ne bi smjelo biti nikakva zla. A zlo postoji u svijetu. Dakle, čini se da Boga nema.

2. — Nadalje. Što se u svijetu može postići s manje počela, ne treba ih umnažati. Čini se da se pojave u svijetu mogu protumačiti počelima i bez Boga; pojave u naravi mogu se svesti na počelo što ga nazivamo priroda, a pojave koje spadaju na mišljenje, mogu se svesti na razum i volju. Nema dakle potrebe da tvrdimo kako Bog postoji.

Pažnja! Navedenom se protivi ono što donosi knjiga Izlaska 3: »Ja sam onaj koji postojim«.

RAZLAGANJE: Da Bog postoji dokazuje se na pet načina: **18.**

Prvi je i očevidniji **put koji polazi od nastajanja.** Sigurno je, i to vidimo, da u svijetu nastaju bića. Sve što nastaje, bude to po drugome. Ništa naime ne nastaje, osim ukoliko je usmjereno na ono prema čemu teži. A nastajanje uzrokuje samo biće koje već postoji. Sâmo nastajanje i nije drugo, nego prijelaz iz reda mogućnosti u red opstojnosti. Iz reda mogućnosti u red opstojnosti biće ne može biti prevedeno osim po biću koje već postoji; kao što toplina, koja već jest, tj. vatra, prenosi drvo, koje je tek u mogućnosti da gori u čin i tako uzrokuje promjenu i preinačuje ga. — Nije moguće, da bi jedno te isto biće bilo u isto vrijeme i pod istim vidikom u redu mogućnosti i u redu postojanja. To je moguće tek pod raznim vidicima. Ono što je vruće, ne može biti hladno, nego je u isto vrijeme u mogućnosti da bude hladno; nemoguće je dakle, da bi biće pod istim vidikom i na isti način bilo podloženo nastajanju i samo ga izvodilo, ili da sâmo za se uzrokuje prijelaz iz mogućnosti u čin. Sve dakle, što nastaje, tj. prelazi iz reda mogućnosti u red opstojnosti, nastaje po drugome. — Ako nadalje te

promjene nastaju po biću koje je i samo podložno promjenama, i ono sâmo mora doživljavati promjene po drugome; ovo opet po drugome. U ovim stvarima ne može se ići u beskonačno, jer tako ne bilo ni prvog bića koje bi uzrokovalo nastajanje, a dosljedno niti slijedećih bića, jer druga bića ne uzrokuju nastajanje, osim što su i sâma nastala od prvog pokretača; tako štap sam ne pokreće, osim u koliko pokreće ruka. Nužno je dakle doći do prvog pokretača, koji nije ni od koga nastao, a toga svi smatramo Bogom.

19. Drugi put dokazivanja jest **s područja tvornog uzroka.** U stvarima koje zamjećujemo sjetilima nalazimo niz tvornih uzroka; a nema ga, a niti je to moguće, da bi netko bio uzrok sâma sebe, jer bi tada postojao prije samoga sebe, što je nemoguće. Nemoguće je nadalje, da bi niz tvornih uzroka išao u beskraj, jer je u nizu ovisnih tvornih uzroka prvi uzrok srednjega, srednji opet uzrok posljednjega, bilo da su međuuzroci mnogi, ili samo jedan. Otkloni li se uzrok, nestaje i učinak; ako dakle ne bi bilo prvog tvornog uzroka, ne bi bilo ni zadnjeg, ni srednjeg. Ako se u nizu tvornih uzroka ide u nedogled, nema ni prvog uzroka, a neće biti ni zadnjeg, niti međuuzroka; što sve skupa ne stoji. Dakle, prisiljeni smo priznati da postoji prvi tvorni uzrok, što ga svi zovu Bogom.

20. Treći put dokazivanja uzet je **iz diobe bića na nenužna i nužno biće.** Nailazimo naime na takova bića koja mogu postojati i nepostojati, nastaju naime i nestaju, i dosljedno, mogu biti i ne biti. Nemoguće je, da bi takova bića uvijek postojala, jer za ono što je moguće da ne postoji, bilo je, da nije postojalo. Ako za sva bića vrijedi, da je moguće, da budu i da ne budu, onda nikada nisu postojala. Kad bi sve to bila istina, onda ni danas ne bi ništa bilo, jer ono što ne postoji, ne počinje postojati, osim po biću koje postoji. Ako dakle nikad nije bilo bića koje jest, nemoguće je da bi ikad počelo išta postojati, a ni danas ne bi ničega bilo; što je sve krivo. Nisu dakle sva bića nenužna, nego moramo priznati nešto nužno u bićima. Ono opet što je nužno, ima razlog svoje nužnosti u sebi ili negdje drugdje. Kod nužnih bića ne može se ići u beskraj, slično kao i kod tvornih uzroka, kako je već dokazano. Moramo dakle priznati biće

koje u sebi nužno, biće koje nema razlog svoje opstojnosti drugdje, nego je ono uzrok nužnosti kod drugih. To biće svi nazivamo Bogom.

Četvrti put polazi **od mjere savršenosti** koja se očituje 21.
u bićima. Ima naime bića koja su više ili manje savršena, istinita, plemenita, itd. »Više ili manje« tvrdi se o onome što je različito, ukoliko se u obojem obistinjuje nešto od onoga što najviše jest. Na primjer: toplije je ono što je bliže onome što je najtoplije. — **Ima tako nešto** što je sama istina, dobrota, plemenitost, i dosljedno, što je u najvišoj mjeri biće, jer ono što je najistinitije, to je u najvećoj mjeri biće, kako se veli u 2 Metaph. Ono pak što se naziva takovim u najvišem stupnju, razlog je svega, što spada u taj red; kao što je vatra, koja je najtoplija, razlog svake topline, kao što se tvrdi u spomenutoj knjizi. — Postoji dakle biće, koje je razlog opstojnosti svih bića, i dobrote, i svake savršenosti, a nazivamo ga Bogom.

Peti način, kako se dokazuje Božja opstojnost, polazi 22.
od usmjerenosti u bićima. Vidimo naime kako bića kojima nedostaje spoznajna moć ipak rade svršno; vidi se to iz toga što uvijek, ili vrlo često, djeluju na isti način da postignu ono što je najbolje. Iz toga je jasno da ne postizavaju cilj slučajno, nego smišljeno. — Postizavaju ta bića, koja nemaju vlastite spoznaje, cilj, usmjereni od nekoga tko shvaća, razumije, kao što strijelac upravlja strelicom. Postoji dakle razumno biće, koje sva bića u prirodi usmjeruje prema cilju. Nazivamo to biće Bogom.

ODGOVORI NA POTEŠKOĆE: Na prvi prigovor valja reći 23.
ono što veli Augustin u Priručniku (c. 1, circa princ): Bog, kako je sama dobrota, nikad ne bi dopustio pojavu zla u svojim djelima, kad ne bi bio u tolikoj mjeri svemoguć i dobar, da i zlo pretvara u dobro. To dakle, da Bog trpi zlo, djelo je njegove beskrajne dobrote, kad i po zlu i slabosti polučuje dobro.

Na drugu poteškoću valja reći ovo: Kako priroda djeluje usmjerena od nekog višeg činioca, nužno se po onom što se zbiva u prirodi dolazi do Boga, kao do prvog uzroka. Slično tome i ono što biva po vlastitom usmjerenju, va-

lja svesti na viši uzrok, koji nije ljudski razum i volja, jer su to nestalna i nedovoljna počela. Sve što je nestalno i nesavršeno valja svesti na prvi princip koji je stalan i u sebi osnovan, kao što je pokazano.

5. KATEHEZA

GLEDAJ NA SVRŠETAK!

24. »Štogod radiš, radi razumno, gledajući na svršetak!« — veli stara mudrost. — Ako smo do sada dokazivali kako je Bog stvoritelj i začetnik svega, isto tako je važno promatrati Boga kao cilj, smisao i završetak svih nastojanja čovjekovih. Zato ovo promatranje može biti zanimljivije, jer je životnije. Tvrdimo ovo: Bog, čije smo ime čuli, i prema kojem su usmjereni naši putovi, taj je Bog u sebi vrijedan da bude naša meta, naš cilj; da prema njemu težimo. I to ne samo kakogod; bez njega naš život nema smisla. I što je isto; ako Boga ne upoznamo i ne postignemo, mi ćemo biti nepopravljivo nesretni.

25. **U SVIJETU VLADA SMISAO I RED** — Ima ljudi koji misle, da u svijetu vlada samo nered. Međutim, nemaju pravo. Svijet je pun smisla i reda. Taj se smisao i red očituje u susljednom nizu djelovanja, koje uvijek ide za tim da se nešto ostvari. U tom baš i jest red i smisao. Nema, ni u prirodi, niti među ljudima takova djelovanja koje ne bi k nečemu vodilo. Svaka tvornica nešto proizvodi, osim toga daje zaposlenje ljudima. U tom je njezin smisao. Cilj, svrha tako je tu na djelu, da diktira posve određen način i slijed djelovanja, da se baš to i to postigne. Ako u tvornici automobila proces proizvodnje ne bi na kraju donio ispravan automobil, to ne bi bila tvornica automobila nego zabavište ili ludnica.

Imamo i drugih primjera i zahtjeva reda: Orač je pošao na njivu da ore. Što daje smisao njegovu oranju? Nije si to teško domisliti. Svrha je negdje na kraju čitavog niza djelovanja, ali je ona prisutna i kod oranja. Oranje je prvo, iza njega slijedi sjetva, iza sjetve žetva, pa vršidba, pa mljevenje, pa najzad pečenje kruha. Kruh je dakle na kraju djelovanja, ali je on i na početku i neprestano prisutan kao ono što određuje djelovanje. U tom nizu uočujemo više toga: Kruh daje smisao svemu djelovanju od oranja do pečenja. Bez tog smisla sav bi posao bio uzaludan. Nikuda ne bi vodio. Sjetimo se samo kako izgleda kad kakva elementarna nesreća uništi usjeve i time sav smisao posla. U kruhu je opravdanje svega onoga što čovjek poduzima. — Nadalje: Kruh kao konačna svrha diktira posve određen slijed djelovanja: najprije ćeš orati, zatim sijati. I to ćeš sijati ne u suhu zemlju, nego nakvašenu; tada ćeš čekati da uzraste i dozori. Tada ćeš žeti, ovršiti, osušiti, mljeti i tek tada peći kruh. — Sličnih primjera smisla i reda naći ćete na svakom koraku: kod gradnje kuće, kod posla u tvornici, kod rada i spremanja u kući; putovanja također pokazuju, kako postoji red i smisao. Kad putujemo, mi nekamo idemo. Cilj određuje naš put. Mi radi tog cilja biramo prijevozna sredstva i vrijeme da stignemo onamo kamo želimo. Nije svejedno ići na bilo koji vlak, i u bilo koje vrijeme. — Naše ceste nekud vode. — Tako u svijetu vlada smisao i red. Kad neka stvar izgubi smisao ona nestaje.

26. **PRIRODA IMA SVOJ SMISAO U ČOVJEKU** — Rekli smo da postoji strogi zahtjev smisla. To se očituje na svim područjima u prirodi. Mi znamo da je priroda bogata, da je raskošna, da ne štedi. — U vrtu cvate voćka. Ona je puna cvijeta. Mi znamo, da će tek neznatan dio doći do ploda. Ali i to znamo, da je za sigurnu oplodnju potrebna velika množina cvjetova. — Povrh toga mi znamo, da to cvijeće nije tu samo zato da služi oplodnji. S njega pčelice skupljaju med, obavljajući tako dva posla, oplođivanja i skupljanja meda. Tu je prizor rascvjetale trešnje što ga slikar želi prenijeti na platno. Tu će na kraju biti i zreli plodovi koje će čovjek sebi spremiti za hranu. Ne postoji trešnja samo zato da u lancu života bude samo jedna karika. Ne! Ako malo analiziramo bilo koji cilj koji je postavljen uz stablo trešnje vidjet ćemo da svaki od njih svršava konačno kod čovjeka. Čovjek sadi i uzgaja trešnju za sebe. Bez obzira na to, da li se radi o hrani, ili je odgaja iz estetskih pobuda, ili je odgaja radi odmora na kraju tjedna, ili je uzgaja radi skupljanja meda; on to radi

rade sebe. Za sebe čovjek obrađuje polja, sadi vinograde, gaji voćnjake, gradi tvornice, zida mostove, probija tunele, gradi ceste i gradove. Sve je to i odviše jasno. Smisao je na djelu i on diktira djelovanje i red. Kod svega toga ne treba previše naprezanja da se uoči kako neživa priroda služi životu; kako niži oblici života služe višima i u njima imaju svoj smisao i opravdanje. Zemlja bi se bez čovjeka ubrzo pretvorila u napušten vrt bez gospodara i bez smisla.

27. **ČOVJEK IMA SVOJ SMISAO U BOGU** — Zakon, da svako biće ima svoj smisao, bilo u sebi, bilo u nekom drugom biću, vrijedi i za čovjeka. U čovjeku ima svoje opravdanje sve što ga okružuje, ali čovjek dobro zna, da njegova sreća nije time osigurana ni ostvarena, što mu se, recimo, sve pokorava i njemu služi. Toliko toga fali za pravu i trajnu sreću. Toliko toga ima što s uspjehom podgrizava našu sigurnost. Toliko toga nemamo, da bismo sami mogli živjeti i biti sretni. Drugim riječima: sve, vidimo, živi za čovjeka; A zašto živi čovjek? — Da li smo odjednom tu stali sa potrebom smisla? Da li je on jadniji od svih bića što živu? Što je s njegovim smislom i preko njega sa smislom čitavog kozmosa? Ta u njega kao gospodara sve gleda i po njemu bi imalo naći svoj završni smisao i potom sreću.

28. Svršetak je čovjekov zagonetan. Ako bi smrt i privremeno odgodila ostvarenje, osmišljenje života, možda ipak ona ne bi izbrisala smisao. Ona je zapravo najozbiljniji protivnik čovjekova smisla. U nama je težnja za životom, možda postoji i njegovo ostvarenje. Odgoditi ostvarenje, ili ga učiniti uvjetnim od nekih postavki, ne znači stvar proglasiti besmislenom. — Svakako, težnja za životom, u kojem je jedinom smisao ovog životarenja pred smrću, tu je u nama. Ta težnja jest stvarna. Smisao je dakle našeg života tu pred zatvorenim vratima. I baš iz te čovjekove težnje za smislom, za životom, iz te stvarne težnje zaključujemo i na stvarnu mogućnost ostvarenja. Nijedna naime čovjekova težnja nije u prazno. Težnju za istinom čini stvarnom i opravdanom istina koju otkrivamo. Težnju za dobrotom opravdava dobrota koju susrećemo. Težnju za životom opravdava, osmišljuje budući život. Ovaj nije dostatan. Stvarnu težnju, stvaran budući život. Samo prenošenje života ne daje smisao ovom trpljenju.

Sve nas ovo dovodi do zaključka, da postoji smisao našeg života i našeg svršetka; mora postojati onaj koji će darom života u dobroti sve dovršiti i opravdati smislom. To je Bog. Njegovo je ime istina, dobrota i život i bogatstvo. Odatle mu i naše ime »Bog«.

6. KATEHEZA

K BOGU NAS VODI ZAKON U NAMA

29. Postoji moralni, ćudoredni red. O tome nitko ne sumnja. Ljudi se razilaze više u tome, kako bi protumačili odakle ćudoredna obveza. Ima ih koji misle da je ćudoredna obveza društvenog porijekla. Prema njima je društvo odredilo što će biti dobro, a što zlo. I to se u načelu može svaki dan mijenjati. Ako je naime društvo izvor ćudorednog reda, onda ga ono može po volji mijenjati. — Ima ih koji misle da je razlikovanje dobra i zla neki ostatak u nama od pradavnih vremena. Čudno je to čuti, osobito od onih koji zagovaraju razvitak svijesti. — Neki vele, da smo iskustvom stekli, što je dobro, a što je zlo, pa se prema tome vladamo, i tako bi nastali zakoni. — Ove teorije o porijeklu moralnog zakona nisu ispravne. Nije ovdje mjesto da ih opovrgavamo. Mi ćemo iznijeti samo ispravnu nauku polazeći od činjenice da postoji moralni zakon kao određenje naše naravi, i to određenje zahtijeva zakonodavca kojeg mi nazivamo Bogom. Svoje ćemo tvrdnje opravdati.

POSTOJI MORALNI ZAKON — Činjenicu moralnog zakona ne treba puno dokazivati. U tom se svi slažu. Svi se naime slažu u tome da valja činiti dobro a izbjegavati zlo. To i jest najopćenitija formula moralnog zakona. Kad to ljudi ne bi priznavali i kad ga ne bi smatrali dovoljno poznatim bilo bi besmisleno bilo koga zvati na bilo kakovu odgovornost. Čak i oni koji na sav glas niječu opstojnost moralnog zakona grade zatvore i logore, naravno zbog toga, da bi zatvorili neke ljude koje smat-

raju krivima. Znači, da su se o nešto ogriješili. Ako ne postoji osnovni zakon »čini dobro, a izbjegavaj zlo« nema vlasti koja bi nas mogla vezati bilo kakovim propisima. Svi propisi temelje se na tom zakonu. Ako nema opće priznatog i valjanog moralnog zakona tada se sve ruši: pravo na sticanje, jer nemate načina kako bi svoje obranili; ugrožen je život pojedinaca i naroda. Ako nemaju sile da se održe, nemaju pravo da žive. — Postoji dakle temeljni moralni zakon, osnova svih pravednih zakona, pozitivnih, bilo Božjih, bilo ljudskih.

30. ĆUDOREDNI ZAKON JEST ODREĐENJE NARAVI — Kad velimo da je osnovni moralni zakon određenje naravi, tada želimo reći, da bi bez njega narav bila sporazumna bilo s dobrim bilo sa zlom; postigla ona nešto ili ništa, ili čak nešto što je uništava. Zašto je to tako? — Svaka narav kao počelo djelovanja mora imati svoje određenje, da po tom djelovanju, naređenom, postigne ono za čim ide, da joj bude dobro. Ako oduzmemo ljudskoj naravi zakon »čini dobro, a kloni se zla«, time smo je stavili u položaj neizvjesnosti. Jasno je dakle da narav mora imati svoje određenje. — Narav nadalje mora biti usmjerena na način koji njoj odgovara. Moralna zapovijed »čini dobro« baš je takova da odgovara naravi. Poštuje naime njezinu slobodu i samoodlučivanje. To usmjerenje ćemo malo protumačiti: Ako želimo da nam konji uzoru njivu, moramo ih upreći, usmjeriti na način koji njima odgovara, da nam uzoru njivu. To usmjerenje jest fizičke naravi. — No ako želimo da naše dijete ide u školu, nije dosta da ga fizički usmjerimo. Dijete će nas izigrati i pobjeći iz škole. Djetetu treba drugo, svojevrsno usmjerenje. Njega treba poučiti i dokazati mu, a onda zaprijetiti, ako se posluži slobodom na svoju štetu. Dijete je slobodno, ima pamet, pa ga valja opametiti, usmjeriti, onako kako to iziskuje njegova narav: »To čini, i živjet ćeš!« — Čini ovo, što usavršuje tvoju narav, što razbuđuje tvoj um, što oplemenjuje tvoje srce i osjećaje. Izbjegavaj lijenost, i sve što ti škodi i razara tvoju narav bilo sada, bilo u budućnosti! — Tako ćemo svome djetetu dati pouku i poticaj da se prihvati posla i to slobodnom odlukom. To usmjerenje jest dakle druge naravi nego ono s životinjama, fizičko. — Sličnu životnu, dubinsku smjernicu, određenje, primili smo svi, i bez nje se ne bi dalo ništa nadograditi na naš život i poštenje. To određenje naravi tako je općenito, i tako je utkano u naše tkivo, da je to svima i po sebi očito kao osnovno načelo koje je temelj svakog drugog dokazivanja, pokazivanja, odgoja i vezanja zakonom. Kad to načelo ne bi bilo svima dovoljno poznato uzaludni bi bili svi naknadni propisi, a beskorisne bi bile i kazne.

Ponovimo ukratko: »Čini dobro, a izbjegavaj zlo!« osnovno je načelo moralnog zakona. Kad bi ono bilo nestvarno i sama bi narav bila neodređena, iluzorna i nikud ne bi vodila.

31. OBVEZA MORALNOG ZAKONA PRETPOSTAVLJA VRHOVNOG ZAKONODAVCA, BOGA, SAMOGA ZAČETNIKA NARAVI, KAO SVOJE OPRAVDANJE — Kod istraživanja dovoljnog razloga moralne obveze pružaju nam se tri mogućnosti: moralna obveza potječe ili od same naše naravi, kako su htjeli neki mislioci; ili je izvor moralne obveze kakva ljudska, čovjeku izvanja, socijalna ustanova; ili je najzad dovoljan razlog naše moralne obveze sam začetnik naše naravi, koji je po svojoj zapovijedi u naravi prisutan, iako je savršeno nadilazi. Osim ovih, druge mogućnosti ne dolaze u obzir, ili se lako svedu na jednu od ove tri — Od spomenutih mogućnosti prva i druga ne tumače ni porijeklo ni opravdanje moralne obveze. Ostaje dakle treća mogućnost: Postoji vječni zakonodavac, konstruktor, začetnik naše naravi i gospodar naše slobode.

Isključujemo prvu mogućnost, da bi se naime sama narav vezala moralnim zakonom. To vezanje nema smisla. Narav bi bila ujedno zakonodavac i podložnik. Zbog obdržavanja moralnog reda, ljudi idu u smrt. Kad bi se sami vezali, sami bi se bez odgovornosti i oslobađali. Uostalom ne postoji nikakvo nutarnje iskustvo ili svijest o tome da bismo se sami vezali. Naprotiv postoji iskustvo o vlastitoj krivnji, kad kršimo zakon. Prestupili smo nečiju zapovijed, a ne svoju. Tako je očito, da porijeklo i obveza moralnog zakona ne potječe od nas. Netko drugi nam je dao taj zakon.

32. Isključujemo drugu mogućnost, da bi naime začetnik i moderator moralnog zakona bilo ljudsko društvo. Ljudska zajednica niti je začetnik, ni moderator, ni čuvar ćudorednog zakona. Moralni se zakon proteže na čine do kojih socijalne instance nemaju pristupa. Moralni zakon je kudikamo širi, općenitiji i stariji od društva. Na njemu se temelje obveze i prema samim ljudskim auktoritetima. — Nadalje, moralni zakon od nas kadikad traži da se suprotstavimo ljudskim veličinama. Prema tome porijeklo zakona ne može biti ljudsko društvo, kad je i samo podvrgnuto tom temeljnom zakonu. Prakticiranje nasilja nad podređenima i stvaranje samovoljnih zakona nije dokaz da moralna obveza potječe od društva. Radi se o temeljnim i pravednim zakonima, a ne o nazovi zakonima. Jao onima »koji svoja zlostavljanja nazivaju zakonima«, veli Sveto pismo. (PS 93, 20).

Jedini dakle moguć i razuman zaključak jest, da je temelj ćudorednog zakona u volji zakonodavca koji je začetnik, konstruktor same naravi. A to je Bog. Bez njega je naprosto neprotumačiva pojava ćudorednog reda; bez Boga taj zakon nema smisla. Briše se naime razlika između dobra i zla, između onih koji obdržavaju zakon i onih koji ga krše. Ovi su posljednji još u boljoj poziciji. Radili su što su htjeli, i nikom ništa. — Nije tako! Bog je onaj koji je auktor ćudorednog zakona. On je čuvar i osvetnik toga zakona. On stoji i bdije nad putom pravednika, da ga nagradi, nad putom zlotvora, da ga kazni.

33. Pojava dakle i opravdanje moralnog zakona vodi nas k Zakonodavcu. Taj je Zakonodavac stariji od čovjeka i od zakonâ koje mu je dao. A stariji je i od čitavog društva zajedno, jer si je kao pravi zakonodavac rezervirao vrijeme za bilancu (83. kat). Slobodnim je bićima odredio put kojim valja ići u život. Taj život će postići čineći dobro. Tako je taj Zakonodavac ogradio ponor propasti zapovijeđu: čini dobro! A sam moralni zakon, kao određenje naše naravi i kao putokaz vodi nas k Bogu. — Postoji moralni zakon, postoji dakle i zakonodavac. Koji nije ni čovjek, ni ljudsko društvo, nego netko stariji i moćniji, onaj iz čije je ruke proizašla naša narav i koji će se zanimati da li je sloboda služila na život ili na propast.

7. KATEHEZA

LJUDSKI JE ROD SUGLASAN U OSNOVNIM ISTINAMA

Naše istraživanje putova, kako ćemo naći Boga, ne bi **34.** bilo cjelovito kad bismo mimoišli ovo razmišljanje. Ako je religioznost među ljudima općenita, to nešto znači. Opće i staro uvjerenje da Bog postoji, mora imati svoje opravdanje u samoj ljudskoj naravi. Tako uistinu i jest. Naš dokazni postupak ide ovim redom: 1. Postoje osnovne istine u ljudskom društvu koje svi priznaju. 2. Jedna od tih istina jest Božja opstojnost. 3. Bez Božje opstojnosti naša bi nas narav varala u nečem što je bitno.

OSNOVNE ISTINE I TEMELJI **35.**
LJUDSKOG DRUŠTVA — Postoje kod ljudi neke istine koje su svima očite, koje se ne dokazuju, koje svi pretpostavljaju. U **mišljenju** je to počelo istovjetnosti i protuslovlja. Ako netko ne priznaje tih načela s njime ne možemo raspravljati. Kod svake izmjene misli i kod svakog raspravljanja ta se načela pretpostavljaju. Nikome ne treba tumačiti kako je svako biće istovjetno samo sa sobom, te kako u isto vrijeme i pod istim vidikom ne može biti negacija samog sebe. To je načelo apsolutne istovjetnosti. Ima i načelo relativne istovjetnosti, temelj zaključivanja i računanja. Ako je jedno jednako drugom, a drugo trećem, onda je i prvo jednako trećem. To načelo ima neizmjernu primjenu u životu. Tu se mi ne varamo. Kad bismo se tu varali, odoše sve knjige, škole i razgovori. Dominirao bi samo nered.

U **ljudskom društvu** postoje također istine, načela kojih ne dokazujemo, nego ih pretpostavljamo: **Svatko ima pravo na život, na osnivanje obitelji, na sticanje imetka.** Ne smeta što zakoniti auktoritet u društvu može, pa i mora, kod drugog i trećeg načela postaviti neke uvjete, odrediti granice, da se ne gazi tuđe pravo. Za osnivanje obitelji traži se fizička i moralna zrelost, te ekonomske mogućnosti za uzdržavanje obitelji, a kod sticanja imetka mogu se i mo-

raju postaviti granice, da se materijalna dobra ne gomilaju u rukama samovoljnih pojedinaca. Uza sve to, načela stoje. — Kod svih tih načela narav svima govori isto. Za sve ta načela jednako vrijede. Pokolebajte ta načela, u društvu će nastati neizlječivi nered. Kad ljudi počnu gubiti interes za osnivanje obitelji, za osobno sticanje, znači da se dirnulo u njihova osnovna prava i ako ih ne mogu zaštititi, povlače se. Uništeni su. Društvo koje je dirnulo u ta osnovna prava osuđeno je na propast.

Osim ove tri istine postoji još jedna. Ona je temelj i čuvarica i prava na život, i prava na osnivanje obitelji i prava na sticanje. Ta istina jest priznavanje Božanstva, začetnika ljudske naravi i čuvara moralnog i društvenog reda. Ima ih koji niječu tu istinu, no na taj se način podgrizava svaki auktoritet i društvo postaje žrtva samovolje.

36. POSTOJI MEĐU LJUDIMA DUBOKO UKORIJENJENO, OPĆENITO I IZVORNO UVJERENJE DA POSTOJI BOG — Da bismo priznali ovu tvrdnju u onom opsegu koji se tu traži, dovoljno je uočiti rasprostranjenost vjere. Oduvjek i u svim zemljama gradili su ljudi hramove i crkve; oduvijek su ljudi vezali značajnije zgode svog života s Božanstvom. Tako imamo obrede vezane uz rođenje, inicijaciju, ženidbu, smrt.

— Veliki umovi u ljudskom društvu mahom su religiozni ljudi. Tako je i danas. Pojava ateizma nije uzdrmala to opće uvjerenje o Bogu. Stav ateizma zapravo potvrđuje općenitost i dubok korijen religioznosti. Čemu stalna borba protiv nečega i nekoga koga navodno nema? — Ako su ljudi bili u zabludi obzirom na oblik Zemlje, bila je to varka njihovih sjetila. Ateizam bi htio ideju o Bogu staviti u red takovih iluzija koje prate čovjeka. Međutim, tu nema usporedbe, a »prosvjećivanja« na tom području obično se izrode u nasilje. Do ideje o Bogu ljude vodi razumno zaključivanje, a ne mašta. Ateizam je dužan odgovor što je s najistaknutijim umovima u ljudskom društvu, pa i u ateističkom, koji su smogli snage da javno očituju svoju religioznost. Iako Bog Aristotelov nije Bog sv. Franje Asiškog, Aristotel je načistu s »prvim pokretačem, koji ni od koga nije pokrenut«.

Plato ima uzvišenu ideju o Bogu; naš Dubrovčanin Ruđer Bošković bio je svećenik tog Velikog Boga. — Učenjaci ateističkih zemalja ne smiju u javnosti ni postaviti pitanje o Bogu. Zašto takav stav prema tim »siromasima« koji još imaju vjerskih predrasuda? To je planirani, dirigirani ateizam. Načelni ateizam puno govori onima koji znaju prosuđivati. Fizički zahvati, kako bi se iz ljudi istjerala ideja o Bogu isto tako kao i prava pozitivna religioznost dokazuje duboko uvjerenje kod ljudi da postoji Bog.

37. ZADNJI RAZLOG TE OPĆENITE VJERE U BOGA MOŽE BITI SAMO NJEGOVA OPSTOJNOST — Razlog nije nepristupačan. U općenitim stvarima ljudi se ne varaju. Tu su one osnovne istine o kojima smo govorili. Ako je religioznost među ljudima općenita, bilo u svom izvornom obliku, bilo potiskivana u poricanju Božje opstojnosti, tada je ona ukorijenjena u ljudskoj naravi. Tada je ona nešto o čem ljudska narav vodi računa. Ta religioznost bez Boga bi ostala bez svoga objekta. Narav bi nas varala u nečem, što je od bitne važnosti za nas. »Narav nas na to navodi, da priznamo kako Bog postoji, veli Cicero, mislilac Staroga svijeta. Ono u čemu nas narav sve izjednačuje mora biti istinito.« Mi se možemo prevariti u pojavi »izlaza« i »zalaza« sunca. Nama se čini da ono izlazi i zalazi. To je pojava na području sjetila i svi znamo da nas ona tu varaju. S uvjerenjem ljudskog roda da postoji Bog stvari stoje drukčije. Ono je rezultat naše misaone potencije. Uvjerenje i istina o Božjoj opstojnosti utemeljena je na načelu uzročnosti i dovoljnog razloga. Kad ta načela ne bismo mogli sa sigurnošću upotrijebiti u traženju zadnjeg uzroka, tada bi naša narav zatajila u nečemu što je od presudne važnosti. Teškoća koja nastaje, kako to da među učenjacima ima ateista, ovako se rješava. Može netko biti dobar inžinjer, liječnik, pravnik, astronom i uz to biti loš istraživač zadnjih uzroka. Ili si to pitanje nije postavio, ili si ga nije htio postaviti. A može se desiti i obrnuto i vrlo se često dešava osobito kod jednostavnog svijeta, da je netko skromne naobrazbe, ali izvrstan mislilac i istraživač zadnjih uzroka.

8. KATEHEZA

ŠTO JE S NEVJEROM?

38. Nevjera danas nije samo izolirana pojava, nego je ona organiziran pokret. Danas je ateizam sustav koji u nekim dijelovima svijeta gospodari javnim životom. On kuša rješavati sva pitanja: socijalne pravde, jednakosti, odgoja, proizvodnje. U nekim si je zemljama izborio sva sredstva: vlast, organizaciju, propagandu, javno mišljenje, naoružanje. Mi ćemo promatrati ateizam samo pod vidikom Božje opstojnosti, da vidimo, da li što ateizam donosi, da bi pobio naše dokaze, ili što iznosi, da dokaže svoj stav.

39. **IME I PORIJEKLO ATEIZMA** — Ateizam duguje svoje ime Bogu. Pravome ili krivome, ipak Bogu. Grčka riječ »Theos« znači »bog«. Onaj »a« ispred jest negacija. Dakle »ateizam«, »ateist« = »neboštvo«, uobičajenije: »bezboštvo«, »bezbožnik«. Ateizam jest vrlo širok pojam. Zahvaća bezbrojna područja i iziskuje opširnije analize nego se to može učiniti u jednoj katehezi.

Korijen ateizma jest u racionalizmu, agnosticizmu i naturalizmu, u tendenciji posvemašnje emancipacije čovjeka od bilo kakovih počela. Na društvenom polju on je poprimio svoju boju, jednog totalitarnog sustava. Obzirom na religiju, on je želi nadomjestiti. On imitira religiju i želi postati religija ne samo društva nego i pojedinaca. Privatan život mora biti ateistički. Sredstva kojima to želi postići nisu zapreka. K svemu tome pridolazi borbenost i agresivnost, zahtijevi podpune podložnosti sustavu i aktivna borba protiv svake religije.

Inače je praktičnih ateista bilo uvijek. Organizirani ateizam i mesijanizam dijete je XX stoljeća.

40. **TEODICEJA ATEIZMA** — Ateizam ima svoju teodiceju. Osnova teza jest poricanje Boga. No bilo bi pogrešno misliti, da svi ateisti isto misle o »bogu«. »Bog« kojeg neki od njih niječu i nije drugo nego tvorevina mašte. Vjerovati kako takav »bog« postoji i nije drugo nego ludost. No međutim ne možemo pretpostaviti da svi ateisti misle kako je »bog« strašilo. Ako je religioznost u neku ruku stav, želimo reći, da se sami odlučujemo za nju, to više je ateizam **stav.** On ima u imenu i programu to da niječe »Boga«. Dokazi za postojanje ili nepostojanje Boga nisu važni; oni idu u pozadinu. Po ateizmu Bog ne smije postojati, i ako postoji, ateisti ga neće. To je stav utjelovljenog »non serviam — neću se pokoriti!« — Zato se nijedan teoretičar ateizma nije trudio da bi trijezno i na metafizičkom planu pobijao metafizičke dokaze za Božju opstojnost.

Kako u ateizmu dokazi ne igraju glavnu ulogu nužno je posizati za medijima stvaranja javnog mišljenja, a to je propaganda. Propagandom se ima dokazati, da Boga nema. Sad se zato upire prstom na slabosti predstavnika religije, sad se ponavljaju u beskraj neki rezultati znanosti koji tobože obaraju vjeru. Ni jedan ni drugi potez nema ništa zajedničkog sa dokazima za opstojnost Božju. Manipulacija s javnim mišljenjem iskoristit će kao dokaz protiv religije, njezinu povezanost i suradnju s kapitalizmom. Prigovor je to zanimljiviji što ga se više analizira. Religija, tvrdeći da Bog postoji te da dobro nagrađuje i zlo kazni, barem u načelu osuđuje kapitalistička izrabljivanja, dok naprotiv ateizam, niječući Boga i svaku odgovornost upravo pušta uzde samovolji koja ostaje bez ikakvih sankcija. — Religija nadalje nije osudila rasizam i druge ekstremne pokrete, i to je dokaz da Boga nema. Zaboravlja se pri tom da Crkva osuđuje svaki zločin, moglo se zvati krivca na odgovornost ili ne.

41. Ateizam se rado služi statistikom u dokazivanju progresivnosti nevjere. Međutim da bi statistike imale vrijednost i vjerodostojnost puno se toga traži. Ispitivanja se imaju vršiti u zrelim sredinama, a ne u obrađivanim. Sama ispitivanja valja provesti nepristrano. Anketirani se ne smiju bojati posljedica zbog toga što su se izjasnili u prilog religije. Rezultati moraju najzad biti u poštenim rukama, a ne da se s njima barata prema željama i samovolji. Nitko nije dužan vjerovati jednome svjedoku, osobito ako je ovaj jedini čuvar »istine«.

Ovdje ima još jedno veliko polje za razmišljanje. Kad bi statistike i pokazale da je većina protiv religije, iz toga

ne bi slijedilo da je religija suvišna. Ima stvari o kojima većina ne može i ne smije odlučivati. Na biranje se mogu dati samo one mogućnosti koje su jednako dobre, ili se barem ne zna koja je bolja, pa neka narod odabere što hoće. Ako se radi o izboru između dobra i zla, tada ne samo da ne može nego ni ne smije većina odlučivati. Pojedinac može imati pravo protiv svih ostalih, štoviše i svi mogu imati krivo. To je manjak demokracije, ili drugim riječima: demokracija pretpostavlja zrelu sredinu.

Istina da Bog postoji ne može se dati na biranje, isto tako kao što se ne može dati na biranje istina da svaka stvar ima svoj dovoljan razlog. To je zapravo jedno te isto. Bog je uzrok svih stvari i dovoljan razlog svih stvari koje taj razlog nemaju u sebi. — Time smo mi pokazali i to da ateizam ne može imati dokaza protiv Božje opstojnosti, jer ruši misaoni red i zakonitost. Ateizam se može pohvaliti samo svojom ekonomijom, i to u slučaju, kad Bog po prirodi pošalje kišu i sunce, i to ne previše kiše, da ne budu poplave, i ne previše sunca da ne bude suša.

42. GDJE SU PRAVE TEŠKOĆE I ISPRIKE? — Prave teškoće i isprike nalaze se na drugom planu nego je to ateistički, voluntaristički stav, da Boga nema. Bog je savršeno biće. On je nedokučiv, i tu je jedno od vrela teškoća kako bismo ga spoznali. On je u sebi toliko savršen da prelazi potencije stvorenog uma. Mi njega možemo spoznati samo približno, i naša slika o njemu ostaje uvijek u našem redu, to jest i stvorenom i ograničenom. Prva dakle teškoća jest u samome Bogu što je presavršen da bi se mogao dohvatiti našim spoznajnim ticalima. Osim toga sama naša spoznaja takova je da ona i ne može predočiti Boga kakav je on u sebi. Mi o Bogu imamo tako zvanu analognu spoznaju. To jest spoznaju iz sličnosti. Naša je spoznaja stečena negacijom materijalne savršenosti. Tu su prave teškoće o Božjoj spoznaji. Teodiceja, nauka o Bogu nije matematika. Istina da Bog postoji drugog je reda nego naši računi.

— Naša je ideja o Bogu ispravna, njoj u stvarnosti odgovara jedna superrealnost, ali ta naša slika o Bogu nije adekvatna, nije iscrpna. Ona je blijeda, stvorena iz općih

normi bića i primijenjena Bogu. Zato se u sticanju te ideje o Bogu traži ozbiljnost, zrelost, moralna čestitost, ne velim odmah i jakost. Traži se istinoljubivost, uviđavnost. Radi se o poruci koju treba dešifrirati. Taj momenat je dosta važan da razumijemo sebe i one koji tvrde za sebe da su ateisti. Bog nadilazi naš um. Ostavio nam je doduše dosta svjetla da ga možemo naći, ali je ostavio i dosta sjene da možemo odstupiti. Tu je veličina i zamašitost naše slobode, njegova dara. Tu je korijen i naše zasluge, jer se na kraju **opredjeljujemo** za Boga, ili se opredjeljujemo za negaciju Božanstva. Strašna je to i odgovorna mogućnost, da uza sve svjetlo mi možemo ostati slijepi i uza sve nejasnoće možemo biti sigurni do potpunog predanja. Sve nas to upućuje na činjenicu da je priznavanje Božje opstojnosti povrh svega traganja i nastojanja da ga nađemo **dar Božanstva**, da se Bog otkriva onima kojima želi i onima koje je on učinio vrijednima.

BILJEŠKA: Ovoj katehezi dodajemo izvrstan tekst o ateizmu, tekst što ga je II Vatikanski sabor objavio u Pastoralnoj konstituciji Crkva u suvremenom svijetu. (GS 19—21. Dokumenti: str. 643—647). **43.**

»Imenom ateizma označuju se pojave koje su među sobom veoma različite. Neki Boga izričito niječu, dok drugi drže da čovjek ne može o Bogu uopće ništa tvrditi; drugi opet pristupaju proučavanju pitanja o Bogu takvom metodom da se dobiva dojam da to pitanje nema smisla. Mnogi, neopravdano prekoračuju granice pozitivnih znanosti, uporno tvrde da se sve objašnjava samom tom znanstvenom metodom, ili — nasuprot — ne dopuštaju više uopće nikakve apsolutne istine. Ima takvih koji toliko uzvisuju čovjeka da vjera u Boga gotovo gubi svoju snagu; oni su, kako se čini, više zauzeti time da afirmiraju čovjeka negoli da zaniječu Boga. Neki opet sebi Boga tako predočuju da onaj lik koji zabacuju nikako nije Bog Evanđelja. Ima i takvih koji pitanja o Bogu uopće ne načinju, kao da uopće nisu iskusili religioznog nemira, pa i ne vide čemu bi još vodili brigu o religiji. Ateizam, osim toga, nerijetko nastaje iz silovitog protesta protiv zla u svijetu, ili iz toga što se nekim ljudskim dobrima neopravdano pripiše oznaka samog apso-

lutnog dobra, tako da onda ta ljudska dobra zauzmu mjesto koje pripada Bogu. I sama današnja civilizacija može često otežati pristup k Bogu, ne iz same sebe, već ukoliko je suviše upletena u zemaljske stvari.

44. Oni koji svojevoljno nastoje udaljiti Boga od svoga srca te izbjeći religiozna pitanja, protiv diktata vlastite savjesti, nisu dakako bez krivnje. Ali ipak neku odgovornost za to snose često i sami vjernici. Ateizam naime promatran u cjelini, nije nešto izvorno već proizlazi iz različitih uzroka. Među te uzroke treba ubrojiti također kritičku reakciju protiv religije, i to u nekim krajevima posebno protiv kršćanske religije. Zato ne malu ulogu za postanak tog ateizma mogu imati vjernici, ukoliko treba reći da oni zanemarivanjem vjerskog odgoja ili netočnim i pogrešnim izlaganjima nauke ili također nedostacima svoga religioznog, moralnog i socijalnog života, pravo lice Boga i religije prije zakrivaju nego otkrivaju.

45. (20) — Moderni ateizam pokazuje često i sistematski izgled. Osim drugih uzroka takva ateizma, tu se želja za osamostaljenjem čovjeka tjera dotle te se podižu poteškoće protiv bilo kakve ovisnosti o Bogu. Oni koji ispovijedaju takav ateizam upinju se tvrdeći da se sloboda sastoji u tome da je čovjek sam sebi svrha, jedini graditelj i demijurg svoje vlastite povijesti. A to se, kažu oni, ne može složiti s priznavanjem Boga, začetnika i svrhe svih stvari, ili bar takvu tvrdnju o Bogu čini posve suvišnom. Toj nauci može ići u prilog osjećaj moći što ga čovjeku donosi današnji tehnički napredak.

Među oblicima današnjeg ateizma ne smijemo mimoići onaj koji oslobođenje čovjeka očekuje prije svega od njegova ekonomskog i socijalnog oslobođenja. Taj oblik ateizma tvrdi da religija po svojoj naravi smeta takvom oslobođenju, ukoliko čovjekovu nadu usmjeruje prema budućem i iluzornom životu, te ga time odvraća od izgradnje zemaljskog grada. Zato se zastupnici te nauke, kada preuzmu upravu države, žestoko bore protiv religije te šire ateizam, služeći se pri tom onim sredstvima pritiska kojima raspolaže javna vlast, pogotovu u odgoju mladeži.

(21) — Vjerno odana i Bogu i ljudima, Crkva ne može **46.** prestati da sa žalošću i sa svom čvrstinom ne odbacuje kao što je i prije odbacivala one pogubne nauke i postupke koji proturječe razumu i općem iskustvu čovječanstva, a čovjeka skidaju s njegova prirođenog dostojanstva.

Ipak Crkva nastoji otkriti u duši ateista sakrite uzroke nijekanja Boga, i drži da ih treba ozbiljno i što dublje pretražiti, jer je svjesna važnosti pitanja što ih podiže ateizam i jer je vodi ljubav prema svim ljudima.

Crkva čvrsto drži da se priznavanje Boga nipošto ne protivi čovjekovu dostojanstvu, budući da to dostojanstvo ima svoj temelj i svoje potpuno savršenstvo u samom Bogu. Čovjek je od svog Stvoritelja postavljen u društvo razuman i slobodan, ali još i više: kao sina ga poziva u samo božansko zajedništvo da bude dionikom sreće kojom je on sam sretan. Crkva osim toga uči da eshatološka nada ne umanjuje važnost zemaljskih zadataka, već da naprotiv ispunjenje zemaljskih zadataka dobiva odatle nove pobude. Nasuprot, ako se izgubi božanski temelj i nada u vječni život, čovjekovo dostojanstvo biva veoma teško povrijeđeno, kao što se to danas često može jasno vidjeti. Zagonetka života i smrti, krivnje i patnje ostaje tada bez rješenja, tako da ljudi nerijetko padaju u očaj.

Međutim svaki čovjek ostaje sam sebi neriješeno, nerazgovjetno pitanje. Nitko ne može potpunoma potisnuti spomenuto pitanje u nekim trenucima, osobito u važnijim događajima života. Jedino Bog, koji poziva čovjeka na dublje razmišljanje i na poniznije traženje, daje potpun i posve siguran odgovor na to pitanje.

A lijek protiv ateizma možemo očekivati od adekvatnog izlaganja nauke, ali jednako tako i autentičnog života Crkve i njezinih članova. Crkva naime treba da učini prisutnim i tako reći vidljivim Boga Oca i njegova utjelovljenjnog Sina, neprekidnom obnovom i čišćenjem same sebe pod vodstvom Duha Svetoga. To se ponajprije postiže svjedočanstvom žive i sazrele vjere, to jest vjere koja je tako odgojena da može jasno prozreti teškoće te ih nadjačati. Divno svjedočanstvo takve vjere davali su i daju mnogobrojni mučenici. Ta vjera mora očitovati svoju plodnost time što prožimlje sav život vjernika, pa i profani, te što ih pokreće na

pravdu i ljubav, posebno prema siromašnima. Napokon, da se očituje prisutnost Božja, najviše pridonosi bratska ljubav među vjernicima koji u duhovnoj jednodušnosti surađuju za vjeru Evanđelja te se očituju kao znak jedinstva.

47. A Crkva, premda potpuno zabacuje ateizam, ipak iskreno izjavljuje da svi ljudi, vjernici i nevjernici, moraju zajednički raditi za ispravnu izgradnju ovoga svijeta u kojem zajedno žive. A toga ne može biti bez iskrenog i razboritog dijaloga. Crkva se, dakle žali na diskriminaciju između vjernika i nevjernika koju neki upravljači država nepravedno uvode, ne priznavajući temeljna prava ljudske osobe. A za vjernike Crkva traži efektivnu slobodu i mogućnost da na ovom svijetu sagrade također hram Božji. A ateiste ljubezno poziva da otvorena srca promotre Evanđelje Kristovo.

Jer Crkva jako dobro zna da se njezina poruka slaže s najdubljim željama ljudskog srca, kada štiti dostojanstvo ljudskoga poziva, vraćajući nadu onima koji očajavaju nad svojim višim određenjem. Poruka Crkve ne samo da čovjeku ne umanjuje već osigurava svjetlo, život i slobodu za njegov napredak. Ništa osim toga ne može zadovoljiti ljudskoga srca: »Za sebe si nas stvorio«, Gospodine, »i nemirno je srce naše dok ne počine u tebi«. — (Sv. Augustin).

Završen je tekst II Vatikanskog koncila o ateizmu.

POTEŠKOĆE ŠIROKE POTROŠNJE

Kad već govorimo o Božjoj opstojnosti osvrnut ćemo se 48.
kratko na prigovore koji se tu i tamo čuju. Malim dušama ti prigovori zadaju brige, a »naprednima« služe kao teški dokazi znanosti, kako je religija na krivom putu. Mi ćemo se osvrnuti na neke od tih krilatica iako bi ozbiljnost ovih pouka možda i drugo svjetovala.

1. Astronaut Gagarin išao je u svemir i nije našao Boga. Dakle, njega nema. Odnosno, ako bi bilo, on bi se morao predstaviti Gagarinu.

Odg: Materijalno poimanje i predočivanje Boga nije ispravno. Bog je naime čisti duh, i tražiti ga je očima duše, razumom. Tko Boga zamišlja u istom redu kao i materijalne stvari, neka se ne čudi što ga nije našao ni među zvijezdama.

2. — Može li Bog napraviti »okrugli trokut«? — Ne može, veli jedan. — Dakle, Bog nije svemoguć, ako to ne može učiniti. — Može, reći će drugi, spasavajući tobože Božju svemogućnost. — S jednim i drugim odgovorom pada se u klopku, a i nasjeda se običnom izazovu, jer se ovakve »rasprave« ne vode zato da bi se doznala istina.

Odg: »Okrugao trokut« jest nestvarno, imaginarno, izmišljeno biće. Stvorila ga je mašta, postavljajući jedan uz drugi pojam koji ne idu skupa. Što naime pojam kružnice tvrdi, to pojam trokuta razara. Tako su u kružnici sve točke jednako udaljene od središta, kod trokuta to nije tako. Što dakle jedan pojam tvrdi, to drugi niječe. To je primjer protuslovlja. Takvo protuslovno biće može tek prividno postojati, u fantaziji, ali je u sebi neostvarivo. A ono što je u sebi neostvarivo, to ni Bog ne može učiniti. »Okrugao trokut« jest neostvarivo biće. Može doduše poslužiti gimnazijalcima kao zabava, ali kao dokaz da Boga nema ne može poslužiti.

3. — Može li Bog napraviti tako velik kamen, da ga ne 49.
bi mogao podići? — Štogod se na to pitanje odgovori, bilo da može, bilo da ne može, pada se u zamku, da Bog nije

svemoguć. Iz toga se opet stvara prigovor: eto, u što vjerujete?

Odg: — Kamen bi imao biti neizmjerno velik, jer je Bog neizmjerno moćan, da ga takovim napravi; a opet, ako ga napravi prevelikog tako da ga ne može podići, onda se prevario. — Neizmjerno velik kamen! — Takav kamen u sebi je besmislica. Nešto takovo ne može postojati. Ako se naime radi o kamenu, on se mora dati izmjeriti, jer je za kamen bitno da je protežan. Ako je protežan, ne može biti neizmjeran. Zahtjevati od Boga da napravi kamen kojemu fali ono bitno za kamen, tj. protežnost, to je besmislica. — Ako bi nadalje taj nemogući kamen i bio ostvaren, što je neizvedivo, opet je nova nemogućnost govoriti o pomicanju, dizanju toga kamena. Ako je neizmjeran, nema više pomicanja, ni dizanja. Odnosno, kad se radi o pomicanju gore — dolje, lijevo — desno, tu nema ni traga neizmjernosti ili ovdje beskonačnosti. Tako se tu radi o miješanju dvaju redova, koji skupa ne idu, o ograničenom i neizmjernom. U jednom pojmu to može postojati samo kao iluzorno, nestvarno biće, tvorevina mašte.

50. Svaki »dokaz« da Boga nema boluje od istih i sličnih bolesti. Radi se uvijek o nekim logičkim skokovima, doskočicama, pogreškama protiv mišljenja. Krajnja ipak bolest jest duševno sljepilo i na kraju samovolje ipak samoopredjeljenje, opcija, samopristanak da Boga nema. To je skok u riziko. Kao što je u nekoj mjeri i pristanak uz Boga samoopredjeljenje tako je i napuštanje Boga samoopredjeljenje, s tom ipak razlikom, što je jedno put života, a drugo nestanka. Na kolodvorima stojimo tako jedni uz druge čekajući čas svoga odlaska, no naši će nas različiti, ali na kraju krajeva odabrani putovi, odvesti stazama koje se nikad neće sresti.

10. KATEHEZA

ŠTO BOG PORUČUJE O SEBI?

Ima jedna knjiga koja čovjeka prati već preko tri tisuće **51.** godina. Ta je knjiga Sveto pismo. Napisali su ga ljudi vidoviti, koje su suvremenici smatrali poslanicima Velikoga Boga. Oni su i govorili ljudima umjesto Boga. Bilo bi zanimljivo čuti što u tim knjigama piše o dokazima za Božju opstojnost. Naime ti dokazi ne bi smjeli biti nešto drugo od onoga što nam naš um govori, a opet imali bi nam nešto reći u ime onoga koji se i kroz naš um i našu povijest očituje po svojim djelima i porukama. Zapanjuje nas otvorenost u tom pitanju:

KNJIGA POSTANKA — Pisac knjige Postanka napisao je u **52.** prvom poglavlju besmrtnu katehezu o Bogu. Da nam protumači i opiše Boga, on je počeo: »Na početku stvori Bog nebo i zemlju!« — To je isto kao da bi rekao: Bog ti je onaj koji je sve stvorio. Začetnik neba i zemlje, to ti je Bog. »Zemlja bijaše pusta i prazna; tama se prostirala nad bezdanima, i Duh Božji lebdio je nad vodama. I reče Bog: »Neka bude svjetlost!« i bi svjetlost.« — Bog je dakle onaj koji je dao svjetlo, koji je stvorio sunce i zvijezde. To je zaključak pisca knjige Postanka u viziji prvog i četvrtog dana.

»I reče Bog: Neka bude svod posred voda, da dijeli vode od voda! I bi tako.« — Bog je dakle začetnik nebeskog svoda; vode u visinama i vode na zemlji. To je vizija drugog i petog dana stvaranja. Piscu je dakle knjige Postanka Bog onaj koji je stvorio vode i život u vodama. — »I reče Bog: Neka proklija zemlja zelenilom — travom sjemenitom, stablima plodonosnim ... I nikne iz zemlje zelena trava ... i stabla koja rode plodovima. I reče Bog: Neka zemlja izvede živa bića, svako prema svojoj vrsti ... I bi tako. I reče Bog: Načinimo čovjeka na svoju sliku i priliku, sebi slična, da bude gospodar ribama morskim, pticama nebeskim i stoci — svoj zemlji. Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih., I blagoslovi ih Bog i reče im: Plodite se i množite i napunite zemlju i sebi je

podložite . . .« — To je vizija trećeg i šestog dana. — Onaj dakle koji je sve stvorio, koji je začetnik svjetla i vode i života i samog čovjeka, **to je Bog.**

53. Bog je najzad onaj koji je gospodar svih dana, koji je sedmi dan otpočinuo od svoga djela. On je gospodar vremena. U svom stvaralačkom božanskom zamahu ostaje on u vječnom miru sedmoga dana. On je vječan. On je uzrok svakog nastajanja, ali u miru svoje vječnosti.

Nitko dosad o Bogu nije napisao ljepše stranice od pisca knjige Postanka. Uvijek ćemo sa svetom radoznalošću čitati te prve stranice svete povijesti, gdje nam je rečeno više nego možemo shvatiti. A jasno nam je rečeno, da je Bog onaj koji je sve stvorio. Jedini sličan zamah pera imamo u Prologu Evanđelja sv. Ivana (Iv 1, 1-18) gdje uz istovjetnost Riječi s Ocem stvoriteljem pisac Božje ljubavi utvrđuje, da je Bog u svojoj Riječi postao čovjekom. Osim stvaranja uistinu najvažniji događaji, radi kojeg zapravo i jest sve stvoreno.

54. **KNJIGA MUDROSTI** — »Luđaci od naravi bili su naime svi ljudi kojima je falila spoznaja Boga, i koji nijesu bili u stanju da zaključe iz vidljivih dobara na onoga koji jest, i koji, razmatrajući djela nijesu pronašli majstora tih djela. Nasuprot, oganj, vjetar, hitri zrak, krug zvijezda, silnu vodu, svjetlila neba držali su za bogove, koji vladaju svijetom. I kad su već zaneseni ljepotom njihovom, držali ih za bogove, to bi po pravdi morali spoznati, koliko je krasniji gospodar njihov; jer ih je stvorio začetnik ljepote. I kad su se već divili snazi i djelatnosti njihovoj, morali bi ipak iz toga zaključiti, koliko je moćniji stvoritelj njihov. Jer iz veličine i ljepote stvorenja spoznaje sa sravnavanjem stvoritelj njihov. Ipak zaslužuju oni samo malen ukor; jer možda samo lutaju, dok zaista traže Boga i hoće da ga nađu. Jer zanimajući se za djela njegova istražuju ih, ali se daju zavesti pogledom jer je tako lijepo ono što vide. Opet s druge strane ne mogu se s tim ni ispričati. Jer ako su bili u stanju toliko spoznati, da su mogli svijet istraživati, kako je došlo onda, da nisu prije pronašli gospodara tih stvari? (Mudr 13, 9. prijevod: Šarić).

55. **PAVAO RIMLJANIMA** — Na početku svoje poslanice Rimljanima Pavao se osvrće na stanje pogana i na potrebu vjere. On okrivljuje pogane što nemaju vjere. Radi te nevjere Bog ih je prepustio slabostima njihova srca. Evo njegovih riječi: »S neba se zaista očituje gnjev Božji na svaku bezbožnost i nepravednost ljudi koji istinu priječe nepravednošću. Jer njima je očito ono što se može doznati o Bogu: Bog im je to zapravo objavio. Uistinu, njegova se nevidljiva svojstva, njegova vječna moć i božanstvo, promatrana po njegovim djelima, opažaju od postanka svijeta. Tako nemaju isprike. Jer ako su spoznali Boga, nisu mu iskazivali ni slavu ni zahvalnost kao Bogu. Naprotiv postali su isprazni u mislima svojim i njihovo je nerazumno srce potamnjelo. Umišljajući da su mudri, postali su ludi, te su zamijenili slavu besmrtnoga Boga kipovima, to jest slikama smrtnog čovjeka, ptica, četveronožaca i gmazova. Zato ih je Bog preko pohota njihovih srdaca predao nečistoći . . . njih koji su istinu Božju zamijenili lažju te se klanjali i iskazivali štovanje stvorenju mjesto stvoritelju, koji je slavljen zauvijek. Amen. (Rim 1, 18-25). (prijevod: Rupčić)

56. U tri navedena teksta jasno se vidi što Bog o sebi poručuje. On zove na odgovornost i okrivljuje one koji se nisu znali služiti pameću da ga nađu, jer ga jedino razumom možemo otkriti. Boga nije nikad nitko vidio, niti će ga vidjeti, jer je Bog duh, ali ga se može naći razumom, okom duše, što smo više puta ponovili. Po svojim prorocima on zove one koji ga nisu otkrili: »nerazumnima, luđacima, krivcima«, jer ako su mogli istraživati svemir, mogli su se prije ili kasnije pitati: Odakle sve to? Tko je taj, koji je sve to uredio? — U toj sapetosti duha da izvodi zadnje zaključke imamo jedan od razloga praktičnog nepoznavanja Boga. Taj i taj nikad si nije postavio pitanje: Odakle? Zašto? Kamo? — Neki očekuju od Boga da im se osobno objavi, da ih poslužuje. No to je krivo poimanje samih sebe, a još više, upravo kažnjivo nepoznavanje svoga Boga.

Mi ćemo se tijekom naših pouka opet vratiti k Bogu. Iz objave znamo o njemu nešto više osim da postoji. No naš prvi korak je završen. Kateheze o Božjoj opstojnosti su za-

vršene. Odgovorili smo na pitanje da li se može dokazati Božja opstojnost. — **Jest, Bog postoji, i možemo ga naći!**

Slijede pouke o duši.

DUŠA

11. KATEHEZA

ČOVJEK JE SLOBODNO BIĆE

Ima ljudi koji misle da sloboda ne postoji. Pokušavaju to čak i opravdati te govore kako je čovjek prisiljen nekim nutarnjim nužnostima da tako i tako radi. Drugi opet sebi predočuju slobodu na svoj način: brane neobuzdanu slobodu, poričući svaku osobnu odgovornost. Međutim nije to baš sve tako. Istina je u sredini. Potrebno je ispitati pojavu slobode. Ona će nam poslužiti kao vodič u daljnjim istraživanjima i ispitivanjima našeg predmeta. Govoriti nam je o duši. 57.

POJAVA I OBLICI SLOBODE — Riječ »sloboda« budi u nama simpatije. Sloboda širi krila i ona je temelj i uvjet svakog napretka. Ona ima svoj korijen u razumu. Gdje nema razuma nema ni slobode. Sloboda je visoka kvaliteta bića; znači da ono sâmo odabire, i sâmo odlučuje; sâmo kuje svoju sudbinu i sâmo odgovara za svoje čine. Općenito govoreći ona je u nekoj odsutnosti spone, vezanja; i ako je netko bez fizičkih spona on je **fizički** slobodan. Ljudi u zatvorima nisu fizički slobodni. Oni su ograđeni, oni su fizički primorani da tu budu, i vezani su za prostor. Ne mogu se kretati, niti kada, niti kamo bi htjeli. — Postoji zatim **moralna** sloboda. Ona bi bila u odsutnosti moralnog, ćudorednog propisa, zakona. Ako o nekoj stvari ne postoji nikakav zakon, tada tu postoji moralna sloboda. Ako postoji pisani i nepisani zakon, tada više nismo moralno slobodni, iako fizički možemo činiti protiv zakona. Tako od zakona »Poštuj oca i majku!« nismo moralno slobodni. Vezani smo. Ako prekršimo tu zapovijed, osim toga što smo krivi za svoj čin, otkrivamo sebi i drugima nedostatke slobode, njezino naličje i njenu slabost. Sloboda bi nas naime uvijek imala voditi k dobru. No mi smo nažalost tako »slobodni« da se slobodom služimo na zlo. — Postoji zatim još jedan oblik slobode tzv. **psihološka sloboda.** Ona otkriva samu bît slobode. Sastoji se u tome što naše djelovanje nije vezano psihološkom nuždom. Ako bismo tu i takvu slobodu odredili pozitivnom određenicom (definicijom), rekli bis-

mo da je to odlika, sposobnost, po kojoj čovjek, kad je već sve spremno za čin ili djelovanje **može raditi ili ne, raditi to ili nešto drugo, činiti moralno dobro ili moralno zlo.** To je trostruko lice slobode: sloboda djelovanja, određivanja i protivnosti.

58. **ISKUSTVO SLOBODE** — Da bi naša ideja o slobodi bila što savršenija valja nam iznijeti razloge o njenoj opstojnosti, u prvom redu naše vlastito iskustvo. U nama postoji stalno, općenito uvjerenje, poduprto nutarnjim iskustvom, da je čin naše volje pod nekim okolnostima slobodan. — Da postoji takovo uvjerenje i shvaćanje dokazuje to opće ćudoredno poimanje, odgoj, zakoni, kažnjavanje krivaca. Kad čovjek ne bi bio slobodan, čemu ga zvati na odgovornost i kažnjavati? — Kad se pak nekoga kažnjava, pretpostavlja se da je kriv, odnosno da je mogao i morao drukčije djelovati, a nije djelovao.

59. To opće uvjerenje o slobodi nenadvladivo je. Dokazuju to i sami protivnici slobode. U teoriji je niječu, u praksi je priznaju. Za se je svojataju, drugim je otimlju i osporavaju. To znanje o slobodi temelji se na neposrednom iskustvu; znamo naime da smo i prije djelovanja i nakon djelovanja i za samog djelovanja mogli početi djelovanje ili odustati od djelovanja, da smo mogli drugo nešto raditi te smo mogli raditi dobro ili zlo. Tako je neposredno naše iskustvo i način djelovanja i ocjenjivanje našeg rada neoborivi dokaz slobode.

60. **GRANICE SLOBODE** — Još jedno iskustvo leži duboko u nama, a u vezi je sa slobodom. Mi naime braneći slobodu, stanje samoodređenja, samoopredjeljivanja, priznajemo da postoje neke skrivene norme, zakoni i tim samim granice slobode. Na kraju krajeva znamo da nismo mi oni koji bi bili neobuzdano, neodgovorno slobodni. Takva sloboda ne postoji. To je lice anarhije. Svak će od nas priznati da je slobodan, ali time ne stiče vlast nad tuđim životom! To je svima jasno. Mi dobro znamo i priznajemo da je naša okolina slobodna ali nitko od naše okoline ne stiče pravo na naš život i imetak. Sloboda posto-

ji, ali ona očituje jasan zakon objavljen preko razuma: to čini, a to ne smiješ! — Slobodno se odluči za čin, i slobodno se uzdrži od čina! Kolika je tu uloga savjesti kao neposredne norme, nije teško dokučiti.

Ovo razmišljanje o slobodi dosta je važno. Ono nam otvara put prema razumnoj duši, jer se sloboda temelji na razumu. Svi zakoni pretpostavljaju slobodu, tj. razumno rasuđivanje, samoodređivanje, samousmjerenje. Sve to konačno pretpostavlja jedan duhovni izvor, počelo, koje je nosilac te odlike, a zovemo ga dušom.

12. KATEHEZA

ŠTO JE DUŠA?

61. — Ima ljudi koji tvrde da ne vjeruju u dušu. To je pitanje vrlo slično pitanju Božje opstojnosti. Još uvijek ljudi nisu s time načistu. I ostat će neriješeno to pitanje, jer ga svak mora za se osobno riješiti. Inače moramo priznati, da kakogod je to pitanje uvijek svježe, da su predodžbe koje se stvaraju oko pitanja postojanja ljudske duše vrlo različite i nerijetko posve krive. Nije pravo zamišljati dušu kao sustanara ili podstanara, te kao biće postavljeno uz nas ili u nas. Krivo je ako si zamišljamo da je Bog stvorio dušu tako da je ona nadošla nama kad smo već bili. Isto je tako krivo zamišljati kako duša »izlazi« iz čovjeka nakon njegove smrti i nekud odlazi. Sve je to materijalno predočivanje duhovne stvarnosti, a to nije točno. Vidjet ćemo u idućem razgovoru da je bitna značajke duše duhovnost, neprotežnost, neprostornost, te iako je ona bitnost, koja bi po sebi mogla, a nakon smrti može i sama postojati bez tijela, ona je nešto sasvim drugo nego tvarni, materijalni svijet koji nas okružuje, i kojeg se u svom mišljenju nikako ne možemo potpuno osloboditi. Ovdje bismo htjeli ukratko razložiti što je duša, što nam o njoj govori njezina određenica, definicija. Usput ćemo odgovorati na neka pitanja u vezi s dušom, a znamo da neke zanimaju.

62. **ŠTO JE DUŠA?** — Filozofi su u svojim analizama razdijelili biće. Ta dioba ima svoj temelj. Kod gradnje kuće imamo najrazličitiji **materijal** koji u ostvarenju kuće povezuje i organizira **zamisao** kuće. Kuće nema bez sjedinjenja zamisli i materijala. Može tkogod maštati i slikati prekrasne dvorce, ali oni će ostati u svijetu zamisli. Na skladištima mogu opet ležati velike količine materijala i materijala, ali se taj materijal neće nikad sam preobraziti u kuću. Tako kod ostvarenja kuće u njezinoj osnovi, ne brojeći tu vanjska počela, sudjeluju dva principa koja se moraju ujediniti. Ta su dva počela: materija i forma. Pod formom ne mislimo ovdje vanjski oblik, kao što ni pod materijom ne mislimo goli materijal, nego mislimo na ta dva počela: na **građu** bez obzira na kakvu i na koju, i na **zamisao,** isto tako bez obzira ovakovu ili onakovu. —

63. To što imamo na primjeru kuće, to imamo kod svakog bića. Međutim sva bića nisu jednaka. Kuća nije živo biće. Nju su izgradila druga bića. — Hrast koji gordo stoji i odolijeva vremenu i nevremenu narastao je iz malena žira, sâm. Dok je ideja kuće mogla ležati stoljećima u prašini i u svom redu mogućnosti, živo sjeme hrasta dalo se na posao. Svoju je okolinu zaposlilo i pretvaralo u se i narastao je hrast. Postoji dakle jedan viši stupanj života, pohranjen u žiru, koji će u povoljnim uvjetima sâm odabirati ono što mu je potrebno da ostvari sam sebe. — Možemo bez ikakva pretjerivanja reći da postoji bitna razlika između kuće i hrasta. No pođimo još dalje, još više, pa ćemo lakše shvatiti što je duša. Aristotel veli da je duša prije svega **forma** bića. Određujući što je duša on veli da je duša **»prvo počelo života organskih bića** »actus primus corporis physici organici). Duša dakle kao počelo po vlastitom ugrađivanju određuje biće u njegovoj svojstvenoj biti. Duša je **su-dio,** počelo koje formulira, određuje, determinira biće u njegovoj specifičnoj egzistenciji. Dakako da ovdje govorimo o duši općenito. Takovu dušu imaju sva živa bića.

Htjeli smo protumačiti što je duša. Ona je prvo počelo bića; duša po svom sudioništvu, komuniciranju, stvara, određuje biće; ona je dakle temeljni, konstruktivni dio bića, ona je forma bića. Da takova počela postoje, o tome nitko

razuman ne sumnja. Kad ne bi bilo duše, kao forme živih bića, ne bi bilo ni samih bića, a niti bi postojale bilo kakove razlike među bićima.

ČOVJEK I NJEGOVA DUŠA — Kod svih bića kako smo vidjeli postoje dva osnovna supočela. To se vidi i kod čovjeka. Kod njega postoji materijalnio dio, koji prima određenje, i duhovni koji određuje. Jedno se zove materija, drugo forma. Ne radi se o vanjskom obliku, vanjskoj formi, a niti se radi o fizičkoj materiji koja je gotovo slučajno naša svojina. U središtu pažnje jest, da je čovjek sastavljeno biće: nema čovjeka koji ne bi imao tijelo, ali je isto tako bitno za čovjeka da posjeduje i drugo počelo, opet osnovno, opet bitno, oživljavajuće, počelo koje je onu materiju odredilo za živo biće. Nema čovjeka bez duše i tijela skupa. Duša je u čovjeku na djelu od prvog časa njegova opstanka. Ona je određivala izgradnju tijela, odabirala tvari potrebne za izgradnju organa, ona je na svim linijama vodila prema potpunom čovjeku. Ili ćeš biti čovjek, ili nećeš biti ništa. Sve je išlo zacrtanim putem prema ostvarenju. 64.

Taj dakle nutarnji princip, koji je stalno na djelu, koji biće sabire u jedno, taj princip jest duša. Naglašavamo, da je to počelo kod čovjeka ne samo organizator, začetnik i nosilac života, nego je ona na osobit način počelo jedinstva i prisebnosti, neovisnosti i svijesti do savršenstva osobe. Materija je po sebi ravnodušna na sve; jedinstvo i život koji čovjek posjeduje nije rezultat materije. To je rezultat duha na djelu. 65.

Stari su u svojim raspravama rado spominjali tri duše, tj. tri stupnja savršenosti duše. Dioba je opravdana. Bilje ima svoj životni princip. To je vegetativna duša. Životinje imaju viši stupanj života. One ne samo da rastu, množe se nego i osjećaju, kreću se i pamte. To je savršenstvo osjetne duše. Čovjek ima najsavršeniju dušu. On shvaća, razumije, ljubi, zna. Nekoliko narednih poglavlja posvetit ćemo toj ljudskoj duši. Sada međutim ostanimo kod toga da čovjek posjeduje osim tjelesnog dijela, osim svoje materijalne osnovice i jedan viši princip koji zovemo dušom. Čudno je da ima ljudi koji to niječu. 66.

67. ODAKLE DUŠE? — Ima ih koji misle s Platonom da su duše u nekom svom svijetu prije nego su bile »prisiljene« na sjedinjenje s tijelom. To bi bila neka preegzistencija duša. Ne bi ta ideja bila daleko od one koja tvrdi da se duše sele iz bića u biće. Te tvrdnje nisu dokazane. Nemamo naime nikakva sjećanja na prijašnji svijet i život, a niti bilo kakve ozbiljne tragove o selenju. Mi kršćani znamo da Bog stvara duše na početku čovjekova života. No moramo i to reći da je stvaranje nadosjetni čin i da će nam se duša tek otkriti na djelu, kad čovjek počne djelovati, rasti. Tu smo na pragu gdje se susrećemo i započinju zagonetnu igru ljudskog života duh i materija sjedinjeni u jedno biće.

13. KATEHEZA

POSTOJI DUHOVNI SVIJET

68. Da bismo upoznali narav duše potrebna su nam neka promatranja. Zato ćemo govoriti o duhovnom svijetu, osobito kako je duša duhovna bitnost; zatim o duhovnosti duše, kao bitnosti; zatim o neuništivosti duše, o besmrtnosti; te o duši u svjetlu objave: Kristov stav prema pitanju ljudske duše.

Da je duša duhovna **bitnost**, naglasak je ovdje na riječi »bitnost« očito je iz prijašnjeg poglavlja gdje smo govorili o slobodi (br. 58). Sloboda naime kao duhovna kvaliteta zahtijeva duhovnog nosioca, nosioca samoodređenja. Duša je dakle samosvojno biće, nije neka modifikacija ili tek očitovanje nekog drugog bića. Tom pitanju posvećeno je ovo razglabanje.

69. POSTOJI SVIJET DUHA — Da postoje vrednote: pravednost, istina, razumijevanje, a pogotovo da nas na te odlike upozoravaju njihove oprečnosti kao nepravda, laž, nerazumijevanje, o tome nitko nije sumnjao. — Naše vlastito iskustvo isto tako opovrgava svaku teoriju o nepostojanju duhovnih kvaliteta, o nepostojanju misaonog

svijeta. Knjige se ne prodaju zbog papira, nego zbog ideja u njima, a ideje nisu slova, nego nam slova otkrivaju ideje. Niti se filmovi gledaju samo zbog slika, nego u prvom redu zbog ideje i radnje koju otkrivaju. I slika, i slovo, i zvuk glazbe samo su posrednici između ljudi i pomažu im da si priopćuju bogatstvo ili siromaštvo svoje duše. Postoji dakle svijet duha, koji mi čitamo, dešifriramo pomoću simbola: slova, zvuka, slike.

No nas zanima postoji li osim tih duhovnih kvaliteta, koje su konačno samo naše određenje, naše usavršavanje, postoji li duhovan svijet, koji je zaseban, koji nije tek samo naše savršenstvo, nego je useban, samosvoj, svijet koji je subjekt djelovanja, koji je nosilac radnje? Pitanje je na mjestu. Mi smo naime bića uronjena u materiju; naši procesi mišljenja praćeni su uvijek predodžbama, odvijaju se uvijek u vremenu i prostoru, tim funkcijama materijalnih dimenzija. Kao što postoji uz kopno more, da li tako postoji osim materijalnog svijeta i svijet duha? Jedno već sada moramo priznati: Kao što postoji pojava kiše, snijega, leda i dokazuju prisutnost nedalekog mora, ili vode osim kopna, tako očitovanje duha, ideje, dokazuju i pokazuju postojanje duha osim materije. Manifestacije duha su vidljive i one nam otvaraju put prema duhovnom svijetu. No naši su pojmovi o duhu svojevrsni, puni materijalnih primjesa. Zato, da bismo dobili što savršeniju ideju o duši, ispravimo svoje predodžbe.

70. ISPRAVIMO SVOJE PREDODŽBE O SVIJETU DUHA — Nemojmo si duh predočivati kao neko astralno, prozirno tijelo koje lebdi, koje je konačno vezano za prostor. Naši ispravni pojmovi o duhovnom svijetu imaju poći od nijekanja protežnosti, nijekanja vezanosti na vrijeme i prostor. Niti vrijeme, niti prostor nisu bića, pogotovo nisu duhovna bića, nego su »sjene« koje prate protežna i materijalna bića i gibanje. Duhovni svijet mora imati posve druga svojstva, druge kvalitete nego materija ili ono što prati materiju. Narav tog duhovnog svijeta pomalo će nam biti jasnija ako promotrimo narav samih tragova u kojima se duh očituje. Neke usporedbe mogu nam u tome pomoći: Moramo prije ostaloga reći da duhovni svi-

jet u kojem čovjek živi posve nadilazi svijet životinje. Životinja je vezana na trenutak, na konkretno zbivanje i osjećaj bez ikakvih perspektiva. Dresurom se nešto postizava, ali je to tako neznatan napredak, da se ni pomisliti ne može da bi životinja prestala biti ono što jest. Čovjek živi u jednoj drugoj stvarnosti.

71. Spomenuli smo da je on slobodan. Da se sam odlučuje na djelovanje i sam određuje hoće li raditi to ili nešto drugo, hoće li prkositi drugima ili raditi što drugi hoće. Čovjek pamti; on ima jedan zagonetan arhiv, svijet svojih ideja. Čovjekovo djelovanje, kakogod na sebi nosilo tragove materije, ipak nije samo materija. Dok se u nizu godina sva čovjekova materija nekoliko puta izmijeni, **on ostaje isti.** Isti Petar, isti Ivan koji je prije 60 godina polazio u školu, taj isti Petar sada proživljava staračke dane i sjeća se svakog trenutka svoje mladosti. On je ostao isti, usprkos promjene materije. Tu se očituje vlasnik svih promjena, stalan gospodar, nosilac i vlasnik svega, i materije.

Mi znamo da je čovjekov život to vredniji što ima u njemu više očitovanja duha. Mi ćemo još pomnije pogledati to čovjekovo djelovanje. Rezultat će biti ovaj: postoje dva niza djelovanja u čovjeka. Oni se doduše isprepliću, ali su u svojim kvalifikacijama takovi da se bitno razlikuju jedan od drugoga. Kvalitete jednog niza ne smijemo pridavati drugome. U tome bi zasad bila naša korekcija, ispravak naših predodžbi o duhovnom svijetu.

72. IZVOR DUHOVNOG DJELOVANJA — Iz dvostrukog, ili točnije rečeno iz dvojnog djelovanja, materijalnog i duhovnog, mi sa sigurnošću zaključujemo, da postoje i dva različita izvora djelovanja; jedan izvor protežnog djelovanja, a drugi neprotežnog; da je nadalje i sam izvor jedan protežan, a drugi duhovan; da je jedan izvor nosilac jednog, a drugi izvor nosilac drugog djelovanja. Zaključujemo sa sigurnošću nadalje iz naravi djelovanja na narav samog izvora. Stara je i neoboriva izreka u filozofiji, da djelovanje očituje bît činioca, »agere sequitur esse«. — Ako imamo duhovno djelovanje tu mora biti duhovan činilac. To je eto pitanje koje nas je ovdje zanimalo, da naime otkrivajući duhovne kvalitete i duhovno djelovanje zaključujemo na **duhovni bitak.** Postoji duhovni svijet, i ne samo kao projekcija materije, kako misle materijalisti, nego postoji useban, samosvojan svijet, koji nije materija, iako je možda na neki način vezan uz materiju. Postojeća navezanost, postojeće supostojanje, postojeće sudjelovanje u konstituiranju sastavljenih bića ne smije nas zavesti da pomiješamo odlike i osobine jednog i drugog svijeta.

Ovdje bismo mogli reći koju riječ o tome kako je duh **73.** po svom porijeklu, po svojoj genezi stariji od materije. Materija sama za se ne može egzistirati neoblikovana, neformulirana. Ona ne postoji nigdje kao neki rezervni materijal u skladištima, nego je sva oblikovana, oformljena principima koji je određuju u skali elemenata. Sve nas to vodi k duhu, ne samo kao formama, nego i kao organizatoru, inžinjeru, auktoru, pokretaču koji je i sam duh i stariji od svakog zbivanja i nestalnosti u vremenu i prostoru.

Sve nas ovo vodi k zaključku da postoji duhovni svijet, da postoji svijet duha kao subjekt. Nemoć materije je očita: Kad bi se sve kamenje složilo i kad bi se propinjalo ne znam koliko, ne bi moglo prekoračiti u organski svijet. Život može biti samo trag i dar života. — Isto je tako i kod životinja. Kad bi se sve životinje udružile, nikad i nikako ne možemo od njih očekivati jednu knjigu. One to nemaju i ne mogu napisati, ni dati. Nije dosta što je u njima materija »organiziranija« nego u anorganskom svijetu. Knjiga je produkt duha. Jedno dijete više vidi nego svi slijepci skupa. Jedno zrnce života više vrijedi nego sva brda i sav svemir. Jedan duh može više smisliti nego sva živa i neživa nerazumna stvarnost. A ako je netko rodio plodove duha, tada on nije samo slučanjo duh, nego je duhovno biće po svojoj biti.

Tu je palo i neko novo svjetlo na naše dokaze o Bogu. Ideja o našem Bogu nije bila završena s onih nekoliko metodičkih jedinica na početku. Ideju o Bogu imamo izgrađivati tijekom čitave ove knjige, upravo čitavog života.

Pred nama je pitanje o duhovnosti ljudske duše.

14. KATEHEZA

DUŠA JE DUHOVNA BITNOST

74. Iz izvješća Biblije sjećamo se one rečenice, da je Bog stvorio čovjeka na svoju sliku (Post 1,27). Svako je biće na neki način slika svoga začetnika; ali kad Bog veli da je čovjeka stvorio na svoju sliku, tada to na osobit način znači da je čovjek »duh«, da ima bitne oznake duha: **razum,** i što iz njega slijedi **moć volje.** — U ovoj metodičkoj jedinici htjeli bismo naglasiti i pokazati baš to, da čovjek nije samo materija, nego i duh, te da je duh njegov bolji i vredniji dio. Zato što je čovjek duh, ima razum i volju. Taj um i volja nisu kao po materijalističkom shvaćanju neka isparivanja ili proiciranje materije, nego su odlike duhovne duše. Kod tog promatranja pomoći će nam ono što smo u prijašnjem poglavlju promotrili i usvojili, da nas naime kakvoća djelovanja dovodi k izvoru i otkriva nam njegovu kakvoću. Tu leži sva dokazna moć našeg promatranja. Evo ga ukratko u formi školskog silogizma:

75. Kakvo je djelovanje, takva je bit onoga koji djeluje.
Djelovanje našega uma i volje jest duhovno.
Dakle je i bit uma i volje duhovne naravi. Ili ukratko: Duhovnost počela otkriva se iz duhovne naravi djelovanja. Djelovanje je duhovno; dakle i duša je duhovna.

Mislim da nije potrebno naglašavati kako je duhovnost razuma i volje koju ovdje dokazujemo istovjetna s duhovnošću duše. To je naime duša. Razum i volja su osnovne moći same duše. — U našem dokazivanju sve ovisi o tome da upozorimo na to kako postoji bitna razlika između misli i osjeta, i drugo, da pokažemo nutarnju neovisnost idejnog svijeta od materije. Ako dokažemo bitnu razliku misli od osjeta, dokazali smo duhovnost djelovanja našega uma, a kad dokažemo nutarnju neovisnost razumskih čina od materije, zahvatili smo dušu u njezinoj bitnosti koja je kao izvor i subjekt takvog djelovanja neovisna od materije. Pođimo redom:

76. 1. Bitna razlika između čina razuma i osjeta uočuje se iz međusobnog uspoređivanja. Razum se služi općim idejama: biti, postojati, dakle pojmovima koji su općeniti, istrgnuti od stvari i pripremljeni za neki novi način postojanja i djelovanja. — Sjetila su naprotiv usmjerena na **taj** čin, na **to djelo,** na **taj** zvuk — dakle na ono što je trenutačno i odvojeno.

2. Tu razliku možemo uočiti i iz ocjenjivanja i promatranja općenitih ideja kojima se služi razum i pojedinačnih predodžaba na kojima se zaustavlja sjetilo. Mi imamo u sebi usađene opće principe: istovjetnosti, pravednosti, istine; shvaćamo u čemu je manjak savršenosti i nijekanje nečega; tu sjetila ništa ne mogu reći. Za njih postoji samo ono što se dade iskusiti preko osjetilnih kanala vida, sluha, okusa, opipa. Dakle razlika između umnih čina i osjetilnih predmeta jest ista kao što je između konkretnog i apstraktnog. Bitnu razliku između konkretnog i apostraktnog nije teško uočiti. Ona postoji. Pokazati nam je sad nutarnju neovisnost umnih čina od materije.

77. Bitna i nutarnja neovisnost razumskih čina od materije izvodi se: a) **iz samih općih ideja:** »biti, moći, odnos, učinak, razlog«. Sve su te ideje lišene svake materijalnosti. Ovdje je vrlo važno uočiti kako čin koji se odvija u materijalnim uvjetima ne može shvatiti niti zamisliti predmet lišen materijalnih oznaka; ako ga ipak predočuje i stvara duhovnim, tj. bez oznaka materijalnosti, s pravom zaključujemo da je i narav čina **duhovna.** Spoznaja se naime odvija po životnoj, vitalnoj asimilaciji, usvajanju predmeta. Onaj koji spoznaje (duh), na svoj (duhovan) način asimilira predmet spoznaje. Stara je i izvan svake dvojbe izreka: Spoznaja se odvija u onome koji spoznaje na njegov način. (Cognitum est in cognoscente per modum cognoscentis). Ako je svijet ideja kojima razum barata, i koji ih je sam stvorio, duhovan, tada je i sam razum duhovan. Ovdje bi se mogla primijeniti i druga izreka naoko vrlo apstraktna: Ako su ideje neovisne od materije, to više je njihov izvor. (Propterquod unumquodque tale, et illud magis).

b) — Duhovnost umnih čina i samoga uma izvodi se nadalje iz **opće težnje razuma da sve promatra pod općeni-**

tim vidikom bitka, »biti = esse«. Tim argumentom se upravo izravno dokazuje duhovnost same razumske moći. Spoznajna naime moć, koja sve promatra i važe pod vidikom bitka, neovisna je od materije. Razlog je taj, što je bitak po svojoj obuhvatnoj strukturi iznad materije. On naime u svoj pojam uključuje i nju, ali ne samo nju. On je kudikamo širi. Iznad materije je. Razlozi su dostatni da dokažu ono što tvrdimo. Tko može shvatiti neka shvati.

78. c) — Duhovnost uma se nadalje pokazuje **iz načina kojim razum stvara svoj rječnik — ideje!** — Iz pojedinih činjenica i pojava on jednim osobitim postupkom lišava koncepciju materijalnosti i prenosi je u svijet općenitosti. Taj postupak **oduhovljenja,** apstrakcije, nužno nas vodi k duhovnoj naravi samoga subjekta, duše. Da bi naime um mogao upotrebljavati te ideje, mora ih učiniti prikladnima za svoj način upotrebe.

Duhovnost ljudske duše nije stvar koja bi se mogla nacrtati; koja bi se mogla izračunati matematičkom metodom. Do nje nas vodi pamet, naše zaključivanje, naša razmišljanja. A razmišljati treba i znati i htjeti. Strasti su loši savjetnici za traženje istine. Pojmovi duhovnih vrednota ostat će nam doduše uvijek zagonetni, ali mi o njima ipak možemo puno znati, jer nismo samo materija nego smo i duh; nismo samo protežnost, nego imamo svijest koja nadilazi promjene i povezuje ih u jednom te istom subjektu, našeg vlastitog ja. A u svakom takvom duhovnom procesu mišljenja i htijenja otkriva se duša na djelu.

15. KATEHEZA

DUŠA NE UMIRE

Pred nama je opet velik zadatak. Promotriti nam je 79.
besmrtnost duše. No držim, koliko je god ova stvar teška i traži ozbiljno razmišljanje od interesa je prvoga reda. Tiče se naime svih nas, i uz objavu o duši, o kojoj u idućem poglavlju, misli o besmrtnosti najveća su naša nada.

Osjetljivo i nadasve važno pitanje koje nam se nameće, što je s dušom nakon čovjekove smrti. Nama je već poznato, da je ona duhovna bitnost, da je nosilac razumskih čina, i prema tome da je bitnost, supstancija; znamo da je duhovna, jer je njezino djelovanje duhovno, pa je i sama u biti duhovna. Duša je bitnost koja kao duhovni dio sudjeluje u formiranju čovjeka. Točnije bi se to reklo: ona je forma čovjeka; ona je temeljni i određujući dio čovjeka. Ona nije nadošla čovjeku i zaposjela tijelo kao neki pauk. Ona je organizator materije, počelo života i jedinstva. Po svojoj naravi ona je duhovna, tj. nema dijelova; ona je nematerijalna. To znači da ona niti jest materija, niti od materije postaje, niti od materije ovisi, osim ukoliko je organizator u konstituiranju čovjeka, i ukoliko je, obzirom na čovjeka, nepotpuna bitnost. U ovom razmišljanju promotriti nam je što razum o duši sudi, obzirom na njezinu sudbinu.

ŠTO JE BESMRTNOST? — Besmrtnost za koju tvrdimo da 80.
je svojstvo i sudbina duše bila bi u nemogućnosti da izgubi život. To je negativna određenica (definicija) besmrtnosti. Ta određenica malo veli. Mogla bi značiti da duša nakon raspadanja tijela vegetira negdje na rubu života. Zato imamo i pozitivnu određenicu besmrtnosti, a ta je: **besmrtnost je u posjedovanju života bez kraja.** Ne znači to »bez početka«, nego »bez kraja«. Dakako da postoji i posjedovanje života i bez početka i bez kraja, ali to pripada samo jednome biću: **Onome koji jest,** koji postoji bez ograda. Besmrtnost svih drugih bića može biti samo u jednom smjeru, gledajući na svršetak. A to je i glavno. Besmrtnost bi dakle bila u ostvarenoj mogućnosti života bez kraja. Da-

kako da se odmah postavlja pitanje, za čovjeka od prevelike važnosti: Da li je moguće da čovjek ne izgubi život? To je pitanje naoko mučno, jer je sasvim sigurno da ćemo izgubiti ovaj život. No međutim tu je i pitanje o duši. Ako ona ne može propasti i izgubiti život, onda nada o životu nije propala. Moramo dakle riješiti pitanje, prijeti li duši opasnost da izgubi život, i odakle joj prijeti!

81. ODAKLE DUŠI PRIJETI OPASNOST OD GUBITKA ŽIVOTA? — Imamo dvije mogućnosti odakle duši prijeti opasnost propasti. Jedna je mogućnost njeno **uništenje,** a druga **raspadanje.** Uništenje, ili kako bi se to reklo stručno »anihilacija« bila bi u tome da netko dušu uništi, da ona prestane postojati. Dakle kao da je nije bilo. Odmah nam je svima jasno da taj posao anihilacije ne može bilo tko učiniti. Moć anihilacije nema nitko od ljudi. Ljudi mogu doduše razarati materijalna bića, ali njihovim nestankom rađaju se druga bića. Ljudi nemaju moć anihilacije, a pogotovo nemaju nikakve moći nad duhovnim svijetom. Moć anihilacije, posvemašnjeg uništenja do nestanka bića ima samo onaj koji ima i moć stvaranja. Ako je dakle Bog stvorio dušu vječnom onda je samo on može uništiti, da je ne bude. Međutim, kad bi Bog nešto takovo htio učiniti, da nečeg jednostavno ne bude, on to ne bi ni stvarao, jer Bog nije u svojim odlukama tako prevrtljiv kao mi ljudi, niti ga može kakva nova spoznaja iznenaditi da bi mijenjao svoju odluku. Kad je dakle stvorio čovjeka s besmrtnom dušom, onda on hoće da to tako ostane. S te strane nema opasnosti od anihilacije. Bog nas je stvorio za besmrtnost, od njega ta besmrtnost nije ugrožena, **ona će se po njegovim nacrtima i ostvariti.**

Druga mogućnost odakle prijeti duši pogibao da izgubi život jest, da se ona sama raspadne u dijelove; recimo prigodom čovjekove smrti. Tako bi duša nestala kao što nestaje tijelo. — Mi ovdje tvrdimo da duša ostaje usprkos smrtnosti tijela, i to da je besmrtna po svojoj naravi. Takvom ju je Bog stvorio. Tvrdimo i to, da je ona besmrtna »in actu secundo« tj. ona ne životari na nekom rubu bitka, u nekom svemirskom frižideru, nego ona živi i djeluje u svom svijetu. Razloge ćemo odmah navesti:

82. RAZLOZI KOJI NAS NAVODE DA TVRDIMO KAKO JE DUŠA BESMRTNA OVI SU: — 1) — Ljudska je duša bitnost duhovne naravi. Takva bitnost ne može izgubiti život. Dakle, ljudska je duša besmrtna. — Da protumačimo ove rečenice valja spomenuti da je besmrtno ono što se ne može bilo samo raspasti na dijelove, bilo što se ne može uništiti, anihilirati. Takvo biće jest duša, po svojoj duhovnoj bitnosti. Ona je u sebi jedno, nema dijelova u koje bi se mogla raspasti. A i neuništiva je u toliko, ne da je Bog ne bi mogao uništiti, nego je Bog neće uništiti. Uništenje duše protivilo bi se razumnom Božjem djelovanju. Kad Bog ne bi želio besmrtne duše, ne bi je takovom stvorio. Ljudi opet nemaju vlasti nad dušom da je unište. Sve ljudsko djelovanje ipak je nešto pozitivno iako može biti razorno za pojedino biće. Ljudi nemaju nikakve vlasti nad dušom. Na to nas je upozorio i Krist: »Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, a zatim ne mogu ništa drugo napraviti. Radije se bojte onoga koji može i tijelo i dušu pogubiti u paklu« (Mt 10, 28).

Dakako da ovaj dokaz pokazuje samo **neuništivost** duše, a aktivan život još uvijek ostaje u pitanju. Međutim neuništivost je ono prvo što dokazujemo, a kako bivanje bez djelovanja nema smisla, s pravom zaključujemo na bujan život duše i bez tijela.

83. 2) — Osim ovog filozofskog dokaza za besmrtnost duše imamo dokaz iz **naravne težnje za srećom.** Ako u nama postoji težnja za životom bez kraja, i ako je to osnovna težnja naše naravi, što nije teško pokazati, prisiljeni smo na temelju te naravne težnje zaključiti da mora postojati i stvarna mogućnost njenog ostvarenja. Nije taj dokaz bez ozbiljne valjanosti. Ako postoji oko s naravnom orijentacijom prema svjetlu, tada je jedino razumno da postoji i svjetlo, inače je konstruktor oka bezuman. Čemu stvarati jednu potenciju bez ostvarenja. Hoće li sve oči vidjeti svjetlo, to nije toliko važno, ali je važno da svjetlo postoji, jer oči su da vide. Mogli bismo to bez sustezanja reći za svaku potenciju čovjekovu. Ako nas narav tu vara, onda nas vara u nečem što je bitno. Zašto bismo se suzdržali samo u osnovnoj težnji za životom. U pitanju je smisao same naravi kao potencije za životom.

84. Slično je tako i s **dokazom iz moralnog zakona i obveze.** Bez života preko groba, u jednom novom izdanju, moralni zakon, a potom i svi drugi zakoni postaju besmisleni. Na kraju se krajeva u toj pretpostavci put pravednika i put zlotvora nađu na istom. Ako dakle želimo podržavati razliku između dobra i zla, prisiljeni smo čas nagrade i čas kazne prenijeti na drugi život, jer se u ovom životu nisu primile ni kazne ni nagrade. — Taj dokaz za besmrtnost vrlo je ozbiljan i puno govori. U njemu naslućujemo vječnost raja i ozbiljnu prijetnju vječnog pakla.

85. Red bi bio da u prilog besmrtnosti spomenemo na kraju i dokaz **iz uvjerenja svih ljudi da postoji prekogroban život.** Evo ga u formi: Opće je i stalno uvjerenje svih ljudi da postoji vječni život u kojem će biti dobro nagrađeno, a zlo kažnjeno. Takovo opće uvjerenje ne može biti pogrešno. Dakle, besmrtnost duše postoji, praćena uvjerenjem svih ljudi.

Da priznamo kako postoji opće uvjerenje o vječnom životu, nije potrebno da svi ljudi imaju jasnu ideju o vječnom životu. U većini slučajeva ideja će biti dosta neodređena. No ona se toliko očituje u raznim zgodama života i kod svih slojeva ljudi, da se sa sigurnošću može ustvrditi da je tu. Cicero, čuveni govornik starog svijeta napisao je u svojim Tuskulanskim raspravama: »Kao što smo uvjereni da bogovi postoje, tako smo uvjereni da duše ostaju.

Svijest je to kod svih ljudi. »(I — 1, 16).

Velimo da takovo uvjerenje ne može biti pogrešno. Ono ima svoj korijen u naravi i životu koji se očito očekuje iza kulisa smrti. A rekosmo već, da se ljudi ne varaju u onome što je bitno. — Završimo ovo poglavlje riječima knjige Mudrosti: »Bog je stvorio čovjeka za neraspadljivost, i učinio ga na sliku svoje besmrtnosti. A đavolovom je zavišću došla smrt u svijet, i nju će iskusiti oni koji njemu pripadaju.« (Mudr 2, 23-24). — Bolji naš dio, duša, izmaći će smrti, i ona će biti temelj naše obnove po usksnuću.

16. KATEHEZA

KRIST I DUŠA

Kao što nas je zanimao stav objave prema dokazima o Božjoj opstojnosti (br. 51—56), tako nas sada na kraju razmišljanja o duši zanima stav objave prema ljudskoj duši, njezinoj opstojnosti i njezinoj naravi. Prije samog istraživanja moramo naglasiti, da je podjela čovjeka na dušu i tijelo pomalo školska. No ako mi želimo promatrati u čovjeku njegovu duhovnu stranu, mi tu diobu moramo dopustiti. Sveto pismo međutim, osobito Starog zavjeta ima o duši pojam više životan nego školski. To moramo imati pred očima. Tu se zapravo pomalo i stvara pojam duše. U Novom zavjetu poimanje duše već je izgrađeno i misli o duši vezane su uz najozbiljnije teme. Krist na dušu gleda egzistencijalno, sudbinski. **86.**

DUŠA U OBJAVI STAROG ZAVJETA — Kako je disanje najočitiji znak života, te kako se ono vrši u ritmu daha, odatle pomalo i kod pisaca Starog zavjeta ideja o duši. Imati »dah« — »dušu« znači biti živ. Od tog čisto materijalnog gledanja na dušu prešlo se na njezino pravo gledanje. To je uostalom put svakoga od nas. Duša nadalje kod pisaca Starog zavjeta znači jednostavno »život«. Spočetka opet **ovaj život** što ga zamjećujemo, dok se pomalo, baš pomoću duše ne otvara perspektiva **vječnom životu.** Najzad se pisci Staroga zavjeta služe dušom da označe čitava čovjeka, **osobu.** U tom smislu duša znači ono što kod nas znači **»ja«.** Predodžbe, što biva s dušama nakon smrti tijela, doživljavaju u Starom zavjetu svoju evoluciju. Od čisto materijalnog shvaćanja kako se duše skupljaju u podzemlju do duhovnog shvaćanja besmrtnosti i duhovnosti. (Koga budu zanimale podrobnije informacije o duši u Bibliji, neka pogleda Rječnik Biblijske teologije, str. 231, ili kod riječi: »duša)«. **87.**

DUŠA U NOVOM ZAVJETU — Tko bi u spisima Novoga zavjeta tražio rasprave o duši ne bi ih našao. Niti Krist, niti pisci novozavjetnih spisa ne do- **88.**

kazuju niti opstojnost duše, niti se muče dokazivanjem njene duhovnosti i besmrtnosti. Nekoliko u Evanđeljima usputnih opomena o duši smiruju svaku filozofsku radoznalost i čitavo pitanje o duši svodi se na sudbinske opomene o brizi oko vlastite duše. Navest ćemo nekoliko tekstova i osvrnuti se na njih, jer oni i te kako popunjuju i potvrđuju ono naše znanje o duši i daju mu podršku i ozbiljnost.

Mk 8, 34: Navodimo Kristove riječi: »Ako tko želi ići za mnom, neka se odreče sama sebe, neka uzme svoj križ i neka me slijedi! Tko hoće sačuvati svoj život, izgubit će ga. A tko izgubi svoj život radi mene i Evanđelja, spasit će ga. Što dakle koristi čovjeku, ako dobije cijeli svijet, a izgubi svoju dušu? Što li može dati čovjek kao otkupninu za svoju dušu?«

Krist dakle ne dokazuje opstojnost duše. On je pretpostavlja. Pretpostavlja i njezinu duhovnost i njezinu besmrtnost; njezinu neprocjenjivost. Za nju se na zemlji ne može naći otkupnina, zamjena. Ona je jedini vrijedan dio čovjeka. Tko toliko cijeni ovaj vremeniti život da ga želi pošto-poto sačuvati, taj je neprijatelj svoje duše. Taj će je po svoj prilici upropastiti. A tko žrtvuje ovaj vremeniti život radi Krista i navještanja Evanđelja, taj je prijatelj svoje duše. Da se u tekstu ne radi samo o životu, nego baš o duši jasno iz toga, jer ovaj život nestaje, a u njemu možemo izgubiti i ono što je u drugom životu kadro živjeti, a to je baš duša.

Mt 10, 28: »Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, a duše ne mogu ubiti. Bojte se radije onog, koji može i dušu i tijelo uništiti u paklu!« — Krist apostolima.

Objava koja je sadržana u ovim retcima potvrđuje naše razmišljanje o duši. Ljudi ne mogu uništiti duše. Nju bi mogao uništiti samo Bog. Njega bi se trebalo jedinoga bojati. Duša je neuništiva. Ona je po svojoj naravi vječna. O njoj moramo voditi računa. U obrani neprolaznih vrednota ne smijemo je štedjeti u borbi s ljudima. Oni je ne mogu ubiti. Čuvanje duše zbog sebičnih interesa neće roditi dobrim plodom.

Kateheze o ljudskoj duši su završene. Koga bi osobito kod ove posljednje zanimali još tekstovi Svetog pisma valjalo bi pogledati 1 Kor 15, 45. — Kod Pavla duša uglavnom znači ono što smo već naveli, pa to nije potrebno ponavljati. (Koga podrobnije zanima Pavlova nauka o duši neka pogleda kod Prat: »Theologie de saint Paul« II, Note: O.) — Pred nama je poglavlje o vjeri.

VJERA

17. KATEHEZA

VJERA ILI TVRDOGLAVOST

Za naše je doba značajno da dijelimo ljude na one koji vjeruju i na one koji ne vjeruju. Možda je još značajnija dioba na one koji jednostavno žele vjerovati i na one koji to naprosto ne žele. Tako se problemu vjerovanja pridružuje i drugi problem, problem slobodnog pristanka uz vjeru, a time se i stvar zapliće. Pitanje vjere nije jednostavno, i mi ovdje ne idemo za tim da ga svima riješimo. Ako si ga netko sam ne rješava, nećemo mu ga ni mi riješiti. Mi ćemo ipak stvar nastojati objektivno iznijeti pred čitaoce; tko se želi našim trudom okoristiti neka se okoristi.

OD POVJERENJA K VJERI — Pojam vjere nije jednoznačan. U svom osnovnom značenju vjera je isto što i povjerenje. Dijete se povjerava majci; majka se povjerava djeci; muž ženi, žena mužu. Na putovanju se povjeravamo vozaču tramvaja ili autobusa; u gostionici se povjeravamo konobarima da nas hrane zdravom hranom. I tako sav naš osobni, obiteljski i društveni život počiva na povjerenju i međusobnoj vjeri. Krilatica »vjerujem samo ono što vidim« vrlo je plitka. Znači, ja sam siguran samo u sebe. — Vlastito je iskustvo, za koje se kojiput skrivamo, vrlo usko. Mi si nismo kadri pripremiti šalicu kave u posvemašnjoj sigurnosti u svoje iskustvo. Kako možemo provjeriti, da nam već u trgovini nisu umjesto zdrave kave podmetnuli zatrovanu. Ako je tako u običnim slučajevima, što ćemo napraviti na ulici; da li vozač našeg autobusa ima ispit odgovarajuće kategorije? — da li on ima dovoljno iskustva u gradskom prometu? — da li su naša djeca u školi povjerena osoblju koje je spremno da ih odgaja i uči? — Sami ne možemo sve to provjeriti. Ne recite, da ipak možemo biti mirni kad sjedamo u tramvaj; kad naručimo šalicu kave ili kad šaljemo djecu u školu. Ta valjda nisu ljudi toliko pokvareni da bi nas na svakom koraku varali. Eto, u tom baš i jest stvar. Ljudi nisu tako pokvareni. Mi radimo sasvim razumno kad se jedni drugima povjeravamo kad jedni drugima **vjerujemo.** U protivnom slučaju nastaje bezočna sumnjiča- 90.

vost i neizlječivi nered. Uzmite samo slučaj da dijete veli učiteljici u školi kako joj ništa ne vjeruje »osim onoga što vidi«. Mališ bi morao s učiteljicom obletjeti zemlju da mogne »vjerovati« kako je Zemlja okrugla. — Dakle postoji vjera i naš je život utemeljen na njoj. Kad prestanemo jedni drugima vjerovati dolazi kraj svakom prijateljstvu, u kuću dolazi pakao. Bijeg od kuće i rastava jest točka na nevjeru. Recite sada da ni u što ne vjerujete. Tu izjavu ne treba ozbiljno shvatiti. Ona se ne razlikuje od plitke tvrdoglavosti. — Sve naše znanje što ga po školama stičemo; svako prenošenje iskustva; sve knjige i biblioteke postaju suvišne, ako se usvoji izjava: »Vjerujem samo u ono što vidim«.

91. ŠTO JE VJERA? — Nitko dakle od nas ne može sam sve znati, ne može sve provjeriti, upamtiti, učiniti. Upućeni smo jedni na druge. Ona sigurnost koju tako stičemo i imamo u druge, bilo u njihovo znanje, bilo vještinu, bilo plemenitost i povjerenje, sve je to vjera. Vjera je dakle prije svega jedna društvena vrlina, kvaliteta. Ali nije samo to.

Jedamput mislimo na vjeru kao na **osobni čin.** Ona je tada **pristanak i predanje.** Po njoj se mi predajemo drugome da nas vodi. Usvajamo njegovo znanje kao svoje. No to predanje nije slijepo prepuštanje i neodgovornost. Tu ima više elemenata koji opravdavaju naš čin predanja. Tu je svjetlo za naš um, koje se temelji ne na neposrednom iskustvu, nego na posrednoj i opravdanoj sigurnosti. Zato velimo da je vjera **svjetlo;** velimo da je sigurnost; velimo da je život, život i svjetlo primljene istine. To je vjera gledana u osobi koja vjeruje, koja se drugome povjerava.

92. Drugiput mislimo na vjeru kao na nešto izvan subjekta. Tada vjera označuje **skup, kodeks istina.** Tu je u prvom redu sadržaj naravne vjere. Nazovimo naravnom vjerom istine do kojih bismo se sami mogli probiti. Ipak ne smeta ako smo te istine primili kraćim putem preko drugih. To su istine, da Bog postoji, te da dobro nagrađuje a zlo kažnjava. Sve to možemo sami dokučiti, ali smo to redovito primili od drugih odgojem i poukom. To su istine naravne vjere. Dakako da tu ima opet različitih stupnjeva, osobito ako se uspinjemo prema objavljenoj religiji. Neke istine lako shvaćamo; druge ne možemo sami dokučiti, no kad su nam protumačene, shvatimo nešto. No ima i takovih istina koje i nakon toga što su nam otkrivene, ostaju za nas tajnom. To su otajstva, ili kako ih zovemo misteriji. Dakle vjerom nazivamo istine koje prihvaćamo i one su **sadržaj vjere,** ili **predmet vjere.** U istom smislu nazivamo vjerom vjerske pučke ili kako ih zovemo dogme. Vjera dakle u objektivnom stvarnom smislu jest index — pregled, sadržaj ili poruka vjere.

PUT VJERE — Što se zbiva u čovjeku koji vjeruje, nije lako otkriti. Nekoliko redaka ipak moramo i tome posvetiti. Ako se dijete povjerava majci; ako se učenik povjerava učitelju; ako se putnik povjerava vozaču, čini to radi neke nutarnje sigurnosti. Iako se može desiti da autobus skrene s puta, ili da učitelj nešto krivo rekne, ipak im se povjeravamo radi osobnog našeg uvjerenja i znanja koje posreduje onoj konačnoj sigurnosti: učitelj **zna:** vozač zna, može i smije voziti autobus; majka voli i zna. Ako ona voli i zna, tada je istina ono što ona tvrdi. — Dakle na putu vjere imamo nekih posrednih istina koje nam daju sigurnost u konačnu, po vjeri primljenu istinu. Kad otkrijemo te dragocjene posredne istine i prebacimo ih na Boga za nas vjera nije problem. Ako znamo, da nas Bog ljubi, da je on sveznajuć i istinit, tada treba samo pitati: **što je Bog rekao?** i da li je do nas njegova riječ došla neiskrivljena. Tako su se u činu pristanka i predanje slili različiti elementi. Nešto je pridošlo od nas samih: nutarnja spremnost, poučljivost, mekoća. Nešto je pridošlo od onoga koji nam govori: osobine posrednika kao znanje, auktoritet, istinoljubivost i poštenje, čijim posredovanjem smo primili konačnu poruku istine. **93.**

Sve ove riječi koje smo nanizali ipak ne vele sve. Stvarnost je kudikamo bogatija, baršunastija. U činu vjere, recimo zasad pristanka, nalazimo i druge važne komponente. Tu je **udio volje.** Zato sam i rekao da je vrlo značajna dioba ljudi na one koji hoće i koji neće vjerovati. Da li nažalost, ili nasreću, to ne znamo, ali tako jest. Ljudi vjeruju jer hoće, i ljudi ne vjeruju jer neće vjerovati. — U činu volje presudan utjecaj igra **milost.** O tome naširoko govorimo u poglavlju o milosti. Kao što imamo đaka koji ne shvaćaju tumačenja **94.**

u školi, tako imamo i ljudi koji ne prihvaćaju vjeru. Razlog je vrlo jednostavan: nisu pozvani na život vjere. Vjera je naime dar, ili milost. — U činu vjere ima značajnu ulogu **utjecaj okoline.** Iz tog utjecaja izviru bilo poticaji bilo zapreke. Jedne i druge mogu biti spoznajne naravi ili odgojne. Koliki je utjecaj odgoja u pitanjima vjere ne da se to vagnuti.. — No u sve se to ovdje ne možemo upuštati. Dosta je da smo spomenuli kako je čin vjere vrlo složen, te kako je sam pojam vjere višeznačan. Za sada je sasvim dovoljno ako smo uočili veličinu i potrebu vjere, tj, da ona uistinu obogaćuje čovjeka na planu gdje si on ne može sam pomoći. Vjera čovjeku daje bogatstvo duhovne naravi, prave orijentacije obzirom na životne vrednote. Osobito je tu važna orijentacija obzirom na prekogrobni život, poziv na nadnarav i mogućnost posjedovanja višeg života. Razuman čovjek ne bi smio takav dar odbaciti i prezirati. — Vjera je uistinu nešto veličajno. Vjerom se naše znanje širi povrh ovozemnih spoznaja; ono se proširuje na novi red koji zovemo nadnarav. O tome u idućem poglavlju.

18. KATEHEZA

NARAVNA I NADNARAVNA VJERA

Glavni zadatak ovog poglavlja jest da uočimo dva reda stvarnosti. U jednom živimo; na drugi smo po milosti pozvani. Promotrit ćemo stoga što je naravni red i što je nadnaravni, da bismo bolje shvatili što je naravna, a što nadnaravna vjera. Uz to ćemo produbiti svoje znanje o riječi »vjera«. **95.**

VJERA ILI RELIGIJA — Umjesto naše riječi »vjera« često se rabi riječ »religija«. Riječ religija ima gotovo isto značenje kao i naša riječ vjera. Promotrit ćemo njeno i osnovno i nadošlo značenje. Riječ religija latinska je riječ »religio«. Korijen ima u glagolu »relegere«, koji znači: opet skupiti, ponovno prijeći, ponovno čitati, opet razmišljati. Iz ovog prvotnog značenja lijepo se vidi i značenje izvedenice. Tako »religio« znači: ponovno vraćanje, razmišljanje, točnost, savjesnost, štovanje, pobožnost, vjera, zakon, služba, obred, zakletva, prisega, svetinja, svetost. — Tako religija ili vjera u svom prvotnom značenju znači: **u nama:** savjesnost, odanost, privrženost Božjim stvarima, službu Božanstvu, ćudoredne vrline, osobnu svetost. **Izvan nas** i pomalo u proširenom značenju znači skup propisa koji određuju i reguliraju odnos prema Božanstvu; znači obrede, službu Božju, zakon, ustanovu, poruku, vjerske istine, svjetovni nazor.

Tako nam je sad poznato doslovno i pridošlo značenje riječi vjera, religija. Ova stečena značenja primijeniti nam je na red naravi i nadnaravi i dobit ćemo ono što želimo tj. pojam naravne i nadnaravne vjere.

RED NARAVI — DOSLOVNO I IZVEDENO ZNAČENJE RIJEČI NARAV — Porijeklo riječi »narav« ni- je baš jasno, no njeno značenje je sasvim jasno. Umjesto riječi narav često se upotrebljava riječ »priroda«, a to narav prvotno i znači. Narav — priroda je ono što je prirođeno, što imamo od rođenja. Latinska riječ za narav »natura« po svoj prilici je srodna našoj **96.**

riječi, a znači »ono što imamo rođenjem«. Rođenje i ono što je poradi rođenja, to je nama prirođeno, naravno, to je naša narav, ćud. Dakle, da rastemo, da jedemo, da spavamo, da dišemo i da umiremo, to je nama naravno. Naravno je sve ono što spada na nas, što naše biće zahtijeva, što iz naše naravi proizlazi, što je u okviru naših mogućnosti. U tom smislu filozofi zovu narav **Počelom djelovanja.** Kad budemo kasnije govorili o milosti kao novoj naravi, novom počelu djelovanja, sjetit ćemo se što znači narav.

Nerijetko se upotrebljava riječ »mimonaravno«, općenitije se čuje »to nije naravno«. Kao primjer nečeg mimonaravnog navest ćemo »let čovjeka bez instrumenta«. Da čovjek leti bez instrumenta, to za njega nije naravno; ali opet nije ni tako daleko od čovjeka, jer konačno čovjek ipak leti. Mimonaravno je dakle ono, što prelazi mogućnosti stvarne prirode, iako to »mimonaravno« može postati naravno u nekim iznimnim okolnostima.

I narav i mimonaravne stvari valja dobro razlikovati od »nadnaravi.«

97. **NADNARAV I NJEZINI ZAHVATI** — Pitanje nadnaravi, njenog očitovanja i realnosti obrađivat ćemo u više narednih kateheza. Ovdje nas zanima, zašto čovjek uopće misli na neku nadnarav? Evo zašto: Osim pitanja i odgovora našega reda i naših znanosti postoje oduvijek pitanja koja su mučila ljude: pitanje prekogrobnog života; pitanje čovjekova porijekla; pitanje zla i trpljenja u životu; pitanje smrti. To su sudbinska pitanja na koja ne dobivamo zadovoljavajući odgovor ovdje na zemlji. Nismo zadovoljni s odgovorom niti evolucije o porijeklu čovjeka, niti odgovorom materijalista da je sve svršeno sa smrću. Mi tražimo neki viši smisao za svoja trpljenja. Mi kojiput trpimo da ništa nismo skrivili. Što to ima značiti? — Sve su to pitanja na koja i te kako trebamo odgovor, ali smo si svjesni da zadovoljavajući odgóvor nadilazi ne samo naše vlastito istraživanje i iskustvo, nego iskustvo generacija, dapače svih ljudi. — Htjeli mi priznati ili ne, u duši smo uvjereni, da nemamo prava tražiti nešto povrh ovoga što imamo. Nemamo na temelju čega. Nemamo od koga.

Evo odakle ljudima misao o nadosjetnom, nadilazećem, transcendentnom svijetu, o svijetu nadnaravi. Ima li kakovih vijesti o tom svijetu? Ima li kakovog znanja i kakove sigurnosti o tome? Ako ima nekih poruka o tom svijetu, poruka koje mi nismo mogli sami dokučiti, bit će one iznad naših umnih sposobnosti. Nazovimo te poruke otajstvima, a ako postoji kakova sigurnost o tim otajstvima ona se mora osloniti na jedan viši auktoritet od ljudskoga. Nosilac poruke s drugoga svijeta mora biti pripadnik tog svijeta.

98. Tako smo eto došli do toga da približno znamo što je to nadnarav. I toj nadnaravi odgovara nadnaravna vjera ili objavljena religija. Povjerenje naime u te nadnaravne poruke zove se nadnaravna vera. Skup opet tih nadosjetnih poruka i istina zove se sadržajem nadnaravne vjere ili misterijima. To je objektivna nadnaravna religija ili vjera. Naš stav prema tim nadnaravnim porukama značajan je po tome što smo mi tu vjeru prihvatili kao nešto »konaturalno« kao nešto »sunaravno« kao nešto što nam tumači sve što sami ne možemo dokučiti, a moramo riješiti. **»Crkva naziva vjeru, koja je početak spasenja** (radi se dakle o nadnaravnoj vjeri, a zove se početkom spasenja jer je ona u nizu obraćenja i opravdanja prava), **nadnaravnom vrlinom, po kojoj, na poziv i uz pomoć milosti ispovijedamo, da je istina ono što je Bog objavio i to da je istina ne poradi naše očevidnosti i shvaćanja, nego radi ugleda samoga Boga koji nam se otkriva, i koji ne vara i ne može biti prevaren. Tako je i Apostolu vjera: srž onoga čemu se nadamo, i zalog onoga što još ne vidimo.« (DS 3008).**

99. Tako smo na neki način odgovorili što je narav, što nadnarav; što je naravna, a što nadnaravna vjera. Kad velimo za nadnarav da je to stvarnost koja nas nadilazi, ne želimo time reći da nemamo za nju zanimanja. Nadnaravni red jest zapravo naša želja, naš ideal, jest savršenstvo našega reda. Kad još tome pridodamo da postoje Božje namisli o »spasavanju čovjeka« tj. o prenošenju u nadnarav, te o efektivnom pozivu čovjeka na viši život, tada se nadnarav pred nama otkriva kao novo rođenje. Sve bogatstvo života i duha, sva aktivnost sreće i obećanja skriva se iza te riječi.

Kad bahati hvastavci viču, da ni u što ne vjeruju, obično misle na ovu nadnaravnu vjeru. S jedne strane oni izriču veliko priznanje, da su se naime sami opredijelili samo za ono što se vidi. Za njih ono što njihova pamet ne može dokučiti ne postoji, a pogotovo ako se iz toga ne može izvući neposredna osobna korist. Povrh toga ti hvaltavi priznaju da su strašno, egzistencijalno neozbiljni. Oni, na brodu koji tone, umjesto da traže ono pomoću čega bi se spasili, hvale se svojom propašću i zavode druge kako bi i oni napustili misli o transcendentnom svijetu. U časovima neprestanog odlaženja u vječnost, oni ispovijedaju da nemaju dara vjere. Tako u očaju očituju ne samo da postoji nadnaravna vjera koju uporno niječu, nego i to da je čovjek slobodan da je primi kao dar.

19. KATEHEZA

BOG JE GOVORIO LJUDIMA

100. Mi smo u prijašnjem poglavlju jasno razlučili narav od nadnaravi, naravnu vjeru od nadanaravne. No moramo priznati da zapravo postoji samo nadnaravni red te da je naravni red samo jedan zamišljaj. Misao nije tako jednostavna. Izrecimo je na ovaj način: Iako čovjek živi u ovom redu, koji možemo i smijemo nazivati naravnim redom, on je stvoren za nadnarav, i manjak te nadnaravi u njemu jest nedostatak, zlo. — Kako bi inače taj naravni red izgledao, da recimo nema nadnaravi, teško si je zamisliti. Što bi s čovjekom bilo iza smrti u tom naravnom redu. Duša bi zauvijek ostala lišena svoga tijela, a i ona kako ne bi imala prava na gledanje Boga ostala bi uistinu u nekom edenu, u pokoju i raskoši podzemlja. Treće poglavlje knjige postanka tvrdi da je čovjek u to stanje upao zbog neposlušnosti. Prvotno stanje čovjekovo i njegov poziv bilo je stanje prijateljstva s Bogom. Tu su bile odlike koje se više nikad nisu vratile čovjeku: besmrtnost, gospodstvo nad svojim težnjama, dar znanja. Objava je u tome jasna. Čovjek je na zemlji živio s nadnaravnim određenjem. Stanje naravi o kojem smo govorili zapravo je stanje **kazne.** Kome ovi retci nisu dosta jasni neka se sjeti onoga što je napisao Pavao u petom poglavlju poslanice Rimljanima, osobito 12. pa 15. redak: »Prema tome, kao što po jednom čovjeku uđe grijeh u svijet, a po grijehu smrt, tako smrt prijeđe na sve ljude, jer svi sagriješiše... Ipak s darom milosti nije kao što je s prekršajem. Jer ako su prekršajem jednoga umrli svi, mnogo se obilnije izlila na sve milost Božja i dar dan milošću jednoga čovjeka, Isusa Krista« — »Nepokornošću jednoga svi su postali grješnici, tako će i pokornošću jednoga svi postati pravednici. (Rim 5, 12-15-19).

Tekstovi su jasni. Radi se o proigranom pozivu na božanski život i u Novom zavjetu o ponovnom pozivu; a ponovni poziv po otkupiteljskoj i pomirbenoj smrti Isusa Krista dovodi se u vezu s prvim proigranim pozivom. Činjenica objave tako postaje jasna i nedvojbena.

ČINJENICA OBJAVE — »Preko vidljivih stvorenja možemo **101.** sa sigurnošću doći do spoznaje Boga. Međutim njegovoj se dobroti svidjelo da se i na drugi način očituje ljudima, i kao što veli Apostol: Više puta i na razne načine govorio je nekoć Bog ocima po prorocima; u najnovije vrijeme progovorio nam je po svom Sinu.« — Tako je kratkim i jasnim riječima I Vatikanski sabor sažeo činjenicu objave. (DS 3004). — Zahvaljujući ovom Božanskom očitovanju sa sigurnošću možemo doznati ono što bismo sami mogli doseći o Božanskom životu. Ali nam to po objavi postaje više pristupačno; Božanske stvari doznajemo sa lakoćom, sigurno i bez lutanja. — Radi se tu očito o istinama »naravne« vjere, kad Koncil dalje uči da se ne može zbog toga tvrditi da nam je objava apsolutno potrebna, nego zato jer je Bog u svojoj beskrajnoj dobroti pozvao čovjeka na nadnaravni život, da bi po tom pozivu postao sudionikom boljeg života, koji sasvim nadilazi čovjekova poimanja. »Oko nije vidjelo, uho nije čulo, niti je srce osjetilo, što je Bog pripravio onima koji ga ljube.« (DS 3005). Za istine nadnaravne vjere objava nam je apsolutno potrebna. (DS 3028). Štoviše, istine nadnaravne vjere ostaju nam i nakon objave nejasne. One nadilaze naš um bilo djelomično, bilo posvema.

102. IZVORI OBJAVE — Kad smo utvrdili činjenicu da je Bog ljudima govorio, ostaje nam da se pitamo, gdje se nalazi Božja poruka? Odgovor na to pitanje uzimamo iz I Vatikanskog sabora: »Ova nadnaravna objava, po uvjerenju čitave Crkve, kako je to već razložio Tridentski sabor, nalazi se u svetim knjigama i nepisana u predaji kako su je Apostoli primili od samoga Krista; ili su je sami Apostoli primili od Duha Svetoga i predali nasljednicima i tako je objava stigla do nas.« (DS 3006) — Nitko ne može reći, uči nas dalje Sabor, da ne zna gdje se nalazi riječ objave. Sasvim se jasno zna, da je to Sveto pismo i usmena predaja, a da se čitava stvar ne preda samovolji pojedinaca, brigu oko autentičnog čuvanja i tumačenja Božje poruke ima samo crkveno učiteljstvo (cf: DS 3007). Iz ovoga nam je jasno što valja misliti i o samozvanim tumačima Svetoga pisma. Karizmu nepogrešivosti ima samo Crkva: »Idite, naučavajte sve narode... Tko uzvjeruje i pokrsti se, spasit će se; a tko ne, osudit će se!« (Mt 28, 19; Mk 16, 16). Ako dakle Apostoli imaju zadaću da pod prijetnjom gubitka vječnosti primoravaju ljude na obraćenje, bilo bi uistinu loše da ih Krist nije snabdio nepogrešivošću.

Ako je ovo poglavlje i dosta kratko, ono je ipak potreban uvod u temeljna razmišljanja slijedećih kateheza. Ako je nekoć Bog govorio ocima po prorocima, nama je progovorio po svome Sinu. Tu ćemo (21. kateheza i dalje) naširoko promatrati činjenicu i izvore objave.

20. KATEHEZA

NEKE PRIMJEDBE

Pitanja koja su u vezi s objavom, a nismo im mogli pos- **103.**
vetiti više pažnje, prijeći ćemo ukratko kao neke poučke: **Objava, a potom i nadnaravna vjera jest moguća, jest korisna i štoviše potrebna.**

Odgovaramo na prvo pitanje, **da li je objava moguća.** — Ima ih koji misle da objava nije moguća. Sa strane Boga, da on ne vodi računa o nama, niti ima interesa da se objavljuje. — S naše pak strane, da ga mi ne možemo shvatiti, niti imamo načina da dešifriramo njegove poteze. Međutim nije tako. — Ako se Bog hoće, on se može očitovati. To ne smeta njegovim savršenostima, njegovoj nepromjenljivosti napose. Ne ruši se ni jedna njegova savršenost, ako Bog nekome otvori prozor premi sebi. Čovjek ga opet može shvatiti. Ima prijemnik, razum. S njime je kadar prihvatiti svaku istinu, iako ne u svom njezinom bogatstvu i intenzivnosti. Tako mi priznajemo da je naše pronicanje otajstva daleko za stvarnošću, ali je stvarni odraz otajstva ipak u nama. Objava je dakle moguća. Ništa joj ne prijeći niti sa strane Božje, niti sa naše.

Da li nam je objava potrebna? — Da bismo upoznali is- **104.**
tine naravne religije, moramo reći, da nam nije apsolutno potrebna objava. Ona je za spoznaju tih istina korisna: »da brže i lakše i bez primjese zabluda doznajemo ono što bismo inače mogli doznati ali uz veliki napor«. — »I o tim stvarima koje o Bogu možemo doznati vlastitim istraživanjem bilo je potrebno poučiti čovjeka objavom: Istinu o Bogu, začetu vlastitim razumom, našlo bi samo malo njih, uz duga lutanja i s puno predrasuda, a o toj istini ovisi čovjekovo spasenje, koje je u Bogu. Da bi tako spasenje čovjeku bilo i pristupačnije i sigurnije, bilo je potrebno da od Boga bude poučen o Božjim stvarima. Nužno je dakle da osim filozofskih disciplina koje istražuje um, imamo i svetu znanost koju stičemo objavom.« (Sth 1, 1, 1) — Za spoznaju i razumijevanje istina nadnaravne religije objava nam je apsolutno po-

trebna. Tu osobito mislimo na otajstva u strogom smislu. Otajstva u strogom smislu jesu istine koje i nakon objave ostaju zastrte. Tako na pr. otajstvo Presv. Trojstva. (38. kat).

105. Korist od objave jest velika. Bez objave naš bi poziv na Božanski život ostao neshvaćen. Po objavi naš život i smrt dobivaju smisao. Tako je ovaj život priprava i kušnja, a smrt je otajstvo poniranja u Kristovu otkupiteljsku smrt. S njime smo jednaki u patnji i smrti, s njime ćemo biti jednaki u uskrsnuću i slavi.

106. Ovdje nam je osobito naglasiti da milost i objava ne razara naše naravi, niti naše spoznaje. Ona ih diže u viši red. Daje nam novu sigurnost. Otajstva ponuđena po objavi za nas su bogatstvo, spas, blagoslov i uzdignuće. Ta prikladnost, sukladnost, konaturalnost otajstva ulazi u naš život, preobrazuje ga, donosi sigurnost u spoznaji i djelovanju, daje smjernice u istraživanju te podršku i ustrajnost na dobru putu. Svima nam je pred očima bura koju je podigla enciklika Pape Pavla VI: »Humanae vitae« — Sigurnost nauke u enciklici ne temelji se na istraživanjima ovoga svijeta, nego na rezultatima koji se izvode iz Objave. To mnogi zaboravljaju. Kad tako ljudska poimanja dolaze u sukob s rezultatima objave tada se stvara ova situacija: Ili objava nije pravo shvaćena što će rjeđe biti, ili rezultati u sukobu s objavom nisu konačni ili nisu rezultati prave znanosti. Bog, koji je jedini izvor istine bilo objavljene, bilo znanstvenim postupkom otkrivene, ne može si protusloviti. Ako dakle postoji sukob, ili se radi o krivom tumačenju objave, što će, rekoh, biti uistinu iznimno, ili se radi o prolaznim rezultatima ljudskog nastojanja, koje će prije ili kasnije doživjeti ispravke. Crkva bi morala svaki čas mijenjati svoju nauku kad bi se obazirala na ljudska iznašašća. Međutim ona su nesigurna i prolazna i nepotpuna. Sjetimo se samo svježeg primjera slučaja oko kontracepcijske pilule. S jedne strane stav Crkve o nedopustivosti pilule s moralnog stanovišta, a s druge strane triumf razularenosti i biznisa. Nije prošlo puno godina i vidjelo se i s čisto ljudskog stanovišta, da je Crkva imala pravo. To što nije bilo po crkvenim normama dozvoljeno, pokazalo se ubrzo i štetno. A da se i nije odmah pokazalo štetno, jednom bi se to pokazalo kao što će se i pokazati, jer nije pilula samo zbog toga

nedozvoljena što škodi zdravlju, nego u prvom redu zato jer izigrava osnovni Božji zakon. A tko krši Božji zakon neka se spremi na posljedice na svim linijama.

To bi bila bilješka, kao neki izvedeni poučak na ono što **107.** smo već rekli a i neki uvod u poglavlje koje je pred nama. Dolazi na red **predmet vjere,** koji nam se kao povijesna činjenice nameće. A taj je predmet temelj i oslonac nadnaravne religije, a pomalo i naravne, bar ukoliko je objavljena. U nekoliko poglavlja proći nam je život, djelovanje i nauku Isusa Krista. On je vrhovni poslanik objave.

ISUS KRIST

21. KATEHEZA

ISUS IZ NAZARETA

U našim poukama došli smo do Isusa Krista. On je posrednik, začetnik, i, štoviše, sadržaj objavljene religije. Osvrnut ćemo se na njegov život, povijesnu opstojnost (21. 22. 23. kateheza); na dokaze njegova poslanja, osobito na njegova čudesa uskrsnuće Lazarovo i njegovo vlastito. Naširoko ćemo se pozabaviti njegovom naukom i objavom Oca i Sina i Duha Svetoga te otkupljenjem i pozivom čovjeka na milosni život. Pitanja koja su pred nama od velike su važnosti. »Ako Krist nije uskrsnuo, bez ikakve je vrijednosti naša vjera« veli Pavao u 1 Kor 15, 17. Mogli bismo istu misao reći i za opstojnost Kristovu. Ako Krist nije živio, uzaludno je sve što smo dosad govorili, a i nema smisla bilo što unaprijed govoriti. Promotrit ćemo zato izvore za dokazivanje Kristove povijesne opstojnosti. U ovoj katehezi osvrnut ćemo se na nekršćanske izvore, u idućoj na kršćanske. 108.

NEKRŠĆANSKI IZVORI ZA KRISTOVU OPSTOJNOST — Sve do sredine drugog stoljeća po Kristu svjetovni povjesničari ne pišu o Isusu, a ni o kršćanstvu. Osim nekoliko kratkih aluzija i slučajnih napomena, ništa opširnije. Nije ni čudo. Službeni povjesničari prvog stoljeća nisu ni slutili snagu mladog kršćanstvo. Gdje su naišli na kršćanstvo smatrali su ga jednom od sekta koje su u to vrijeme nicale na istoku grčkorimskog svijeta. Pogledajmo te usputne napomene: 109.

Najpoznatiji povjesničar rimskih careva bez sumnje je Kornelije Tacit. Rodio se oko 54. godine po Kristu. Bio je ugledan govornik i rimski konzul. Napisao je djelo koje je nama poznato pod imenom »Anali« — (Ljetopisi). U tom djelu zahvatio je vrijeme od smrti cara Augusta, 19. kolovoza 14. godine po Kristu pa do 66. godine. Tacit pripovijeda kako je 64. godine planuo Rim. Da bi se domogao pjesničkog nadahnuća učinio je to suludi car Neron. Svijet je znao za pravoga krivca nesreće, ali je Nenon želio pošto-poto 110.

odvratiti od sebe odgovornost. Krivnju je svalio na kršćane. »Ali, veli Tacit, nikakvo ljudsko sredstvo, ni careva darežljivost, ni pomirni obredi, ne zatomiše javno govorkanje, nego se držalo da je požar naređen. Da stane dakle na kraj tim glasovima, podmetne Neron krivce, i stavi na najrafiniranije muke one koji su bili omraženi sa svojih gadosti, a koje prosti narod nazivaše kršćanima. Ime im to dolazi od Krista, koji za Tiberijeva vladanja bi pogubljen po naredbi Poncija Pilata. Potisnuto načas, nanovo provali to pogubno praznovjerje, ne samo u Judeji, gdje je imalo svoj izvor to zlo već i u samom Rimu, gdje se sa svih strana stječe i veliča sve što je sramotno i užasno.« (Anali, Zagreb, 1970, str. 406).

Koga zanima opširniji komentar zašto su Rimljani tako gledali na kršćanstvo neka pročita bilješke u prijevodu istoga djela. Rimljani su naime prezirali sve vjere što su dolazile s Istoka, a pogotovo nisu razlikovali kršćanstva od židovstva, koje u Rimu nikad nije bilo omiljela vjera. — Tako o kršćanstvu i o Kristu piše Tacit.

Od drugih profanih povjesničara koji spominju Krista i kršćanstvo navodi se i Gaj Svetonije Trankvil. On je suvremenik Plinija Mlađega, i sin Svetonija Lenisa, tribuna 13. legije. Bio je povjesničar i tajnik cara Hadrijana. Car je Hadrijan bio na vlasti od 117. do 138. po Kristu. Tako znamo u kojem je vremenu Svetonije pisao. U svojim spisima tvrdi da je car Kaludije 49. godina istjerao iz Rima Židove koji su se »bunili pod vodstvom nekoga Kresta.« Očito su se kršćani prepirali sa Židovima zbog Krista. Taj je spor za Rimljane bio buna među Židovima. Svetonije u svojim spisima spominje kršćane da su »soj ljudi odan novom i strašnom sujevjerju« (Neron 16; Claudius 26). (Kirch: Ench. 40).

112. Za povijesnu opstojnost Krista i za pojavu kršćanstva važna su dva pisma iz Male Azije u Rim. Iz maloazijske pokrajine Bitinije pisao je 112. god. Plinije Mlađi caru Trajanu. Nekoliko godina kasnije, ovaj puta caru Hadrijanu, pisao je Fundanus, prokonzul Azije. I Plinije i Fundanus traže upute od cara kako bi postupali s kršćanima. Sadržaj dakle pokazuje da je kršćanstvo početkom drugoga stoljeća bilo rašireno u Maloj Aziji. Činjenica očito upućuje posredno i na osnivača kršćanstva, Krista. (Krich: Euch: 28-31).

OSVRT NA SPOMENUTE DOKUMENTE I NJIHOVA OCJENA — Ovi dokumenti, iako su škrti u svojim izvješćima, sasvim su dosta da pokoljenjima prenesu poruku o povijesnoj opstojnosti Kristovoj. Nadalje, oni otkrivaju da je kršćanstvo već tamo 64. godine, dakle 30 godina nakon smrti i uskrsnuća Kristova, bilo posve organizirana sila, kadra uzvitlati zabrinutost, mržnju i strah. Kršćanstvo je, to je sigurno, 30 godina nakon uskrsnuća Kristova, bilo u Rimu, iako ga ondje nisu razlikovali od židovstva. Navedeni nam dokumenti dokazuju, da je u nekim provincijama početkom drugoga stoljeća kršćanstvo ugrozilo državnu vjeru, kult idola i cara. To je sadržaj pisma iz Male Azije. U pismima se traže upute kako pospostupati s kršćanima. Još nešto dokazuju ti dokumenti; da su kršćani već na samim počecima častili Krista kao Boga, jer su ga stavili na mjesto svojih prijašnjih idola, s tom razlikom, da se za Krista isplatilo umrijeti. — Za one koji misle, da je Krist mitska osoba, ovi su dokumenti porazni. Njihove teorije iziskuju stoljeća kako bi se oblikovao »Krist vjere«, a ovdje imamo na samim počecima Krista, ne samo kao začetnika vjere nego i kao predmet kulta. **113.**

Osvrnimo se na navedene dokumente s još jednom riječi: škrtost u izjavama povjesničara, slučajne i usputne primjedbe znak su nesumnjive objektivnosti u iznošenju događaja, iako im oni daju svoje tumačenje.

Na ostale profane izvore nećemo se osvrtati: ili su kasnijeg datuma, ili su pod utjecajem apokrifnih (krivih) evanđelja, ili se nisu mogli izdići iznad nasljednih neraspoloženja prema Kristu, kao židovski Talmud.

ISUS KRIST — KRŠĆANSKI IZVORI

114. Kakogod nam je drago da poganski pisci i suvremenici Kristovi spominju kršćanstvo i njegova začetnika, ipak mi svoje znanje o Isusu Kristu ne dugujemo njima. Ono dugujemo ljudima koji su Krista osobno poznavali; znali njegov život, nakane i djelovanje; poznavali njegovu nauku i htjeli nam konačno o njemu nešto zapisati i prenijeti. Krist nije živio u neko pretpovijesno doba. On je živio, radio i naučavao u kulturnom narodu, koji je znao cijeniti svoju prošlost i koji je znao bilježiti važnije događaje svoga života. Tako znamo za četiri službena prikaza Isusova života i djelovanja. Velim službena, jer su ih napisali priznati svjedoci, i ta četiri izvješća prihvatila je prva Crkva kao izvorna i vjerodostojna te ih je kao takova ljubomorno čuvala od svakog preinačivanja. Ta izvješća su službena i zato jer su u nizu drugih pokušaja o Isusovu životu jedino ona izdržala kritiku suvremenika i drugih kritičara tijekom povijesti. Ta izvješća su Matejevo, Markovo, Lukino i Ivanovo Evanđelje. Kao vjerodostojne iskaze prihvatila ih je Crkva odmah čim su bili napisani. Velimo Crkva, tj. apostoli koji su živjeli s Kristom. Značajno je i to, da su te knjige bile pribrojene knjigama Staroga zavjeta i da su se usporedo s njima čitale kod bogoslužja. O tim se Evanđeljima puno raspravljalo i raspravlja se još uvijek. Htjelo im se zanijekati izvornost, tj. da ne potječu od onih pisaca kojima se pripisuju. — Tvrdilo se, da su tekstovi do nas došli iskvareni, s neizvornim umecima. Međutim, svi ti prigovori toliko puta izneseni, isto toliko puta su opovrgnuti. I nutarnja i vanjska analiza teksta ide u prilog vjerodostojnosti, cjelovitosti i izvornosti tih izvješća. Kad bi se kod drugih knjiga tražila tolika svjedočanstva o izvornosti, vjerodostojnosti i cjelovitosti, povijest bi bila nemoguća.

115. **MATEJEVO EVANĐELJE** — Kršćanska predaja pripisuje prvo evanđelje sv. Mateju. To je spis od stotinjak stranica manjeg formata u grčkom originalu kako ga donose biblijski stručnjaci Augustin Merk S. I.

ili protestantski učenjak Nestle. Auktor spisa jest Matej, carinik, i kao takova pozvao ga je Isus među svoje učenike. Čovjek vičan pisanju, napisao je za svoje suplemenjake izvješća o životu Isusovu, pokazujuću kako su se na njemu ispunila proročanstva. Njegovo izvješće ima sve osobine očevidca. Knjiga je napisana negdje oko 42. godine, na aramejskom jeziku, što se vidi i iz grčkog prijevoda koji je pun aramejskih izričaja. Prije razorenja Jeruzalema, 70. godine, knjiga je poprimila svoju konačnu redakciju, i više se nije ništa mijenjalo. Pisac je pisao o poznatim stvarima, ljudima koji su osobno poznavali Isusa i koji bi opovrgli svaku netočnost. Kad se grčki prijevod počeo prepisivati i širiti po drugim crkvama postalo je nemoguće bilo što dopisivati, a da se ne napravi uzbuna. Glavna osoba tog izvješća Matejeva jest Isus iz Nazareta. On je porijeklom sin Davidov, Mesija. Rodoslovlje na početku knjige dokazuje da je pisac imao namjeru informirati o Kristu posve službeno.

116. **MARKOVO EVANĐELJE** — Pisac drugog izvješća o Isusu jest Marko. Svoju knjigu napisao je oko 55. godine. Imao je pred sobom prvo izvješće i čuvao je njegov raspored. A zašto je onda pisao nov izvještaj? Za drugu publiku od one za koju je pisao sv. Matej. Matej je pisao za Židove, Marko za pogane. Pogane neće toliko zanimati da li Isus jest ili nije Davidov potomak; ali će ih zanimati, da li jest ili nije Bog. Marko svoju misao dokazuje čudesima koja su mogli mnogi od suvremenika i svjedoka ispitati. Marko je Petrov tajnik i pratilac, tako da je evanđelje izvješće iz prve ruke. Pisano je grčki, jer je to bio jezik kojim je svijet govorio. Glavni junak njegove knjige jest Isus Krist, Bog. On je to dokazao svojim čudesima i uskrsnućem, a bio je i pravi čovjek, tj, nije bio priviđenje.

117. **LUKINO EVANĐELJE** — Treći prikaz Isusova života napisao je sv. Luka. On je bio liječnik i obraćenik na kršćanstvo s poganstva. U predgovoru svoje knjige daje opravdanje svom djelu: »Nakon što su mnogi pokušali sastaviti izvješće o događajima, što su se dogodili među nama, kako su nam ih predali oni, koji od početka bijahu očevici i sluge Riječi, učini se i meni dobro, nakon što sam pomno ispitao sve od početka, da ti ih napišem po redu,

plemeniti Theofile, da se osvjedočiš o sigurnosti nauke koju si primio živom riječju« (Lk 1, 1-4). Luka je od Petra primio osnovu svog znanja o Kristu, ali se nije time zadovoljio. Kao učenjak dao se na ispitivanje svjedoka i istraživanje. Izvješća o djetinjstvu Isusovu upućuju čak da se dao informirati kod Isusove majke, koja je nakon Duhova bila duša prve Crkve. Luka napominje i neke druge pokušaje prikazivanja Isusova života. Za svoj tvrdi da je pisan prema ispitanim vrelima. I kod njega je glavno lice Isus Krist. Luku su kao čovjeka srca zanimale zgode iz djetinjstva Isusova. On je sve te zgode pomno pobilježio. Kod Isusa osobito zapaža ljubav prema siromasima; ističe božansko milosrđe. Luka je zabilježio najljepše zgode iz Isusova javnog života, zgode koje su kolale i koje su se prepričavale među vjernicima. Tu je priča o izgubljenoj ovci i rasipnom sinu koji se vraća ocu.

118. **IVANOVO EVANĐELJE** — Četvrti službeni prikaz Isusova života napisao je sv. Ivan Apostol. On je svoje evanđelje pisao kao starac, negdje oko godine 100. To su sjećanja ljubljenog učenika. Isusu je naime od svih apostola bio najdraži Ivan. Valjda zbog čistoće svoga srca. Isus je bio sve u životu ovog Zebedejeva sina. Ivan je kao mladić došao u društvo Isusovo, bio je svjedok čitavog njegovog javnog života, djelovanja, nauke, čudesa, smrti i uskrsnuća. Iza uzašašća Ivan je bio svjedok neobičnog uspona Isusove pojave. Za Ivana je Isusov život bio pravo Bogojavljenje. — Međutim tijekom dugih godina Ivanovoga života počele su nicati krive nauke o Isusu. Apostola je to boljelo i on piše svoje evanđelje da pokaže i dokaže božanstvo Kristovo: Isus je Očeva Riječ, koja je uzela tijelo (1, 14); Ivan Krstitelj za nj svjedoči da je Sin Božji (1, 34); sam Isus na to navodi Natanaela (1, 49); na tu misao navodi Nikodema i Samarićanku, to tvrdi uznemirenim Židovima koji bi htjeli znati tko je on: »Zaista vam kažem, prije nego je Abraham bio **Ja Jesam**« (8, 58). To su dobro razumjeli Židovi, jer su se te riječi već tamo od Mojsija upotrebljavale isključivo za ime Božje, a vidi se i iz toga što su tu izjavu smatrali hulom, te pograbili kamenje da ga ubiju.

MUKA I SMRT ISUSOVA — Sva četiri evanđelista najviše su brige posvetili zadnjim danima Isusova života, njegovoj muci, smrti i pobjedi po uskrsnuću. I najoštrije oko neće naći u tim dugim prikazima ni jedne riječi vrijedne prijekora. Ti ljudi koji su toliko ljubili svoga Učitelja nisu u svojim izvješćima ni načas dali maha osjećajima. Svi oni, poput najledenijih povjesničara, iznose gole činjenice; govore o svojim i Isusovim neprijateljima s toliko nepristranosti, da to osvaja. Kako se ljudi znaju zaboravljati kad govore o svojim nesumišljenicima. Evanđelisti su se izdigli iznad svih tih slabosti, i konačno što je dalo najvredniji pečat njihovu pisanju jest to da su krvlju posvjedočili istinitost svojih izjava. 119.

To su vrela iz kojih crpimo znanje o Isusu. Četiri evanđelista u pravom su smislu riječi »svjedoci Riječi«.

23. KATEHEZA

ROĐENJE I DJETINJSTVO ISUSOVO

Mt 1. i 2. pogl; Lk 1. i 2. pogl.

Evanđelja su o djetinjstvu Isusovu vrlo sažeta. Dvojica evanđelista, Marko i Ivan uopće se ne osvrću na djetinjstvo Isusovo. Matej je u svojim izvješćima kratak, Luka nešto opširniji. Te činjenice inače spadaju u biblijsku povijest Novoga zavjeta. Mi ćemo se ipak na njih osvrnuti prema spomenutim vrelima i ukoliko to ne prelazi okvir naših pouka. 120.

O NJEGOVU RODU, TKO BI MOGAO GOVORITI? — (Iz 53, 8). Isus Krist pojavio se među nama kao pravi čovjek. Dokazuje to njegovo rođenje, način života i osobito njegova smrt. Da je taj Isus ipak bio nešto izuzetno, to jest ne samo čovjek, dokazuje to opet njegovo rođenje, njegov život, njegova smrt i osobito uskrsnuće.

Nekoć je Izaija prorekao, da je »djevica« začeti i roditi sina, i da će mu dati ime Emanuel, Bog s nama (Iz 7, 14). To

proročanstvo kao i naslov ovog poglavlja izrečeno je 800 godina prije Kristova dolaska. Nije se zaboravilo sve do dana Mesije, a nije se zaboravilo ni do danas. To, da će »djevica« začeti i roditi sina, bio je **»znak«**, a moglo je to biti uistinu nešto veliko samo tada ako začne uistinu kao »djevica«. Inače ništa neobično ako začne od muža ili zaručnika. Izaija naglašava da će »djevica« začeti i roditi.* — Ta eto tajna zbila se kod začeća i rođenja Isusova. Njegova majka začela je po Duhu Svetomu. — Nebeski je glasnik pohodio tu Djevicu i razgovor se odvijao ovako: »Zdravo, milosti puna! Gospodin je s tobom!« (Lk 1, 28). Na te riječi uplašila se Marija, i razmišljala je kakav bi to bio pozdrav. Anđeo nastavi: »Ne boj se, Marijo! Našla si milost kod Boga. Eto začet ćeš i roditi sina, i daj mu ime Isus. On će biti velik, i zvat će se sin Svevišnjega. Gospodin će mu dati prijestolje Davida, oca njegova, i njegovu kraljevstvu neće biti svršetka!« — Marija je iznijela svoju teškoću, svoj zavjet. Glasnik joj Božji odgovori: »Duh će Sveti sići na tebe, i osjenit će te sila Svevišnjega ... Bogu nije ništa nemoguće.«

121. Riječi koje je izgovorila ta mudra i skromna djevojka, zaručena za mladića Josipa koji ju je slijedio u čistoći srca, te riječi bile su pristanak na veliko otajstvo: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi!« — »Verbo concepit filium«, pjeva božićni himan; »Snagom riječi zače sina!« — Od velikog Boga koji joj je učinio velike stvari očekivala je da će njenog zaručnika obavijestiti o čudesnom začeću. Tako je i bilo. Kolikogod je bila na muci zbog njega, bila joj je to velika potvrda da sve skupa nije tlapnja. Blaženom će je nazivati svi naraštaji. Blaženom je uistinu i nazivlju svi naraštaji.

BILJEŠKA:

* »Evo djevica će začeti« (Iz 7,14). — »Grčki prijevod Svetoga pisma prevodi, da će 'djevica' začeti, precizirajući tako hebrejsku riječ 'halmah' koja može značiti i djevojku i mladu ženu. Prevodilac se odlučio za značenje 'djevica'. Tako je tekst LXX dragocjeno svjedočanstvo kako su tu riječ shvaćali stari Židovi. To je poimanje preuzelo i Evanđelje. Mt 1,23 nalazi tu navještaj djevičanskog začeća Kristova.« (La Sainte Bible, Iz 7,14). Povrh toga valja reći uz riječ 'djevica' da LXX upotrebljava u prijevodu član 'he parthenos' znak je da se radi o posve određenoj 'Djevici' — (Zorell: LG 1007)

RODIO SE U VREMENU — Isus se rodio u Betlehemu. Čudesno je začet, čudesno se rodio. **122.** U prostoriji gdje se zaklanjaju životinje, jer ljudi nisu imali mjesta za putnike, koje je državna vlast natjerala da pođu na put dug preko 100 km, da bi obavili popis pučanstva po mjestima rođenja. — Dječak Isus rastao je u dobi i mudrosti pred Bogom i pred ljudima. Kao čovjek rastao je i u spoznaji. S dvanaestom godinom nastupilo je nešto u njegovu životu što je zapisao sv. Luka: O blagdanu Pashe, nacionalnog i vjerskog blagdana, pošli su njegovi roditelji u hram i on s njima. Tu je nakon blagdana bez dogovora ostao u Jeruzalemu. Kad su ga našli nakon tri dana izjavio je: Zašto ste me tražili? Zar niste znali da ja moram biti u kući Oca svoga! (Lk 2, 49). Nakon te dvanaeste godine slijede godine šutnje sve do oko tridesete njegove godine.

NJEGOV POOČIM I MAJKA — Što se tiče Josipa, njegova zakonskog oca, on je morao **123.** umrijeti u godinama kad je Isus odrastao i počeo sam zarađivati kruh za se i za majku. Josip je postavljen kao veo na otajstvo Nazareta i Betlehema. Imao je sve osobine koje su se tražile za taj delikatan posao: spremnost na žrtvu i pregaranje spojenu s anđeoskom čistoćom srca. Kad više nije bio potreban, on se u šutnji povlači u vječnost, a da nije vidio ni jedno od budućih čudesa. Međutim, on nije požalio svoju sudbinu. Kod njegove smrtne postelje nalazila su se dva najdraža bića: Marija i Isus, mladić u kojeg je Josip upro svoje oči pune predanja, znajući da tog njegovog dragog posinka čekaju veliki zadaci. Naslonjen na ovu nadu, predao je svoju pravedničku dušu onome kome je bio vjeran.

Isus je ostao nakon smrti sv. Josipa sam sa svojom Majkom. Ona mu je uvijek bila bliže nego Josip i ona će ga pratiti sve do njegova »časa«, do njegova svršetka. I kad budu druge dobre žene trčale na grob u želji da Isusu iskažu »posljednju počast«, ona će sigurna čekati Sina. Tako je bilo. Majka i Sin. Sada u godinama povučenosti, iza smrti sv. Josipa, govorili su o Ocu, o otkupljenju o učenicima koje će Isus uzeti za svoje pomagače i apostole. Majka Božja postala je i **Božja savjetnica.** Majka dobroga savjeta.

24. KATEHEZA

UČENICI

Mt 3, 18 . . .; 10, 1-13; Mk 6, 1 . . .; Lk 5; Iv 1, 35.

124. Pune dvije godine posvetio je Isus izobrazbi svojih učenika, apostola, misionara. Da to nije učinio sam morao bi se pobrinuti da to umjesto njega učini netko drugi, jer bi s njegovim odlaskom sve pozaspalo. Međutim baš ta činjenica da je odmah na početku svoga javnoga života odabrao elitu misionara, te da je njih tesao i spremao za samostalan rad naučavanja, baš ta činjenica izbija iz ruku sve dokaze onima, koji tvrde da Krist ni sam nije slutio, što će se kasnije razviti od njegova društva. Sasvim sigurno i smišljeno on odabire Dvanaestoricu i među njima jednoga kojem odmah na početku mijenja ime. Novo ime Šimunovo jest Petar. To ime znači stijenu, na kojoj će Krist sagraditi svoju Crkvu. Krist odabire baš dvanaestoricu; u Starom je zavjetu Izrael imao 12 plemena, a Izrael je predslika novoga Jeruzalema. I novi Izrael će imati 12 stupova novoga kraljevstva.

125. IZBOR UČENIKA — Koga je Isus odabrao za svoje učenike? Zanimljivo je da su svi od reda Galilejci. Upravo je čudno kako je osnivač najopćenitijeg kraljevstva na zemlji bio »uzak« u odabiranju svojih prvih učenika. Bio je bez sumnje siguran da će ta mala šačica gorštaka biti dovoljna da uz pomoć Duha Svetoga preobrazi svijet. Preveliko miješanje nekih kozmopolitskih elemenata ne bi dobro djelovao na malu skupinu Galilejaca, koja je sva živjela u nadi skorog Mesije. Ti ljudi koje je Isus skupio bili su priprosti; čudesa koja je Isus činio u njima su rađala i učvršćivala vjeru. — To svoje drago društvance Isus je prikupio nešto od svoga rođaka i preteče Ivana Krstitelja, koji se nije protivio da njegovi najbolji učenici odu za Isusom; neke je opet skupio na obalama Genezaretskog jezera. Mateja carinika pozvao je k sebi s njegova posla i službe. — Tako imamo Petra, prvaka među apostolima. Na tom prvenstvu Krist je puno inzistirao, stavljajući uvijek Petra u povlašten položaj. Zatim dolazi Andrija, stariji brat Petrov. Tu su Zebedejevi sinovi Jakov i brat mu Ivan. Krist ih je nazvao »sinovima groma«. Oni su naime gromovima htjeli razčistiti neke nastale situacije. Slikari rado prikazuju Ivana kao dječarca s licem djevojke. Međutim je taj »sin groma« i ribar imao po svoj prilici oporije lice. Razlog zašto ga je Isus osobito volio bio je taj, što je Ivan bio nepokvarena srca i neobično vjeran. Jedini od apostola stajao je Ivan uz križ Isusov. — Zatim su tu Filip i Bartol, svojeglavi Toma i Matej carinik, Jakov Alfejev i Tadej, te Šimun Kananac i Juda kojemu Sveto pismo daje tužan naziv »izdajice«.

SUSTAVNI ODGOJ — U tom malom broju prijatelja nisu svi uživali istu naklonost ni isto povjerenje Isusovo. Nisu dakle ni svi donijeli čitavo srce u to društvo. Jedno što se osobito kod svakoga vidi, jest to, da je Isus osobitom brigom odgajao svakog napose. Nekima je trebalo više, nekima manje. Od nekih će se sutra tražiti puno, pa je potrebno da ih se posebno iskuša. Te vježbe su bile praktične. Isus ih je slao da propovijedaju i u njegovo ime čine čudesa. Stavljao ih je u takove prilike da pokažu što su. Petra je pustio da se tako daleko zaleti i osramoti te ga je zatajio kao svoga Učitelja. Međutim, Krist je na to računao: »A ti kad se obratiš, učvrsti svoju braću!« (Lk 22, 32). — Judi je prepustio novac koji je ta mala zajednica dobivala i trebala. Kušnja je bila za tog čovjeka preteška. Izgubio je vjeru, a novac mu je pomogao da se upropasti. Značajno je i to da je Isus poštivao slobodu svoga izdajice. Pustio ga je da sam presječe sve milosne kanale koji bi ga doveli do nadnaravnog kajanja. To je tajna Božjeg promisla. Petar je zatajio Isusa, ali nije zbog toga izgubio obećano prvenstvo. Ono je čak ponovno potvrđeno nakon uskrsnuća. Krist je volio sv. Ivana, ali nije za njega spremao prvo mjesto. To je ostavio za Petra. **126.**

Prva godina javnog života bila je posvećena propovijedanju i upoznavanju apostola s ljudima. U drugoj godini Krist se sve više posvećuje osobnom odgoju samih učenika. Tumači im tajne kraljevstva Božjega: »Evo, šaljem vas kao ovce među vukove . . . Što vam govorim u tajnosti propovijedajte s krovova . . . Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, a **127.**

dušu ne mogu ubiti... Došao sam da donesem, ne mir, nego mač... Tko ne uzme križ svoj, i ne ide za mnom, nije mene dostojan... Tko vas prima, mene prima... Tko vas prezire, mene prezire...«

128. S tom dvanaestoricom Galilejaca provedena je najveća revolucija svijeta. Ali ova je revolucija sretna, jer je ljudima donijela ukidanje ropstva, pravu jednakost i prave temelje za sretan život. Ta pojava kako je Krist sa šačicom ljudi osvojio svijet i danas ga osvaja, za poštene promatrače stalno je i pravo moralno čudo, nepobitan dokaz Kristova poslanja i poslanja njegove Crkve.

Pripovijeda se kako je bogohulnik Voltaire rado govorio, kako mu je već dosta ponavljanja, da je Krist s dvanaestoricom apostola preobrazio svijet. On će sam, govorio je, biti dosta da uništi Crkvu. Međutim se prevario. Siromašnog bezbošca spominjemo danas kao ruglo. Stat crux dum volvitur orbis — Križ stoji, dok svijet nestaje!

25. KATEHEZA

PETAR

Mt 16, 13-20; 17, 1-8; 10, 2; Iv 21, 15-24.

Nekim novim teolozima nimalo se ne dopada struktura **129.** vlasti u Crkvi. Koncil je tu, vele, donio velike izmjene. Nije više onako kako se prije shvaćalo, da bi u Crkvi bio najprije Papa, zatim biskupi, pa svećenici, a onda »bespomoćan« narod. Sve i sva u Crkvi, po shvaćanju nove teologije jest »božji narod«. On ima birati svećenike predsjedatelje, biskupe predsjedatelje i papu predsjedatelja. Tako bi trebalo zabaciti »piramidalnu« strukturu vlasti u Crkvi i usvojiti »horizontalnu« u kojoj Božji narod bira svoje predstavnike i daje im vlast.

Međutim ako je i jedna istina u Svetom pismu jasna, **130.** jasna je baš istina koju bi »nova teologija« htjela zabaciti, da je naime Krist osnivajući svoju Crkvu postavio i uredio temelj Crkve, vlast, Petra. Vlast je dakle u Crkvi starija od »božjeg naroda«. Ta se činjenica ničim ne da oboriti. Krist je postavio Petra kao temelj svoje Crkve. On mu je dao vlast. On ga je okružio pomoćnicima, apostolima, među kojima je Petar **prvak** (Mt 10, 2); Petar ima vlast da pase ovce i jaganjce (Iv 21, 16-17); Petar ima »ključeve kraljevstva nebeskoga«, on ima »vlast vezanja i odrješivanja« (Mt 16, 19). Krist se dakle pobrinuo za vlast u Crkvi, znajući da Crkva tek tada počinje postojati kad nastupi kao moralna zajednica koja ima glavu, vlast.

Ta vlast je u sebi trostruka: **učiteljska,** dakle vlast nau- **131.** čavanja: »Idite u svijet i naučavajte sve narode« rekao je Krist apostolima (Mt 28, 19). Ta vlast je **svećenička,** vlast prinošenja novozavjetne žrtve i dijeljenja sakramenata: »To činite meni na spomen« (Lk 22, 19). Najzad, ta vlast jest **upravna,** pastirska vlast, vlast »vezanja i odrješivanja« (Mt 16, 19). Nijednu od tih vlasti nije narod podijelio svojim pastirima, nego ta vlast, točnije, punina vlasti dolazi od Krista, koji ju je podijelio Petru i njegovim u službi nasljednicima; ovi je dalje daju biskupima, ovi svećenicima.

132. Iz ovoga što smo rekli, naveli i pokazali iz Svetoga pisma, svakom će biti jasno da vlast u Crkvi ne dolazi od naroda, nego od Boga, i da su modernističke koncepcije Crkve, po kojima narod ovlašćuje svoje predsjedatelje posve strane Kristovoj Crkvi. Pozivanje na Koncil nije pošteno, jer je II Vatikanski sabor, gdje izričito razrađuje ovu nauku, ponovio nauku I Vatikanskog sabora, koji je nauku Svetoga pisma naširoko razradio (Za I Vat. usp. DS 3050—3075; za II Vat. LG 18—24; — Dokum. Zagreb, 1970).

Nakon ovog poširokog uvoda promotrit ćemo, obzirom na Petra i njegovo prvenstvo: 1. jasno obećanje primata; 2. podjeljivanje prvenstva, usprkos Petrova zatajivanja i 3. Crkva je od početka priznavala Petrovo prvenstvo i priznaje ga i danas u njegovim nasljednicima, rimskim biskupima.

133. JASNO OBEĆANJE — Činjenica Petrova poziva i njegova osobitog položaja u zajednici koju je Krist okupio ne da se previdjeti. Krist mu kod prvog susreta mijenja ime u Petar (Iv 1, 42). Kod istočnjaka nije malenkost dati nekome ime koje će označavati njegov život. — Zgoda kod Cezareja Filipove stavlja izvan svake sumnje obećanje prvenstva. Nakon Petrova priznanja, da je Isus, Krist Sin Boga živoga, Isus odgovara Petru: »Blago tebi, Šimune, sine Jonin, jer ti to ne objavi tijelo i krv, nego moj nebeski Otac. A ja tebi kažem: Ti si Petar (= stijena, pećina) i na toj ću stijeni sagraditi svoju Crkvu, i vrata je pakla i smrti neće nadvladati. Tebi ću dati ključeve kraljevstva nebeskoga; pa štogod svežeš na zemlji bit će svezano i na nebesima; a što god razriješiš na zemlji, bit će razriješeno i na nebesima.« (Mt 16, 17-19).

Pokušavalo se, niječući izvornost ovoga teksta, opovrći spomenuto obećanje. Osporavatelji su naišli na jednu teškoću, a ta je da svi rukopisi imaju taj tekst, naime baš oni najstariji. Sumnje su nadolazile kasnije i umjetno su stvarane od onih kojima je smetao Petrov primat. Značajno je svakako i to da se protivnici primata okomili na ovaj tekst, gdje Krist obećaje primat, a zaboravili su se okomiti na Ivanov tekst, gdje Krist podjeljuje primat Petru. — Kristova Crkva nikad nije sumnjala u izvornost teksta u kojem

se obećaje primat Petru, a isto tako nikad se nije osporavao tekst kod sv. Ivana gdje Krist podjeljuje Petru primat.

134. KRIST JE PETRU PODIJELIO PRVENSTVO I PUNINU VLASTI USPRKOS NJEGOVU ZATAJENJU — Za vrijeme Kristova procesa Petar se zaboravio. Zanijekao je svoga Učitelja u nadi da ga neprijatelj neće prepoznati, upravo da bi mogao biti uz Isusa. Petrovo nijekanje bilo je uporno i sa zakletvom. Međutim milost nije ostavila Petra. Nadnaravno kajanje proželo je tu dobru dušu, koja će sad iza grijeha i oproštenja još više ljubiti svoga Učitelja. Nakon uskrsnuća Krist se ukazao Petru. Na Galilejskom moru raspršile su se i zadnje sumnje. Apostol Ivan, koji je svjedok ovih zbivanja, piše nam u svom 21. poglavlju: »Nakon što su doručkovali, Isus upita Šimuna Petra: Šimune, ljubiš li me više nego ovi? Da, Gospodine, ti znaš da te ljubim! — **Pasi janjce moje!**«, reče mu Isus. No s tim nije bilo svršeno. Triput je Isus postavio isto pitanje, i dobio isti odgovor, i dao isto priznanje i isti zadatak. Apostoli su to dobro razumjeli.

135. CRKVA OD POČETKA ISPOVIJEDA, PRIZNAJE PUNINU PETROVE VLASTI I NJEGOVIH NASLJEDNIKA RIMSKIH BISKUPA — Očevidac i pisac povijesti Crkve u njenim prvim godinama jest sv. Luka. U toj je povijesti jasno da je na Kristovo mjesto među Dvanaestoricom stupio Petar. On vodi izbor apostola Matije (Dj 1, 16), na Duhove Petar nastupa (Dj 2, 14); Petar vodi prvi sabor (Dj 15, 6). Kad je Petar prešao u Rim, odanle upravlja Crkvom. U upravi cijele Crkve naslijedili su ga rimski biskupi. To prvenstvo Petra i njegovih nasljednika stoljećima nitko nije osporavao. Prvi Vatikanski sabor uzeo je u svoje dokumente o primatu Petra i njegovih nasljednika rimskih biskupa molitvu Efeškog sabora iz godine 431. (Usp: DS 3056): »Nikome bez sumnje nije nepoznato, dapače kroz vjekove svi to znaju, da je Petar prvak među apostolima, glava i stup vjere i Crkve, te njezin temelj, primio od Krista našeg Otkupitelja ključeve kra-

ljevstva, te da do naših dana živi, vlada i predsjeda u svojim nasljednicima biskupima Rimske Crkve koju je sam utemeljio i posvetio svojim mučeništvom.«

26. KATEHEZA

GOVOR NA GORI

Mt 5. 6. i 7. poglavlje; Lk 6, 20-27.

136. U ovoj katehezi osvrnut ćemo se na program Kristova kraljevstva. Stvar nije jednostavna. Krist je ne samo osnivač Crkve; on je njezin stalan učitelj, prorok, svećenik i sudac budućih vjekova. Zbunjuje nas znanje kojim se on služi. Kušat ćemo prikazati njegov stav prema ishodu kušnje koja nas je snašla. To će biti nauka o blaženstvima. Pogledat ćemo njegov stav prema Zakonu. Krist je zakonodavac novoga kraljevstva, i najzad njegov stav prema Ocu i Providnosti. To će biti naša praktična norma za život.

137. **BLAŽENSTVA** — Pod naslovom »Govora na gori« krije se čitav niz Kristovih pouka na početku njegova javnog života. Te su pouke odjeknule u narodu poput groma. Jeka toga groma čuje se i danas. Prilike u kojima su te pouke bile izrečene bile su ozbiljne. Izrael je čekao otkupitelja, Mesiju. Ta je misao bila osobito živa u Galileji gdje je narod živio pomiješan s poganima, Isusov nastup, njegovo čudo u Kani pribavilo mu je puno pristaša. Krist još nije tražio od svojih slušača da uzmu križ na sebe. Najprije je narod poučavao o kraljevstvu, o blagodatima kraljevstva Božjega. Kao u nekom zanosu on je izbrojio te pripadnike kraljevstva: »Blago siromasima u duhu, jer je njihovo kraljevstvo nebesko!« — Krist dakle uči obrnuto nego to govori svijet. Svijet veliča bogataše. No bogatstvo je velika napast i teško joj je odoljeti. Kolike je novac pokvario i upropastio. Bogatstvo je upravo zapreka da se primi kraljevstvo pravednosti. — Slijede opet Kristove riječi: »Blago onima koji tuguju, jer će se utješiti! — Blago krotkima,

jer će baštiniti zemlju; blago žednima i gladnima pravde jer će se nasititi; blago milosrdnima, jer će postići milosrđe; blago onima, koji su čista srca, jer će Boga gledati; blago mirotvorcima, jer će se zvati sinovi Božji; blago progonjenima zbog pravde, jer je njihovo kraljevstvo nebesko. — Sveti Luka ima i drugu varijantu blaženstva; »Jao vama bogati, jer imate svoju utjehu. Jao vama koji se smijete, jer ćete plakati.« (Lk 6, 24-26). — Sva su ova blaženstva ujedno i proročanstva, osobito ovo koje slijedi: »Blago vama kad vas budu grdili i progonili, i kad vam zbog mene budu pripisivali svaku vrstu opačine. Radujte se i kličite od veselja, jer vas čeka velika nagrada na nebesima. Ta tako su progonili i proroke koji su živjeli prije vas.«

138. **ODNOS PREMA ZAKONU** — Zakon je za Židove bio svetinja. Začetnik Zakona jest Bog. Bilo je bez sumnje potrebno da Krist očituje svoj stav prema Zakonu. On je to i učinio. On nije došao ukinuti zakon, nego je došao da ga ispuni i usavrši. Zakon je naime pisao o njemu, i zato ga je došao izvršiti, a kao Zakonodavac Novoga zavjeta morao je proglasiti novi zakon: Starima je bilo rečeno: Ne ubij! — Krist zabranjuje čak i mržnju, jer ona dovodi do ubojstva. — Starima je bilo rečeno: Ne čini preljuba! — A ja vam velim, kaže Krist, da je svaki koji s požudom pogleda ženu već, u svom srcu, s njom učinio preljub. — Ne kunite se! Ne osvećujte se! Molite se; ne sudite drugih; ljubite i svoje neprijatelje. Djela su važnija od riječi!

139. **NAJLJEPŠA MOLITVA** — U ovo razdoblje Isusova propovijedanja o kraljevstvu Božjem spada i njegova pouka o Providnosti i molitvi. Ti obrasci su vječni. Kad molite, ne izgovarajte prazne riječi kao pogani koji misle da će biti uslišani zbog svoga ponavljanja. Vi molite ovako: »Oče naš, koji jesi na nebesima. Sveti se ime tvoje. Dođi kraljevstvo tvoje. Budi volja tvoja, kako na nebu tako i na zemlji. Kruh naš svagdanji daj nam danas, i otpusti nam duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima našim. I ne uvedi nas u napast, nego izbavi nas od zla.«

Po svoj prilici je Krist ovu molitvu ponovio apostolima više puta. — Molitva inače ima dva dijela. Prvi se odnosi na Boga i njegovo kraljevstvo. Drugi dio jest prošnja za naše potrebe. — Osnovne zasade ljudskog života i dostojanstva jesu: priznavanje Boga, zovući ga najdražim imenom »Oče«. Tu je temelj jednakosti među ljudima i nepatvorenog bratstva među narodima. U Očenašu molimo, da se Bog proslavi, da dođe njegovo kraljevstvo pravde i istine. — Volja Božja ima nam biti mjerilo svakog djelovanja. — To su prošnje prvog dijela Očenaša.

»Kruh naš svagdanji, daj nam danas«, molitva je koja bi nam morala biti stalno na usnama, iako napose u gradovima zaboravljamo da nam kruh naš svagdanji dolazi od Boga kao dar. Mi smo ovisni o našem kruhu, kao što smo vezani da živimo na Zemlji. Molimo nadalje u Očenašu, da Bog bude milostiv s našim prestupcima, i moleći, sami sebe osuđujemo, ako ne praštamo svojim dužnicima. Molimo najzad Boga da nas ne prepusti kušnjama i da nas konačno oslobodi od zla. Ovaj zadnji redak Očenaša može se posve ispravno prevesti iz originala: »Oslobodi nas od zloga«, tj. od zla čovjeka, demona ili sotone. (Usp: Zorell: LG 1104).

27. KATEHEZA

KAFARNAUM

Ivan 6. poglavlje i Mt 26, 26.

Kateheze koje su pred nama idu za tim da bolje upoz- **140.**
namo Krista. U ovoj katehezi prikazat ćemo vremenski okvir euharistije. Tu se tako očito vidi Krist na djelu. Njemu je poznata budućnost; on je oblikuje i sprema; on postupice otkriva svojoj okolini tko je on. On je od Boga poslan kao hrana duše. Njemu treba vjerovati do potpunog predanja i on će izvršiti konačnu obnovu svega po uskrsnuću. On tu vjeru i predanje ne traži na slijepo. On pruža i pružit će dokaze svoga poslanja. Konačni dokaz bit će njegovo uskrsnuće.

UZBUDLJIVI DANI — Gradić Kafarnaum, na obali Gene- **141.**
zaretskog jezera, bio je svjedokom brojnih Isusovih čudesa. To je bio »njegov grad«. Tu su na neki način bili kod kuće njegovi učenici, a i uprava je bila dosta snošljiva prema Isusu i njegovim pothvatima. Tu su Židovi živjeli s poganima, pa su bili otvoreniji. Bilo je proljeće i svijet se spremao da putuje u Jeruzalem na proslavu Pashe. Hodočasnici su se skupljali u karavanama i kako vrijeme nije bilo baš u pitanju putovalo se od konaka do konaka. Hodočasnici su već toliko toga čuli o Isusu i okupili se oko njega da ga čuju. Isus ih je namjerice odveo prema pustinji i nakon vatrenih govora nahranio je to mnoštvo na čudesan način, umnoživši kruh i ribu. Oduševljenju nije bilo kraja. Među hodočasnicima se šaputalo o Mesiji, o kralju. Nakon tog uspjelog dana poslao je apostole da prijeđu preko jezera, a narod je poslao pješice oko jezera, prema gradu. Sam je otišao i molio u gori. Noću je vjetar podigao velike valove i apostoli nisu mogli naprijed. Prijetila je opasnost da se prevrnu. Uto je po valovima dolazio Isus. Prestrašeni Apostoli prepoznali su Učitelja, koji je čas zatim stišao more. Nisu se pravo bili snašli iza događaja s kruhom, sad eto, opet novo čudo.

Gradić je Kafarnaum vrvio od hodočasnika, putnika, trgovca i domaćeg svijeta. Narod se u čudu počeo skupljati oko Isusa, čudeći se kako je došao u grad. Niti je pošao preko vode s apostolima, niti pješice s njima. Tog znamenitog dana vodio je Isus sa svojim slušačima slijedeći dijalog, razgovor, radi kojeg sve ovo pišemo:

142. SMIŠLJENI IZAZOV I SKRIVENO OBEĆANJE — Vi mene ne tražite, veli Isus mnoštvu, jer ste vidjeli čudesa, nego radi kruha. Potražite sebi, ne hranu koja se kvari, nego onu koju će vam dati Sin čovječji. Njega je zato ovlastio Otac.

Židovi su ga upitali: »Što nam je činiti«?

— Vjerujte u onoga koga je Otac poslao. Odgovori im Isus.

— Koji nam znak daješ, pitaju dalje Židovi, da ti vjerujemo? Mojsiju je nekoć Bog dao znakove. Hranio je u pustinji narod manom s neba. A koji znak ti daješ, da ti vjerujemo?

Na ovo pitanje Isus je postepeno odgovorio: »Nije vama Mojsije dao kruha s neba. Moj Otac vam daje pravi kruh. Božji kruh jest onaj koji silazi s neba i daje život svijetu.«

Narod koji je to čuo, zaželio je taj kruh. Pomalo pripravljen na otajstva mogao je već razumjeti da se radi o tajni, zato Isus nastavi: »Ja sam kruh života. Tko dolazi k meni, neće ogladnjeti. Tko vjeruje u mene sigurno neće ožednjeti!« — Nakon toga odgovorio je na pitanje o znaku, dokazu svoga poslanja: »Znakove ste vidjeli, ali ne vjerujete!« i zatim je obrazložio razlog nevjere, tj. da će njemu povjerovati samo oni koje mu daje Otac. A one koje mu Otac pošalje, on neće odbiti, jer nije zato došao na svijet da vrši svoju volju, nego onoga koji ga je poslao. A volja onoga koji ga je poslao jest i to, da nikoga od onih koje mu je Otac dao ne izgubi, nego da ih uskrisi na posljednji dan.

143. Židovi su se prepirali, što znači to: Ja sam kruh života, koji sam s neba sišao. Pritom su se pozivali da Isusu poznaju i oca i majku i da znaju da je iz Nazareta. Umjesto da bi ih smirivao, Isus je uporno ponavljao svoje tvrdnje: Zaista, zaista vam kažem: onaj koji vjeruje, uistinu ima život

vječni. Ja sam kruh života. Vaši su oci u pustinji jeli manu i pomrli. Ovo je onaj kruh koji s neba silazi, da onaj koji ga jede ne umre... Ja sam kruh koji sam sišao s neba. Ako tko jede od ovoga kruha, živjet će zauvijek, i kruh koji ću mu ja dati tijelo je moje za život svijeta.

Židovi su se još više prepirali. I umjesto da im dotumači, i da ih na neki način smiri, Isus je još upornije tvrdio svoje: »Zaista vam kažem, ako ne jedete tijela Sina čovječjega i ne pijete njegove krvi, nećete imati života u sebi. Tko jede moje tijelo i pije moju krv ima život vječni, i ja ću ga uskrisiti na posljednji dan!«

Kao da se sve zaboravilo od onoga što se jučer zbilo kod umnažanja kruha; i kao da se sve zaboravilo od onoga što je bilo u olujnoj noći. Narod se počeo razilaziti. Čak i učenici: »Tvrd je ovo govor. Ne shvaćamo ga!« — I mnogi odoše. Krist ih nije zvao natrag. Bili su to valjda oni, koje mu Otac nije dao. Krist ostaje kod svoga. Evanđelista dodaje, da je Isus dobro znao, kako mnogi ne vjeruju, i znao je tko će ga izdati, zato je rekao da ima onih koji ne vjeruju. Okrenuo se zatim Dvanaestorici, jezgri buduće Crkve i njih upita: »Hoćete li i vi otići?« — Očito je bio spreman i na to da i oni odu. No podiže se Petar i odgovara uime svih: »Gospodine, komu ćemo ići? Ti imaš riječi života vječnoga!«

Jedva da je Petar puno više razumio od drugih o čemu se radi, ali je jedno ipak dobro shvatio da su tu tajne koje nadilaze shvaćanja i da nema druge nego ostati tu gdje jest, tu gdje je opravdana nada u život. Petar naime nije zaboravio jučerašnjih čudesa.

144. PREMA ISPUNJENJU — Koliko je vremena prošlo od tog događaja u Kafarnaumu do časa Posljednje večere teško je točno odrediti. Možda godina dana. Isus je sa svojim učenicima bio nadomak Jeruzalema. Tu su ga učenici pitali, gdje bi pripravili vazmenu večeru. On je nekolicinu poslao u grad s napomenom da se obrate na čovjeka kojeg će sresti na vratima grada. Tko bi bio taj, oni još nisu znali. No tajnost je bila potrebna da mjesto večere ostane sakriveno sve do navečer, i da Juda ne bi preranom izdajom omeo ispunjenje obećanja.

Za vrijeme večere, dok su blagovali, uze Isus kruh, zahvali Bogu, prelomi i dadne učenicima govoreći: »Uzmite i blagujte, ovo je moje tijelo!« — Učenici su se pogledali. — Zatim uze kalež i dade im ga veleći: »Pijte iz njega svi. Ovo je moja krv, novoga i vječnoga zavjeta. Ona se prolijeva za oproštenje vaših grijeha!« I zatim nadoda: »To i vi činite, meni na spomen!«

145. Kafarnaum i Posljednja večera idu skupa, kao obećanje i ispunjenje. U Kafarnaumu su bila nagovještena i obećana otajstva, na Posljednjoj večeri se obistiniše: Krist daje za hranu svoje tijelo, i za pilo svoju krv, pod prilikama kruha i vina. — Taj događaj i to obećanje ostalo bi zaboravljeno da nije iza Velikog petka uslijedio Uskrs. Jedino je Uskrsnuće bilo kadro vratiti na svoje mjesto sve ono što je bilo obećano i učinjeno prije smrti. Ali to usksnuće upravo i pokazuje, da je onaj koji je govorio u Kafarnaumu, dao konačno znak, koji su tražili nevjerni židovi. Dao je na svoje djelo pečat svoga poslanja. S tim pečatom oživljuju sva otajstva. »Znam, kome sam povjerovao«, govorio je kasnije obraćenik Pavao (2 Tim 1, 12).

Napomena: 66. 67. i 68. kateheza posvećena je euharistiji, u prvom redu kao sakramentu. Međutim spomenute kateheze s ovom čine jednu cjelinu, i dobro ih je zajedno čitati.

28. KATEHEZA

USKRSNUĆE LAZAROVO

11. poglavlje u Ivanovu evanđelju.

Uskrsnuće Lazarovo događaj je od izuzetnog značenja. **146.** Vratiti u život umrla čovjeka, koji je već četiri dana u grobu, nadilazi ljudske moći. Ako je Lazar uistinu umro; ako je Krist doista uskrisio Lazara, onda je uistinu nepošteno ponašanje Židova prema Isusu. Onoga koji može mrtve natrag dozivati u život valjalo bi u čovječanstvu čuvati kao oko u glavi. Ovako je rezultat njegova divnog djela bio neshvaćen. Krist je inače učinio to čudo, da bismo skupa s apostolima i mi porasli u vjeri (15. r). Uskrsnuće Lazarovo, za koje nemamo nikakova razloga da ga osporavamo ima značaj dokaza Kristova poslanja, njegove moći i istinitosti njegove nauke. Pod tim vidikom nam je promotriti uskrsnuće Lazarovo.

SMRT PRIJATELJA — Nakon svog javnog nastupa i skup- **147.** ljanja učenika Isus nije imao stalna boravišta. Krstario je čitavom Palestinom od sjevera do juga. Blago podneblje dopuštalo mu je da prenoći s učenicima pod vedrim nebom, no za svog boravka u Jeruzalemu navraćao se znancima u Betaniju, nedaleko Jeruzalema. U kući su živjele dvije sestre Marta i Marija te njihov brat Lazar. Domaćica je bila Marta; a po svemu sudeći ona je bila i glava u kući, bilo zbog toga što ih je pred narodom raskrinkavao, djelomično zbog toljubljiva kuća rado je primala Učitelja i njegove učenike. U proljeće treće godine javnog naučavanja prilike su se vrlo zaoštrile. Vlasti su počele progoniti Isusa djelomično zbog toga što ih je pred narodom raskrinkavao, djelomično zbog toga, što ih je taj galilejski prorok upravo izazivao liječeći u subotu; i najzad što je za njihove uši bilo nepodnosivo: Boga je nazivao svojim Ocem; dapače, »gradio se jednak Ocu« (Iv 10, 33). U toj napetoj situaciji Isus se povukao iz Jeruzalema, jer je svoju smrt planirao za Pashu. Otišao je prema Jerihonu, u dolinu Jordana. Ondje je propovijedao.

U Betaniji se razbolio Lazar. Njegova je bolest postala ozbiljna. Sestre su poručile Isusu, da je njihov brat bolestan.

Znale su, da je Učitelju dosta reći samo to. Bile su uvjerene, da će doći, i da će ga izliječiti. Lazar je međutim umro. — Kod istočnjaka pokapaju čim se ustanovi sigurna smrt. Tako su učinili i s Lazarom. Sestrama nije preostalo drugo, nego da tuguju za bratom. Iz Jeruzalema su dolazili prijatelji i tješili sestre. Kad je Isus čuo da je Lazar bolestan, izjavio je: »Ova bolest nije na smrt, nego je određena za slavu Božju, da proslavi Sina Božjega.«

Još dva dana Isus je ostao na istom mjestu, a tada izjavi učenicima: »Idemo u Judeju«. — Apostoli su ga odgovarali: »Učitelju, pa Židovi su te htjeli kamenovati, a ti ponovno ideš onamo.« — Isus se nije dao odgovoriti. Ponavljao je da Lazar spava, i da će ga probuditi. To je učenike ljutilo. »Ako spava, govorili su, to je dobar znak.« — Tada Isus reče otvoreno: »Lazar je umro, i ja sam veseo radi vas, što nisam bio ondje, da vi porastete u vjeri.«

Kad je Isus polako stigao sa svojim učenicima bio je već četvrti dan što je Lazar bio u grobu. Čim je Marta čula, da Učitelj dolazi, poteče mu ususret, i prvo što joj je bilo na usnama jest: »Učitelju, da si ti bio ovdje ne bi umro moj brat. Ali i sada znam, da će ti Bog dati štogod zaišteš od njega.« — Isus joj odgovori: »Marta, uskrsnut će tvoj brat!« — »Znam, Gospodine, veli ona, da će uskrsnuti o uskrsnuću na posljednji dan.« — »Ja sam uskrsnuće i život, reče joj Isus. Tko vjeruje u mene, ako i umre, živjet će. Tko živi i vjeruje u mene neće zauvijek umrijeti. Vjeruješ li to?« upita je Isus. — »Da, Gospodine, odgovori mu Marta, ja tvrdo vjerujem, da si Mesija, Sin Božji!«

148. Nakon ovog razgovora ode Marta i pozove svoju sestru: »Učitelj je tu, i zove te.« — Ponovio se isti prizor i isti dijalog između Učitelja i Marije. Razgovor se vodio na početku zaseoka, a Židovi, koji su došli da tješe Martu i Mariju, pošli su za sestrama ususret Isusu. Kad je Isus vidio žalost koja ga je okružila sam se uozbilji i upita: »Gdje ste ga stavili?« — Evanđelje ovdje spominje, da je Božji Sin zaplakao nad našom sudbinom. Taj plač nije mogao izmaći Židovima. Govorili su: »Gle, kako ga je imao rado!« — Drugi su opet govorili: »Zar nije mogao ovaj, koji je otvorio oči slijepcu, učiniti da Lazar ne umre?« — Pošli su zajedno do

groba. Isus je tražio da otvore vrata grobnice. Marta je primijetila: »Učitelju, zaudara, već je četvrti dan!« — Isus je upozori: »Zar ti nijesam rekao, da ćeš vidjeti slavu Božju, ako budeš vjerovala?« — Digoše kamen. S nekoliko riječi Isus zahvali Ocu koji ga je uvijek uslišavao. On u to nije nikad posumnjao, ali to ovaj puta čini javno, da prisutni vjeruju, da ga je poslao Otac. Rekavši to, viknu glasno: »Lazare, iziđi!« — I izađe pokojnik, živ, obavijen povojima po rukama i nogama. Lice mu je bilo umotano u ručnik. Isus naredi: »Oslobodite ga, i pustite ga da hoda!«

Mnogi od prisutnih, kad su vidjeli, povjerovali su u Isusa. Drugi su opet otišli farizejima i tužili ga. Uvijek je bilo niskih duša. Kao da su sad zaboravili ono što su prije tražili, znak, dokaz; eto, sad im je dao dokaz, ali taj dokaz nije bio za njih. To ih je svjetlo još više utvrdilo u zloći. Odlučili su da ga ubiju. Govorili su: »Ovaj čovjek čini mnoga čudesa. Ako ga pustimo da nastavi, svi će u njega vjerovati, i doći će Rimljani i uništiti hram i narod.« — Tako je doduše i bilo 70. godine. Krist je prorekao tu katastrofu i pripisivao ju je tome što nisu upoznali Židovi čas svoga pohođenja. (Lk 19, 44).

U četvrtom odsjeku IV dijela svog romana »Zločin i **149.** kazna« stavio je Dostojevski u središte prizor o uskrsnuću Lazarovu. Sonja čita Raskoljnikovu Sveto pismo. Zgoda je upravo potresna: »Sve o uskrsnuću Lazarovu, prošapće Sonja iskidano, oštro, stane nepomična, okrene se, ne smjede k njemu dići oči, kao da se stidi. Grozničava ju je drhtavica vazda još tresla. Ugarak se već odavna gasio u nekrivljenom svijećnjaku mutno osvjetljavajući u toj prosjačkoj sobi ubojicu i bludnicu, što se na čudan način sastadoše da čitaju Vječnu knjigu.«

Poruka o Lazarovu uskrsnuću velika je poruka za sve nas koji dijelimo smrtničku sudbinu. Ona je za nas nada i svjetlo koje će u nama oživjeti vjeru u Isusa Krista.

29. KATEHEZA

ISUSOV PROCES

Mt 26; 27; Mk 14; 15; Lk 22; 23; Iv 18; 19;

150. U Isusovo vrijeme vladali su Palestinom Rimljani. »Ius gladii« ili pravo da krivca osudi na smrt imao je rimski namjesnik. U isto vrijeme bila je živa i židovska administracija koja je vodila vjerski i politički život naroda. Vodeća stranka bili su farizeji ili pismoznanci. To je bila narodna elita. Krist im nije nikad osporavao ni znanje ni pravovjernost. Jedino je osuđivao njihovo pretvaranje odakle i danas dolazi ime za tu vrstu opačine.

Druga grupa koja je vodila u narodu bili su saduceji. Bili su to političari i liberalci. Farizeji su imali veći ugled kod naroda. Saduceji nisu vjerovali u uskrsnuće. Svećenici u narodu, pa i sami veliki svećenici bili su obojih svjetovnih nazora. Miješali su politiku i vjeru, a mnogi su od njih bili pravi trgovci i spletkari. Na njih je mislio Krist kad je govorio da je narod kao ovce bez pastira.

151. **KORACI PREMA SMRTI** — S pojavom Isusa Krista službena je židovska vlast došla u neugodan položaj. Pojavio se prorok kojeg je narod objeručke prihvatio. Taj prorok nije polazio njihove škole, niti je bio pod njihovim utjecajem. Dapače je nemilo šibao po manama farizeja nazivajući ih »obijeljenim grobovima«, koji su izvana okrečeni, ali su iznutra puni smrada i mrtvačkih kostiju. Sa saducejima Krist nije imao puno posla. Oni su bili svjetovnjaci, bezvjerci. Tako su i farizeji i saduceji našli u novom proroku opasnog protivnika. — Farizeje je Krist toliko puta ozlojedio liječeći u subotu; nije tražio poput njih da učenici peru ruke prije jela, a što mu nisu mogli oprostiti, raskrinkavao ih je pred narodom. — Saduceje je par puta ponizio, kad su došli k njemu izrugujući uskrsnuće (Mt 22, 28). Svećenike je opet ljutilo što se »smatrao« Sinom Božjim (Mt 26, 63; Mk 14, 61; Lk 22, 70). Najprije je zanosno govorio o Ocu, zatim je izjavio da je jednak Ocu, da je stariji od Abrahama i da je njegovo ime »Ja jesam« (Iv 8, 58).

Zatim su uslijedili događaji koji su ponovno raspirili mržnju protiv njega, a to su bili: uskrsnuće Lazarovo, svečani ulazak u Jeruzalem; ozdravljenje slijepca od rođenja, a u pozadini svega bilo je to što su ta pokvarena gospoda osjetila da je došao kraj njihovoj bezdušnoj trgovini u hramu. Isusovi neprijatelji odlučili su da ga uklone pošto-poto. Tu su im išli na ruku različiti događaji: Prvo, sam ih je Isus stalno upravo namjerice izazivao; zatim, jedan od apostola, Juda, lakom za novcem, ponudio se da će ga izdati. — Oni su već Isusa osudili na smrt, samo je Pilat imao potvrditi osudu. Mržnja će za ubojstvo tako pasti na Rimljanina. — To je bio plan. Nisu ni slutili kako će im posao ići od ruke.

Židovi su odvajkada slavili Pashu za prvog punog mje- 152.
seca nakon proljetnog ekvinokcija. Bio je to spomenblagdan izlaska iz egipatskoga ropstva. Tih dana jeli bi vazmeno janje. To janje, bilo je spomen povijesnog janjeta čija je krv očuvala od pomora njihove prvorođence u Egiptu. (Izl 12 . . .). Ali to janje koje su blagovali uz obredne propise bilo je slika onog pravog Jaganjca čija će krv očistiti naše savjesti od mrtvih djela (Heb 9, 14). Nije bez značenja ni ta okolnost da su baš svećenici u hramu klali te vazmene jaganjce. Tako su se naime oni, koji su s toliko savjesnosti slavili dan oslobođenja, sami ponudili da budu krvnici pravog Janjeta, koje oduze grijehe svijeta (Iv 1, 29; 1, 36). — Tu je zapravo bila slika i smisao njihova svećeništva.

Događaji oko suđenja i smrti Kristove tekli su otprilike ovako:

PRVACI ŽIDOVSKOGA NARODA ODRIČU SE 153.
KRISTA I OSUĐUJU GA NA SMRT — Isus je kod Zadnje večere javno iznio, da će ga jedan od prisutnih izdati. Tako je i bilo. Juda se već dogovorio, da će ga izdati, označujući ga poljupcem. Isus ga je upozorio na zločin: »Juda, poljupcem izdaješ Sina čovječjega?« — Izdajica je svoje izvršio i otišao u noć. Kad je vidio što je učinio želio je vratiti novac i tako osloboditi svoju žrtvu. No bilo je prekasno. Svećenici kojima je poslužio kao izdajnik, nazvali su slučaj »njegovom stvari«, koja se njih »ne tiče«, Tada je Juda, da bi oprao svoje ruke pro-

valio u svetište hrama i bacio ondje novac. Svjetlo Kristove milosti nije probilo u njegovu dušu. U očaju se objesio.

Isus je bio uhvaćen. Hramska straža i svećenici dopratili su noću Isusa do Ane, nekadašnjeg velikog svećenika, koji je bio duša ovog pothvata. Ana je glumio suca istražitelja, iako nije imao nikakve vlasti. Isus ga je na to upozorio: »Ja nisam ništa govorio tajno, što pitaš mene, pitaj one koji su čuli što sam ja govorio«. Drugim riječima, ako se ti praviš sucem, gdje su ti svjedoci koji svjedoče protiv mene? Neki je sluga zamijetio, da se njegov gospodar nalazi u neprilici, udari Isusa po licu s riječima: »Tako ti odgovaraš velikome svećeniku?« — Isus je reagirao na nepravdu. Ana se nije sjetio da zabrani zlostavljanje onoga koji još nije osuđen. »Ako sam krivo rekao, reče tome sluzi Isus, dokaži da je krivo; ako li ne, zašto me tučeš?« Ana je završio igranje suca. Ostao je postiđen. Sada je izbliza gledao galilejskog proroka. Toliko je o njemu čuo i toliko ga je mrzio. Sad se taj prorok našao pred njim; međutim Ana nije mogao podnijeti njegova pogleda.

154. U dvoru velikog svećenika Kaife sazvano je te noći Veliko vijeće. Isusove prijatelje nisu pozvali; željela se dobiti jednoglasna osuda. Isus je predveden pred taj okrnjen skup »časnih staraca«. No ti su starci bili jednaki onima koji su sudili Suzanu (Dn 13). Nastupili su svjedoci, ali se nisu slagali. Tada Kaifa službeno i sa zakletvom upita Isusa, da bi se sam optužio: »Reci nam otvoreno, da li si ti Krist, Sin Boga živoga?« — To je zapravo bilo glavno i sporno pitanje. Nakon svečane Isusove izjave, da je Sin Božji, raspara veliki svećenik svoje haljine i licemjerno poviče: »Čuli ste hulu! Ne treba nam više svjedoka! Smrt je zaslužio!« — Isus mora umrijeti, »jer se gradio Sinom Božjim«. Svi drugi razlozi samo će pripomoći da se smrtna osuda postigne, i da je civilna vlast, rimski namjesnik, odobri.

155. PILATOVA IGRA I NEMOĆ — Rimski namjesnik Pilat dobro je poznavao Židove i njihovu upornost. Počeo je Isusa sam ispitivati i ubrzo je ustanovio da su ga predali iz zavisti. No kako je bio čovjek kompromisa i nije htio ljutiti Židove dao je Isusa nekriva izubijati

bičevima, računajući, da tako izubijan i uništen i osramoćen više neće biti opasan za židovske prvake. Međutim se Pilat prevario. Svećenici su razjarili narod, i svi su zajedno vikali: »Raspni ga! Dolje s njim!« — Pilat se začudio: »Ali, on nije nikakva zla učinio!« — »Ako ovoga pustiš, nisi prijatelj caru!« dosjeti se rulja. Bila je to prava uvreda rimskom činovniku reći mu da nešto radi protiv cara. Kad je Pilat osjetio da stvar postaje i previše ozbiljna i da bi trebalo birati između pravde, koja mu je jasna, i između zlobe koja ga ucjenjuje za njegov položaj i privrženost caru, Pilat tada čuva položaj. Pozvao je Isusa nasamo i upitao ga je odkle je, ali mu Isus nije dao odgovor. Pilat se pozivao na to da ima vlast, da ga osudi ili pusti, ali mu je Isus rekao: »Ti ne bi imao nikakve vlasti nada mnom, da ti nije dana odozgora.« — Tu je Isus očitovao svoju volju da dragovoljno ide u smrt. Pilat ga je još pitao o njegovu kraljevstvu, i da li je on kralj. Popljuvani i izbičevani sužanj odgovorio je potvrdno: »Da, ja jesam kralj; ja sam se zato rodio i došao na svijet da posvjedočim istinu. Svaki koji je od istine sluša moj glas!« — Tu je govorila pravda i istina pred nasiljem i zločom.

Kako su Židovi bezuvjetno tražili njegovu smrt, Pilat **156.** je oprao ruke i izjavio, da ne želi biti sukrivac u ovoj smrti. Židovi su tražili da »krv njegova padne na njih i na njihovu djecu«. Sva ta žalosna igra Velikog petka svršila se tako da je Isus morao na vješala. Sam je nosio svoj križ, šutke je raširio ruke da ih zabiju. Masa je urlala i svećenici su triumfirali: »Ti koji razaraš hram i za tri ga dana opet podižeš, ako si Sin Božji, siđi s križa, pa ćemo ti vjerovati!« — Tako su zlotvori tražili čudo kojeg nisu bili vrijedni, a i kad su ga dobili po uskrsnuću, ostali su tvrdokorni u svojoj zloći. Ono čudo koje je Bog pripremio, da naime ubijeni i pokopani Isus izađe sam iz groba treći dan, to čudo Jone proroka nisu prihvatili. Tako to često biva. Bog govori jedno, a čovjek traži drugo.

Pod križem Isusovim stajala je njegova Majka i njezi- **157** na najuža rodbina, te Ivan, učenik u kojeg je Isus imao najviše povjerenja. Tu se pred njihovim očima odigravala drama otkupljenja ljudskoga roda. Umro je pravednik za grješnike, utjelovljeni Bog za svoja stvorenja. Potpuno pri-

seban, i znajući »da se ispunilo sve što su navijestili o njemu proroci reče: Svršeno je! I naklonivši glavu, predade duh!«

Sav smisao ovih riječi što ih nižemo jest u tome da vjerujemo u taj povik. Kad ga je čuo časnik, izvršilac osude, uskliknuo je: »Ovo je zaista Sin Božji!« — S lijeva i s desna bili su razapeti pravi zločinci. Jedan je od njih umro s hulama na usnama, a drugome koji je s milosrđem i vjerom gledao u Isusa, sam Isus obećaje raj. Još danas.

158. Otajstvo Kristove smrti!

Isus je umro na križu. Službeni izvještaj o Isusovoj smrti nije za prešutjeti. Krist je sigurno umro. Mržnja se Židova ne bi smirila dok nije bila posve zasićena. A Židovi su se smirili kad su vidjeli da je vojnik kopljem otvorio njegov bok iz kojeg je potekla krv i voda, sigurni znakovi smrti. Pilat je također tražio dokaz, da se izvršila smrtna osuda. Isus je bio ubijen, mrtav. Tek se tada smirila zloća opakih svećenika, i tek se tada dovršilo ono radi čega je Krist došao na svijet.

30. KATEHEZA

KRISTOVA SMRT

Smrt je kod svakog čovjeka stvarnost s kojom treba 159.
računati. Ne zaboravimo da je besmrtnost u raju bila dar. Želimo time reći; kakogod mi bili zabrinuti pred smrću, ona je ipak naravni završetak čovjeka. Starost, bolest ili nenadana nesreća samo stavljaju točku na život. Koji je smisao te smrti i tog nestanka? U sebi, smrt je teška, neizbježiva; ona je puna gorčine. Ona je općenita. Iznimaka nema. Ta njezina obziljnost dala joj je obrise osobe koja svojom kosom nemilo kosi ljudske živote. Smrt je upravo nedostatak života; ona je zadnja afirmacija naše nemoći.

Kod Krista svega toga nije bilo. **Njegova smrt ima obi-** 160.
lježje dragovoljne žrtve. U smrt je išao, jer je sam htio. Nazivao ju je svojim »krštenjem«, »svojim časom«, »Očevim nalogom«. Nad njim Pilat ne bi imao nikakve vlasti, da mu nije dana odozgora. U naponu snage on sam ide u smrt. Znakovi koji su okružili posljednje časove bili su izuzetni. Kao Veliki svećenik kod službenih obreda intonirao je jednu za drugom riječ kako su je proroci navijestili. Kad je sve izvršio uskliknuo je: »Consumatum est — Svršeno je!« — Ta smrt je bila javni čin. Nije bila kao smrt ostalih koji se povlače iz života iza kako su se već izolirali od svih briga i dužnosti. Krist je baš po svojoj smrti u potpunosti ušao u javni život naroda i svijeta. Predao se svojim protivnicima i postao je njihova žrtva. No o toj su žrtvi pjevali mesijanski psalmi; pjevali su proroci i Mojsije, vođa Božjeg naroda. On je sam bio slika tog novog vođe i oslobodiltelja.

Kristova je smrt imala značaj zadovoljštine — Naša 161.
smrt ima značaj kazne, ukoliko nam je oduzet dar besmrtnosti. Kod Krista smrt ima značaj prinosa Ocu. Taj dragocjeni život druge osobe Presv. Trojstva ima božansku vrijednost, jer je osoba koja trpi, sam utjelovljeni Bog; i zato je prinos njegova života nešto tako drago Bogu, da on više ne može biti ravnodušan prema tom prinosu, jer njega više cijeni nego mrzi našu neposlušnost i bezvrijednost. I tu je razlog tog dragocjenog čina zadovoljštine. Nakon Kris-

tove smrti nebo se više ne gnjevi na nas. Prinesena je dužna zadovoljština. (Sth III, 48, 2).

162. **Kristova smrt ima značaj zasluge.** — Kristova smrt nije bila neplodna. On je trpio kao pravednik. Išao je u smrt po nalogu Očevu. I zato je zaslužio nama otkupljenje, a sebi proslavu. Otac mu je dao ime koje je nad svakim imenom, da se na njegovo ime pokloni svako koljeno onih koji su na zemlji, na nebu i pod zemljom, te da svaki jezik prizna, na slavu Boga Oca, Isus Krist jest Bog. Ono što je imao kao naravni sin, titulom baštine, to on stiče podložnošću do smrti, novim titulom zasluge. Kao sin, koji je očev baštinik, a svojim je zalaganjem i žrtvovanjem do smrti postao suvlasnik naslovom zasluge.

Ta dragovoljna smrt Kristova samo je izvršenje otkupiteljskog plana. Smrt nije svladala njegove moći, niti ga je podvrgla raspadanju. Tu su okolnost dobro naslutili Židovi. Nisu zaboravili da je »taj varalica za života rekao, da će za tri dana uskrsnuti«. Na ono na što nisu mislili apostoli, mislili su protivnici. I u tom sjećanju punom straha pred jačim, postavili su na grob pečat Velikog vijeća i rimsku stražu. Kako su se pridružili izvršiocima njegove smrti, tako će se pridružiti svjedocima praznoga groba i Kristova uskrsnuća. Jao čovjeku kad počne ratovati s Bogom! »Razorite ovaj hram, i za tri ću ga dana opet sagraditi!« zvonilo je u ušima Židova. Zvonilo im je još nešto, a i to su bile riječi Kristove: »Ovom preljubnom naraštaju neće se dati drugi znak, osim znak Jone proroka. I kao što je Jona prorok bio u utrobi morske nemani tri dana tako će i Sin Čovječji biti u utrobi zemlje tri dana.« — Bez ispunjenja tih riječi Kristova bi smrt imala sve oznake beznađa.

31. KATEHEZA

USKRSNUĆE KRISTOVO

Mt 28; Mk 16; Lk 24; Iv 20.

163. Nije nimalo teško priznati Krista kao povijesnu osobu. Ima za to dovoljno dokaza. Međutim priznati čitavoga Krista, stvar više nije jednostavna. Ne zato, što ne bi bilo dokaza; isti izvori dokazuju i njegovu povijesnu opstojnost kao i njegovo uskrsnuće, ali ovo posljednje nije samo povijesna činjenica, nego je to natpovijesna činjenica, i za nju se traži nešto više od običnih povijesnih poruka. Uskrsnuće jest nadnaravna pojava. — Mi ćemo pretresti korak po korak činjenice koje su se zbivale oko te zagonetke i bogate i privremene smrti.

164. **OD POKOPA DO USKRSNOG JUTRA** — Nakon što je Krist na križu umro nije preostalo drugo nego da ga se pokopa. Smaknuće je obavljeno »dan prije blagdana«. A kako u Židova dan počinje sa zalazom sunca, valjalo je prije blagdana pokopati smaknute. Osim nadzora Židovi tu više nisu imali nikakva posla. Da utjecajni ljudi, Isusovi prijatelji, nisu tražili od Pilata Isusovo tijelo, vlasti bi pokopale Isusa zajedno sa zločincima. Pilat je međutim provjerio da li je presuda izvršena, i kad je dobio izvješće, dao je tijelo Nikodemu, da ga pokopa. Pokop je izvršen u vrtu Josipa iz Arimateje, nedaleko Kalvarije, u njegovu posve novom grobu. Ta brzina ponukala je žene da iza blagdana pođu na grob te da obilnije i pomnije pomažu Isusovo tijelo mirodijama. Žene se dakako nisu nadale uskrsnuću. No Židovi su bili oprezniji. Tražili su od Pilata da na grob stavi stražu. Tvrdili su da je Isus za života govorio kako će uskrsnuti, pa neka se na grob stavi pečat i straža da čuva pečat; da ne bi došli apostoli, ukrali tijelo, i tada bi druga prijevara bila gora od prve. Pilat je s prezirnim smiješkom dao dopuštenje da straža čuva grob. Tako se i on pridružio svjedocima uskrsnuća. Blagdan je međutim prošao.

Netko je u Jeruzalemu ipak čekao uskrsnuće. Bila je to Isusova Majka Marija. Ona po suboti nije išla na grob sa ženama da bi pomazala sina. U ovim časovima o njoj Evanđelja šute. Nju nitko ne navodi kao svjedoka Isusova uskrsnuća. Zašto Evanđelja šute o njezinu svjedočanstvu nije si teško domisliti. — Međutim još netko nije bio načistu s Isusovim uskrsnućem u nedjeljno jutro. Bili su to Židovi koji su to jutro imali pune ruke posla. Sa čuvanog groba pobjegla je rimska straža. Potres i pomicanje tla otjeralo je glavom bez obzira vojnike, ljude navikle strahotama. Vojnici su otrčali onima koji su ih postavili na grob. Sve što su u tom času mogla napraviti ta gospoda koja su primila vojnike bilo je to, da su vojnicima dali novaca. A dali su im i »mudar« savjet da se operu pred svijetom: »Dok smo mi spavali, došli su apostoli i ukrali tijelo i odnijeli!« — Spavati i znati tko je ukrao tijelo to su dvije stvari koje ne idu skupa. Osim toga čemu onima koji su na straži spavali davati novac. Njih bi valjalao zvati na odgovornost. A kojem je vojniku dozvoljeno da spava na straži; ili da sam napusti stražarsko mjesto? Značajno je i to da se Pilat nije više u to upuštao. Ponašanje je Židova upravo takovo, kakovo iziskuje Kristovo uskrsnuće. Oni koji su uz Isusov križ vikali: »Siđi s križa, pa ćemo ti vjerovati!« sada daju novac vojnicima da šute, da je Isus izašao iz groba. Sami se nisu usudili poći na grob da vide znak, ne onaj koji su oni tražili, nego onaj koji je Bog odredio. Krist je uskrsnućem učinio više, nego da je sišao s križa. On je mrtav oživio. Takav borac nije za direktnu borbu. Židovima je preostalo jedino prokušano i staro i prastaro sredstvo za manipuliranje javnim mišljenjem — **»l a ž«**. Ona je prvo i najefektnije sredstvo svih suradnika nečistoga duha.

165. JUTRO PRVOG USKRSA — Jutro po suboti donijelo je uzbunu. Neke od žena su pošle na grob. Grobni kamen nije bio na svom mjestu. Straže nema. Jeruzalemom je već planula vijest o stražarima i o »apostolima koji su ukrali tijelo«. Eto nov razlog straha pred Židovima. Petar i Ivan trče na grob. Nađoše tako kako su im rekle žene. Svi su izvan sebe. Isus se ukazuje Petru, Magdaleni. Sad je tu, sad tamo. Što je to? Tko da kome još što

vjeruje? Svi su izbezumljeni, a oni kojima se Isus ukazao, ne usude se govoriti da ih ne smatraju sanjarima.

Večer tog uzbudljivog dana okupila je družinu, osim Jude i Tome. Vrata su zbog straha dobro zatvorili i u tom času pred njima se pojavio lik ljubljenog Učitelja. Mislili su da sanjaju. Gledaju začuđeni. Učitelj ih pozdravlja: »Mir vama. Ne bojte se. Ja sam.« — U strahu gledaju nepovjerljivi. Petar je danas već vidio Učitelja, Ivan se sjeća tog lica sa Tabora. Jakob isto tako. — Da bi ih smirio i razuvjerio da nisu u zabludi Isus traži da mu donesu jelo, da jede pred njima. — Da, to je Učitelj. I kad su ga se nagledali, on je nestao. Na vratima se čulo lupanje. Netko je nestrpljivo udarao. Strah je rastao. »Otvorite«, čuli su se poznati glasovi. Kad su otvorili vrata nije se znalo tko će prije svoje reći. Učenici koji su danas pošli u Emaus, da time završe svoju apostolsku karijeru, bez prestanka govore: »Učitelj je živ! Mi smo ga vidjeli. Mi smo ga prepoznali kod lomljenja kruha!« — Kakva je to bila potvrda za one koji su ga maločas prije vidjeli. I Petar ga je vidio; i Magdalena ga je vidjela.

Te večeri Toma nije bio s Apostolima. On nije vidio U- **166.**
čitelja. Kad se vratio kući, svi su mu apostoli u jedan čas rekli: Učitelj je živ i bio je ovdje. Toma nije mogao vjerovati. Kako mu je sve to izgledalo nejasno i nerazumljivo pred svima je izjavio: »Dok ne metnem ove svoje prste na mjesto gdje su bili čavli; i dok ne stavim ove svoje ruke u mjesto gdje je prošlo koplje, ne vjerujem!« — Takova je raspoloženja bio Toma. Nije vjerovao svjedočanstvu apostola i žena. Tjedan dana kasnije bio je Toma u kući s apostolima. Došao je opet Isus. Bez okolišanja prišao je Tomi, koji je odmicao od straha, jer se već počeo kajati zbog svoje tvrdoglavosti. Isus mu reče: »Toma, stavi svoj prst u mjesto čavala, i svoju ruku u mjesto gdje je prošla sulica!« — Toma se zaprepastio. Isus je govorio njegove riječi. Tada je povjerovao i ispovijedio svoju vjeru: »Gospodine moj, i Bože moj!« — »Toma, reče mu Isus, sad vjeruješ jer si vidio. Blago onima koji vjeruju a da nisu vidjeli!«

Isus više nije imao sukoba s vlastima. Nije im se po- **167.**
kazivao. Nisu bili vrijedni takove milosti. Da je Isus išao

za tim da ugodi pokvarenim vođama naroda sišao bi s križa po njihovoj želji kao kakav predstavljač. Ne, on je ostao na križu i tu umire. Ustaje iz groba i sve vraća na svoje mjesto. Ne obazire se na one koji su ga progonili, siguran da je dao dostatan dokaz svoga poslanja i da je jednak Ocu. On će sada ići za tim da učvrsti vjeru svojih učenika, da učvrsti buduću Crkvu. Poslat će im Duha Svetoga, Duha svoga i Očeva i on će ih poučiti o svemu.

168. Uskrsnuće nije samo povijesna činjenica koja je spasila Kristovo djelo od propasti. Uskrsnuće jest povrh toga i nadnaravna pojava, koja izmiče mjerama vremena i nadilazi naše predodžbe. I tu činjenicu neće priznati nitko osim onih kojima je dano od Oca. I zato moramo govoriti o uskrsnuću, ali s mirom i uvjereni, da će sjeme Božje objave nesumnjivo donijeti rod, ali samo na onoj lozi, koju je zasadio Otac.

32. KATEHEZA

OD USKRSNUĆA DO UZAŠAŠĆA

Lk 24, 44 . . .; Iv 21.

169. Pitanja koja nam se nameću o uskrslom Isusu nastojat ćemo obraditi u ovom poglavlju. Isus se ukazivao apostolima kroz 40 dana iza uskrsnuća. Tada je otišao k Ocu.

Glavni zadatak kroz tih 40 dana bio je da apostole uvjeri o svom uskrsnuću. On je to i učinio. Oni su shvatili, kako je trebalo da Krist trpi i da umre, da uskrsne i da tako uđe u svoju slavu. Na njemu su se trebale ispuniti riječi što su ih pisali Mojsije, Proroci i Psalmi. Apostoli će biti vjesnici te blage vijesti. Isus im je obećao Duha Svetoga i on će ih poučiti o svemu.

170. Drugi veliki zadatak bio je organizacija Crkve. O tome govori Ivan u 21. poglavlju. Da im jedamput zauvijek izbije iz glave pitanje o tome tko je među njima veći, Krist je na Tiberijadskom jezeru posebno oslovio Petra pitajući ga triput, da li ga ljubi više nego ostali. Iza potvrdnih odgovora,

Isus daje Petru dužnost: »Pasi jaganjce moje! — Pasi ovce moje! — Pasi ovce moje!« — Tako je svim apostolima bilo jasno da je to ispunjenje onog obećanja kod Cezareje Filipove, i da je Petar odsada na mjestu Kristovu među njima. On je »stijena« — temelj Crkve. Tu Kristovu Crkvu sagrađenu na Petru, neće svladati vlast sotone.

Matej i Marko spominju važan apostolski zadatak, koji 171.
im je zadao Krist u tim danima: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Idite po svom svijetu i naučavajte sve narode, krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Evo ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta«. (Mt 28, 16 . . .). — Pošto im je ovako govorio, završava sv. Marko svoje evanđelje, Gospodin Isus bi uznesen na nebo i sjede Bogu s desne strane. A apostoli odoše i počeše propovijedati svuda.

Time se završava Isusov život na zemlji. Nastavlja se život Crkve, njegova djela.

Mogao bi se tko zanimati gdje je boravio Isus od uskrs- 172.
nuća do uzašašća kad nije bio s apostolima. Kako se kretao, i što znači to da je uzašao na nebo? Sva ta pitanja mogu biti jasnija tek na kraju naših razglabanja. Tu je prije svega njegovo božanstvo, njegov život kao člana Presv. Trojstva. Ako shvatimo nešto od onoga što je Isus govorio, da je jednak Ocu, da je stariji od Abrahama, neće nam biti problem što je bilo s njime iza uskrsnuća. Zagonetka je zapravo čitav njegov život od utjelovljenja i rođenja; zagonetno je njegovo dozrijevanje u dobi i mudrosti, njegovo ponašanje među nama. Nadasve je zagonetna njegova smrt. Što se tiče njegova uskrslog tijela ono nije bilo vezano zakonima prostora i vremena. On se pojavljivao pred apostolima; on je s njima jeo kad je htio, ali je već prije svoga uzašašća sjedio Ocu s desne. Njegovo uskrsnuće čas je proslave njegova čovještva, i njegov odlazak u nebo više je nama utjeha nego što bi on time nešto novo dobio. On je naime pred nama otišao k Ocu kojeg nikad nije ostavio, a ipak je otišao k Ocu, jer kao čovjek nije bio kod Oca. Ispunio je njegov nalog i sad se pobjedonosno vraća. Zato mu je Otac dao ime koje je nad svakim imenom.

Na zemlji je njegova vidljiva prisutnost bila potrebna da učvrsti uskolebanu vjeru apostola. Dolazi vrijeme kad

će nastupiti uloga Duha Svetoga i kad će svaki osobno pokazati i iskušati svoje sile i svoju vjernost. Zadnji nalog mu je bio: »Idite po svem svijetu!«

Crkva je počela živjeti. Ona se probija kroz povijest. Susreće se s velikanima ove tame. Progone je i uništavaju; a ona nadživljuje sve povijesne prekretnice. Neroni, Dioklecijani, Napoleoni, Hitleri, za nju su samo časovi kušnje iz kojih izlazi očišćena. Za nju je najveća opasnost kad se u bogatstvu izjednači sa sinovima ovoga svijeta. Jedina ona ima garanciju da će nadživjeti sve strukture i sve ideologije.

33. KATEHEZA

ISUS KRIST JEST BOG

173. Dozvati nam je u svijest činjenicu da je naša slika o Bogu nesavršena. To moramo imati pred očima osobito sada kad obrazlažemo istinu da je Isus naravni Sin Božji. Nesavršenost naših pojmova mogla bi nas smutiti i zavesti, da ustvrdimo kako ima više bogova, ili da čuvajući jednobožtvo zaniječemo božanstvo Kristovo. Te teškoće napose ćemo razjasniti u poglavlju o Presv. Trojstvu (37. kateh.). Sad ćemo iz Svetoga pisma pogledati činjenicu o Isusu Kristu: 1. On se nije slučajno pojavio među ljudima. 2. On se odmah na početku svog djelovanja i kroz propovijedanje, osobito čudesima predstavio kao Sin Božji. 3. Apostoli i prva Crkva časte ga kao Sina Božjega i kao takova ga naviještaju ljudima.

174. Ova i nekoliko slijedećih kateheza predstavljaju najvažnije među ovim poukama. Najvažnije zbog toga, jer su ono bitno u našoj vjeri. Ako naime Krist nije Bog, onda je sve o čemu smo govorili u katehezama i o čem ćemo još govoriti pripovijest i duga laž. Važna su ova poglavlja i zato jer danas opet i opet kruže među ljudima zablude o Isusu Kristu. Neki ga smatraju samo čovjekom, doduše izvanrednim, ali samo čovjekom, lišenim nadnaravnih osobina. On je superzvijezda. — Mnogi zatim danas gledaju na Krista kao na proizvod vjere: tj. povijesni Krist koji je nestao, oživljen je u vjeri svojih sljedbenika. On je tako izražaj, projekcija, sjena vjere. Neke od tih zabluda razotkrio je i osudio sabor u Niceji 325. godine. Zatim se tim pitanjem pozabavio I Carigradski sabor (381. god). Što se tiče modernista i njihovih koncepcija o Kristu registrirao ih je i osudio Pio X u dekretu S. Officii, 3. srpnja 1907. Dekret nosi naslov »Lamentabili«. (DS 3427-3438).

Isus Krist jest Bog. Što želimo time reći? Želimo re- **175.**
ći, da je jednak Ocu po naravi; velimo da je od Oca rođen; da je naravni sin Božji. — Kad velimo da je po naravi sin, želimo isključiti posinaštvo po milosti, koje mi drugi ljudi postizavamo. Velimo nadalje, da je sin. Stvarnost utjelovljenje Riječi i Riječi općenito u Presv. Trojstvu ne možemo bolje izraziti. Isus Krist jest sin; jest naravni sin; ali daleko od toga, da je sin kao što smo mi sinovi materijalnim rođenjem. Njegovo »rođenje«, njegov izvor, tko bi mogao dokučiti? — A ipak velimo da je sin, i da je naravni sin. Da od Oca izlazi rađanjem i da je jednak Ocu po naravi, a od Oca se razlikuje po osobnosti. To su naviještali i tvrdili proroci, to je naučavao sam i to Crkva od početka do danas vjeruje i naučava.

KRISTA SU NAVIJESTILI PROROCI — Isus se nije pojavio **176.**
na ovom svijetu kao što se mi javljamo. O nama i našoj budućnosti nitko upravo ništa ne zna; mi ćemo je sami izatkati. Kod Krista nije bilo tako. Krist je bio naviješten na prvim stranicama Svete knjige: »Neprijateljstvo ja zamećem između tebe, (govori Bog sotoni u zmiji) i žene, između roda tvoga i roda njezina; ona će ti satrti glavu, a ti ćeš mu vrebati na petu«. (Post 3, 15). I kako su nadolazila stoljeća tako je po prorocima Bog zornije i jasnije slikao i predočivao svoga Sina. Pravedni Abel slika je toga Krista kojeg ubija njegov rod (Post 4); Slika tog Krista jest patrijarha Noe. Ovaj je sagradio lađu u kojoj se spasilo čovječanstvo od potopa; tako je i Krist sazidao svoju Crkvu da spasi ljude u potopu pokvarenosti; Abraham je slika toga Krista. Abraham je otac svih koji vjeruju, a to je Krist, koji je »začetnik i izvršitelj vjere« (Hb 12,

2). Abrahamov sin Izak na osobit je način slika Kristova. I kao što je Abraham po nalogu Božjem imao žrtvovati svoga jedinca, tako je Bog uistinu žrtvovao svojega Jedinca za grijehe svijeta (Post 22); Melkizedek, svećenik Svevišnjega, slika je toga Krista, i kao što je Melkizedek prinio za žrtvu kruh i vino, tako će Krist ostaviti svoje tijelo za hranu dušama u liku kruha i vina (Post 14, 17); Josip, kojeg su braća prodala u Egipat, slika je tog novog Josipa, koji će zato što je prodan, postati uzrokom spasenja svoje zalutale braće (Post 17).

177. Osim ovog načina slikanja i predočivanja Krista Bog je u prošlosti i na druge načine naviještao njegov dolazak: Prorok Mikeja navijestio je mjesto Mesijina rođenja. Bit će to Betlehem (Mich 5, 2); Izija je navijestio da će se Mesija roditi ne kao druga djeca. Mesija će biti rođen od Djevice (Iz 7, 14); prorok Danijel navijestio je dan njegove smrti (Dan 9, 26); proroci su opisali zorno osobito Mesijino djelo po njegovoj otkupiteljskoj smrti: »Moj pravedni sluga opravdat će mnoge, i krivicu će njihovu uzeti na se. Zato će mu mnoštvo dati u baštinu... jer se sam ponudio na smrt, i među zlikovce bi ubrojen, da grijehe mnogih ponese na sebi, i da se zauzme za zločince« (Iz 53, 11-12). Izaija je živio u osmom stoljeću prije Krista.

Krist dakle nije došao na svijet iznenada. Njegov dolazak bio je najavljen; njegovo djelo i blagoslov njegove zasluge bio je do u tančine unaprijed ocrtan. Kakva potvrda za ono što se zbivalo u Kristovu vremenu, i kakva sigurnost za one koji vjeruju!

178. NA POČETKU JAVNOG ŽIVOTA, KRIST SE ODMAH, KROZ NAUČAVANJE A OSOBITO ČUDESIMA, PREDSTAVIO KAO BOŽJI SIN — U Cezareji Filipovoj pitao je Isus učenike, što misle ljudi, tko je Sin Čovječji? Apostoli odgovaraju: Jedni misle da je došao Ilija prorok; drugi da je Jeremija. — »A što mislite vi?« pitao je Isus. Nakon kratke stanke odgovara Petar: »Ti si Krist, Sin Boga živoga!« — Kao kroz neki prosjek zasjalo je Petru svjetlo. A Isus, koji je s toliko brige ispravljao svaku njihovu riječ koja nije bila na mjestu, ne samo da je prihvatio Petrovu izjavu, nego se i na nju osvrnuo. Pripisuje je posebnom svjetlu odozgora. Petra naziva blaženim, jer mu to nije objavilo tijelo ni krv, nego njegov nebeski Otac. Petru ne bi trebalo nikakvo posebno svjetlo da prizna Krista Božjim posinkom. Petra ide pohvala samo u slučaju priznavanja Krista kao naravnog sina. (Usp: Mt 16, 16-19).

Tvrdnju izrečenu u naslovu dokazuje i tekst kod sv. **179.** Ivana u 8. poglavlju, redak 31-59; osobito retci 57. i 59. Bilo je to upravo pred zadnju Pashu u Jeruzalemu. Židovi su bili na iglama. Željeli su oni propast Rimljana i svoju političku slobodu; računali su da će ta pitanja urediti Mesija koji će okupiti narod. Kod tog prevrata oni će svakako zadržati svoj položaj i utjecaj. No njihove predodžbe o Mesiji. bile su drugačije od proročkih nagovještaja. Za Židove je tako Isus postao kamen spoticanja. Činio je doduše čudesa; narod ga je cijenio, ali Isus nije bio uz njih. On je govorio o kraljevstvu, ali to je išlo preko njihovih glava: »Ako ustrajete u mojoj nauci, rekao im je jednom, uistinu ste moji učenici. Upoznat ćete istinu, i istina će vas osloboditi.« — Židovi su mu odgovorili, da su oni sinovi Abrahamovi, i da nikada nisu robovali. To doduše nije bila istina. Nisu ni sada bili slobodni. No tvrdili su da su djeca Abrahamova; tvrdili su da Isus luduje, jer je rekao da ga žele ubiti, što je u svakom slučaju bila istina i što su dokazali. Kako su Židovi stalno spominjali Abrahama, reče im Isus: »Abraham je treptio od radosti da vidi moj dan. Slutio ga je i obradovao se«. Na to mu se Židovi narugaju: »Nemaš ni pedeset godina, a vidio si Abrahama!« — Kad bi netko kod Židova navršio pedesetu, govorilo se za njega, da je vidio Abrahama. To jest, da je ostario. Na tu nezgrapnu šalu Isus je ipak odgovorio: »Zaista, zaista vam kažem, prije nego je Abraham bio, **Ja jesam!**« (Iv 8, 58). Židovi su znali čije je ime »Ja jesam«. Isus je dakle ustvrdio, da je stariji od Abrahama. Biti sada u vremenu, a biti stariji od Abrahama znači njegovu preegzistenciju. On je dakle postojao prije nego se pojavio u vremenu. Ta Kristova preegzistencija dokaz je njegova božanstva.

Treći tekst koji smo naveli kod muke Isusove dokazuje također našu tvrdnju, da se naime Krist sam izjasnio za

Sina Božjega. Isus stoji pred velikim svećenikom Kaifom. Ovaj ga pita: »Zaklinjem te živim Bogom, da nam rekneš je si li ti Mesija Sin Božji?« — Krist odgovara: »Da, ti si rekao« (Mk 14, 62) što znači, jest, ja jesam. Ta ga je izjava koštala života, ali je baš preko te smrti i preko uskrsnuća koje je slijedilo dao konačni dokaz svoga božanstva. (Mt 26, 63-66; Mk 14, 61-64; Lk 22, 66-71).

180. APOSTOLI I PRVA CRKVA ČASTILI SU KRISTA KAO BOGA I KAO BOGA GA NAVIJEŠTALI LJUDIMA — Osvrnuti nam se još na vjeru prve Crkve, iako je ovo što smo dosad spomenuli dovoljno i pokazuje kako su neosnovane zamisli novatora. Oni naime tvrde da je Isusovo božanstvo kasnijeg porijekla. Ovdje ćemo pogledati stav sv. Pavla prema tom pitanju. On je suvremenik Kristov i svjedok vjere prve Crkve. Kao obraćenik on je zatekao živu vjeru u božanstvo Kristovo. Nije se nad tim sablaznio. I za njega je Krist »Kyrios — Gospodar«, ime koje se u grčkom prijevodu Svetog pisma upotrebljava za riječ »Iahwe«.

U poslanici Rimljanima Pavao govori koliko mu je stalo do spasenja njegova naroda, koji je postao nevjeran Bogu. Taj njegov narod ima velike povlastice: njemu pripada posinovljenje, zavjet, bogoštovlje i obećanja; njihovi su patrijarsi i od njih potječe Krist po tijelu, **koji je iznad svega Bog slavljen zauvijek.** (Rim 9, 5)

U poslanici Titu Pavao govori jasno o Kristu kao Bogu: »budimo kao ljudi koji čekaju blaženo ispunjenje nade, naime pojavu sjaja velikoga Boga, našega Spasitelja Isusa Krista.« (Tit 2, 13). — U poslanici Filipljanima piše Pavao: »Težite međusobno za onim za čim treba da težite u Kristu Isusu. On božanske naravi, nije se ljubomorno držao svoje jednakosti s Bogom, nego se nje lišio uzevši narav sluge i postao sličan ljudima . . .« (Filip 2, 5-7).

181. Božanstvo Kristovo u prvoj Crkvi brani sv. Ivan Apostol: »Tko je grdni lažac, ako ne onaj koji niječe da je Isus Krist? Tko niječe Oca i Sina, taj je Antikrist. Tko god niječe Sina, nema ni Oca; tko priznaje Sina, ima i Oca. A što se vas tiče, neka ono što ste od početka čuli ostane u vama!

Ako ono što ste od početka čuli ostane u vama, i vi ćete ostati u Sinu i u Ocu. A ovo je obećanje koje vam je dao: život vječni.« (1Iv 2, 22-25). — Što je to, što su Ivanovi učenici od početka primili, ako ne ono, što sada protivnici niječu, a to je božanstvo Kristovo. Zato se Ivan okomio na njih, jer niječu Isusu naslov naravnog sina Božjega. Tako je vjera u božanstvo Kristovo kod Ivana jasna. Ivan se bori protiv onih koji niječu božanstvo Kristovo.

Za vjeru prve Crkve u Božanstvo Kristovo važan je dokumenat »Didache« ili Nauka dvanaest apostola. Spis je nastao između 90. i 100. godine. U formuli krštenja, koja je inače biblijska, potječe od samoga Krista, Sin se spominje uz Oca i Duha Svetoga. Dakle, Sin je jednak Ocu i Duhu Svetome u liturgiji prve Crkve. Dakle Sin je Bog. (Didache; Kirch 1).

Tako nam ti najstariji svjedoci govore o božanstvu Kristovu. Njega su navijestili proroci kao Emanuela — Boga među nama; Krist se sam prezentirao kao Bog i svjedočanstvo prve Crkve o tome je jasno. Međutim mi moramo tu istinu o božanstvu Kristovu produbiti.

34. KATEHEZA

JEDINSTVO U OSOBI

182. Tijekom ovih razglabanja moglo se i moralo svima nama nametnuti pitanje, tko je zapravo taj Krist. Čas mu dajemo osobine čovještva, čas božanstva. Baš tako i jest. Ovo poglavlje imalo bi nas uvesti u još veće poznavanje Krista, još bliže Kristu, k činjenici njegove preegzistencije, postojanja prije vremena. U vremenu se on pojavio kao čovjek, no on je »stariji od Abrahama«. On je vlasnik dviju naravi, dvaju života: ljudskog i božanskog. Nije to teško shvatiti: Isti onaj koji je od vijeka vlasnik božanskog dvora, taj isti je vlasnik i nosilac ljudskog života kao Isus. Za osvjetljenje i dokaz te središnje tajne kršćanstva evo nekoliko tekstova Svetoga pisma. Nije ih dosta jedamput pročitati:

183. **Gal 4, 4:** Kad je nastupila punina vremena poslao je Bog Sina svoga, rođenoga od žene, da otkupi one koji su pod zakonom, da primimo posinaštvo«. — Dakle, isti onaj koji je Božji Sin i koji je bio kod Oca prije nego je nastupila punina vremena, taj isti rađa se u vremenu od žene. Uočiti nam je ovdje, da jedna te ista osoba povezuje ono što pripada božanskoj naravi i što pripada ljudskoj naravi. Ta osoba ima dakle dva života i ona ih povezuje.

Fil 2, 6-8: »... koji (Krist) ima obličje božanstva, i koji nije nepravednim prisvajanjem sebe smatrao jednakim Bogu, nego se snizio kad je primio obličje sluge, postao je sličan ljudima, i u navikama bio je čovjek. Ponižio se i postao pokoran sve do smrti.« — Opet sličan zaključak kao i prije: Isti onaj koji ima božansku narav, i tako je s pravom jednak Bogu, taj isti poništio se da bude pokoran do smrti kao čovjek.

Rim 9, 5: »Od njih (Izraelaca) potječe i Krist po tijelu, koji je Bog blagoslovljen dovijeka.« — Dakle, opet, isti koji je od Izraelaca po rodu, taj isti je Bog blagoslovljen dovijeka.

Iv 17, 5: »Oče, proslavi me slavom koju sam imao kod tebe još prije nego je svijet postao.« — Dakle, onaj koji govori ljudskim narječjem tvrdi za sebe da je prije postanka svijeta bio u slavi Očevoj.

Tekstovi koje smo ovdje naveli o Kristu dovode nas do 184.
zaključka, da je on u redu stvarnosti nešto izuzetno. On nije samo neki Božji poslanik, koji bi poput proroka govorio ljudima. On govori u svoje ime. On nije kao pravednici sjedinjen s Bogom nekim moralnim jedinstvom. On je jednak Bogu. On je fizički sjedinjen s Bogom. On i Otac su jedno (Iv 10,30). No u isto vrijeme Otac njega šalje, s njim je vlasnik nebeskog dvora, no u isto vrijeme on se utjelovio, i vlasnik je ljudskog obličja. Kristova naime ljudska narav nije bila samostalna, neovisna, ona je fizički pripadala drugoj Božanskoj osobi. — Tako je Krist pravo fizičko čudo. Kroz njega je, kao kroz svoj vlastiti prozor gledala druga Božanska Osoba. Taj slučaj povezanosti ili jedinstva božanske i ljudske naravi u jednoj te istoj osobi Riječi zovemo stručnim izrazom »unio hypostatica« tj. sjedinjenje preko osobe, u koliko jedna te ista osoba ima dvije naravi kao svoje; odnosno božanska i ljudska narav pripadaju jednoj te istoj osobi.

Tu veliku istinu kršćanske vjere koja je očita iz Svето- 185.
ga pisma i koja je središnji misterij objave proglasili su koncili člankom vjere. Godine 431. sabor je u Efezu usvojio II pismo sv. Ćirila Nestoriju kao izvornu nauku. Isto tako i anatematizme priložene III pismu. (DS 250-251; 252-263). Koncil je zabacio i osudio Nestorijevu nauku (DS 246). Sadržaj pisma i anatematizama jest gore protumačena nauka.

Godine 451. sabor je u Kalcedoni ponovno definirao je- 186.
dinstvo obiju naravi, božanske i ljudske u osobi Riječi: **»Jasno, postojano i bez kolebanja valja priznati jednog te istog Krista jedinorođenog Sina Gospodnjega u obim naravima, kod kojih se, zbog povezanosti preko osobe, ni u čemu nije smanjila različnost, nego se što više po ovom jedinstvu otkrila. Ta naime, jedna te ista osoba nije podijeljena na dvije, nego je jedan te isti Sin, jedinorođeni Bog, Isus Krist, kao što su proroci navijestili; sam nas Isus Krist o tome poučio, i predalo nam svjedočanstvo i vjera Otaca.«** (DS 302).

Godine 553. II Carigradski sabor opet usvaja zaključke koncila u Efezu kao pravu nauku. Formulacija Sabora u 2. kanonu glasi: **»Ako tko ne prizna Božjoj Riječi dva rođenja, jedno prije vjekova od Oca, izvan vremena, netjelesno, i drugo rođenje u poslijednje dane, i to rođenje istoga koji je s neba sišao i koji se utjelovio od Djevice Marije od koje je rođen; ako tko to ne prizna, neka bude izopćen.«** (DS 422).

Sad znamo o Kristu nešto više: On je odvijeka rođen od Oca, ili točnije, on se odvijeka rađa od Oca, a u vremenu je rođen od Djevice Marije. Njegovo je ime Emanuel (Iz 7, 14), Bog među nama, Snamabog. Tu je razlog zašto Krista slavimo kao Boga.

187. U činjenici hipostatske unije, jedinstva u osobi, po kojoj je u Isusu među nama druga Božanska Osoba, posebice moramo uočiti dva momenta. Prvi je momenat taj, da je utjelovljenjem i fizičkim posjedovanjem ljudske naravi među nama druga Božanska Osoba. Tako je po Kristu Bog došao među nas i mi imamo zacrtan put prema Bogu po Kristu. Moleći njega mi se molimo Bogu. Zato i Crkva sve molitve završava riječima: Po Kristu Gospodinu našemu! — Drugi momenat koji moramo zapaziti jest da mi štujući Krista štujemo samoga Boga. Časteći svete rane, probodeno srce, mi štujemo samoga Boga, koji u ljudskoj naravi ima te rane i to srce. I tu je temelj pobožnosti Srcu Isusovu. To ćemo posebice promotriti u 35. katehezi.

Povrh toga ne smijemo previdjeti slijedeće. Utjelovljenjem i rođenjem druge Božanske Osobe u vremenu i ljudskom liku začeo se i stvorio u našim ljudskim odnosima izuzetan položaj osobe koja je dala ljudsku narav utjelovljenom Bogu. Od Djevice se rodio onaj koji je nosilac ljudske naravi, a to je Bog, i zato je Marija Majka Božja, Bogorodica. 36. kateheza jest o Bogorodici i njenim odlikama.

35. KATEHEZA

PRESVETO SRCE ISUSOVO

Nema zgodnijeg časa od ovoga da progovorimo o pobož- 188.
nosti Srcu Isusovu. Temelj štovanja Kristova Srca obrazložen je u prijašnjoj katehezi. Isus Krist jest Bog među nama. On osim svoje božanske naravi ima i ljudsku, kojoj dugujemo isto štovanje kao i božanskoj, jer jedna i druga pripadaju istoj osobi, drugoj božanskoj. Osobu možemo častiti samo konkretno, a to biva preko naravi. Čast dakle koju iskazujemo naravi, iskazujemo zapravo vlasniku naravi.

Nadalje, kad već govorimo o štovanju naravi, odnosno osobe preko naravi, moramo reći da je ono štovanje prikladnije i izvrsnije koje je upravljeno izvrsnijim dijelovima naravi. Tu je srce na prvom mjestu. »Imamo dva razloga, veli Pio XII, zbog kojih Crkva iskazuje štovanje Kristovu Srcu. Jedan je hipostatsko jedinstvo. Znamo naime da je Kristovo Srce najodličniji dio ljudske naravi, koja po hipostatskom jedinstvu pripada Riječi. Stoga mu valja iskazivati isto štovanje klanjanja koje Crkva iskazuje samom Sinu Božjem. Drugi razlog, posebno vezan uz Otkupitelja i njegovo Srce, a vodi nas na iskazivanje štovanja baš tom Srcu, jest taj, što je baš to Srce, više nego bilo koji dio ljudske naravi Krista Gospodina znamen i živa slika neizmjerne Kristove ljubavi, koja ide za tim da joj se uzvrati ljubav.« (DS 3922) — Častimo svete rane Kristove, jer je kroz njih tekla otkupiteljska krv; častimo s pravom i Kristovo Srce, koje je toliko ljubilo ljude.

Katehezu ćemo iznijeti u obliku članka sv. Tome Akvinskog, kako se nalaze u Teološkoj sumi. Donijet ćemo najprije prigovore ili teškoće koje se iznose protiv štovanja Srca Isusova; zatim ćemo donijeti tumačenje i opravdanje toga kulta, da najzad odgovorimo na postavljene prigovore.

189.
PRIGOVORI: — 1. Čini se da je pobožnost Srcu Isusovu privatna pobožnost. To štovanje duguje svoj početak objavama sv. Mariji Margareti Alacoque (1647.-1690.). No poznato je, da javne objave prestaju smrću zadnjeg apos-

tola. Objave su dakle sv. Margareti privatne i ne mogu obvezivati drugih na javno štovanje. Čini se dakle da je pobožnost Srcu Isusovu privatna pobožnost.

2. Pobožnost Srcu Isusovu ima oznake praznovjerja. U njoj se naglašava »milosna devetnica« od uzastopnih devet prvih petaka, s ispovijeđu i pričešću kao »osiguranje« za nebo. Kad se jedamput obavi ta devetnica može se biti »siguran« u svoje spasenje. Tako pobožnost Srcu Isusovu nosi oznake preuzetnosti i kupovanja spasenja, i prema tome, kako se čini, nema oznaka ozbiljne pobožnosti.

3. Čini se da se pobožnost Srcu Isusovu ne razlikuje od drugih osjećajnih pobožnosti kao na primjer »lanac sv. Antuna« ili »latice sv. Terezije«. Ako je tako s pobožnošću Srcu Isusovu tada ona ne može biti obveza, već je dana na volju kao i slične pobožnosti.

4. Vjernici koji se na prve petke pričešćuju i ispovijedaju mogu to isto učiniti po nedjeljama koje su i onako određene za duhovnu obnovu. Nije dakle potrebno uvoditi neku novu obvezu povrh nedjelja, što se čini sa prvim petcima.

5. Čini se da je štovanje Srca Isusova samo na teret i da od njega nema prave koristi borbeno Kristovo Kraljevstvo. danas se misli doći do uspjeha vlastitim naporom promičući osobito socijalnu nauku Crkve. Od ljudi valja tražiti aktivnost, a ne pasivne kreposti.

190. **Međutim** protiv ovih prigovora stoji izričita nauka Crkve o pobožnosti Srcu Isusovu. Papa Leon XIII naziva je »Probatissima religionis forma = sigurnim očitovanjem vjere«; Pio XI naziva je »totius religionis summa = srčikom vjere«, a Pio XII naziva taj kult »prodremo li u njegovu bit, **izvrsnim činom vjere**« (HA).

191. **RAZLAGANJE** — U iskazima pobožnosti razlikujemo ono što je dalo povod za neku pobožnost, te što može podržavati naše čine i ono što je **sadržaj** našeg predanja. U štovanju Srca Isusova začetnici pobožnosti su mističari 16. stoljeća i napose objave svetoj Margareti Alacoque. Uz to se naša pobožnost i budnost podržava raznim pomagalima i obećanjima, ali sadržaj tog štovanja dosiže dubine i temelje

osnovnih stavaka naše vjere. Temelj štovanja Srca Isusova jest jedinstvo božanske i ljudske naravi u osobi Riječi. Iskazujući tako štovanje ljudskoj naravi Krista Gospodina, mi štujemo samu osobu Riječi, Boga. Kako je narav za nas jedini put do osobe, ne preostaje nam drugo nego da svoje štovanje iskazujemo baš preko naravi. — U tom opet štovanju odličnije će biti ono što nas kraćim putem vodi do osobe, božanstva, i što na osobit način sadržava ili otkriva svojstva i odlike osobe. Kad je tako, nema nikakve sumnje, da Srcu Utjelovljene Riječi dugujemo božansko štovanje; a kako je srce po biblijskom i općeljudskom shvaćanju središte u uzrok života, a osim toga, ono je naravni znak ljubavi kojom nas Bog ljubi, dugujemo mu na osobit način štovanje. Nema stoga prikladnijeg predmeta u čašćenju ljudske naravi Krista Gospodina, koji bi nas mogao povezati s Božanstvom. A i pobožnost koja ima takav izvrstan predmet i koja je utemeljena na Utjelovljenju nije nikakva privatna niti drugorazredna pobožnost, nego što više nosi oznake teološki posve utemeljene, a povrh toga i kroz pastvu prokušane pobožnosti.

ODGOVORI NA PRIGOVORE — 1. Pobožnost Srcu Isusovu ima obilježja privatne pobožnosti ukoliko se gleda na početak i na razvoj te pobožnosti. No ukoliko se gleda na njen sadržaj, ta pobožnost nije privatna nego javna. I kao što se pobožnost Presv. Sakramentu ne temelji na objavama sv. Julijane, redovnice iz Corniona (12. stoljeće), tako se ni štovanje Srca Isusova ne temelji na objavama svetoj Margareti, nego se i jedna i druga pobožnost temelji na objavi, a povod i poticaje za buđenje i produbljivanje objave dale su osobe s privatnim poticajima. I tako štovanje Srca Isusova nije privatna nego javna pobožnost. Pobožnost srcu Isusovu javna je i zbog toga što ju je službeni auktoritet u Crkvi usvojio, uzakonio i preporučio po redovitom učiteljstvu Crkve te uspostavom općeg liturgijskog štovanja. (usp: DS 3922-3925). 192.

2. Doslovan tekst velikog obećanja glasi: »Je te promets, dans l'excès de la miséricorde de mon Coeur, que son amour tout-puissant accordera à tous ceux qui communieront les premiers vendredis, neuf mois de suite, la grâce de la pénitence finale, qu'ils ne mourront points dans ma disgrâce, ni 193.

sans recevoir leurs sacraments, et qu'il se rendra leur asile assuré à cette heure dernière. — Obećajem ti, u prekomjernom milosrđu svoga Srca, da će moja svemoguća ljubav dati svakome, tko se bude pričešćivao kroz prve petke, njih devet za redom, milost konačne pokore; ovi neće umrijeti u mojoj nemilosti, a niti bez primanja svojih sakramenata; ja ću im biti sigurno utočište u zadnji čas.« (Vie et oeuvres da la b. Marguerite-Marie Alacoque, tome I, ed II, Paris, 1876, str. 318). To obećanje nije nikakvo praznovjerje, a niti je preuzetnost učiniti sa svoje strane što se može, i čekati Božje milosrđe. Tko kroz godinu dana nastoji živjeti po zakonu Božjem, pomažući se i sa devet prvih petaka, taj je sa svoje strane učinio što može u godini dana; taj će to po svoj prilici učiniti i iduće godine. Onima pak koji čine što mogu, Bog ne uskraćuje milosti. Ne radi se dakle o trgovini, nego o brizi za vlastito spasenje, a ta nam je briga i izričito naložena: Sa strahom i trepetom raditi nam je vlastitom posvećenju. (Fil 2, 12). A kako živimo u vremenu, i mjerimo svoje živovanje godinama i mjesecima, tako devetnicama, malo po malo, otkupljujemo vrijeme neprestanim djelovanjem. U tome nema nikakva zla, što se pomažemo i brojevima, a pogotovo kad ih je, kako smo vidjeli, predložio Isus jednoj vjernoj duši.

194. 3. Pobožnost Srcu Isusovu bitno se razlikuje od spomenutih pobožnosti. Ona se bitno razlikuje od štovanja svetaca općenito, pa i štovanja same Bl. Djevice Marije. Svecima iskazujemo čast **štovanja**, Kristu čast **klanjanja**, kao Bogu. Naravi, pa i pojedinim dijelovima naravi Krista Gospodina dugujemo božansko štovanje radi pripadnosti Riječi, kao što je već rečeno.

4. Prvi petak nije nikakva nova obveza ravna nedjeljnoj obvezi. Prvi petak jest **pomoć**. Činjenice pokazuju da se vjernici koji obavljaju prve petke redovito pričešćuju i po nedjeljama i prednjače u vjerskom životu naših zajednica. Oni koji ne mare za prve petke ili ih štoviše preziru, obično slabo mare i za nedjelje. Tako vršenje pobožnosti po prvim petcima upravo svjetuju pastoralni razlozi, koji idu za obnovom župe, a i svećenicima je pogodnije, da se oni koji vode duhovni život, ispovijede preko tjedna, te da to

izbjegavaju nedjeljom kad svećenik i onako ima posla preko glave.

5. »Ti naši suvremeni kršćani, usmjereni samo na aktivnost i na ono što se vidi, tako malo drže do vjere. Smatraju je jednakom ostalim vjerama. Oni više gotovo ne razlikuju zabludu od istine i upriljani su načelima materijalističkog bezboštva i laicizma« veli Pio XII odgovarajući na postavljenu teškoću u enciklici »Haurietis aquas!«

36. KATEHEZA

BOGORODICA

Godine 428. postao je u Carigradu patrijarhom sirski 195.
redovnik Nestorije. Naučavao je da je Marija rodila Krista, i da je njezin naziv Kristorodica. Kako je po njegovu shvaćanju Krist bio samo čovjek, tako je on došao u sukob s objavljenom naukom o Utjelovljenoj Riječi. Patrijarha je došao u sukob s vjernicima i s Aleksandrijskom školom, koja je bila pravovjerna i koja je budno pazila na naučavanja u Crkvi. U Aleksandriji je tada bio biskup sv. Ćiril. (412—444). Kad je doznao za naučavanje carigradskog biskupa i patrijarhe, uputio mu je jedno, pa drugo pismo. Drugom pismu bilo je priloženo dvanaest stavaka, dvanaest anatematizama, koji su u crkvenoj povijesti glasoviti, jer ih je Efeški sabor (431.) usvojio kao autentičnu nauku Crkve o utjelovljenju. Taj je sabor bio sazvan na poziv cara Teodozija II. Održavao se u Efezu, gradu na zapadnoj obali Male Azije. Ubrzo je na saboru došlo do diobe, dakako radi Nestorija. »Orijentalci« su bili uz Nestorija, Cirilijanci protiv. Zasebno su i zasjedali. Istina je bila na strani Cirilijanaca uz koje je pristajao i narod, te su oni svrgnuli Nestorija s biskupske stolice i osudili njegovu nauku.

Zanimljivo je i pismo što ga sv. Ćiril piše u Aleksandriju: »Ćiril svećenicima, đakonima i narodu u Aleksandriji, dragima i željkovanima, pozdrav u Gospodinu. Iako bih o onom što se zbilo želio naširoko pisati vama, radi žurbe bilježnika, činim to ukratko. Neka vam bude znano da je

koncil održan u velikoj crkvi grada Efeza, zvanoj Bogorodica Marija, 28. u mjesecu Paynu (po našem 22. lipnja). Čitav je dan utrošen na rasprave i na kraju je osuđen klevetnik Nestorije koji se nije usudio doći na vijećanje. On je osuđen i svrgnut s biskupske stolice. Bilo nas je oko 200 biskupa. Narod je od rane zore do kasno uvečer čekao presudu svetog sabora. Kad su čuli da je onaj klevetnik lišen časti svi su hvalili Bogu, da je pobijeđen taj neprijatelj. Kad smo izašli iz crkve narod nas je pratio noseći baklje i luči; bila je večer. Na sve strane veselje, zapaljena svjetla, čak su nas neke žene pratile noseći pred nama kadionice s tamnjanom. Tako je Spasitelj pokazao onima koji su ga htjeli sramotiti, da je svemoćan. Kad svršim sve što moram, odmah ću se vratiti k vama. Zahvaljujući Gospodinu veseo sam i dobra zdravlja. To želim i vama u Gospodinu.« (Kirch-Ench 793-795).

Nastojali smo iznijeti ovaj povijesni okvir u koji ide slika Bogorodičina. Prvi naime anatematizam sv. Ćirila predmet je naše pouke.

196. **MARIJA — MAJKA BOŽJA** — Da bi Bl. Djevici Mariji priznala naslov »Bogorodice« Crkva nije čekala Efeški sabor. Priznavajući Krista kao Boga koji je među nas došao »rođenjem od žene« Crkva je od početka priznavala toj ženi naslov »Bogorodice«. No nakon izričitog nijekanja te odlike Crkva ju je službeno definirala, tj. službeno je izjavila što je o tome objavljeno i u što treba vjerovati. Prvi stavak od anatematizma sv. Ćirila Aleksandrijskog predstavlja takvu službenu definiciju Bogomajčinstva Bl. Djevice Marije. Stavak glasi: »Neka je izopćen iz Crkve svaki tko bi tvrdio, da Emanuel nije pravi Bog, i dosljedno da sveta Djevica nije Bogorodica; ona je naime rodila uistinu Božju Riječ koja je postala tijelom.« (DS 252). Istu nauku ponovno je definirao, očito zbog ponovljenih zastranjenja, sabor u Kalcedoni god. 451. (DS 301). Osim onoga što smo govorili o Kristu kao Bogu, o utjelovljenju Božje Riječi, navodeći pri tom Sveto pismo i crkveno učiteljstvo o Majci Božjoj kao Bogorodici nemamo više što tumačiti. Ta istina predstavlja članak i poučak vjere. Reći ćemo samo to da je taj naziv i činjenica Bogomajčinstva temelj i kori-

jen svih odlika Bl. Djevice. Anđeo ju je kod navještenja nazvao »punom milosti«, radi prihvaćanja te službe. Da je Marija puna milosti to je Crkva oduvijek tako razumjela, da se radi o vremenskoj i intenzivnoj punini. To znači da Gospa nikad nije bila bez milosti, i da je uvijek bila draga Bogu u jednom izuzetnom stupnju. Prestaju tu tumačenja i počinju otajstva. Znanje naše dolazi kraju, a počinje blagoslov istine koja prelazi naša shvaćanja. Velike joj je stvari učinio Gospodin i blaženom će je nazivati svi naraštaji.

197. **MILOSTI PUNA BOGORODICA OD PRVOG JE ČASA SVOGA OPSTANKA DRAGA BOGU, ILI ŠTO JE ISTO, BL. DJEVICA MARIJA JEST BEZ ISTOČNOG GRIJEHA ZAČETA** — Smisao dogme izražen je u naslovu. Osim povijesnog okvira sve je već rečeno. 1. lipnja 1848. papa je Pio IX formirao odbor koji će ispitati nauku o Bezgrješnom Začeću, osobito nakon sve življe vjere u Crkvi. 2. veljače 1849. razaslao je papa biskupima okružno pismo »Ubi primum« da bi ispitao mišljenje episkopata o potrebi definicije. Od 603 upitana biskupa 546 izrazilo se potvrdno o definiciji. Nakon najsavjesnijeg proučavanja nauke o Bezgrješnom Začeću te nakon rezultata da se srž te nauke nalazi u objavi Božjoj, papa je definirao tu istinu: **»Na čast svetog i nedjeljivog Trojstva; na diku i slavu Djevice Bogorodice, na slavu katoličke vjere i porast kršćanstva, u ime Gospodina našega Isusa Krista, blaženih apostola Petra i Pavla, te svojim ugledom i vlašću tvrdimo i naučavamo, da je nauka koja uči, da je Bl. Djevica Marija od prvog časa svoga začeća bila po osobitoj i izvanrednoj milosti Božjoj izuzeta od ljage istočnog grijeha. Ta je istina objavljena od Boga i svim je vjernicima u nju vjerovati.«** (DS 2803).

Kršćanski je svijet nakon ove definicije porastao u vjeri i radosti zbog proslave svete Bogorodice. Ponovili su se prizori s Efeškog sabora. Dogma je proglašena 9. prosinca 1854. godine. Četiri godine kasnije, 11. veljače ukazala se u Lurdu u Francuskim Pirinejima Majka Božja djevojčici od 14 godina, Bernardici Soubirous. Kad ju je djevojčica pitala za ime, bijela je Gospođa odgovorila: »Ja sam Bezgrješno začeće!«

Dolikovalo je da Majka onoga koji je došao uništiti grijeh bude i sama bez grijeha. Tu je krunu na glavu svoje Majke Utjelovljeni Bog mogao staviti; dolikovalo je da je stavi, i on je to i učinio.

198. KAD JE ZAVRŠILA ZEMALJSKI ŽIVOT MILOSTI PUNA BOGORODICA UZNESENA JE DUŠOM I TIJELOM NA NEBO — 1. studenoga, 1950. godine svečano je proglasio Papa Pio XII člankom vjere Uznesenje Bl. Djevice Marije dušom i tijelom na nebo. Blagdan se Gospina uznesenja od starine slavio u Crkvi, na Istoku i na Zapadu, no u prošlom su stoljeću zaredale peticije papi da tu istinu proglasi člankom vjere. Tako su na I Vatikanskom saboru 204 oca bila za to da se to izvede. No koncil je bio prekinut i stvar je za neko vrijeme zaspala. 1. svibnja 1946. Pio je XII poslao pismo biskupima da iznesu svoje mišljenje o definiciji. Stvari su se očito razvijale u prilog proglašenja kad je 1. studenog došlo do definicije. Dokumentom »Munificentissimus Deus — Dobrostivi Bog« Pio je XII proglasio Gospino uznesenje člankom vjere ovim riječima: »... **na slavu svemogućega Boga, koji je podijelio osobito dobročinstvo svojoj Majci Djevici; na čast Svoga Sina besmrtnog Kralja vjekova i pobjednika nad smrću i grijehom; na porast časti slavne Majke, na radost i klicanje čitave Crkve; ugledom Gospodina Našega Isusa Krista, blaženih apostola Petra i Pavla te našim izjavljujemo, obznanjujemo i proglašujemo da je ovo po Bogu objavljena istina: Bezgrješna je Bogorodica, vazda Djevica Marija, završivši tijek zemaljskog života bila dušom i tijelom uznesena u nebesku slavu!«** (DS 3903).

199. Nama je svima dobro poznato što je smrt, i kako joj ne možemo uteći. Smrt je kazna za grijeh Praroditelja, i kad naše tijelo zbog starosti, bolesti ili nasilnog razaranja postane nesposobno da ga duša dalje oživljava, ona ga napušta. Tijelo ostane prazno kao krletka iz koje je utekla ptica. To smrtno tijelo kršćani sahranjuju, uvjereni da će ga duša opet potražiti. Bit će to bez sumnje u zoru novoga dana, u ono čudesno proljeće na kraju zime vremena i prostora. Onaj koji nas je iz ništa pozvao u prvi život, kadar je da nas opet pozove. U tom poslu njega neće smetati ni ponor vremena ni

prividna zbrka u prostoru. — Kakogod tijelo nestaje, duša ne umire. Ona se nakon rastanka s tijelom vraća k Bogu da primi plaću za učinjena djela. Kod ponovnog sjedinjenja s tijelom i ono će postati subaštinik ove nagrade ili kazne, jer su duša i tijelo kao zajedničko počelo djelovanja i jedan te isti nosilac nagrade ili kazne. Smrt je svakako privremeno rasulo naše osobnosti i upravo odgoda našeg uskrsa.

Kod Majke Božje stvari stoje nešto drukčije. Ona se **200.** nije rodila na svijet s krivnjom i dugom istočnog grijeha, pa prema tome ni s osudom na smrt. Ako možda i jest umrla, što nije sigurno, nije umrla kao što mi umiremo, a pogotovo zbog čega mi umiremo. Ako je umrla, bilo je to samo zato da bude slična svome Sinu, i kao što je sa Sinom bila povezana u otkupiteljskom djelu da bude i u zasluženoj slavi. Svakako svršetak je za nju bio najveći dobitak, završivši naime svoj put na zemlji ona postade dionikom potpune pobjede nad grijehom i plodom grijeha smrću. I ona ne mora čekati trubu zadnjeg dana da otvori svoje Majčinske oči. Nju je Nebo zvalo i dočekalo ju je, ne samo njezinu dušu, nego i tijelo, dakako proslavljeno. I u tom se ona razlikuje od nas. Ona je već doživjela svoj uskrs. Apostoli su se okupili da proslave njezin dan, ali je nju isto kao i njezina Sina oblak oteo njihovim očima, i oni, već navikli na otajstva, sjetiše se Gospodinova odlaska i anđela koji ih je tjerao na posao. Kakovo je slavlje bilo na vječnim poljanama ostat će sakriveno našim očima dok nas Bog ne pozove k sebi.

Kad Papa naučava čitavu Crkvu definirajući neku ob- **201.** javljenu istinu, tada on od nas traži čin vjere. To je učinio i ovdje. (DS 3904). Ta definirana istina ima za nas neko posebno značenje, i radi toga je definirana. Ima naime mnogo istina u Svetom pismu koje papa nikad neće definirati, a tako niti predložiti čitavoj Crkvi na vjerovanje. Ali kad je Papa proglasio Gospino uznesenje na nebo i dušom i tijelom, tada on ima poseban razlog da to čini, i to baš ovdje uz ovu istinu, u naše materijalizirano vrijeme, koje s napretkom tehnike zaboravlja da Zemlja nije naše konačno boravište. Sveti nas Otac ovom dogmom naučava da je naša domovina nebo, i tamo moramo uprijeti svoje oči. Ondje nas već čeka uskrsla Majka.

202. MARIJA MAJKA CRKVE — Od drugih naslova koje pridajemo Bl. Djevici Mariji spomenimo još naziv koji je dobio svoje posebno značenje nakon II. Vatikanskog koncila, da je Bl. Djevica Marija **»Majka Crkve«.** Čitavo VIII poglavlje u konstituciji o Crkvi posvećeno je Bl. Djevici. Koncil nije htio ništa definirati o Bogorodici (br. 54) no imao je namjeru »pažljivo osvijetliti ulogu Blažene Djevice u misteriju Utjelovljene Riječi i Mističnog tijela, te dužnosti otkupljenih ljudi prema Bogorodici, Majci Kristovoj i Majci ljudi«. Kako je Bl. Djevica Marija majka Utjelovljene Riječi i Glave Otajstvenog Tijela Kristova, te kako ju je Sin pod križem predao Ivanu, i Ivana njoj, naziv »Majka Crkve« nešto je najnaravnije.

PRESVETO TROJSTVO

37. KATEHEZA

TROJEDINI BOG

Govoreći o hipostatskom sjedinjenju u 34. katehezi spomenuo sam da je ono središnje otajstvo naše vjere. Moglo bi se tako činiti da dajemo prednost utjelovljenju pred Presv. Trojstvom. Međutim to je isto otajstvo. Po Utjelovljenju smo doznali za Presv. Trojstvo i ono se po njemu očitovalo. Sada nam je govoriti izravno o tajni Presv. Trojstva. Kad se Bogu svidjelo da nam ga objavi i da nas kao posinke pozove u život Božanstva, uistinu je dostojno i pravedno da svom dušom istražujemo tajne Božje. Nastojat ćemo tako istražiti ono što se da istražiti zahvaljujući objavi, a napomenut ćemo ono što za nas ostaje tajnom. Promotrit ćemo: 1. Opstojnost, ili što objava veli o Presv. Trojstvu; 2. Promotrit ćemo odakle dolaze za nas poteškoće o Presv. Trojstvu, i otklonit ćemo poglavitu teškoću razlikujući narav od osoba u Trojstvu i 3. Nastojat ćemo prispodobama i slikama približiti sadržaj objave. **203.**

OBJAVA NAM OTKRIVA TAJNU PRESV. TROJSTVA **204.**

— U prijašnjim poukama tumačili smo da je Isus Sin Božji, utjelovljena Božja Riječ. Njega je na svijet poslao Otac. On je odvijeka rođen od Oca. To su Židovi dobro razumjeli i to ih je ljutilo, »što se on, premda čovjek, gradio jednakim Bogu« (Iv 5, 18). Po Isusu Kristu Bog nam se objavio kao Otac, koji na svijet šalje svoju Riječ, kako bi se očitovao kao Otac: »Jedinorođeni Bog koji je u krilu Očevu, on nam je to objavio« (Iv 1, 18). Povrh toga Isus stavlja uz Oca i sebe još jednoga trećeg: Duha Očeva i svoga. Taj će Duh dovršiti njegovo djelo, i poučiti apostole o svemu. — Otac je dakle Bog. To je izvan sumnje. Sin se očitovao kao jednak Ocu i to je svojim uskrsnućem dokazao. Duh je jednak i Ocu i Sinu po riječima Kristovim. Inače je glavni i izvan svake sumnje dokaz zapovijed Kristova o krštenju kako je donosi Matej: 28,19. Tu je jasno rečeno u obrascu krštenja, da su sva trojica jednakog dostojanstva i da su Bog. Ujedno je sama

formula »U ime Oca i Sina i Duha Svetoga« najjasnija i najtočnija objava Presv. Trojstva.

205. Sadržaj otajstva jest ovaj: Usprkos strogom i neoborivom jednoboštvu božanski se život prelijeva u bogatstvu trojstva s Oca na Sina rođenjem, s Oca i Sina na Duha Svetoga nadisanjem. Sva je teškoća za nas u tome, što nas objava uči da jednu jedinu božansku narav posjeduju tri osobe. Misli se tu na stvarnu, a ne pojmovnu narav. Svi mi ljudi imamo jednu narav, ali samo pojmovno jednu; konkretno svak posjeduje svoju narav. Koliko ljudi, toliko ćudi.

206. Kod Boga, i razumskim dokučivanjem i iz objave znamo, da postoji jedna jedina narav. Ludost bi bila tvrditi da postoje dvije apsolutno savršene naravi. One bi već u teoriji bile indentične. To naše razumsko zaključivanje objava ne ruši, nego nas samo upozorava, da tu jednu jedincatu i jedinstvenu Božju narav posjeduju trojica: Otac, Sin i Duh Sveti. Imamo dakle jednu konkretnu narav i tri osobe. Poteškoće koje nam pri tome nastaju razjasnit ćemo u idućoj točki, gdje ćemo protumačiti što je narav i što je osoba, i kako se ti pojmovi obistinjuju u Bogu. Međutim ne zaboravimo da su naši pojmovi o Bogu analogni, približni, i temelje se na sličnosti; ti pojmovi nisu iscrpni i potpunu jasnoću o svemu ne možemo postići.

207. ODAKLE PROIZLAZE TEŠKOĆE U SHVAĆANJU PRESVETOG TROJSTVA? — Poteškoće izviru ponajprije **iz savršenosti Presv. Trojstva.** Nije moguće bogatstvo jedne biblioteke pretočiti na list papira, a još manje u jednu rezbariju. Koliko se god truda uloži u to transponiranje rezultat nije nikad ono što bi trebalo biti. Ovdje slika ne može biti ni približno vjerna svome originalu. Tako je i kod Trojstva.

Poteškoće zatim dolaze od nas samih; **od ograničenosti naše spoznaje** koja stoji pred zadatkom koji nije kadra obuhvatiti, i stoga, osim smjernica objave, neko izravno rješenje na nastale poteškoće nemamo. Sva se naša rješenja svode

na to da pokažemo kako u otajstvu nema protuslovlja. Zakon naime istovjetnosti i protuslovlja vrijedi za sva razumska bića. Što bi bilo protuslovlje kod nas, to bi bilo i u Bogu. Međutim moramo se dobro čuvati da Božju savršenost s jedne strane i našu nemoć da ga shvatimo s druge, ne nazivamo protuslovljem.

208. Neshvaćanja Presvetog Trojstva nekako su se grupirala u dva tabora. Bilo je onih koji su tvrdili da su osobe u Bogu samo naslovi, tituli, »denominationes«. Ime je tih heretika »Monarhijani«. Samo ime veli da isključuju pravo trojstvo. U drugu skrajnost otišao je **»triteizam«** tvrdeći da u Bogu ima toliko bogova koliko ima osoba. Hereticima valja pribrojiti one koji niječu božanstvo Kristovo, ili božanstvo Duha Svetoga i time ruše Trojstvo i niječu objavu.

Sveti je Hilarije jednom rečenicom odgovorio svim protivnicima Trojstva, »da Božju svemoć mjere slabostima naše naravi. Valjalo bi biti sin neizmjernosti da bismo mogli shvatiti Beskonačnoga. A najveća pogreška jest u tom što neizmjernog Duha želimo sapeti u granice, ne samo uma, nego čak sjetila« (PL 10, 36, B).

209. Na sve to možemo ponoviti ono što nam govori objava i tada tražiti rasplet, koliko je to u našoj moći. Iz objave znamo, da jednu jedinu, apsolutnu narav, posjeduje kao svoju Otac, Sin i Duh Sveti. Otac je posjeduje da je nije ni od koga primio; Sin je posjeduje jer ju prima od Oca rađanjem, a Duh je posjeduje jer ishodi od Oca i Sina ili od Oca po Sinu. — Bog je dakle jedan. Tom rečenicom želimo reći: **ono apsolutno u Bogu, narav, jest jedno.** I Bog ostaje jedan i jedini. A što je onda trostruko u Bogu? Bolje bi bilo reći trojstveno? To, da Otac nije ni Sin ni Duh Sveti; da Sin nije ni Otac, ni Duh Sveti; da Duh Sveti nije ni Otac ni Sin. Dakle ukoliko su **Otac, Sin i Duh Sveti JEDAN u apsolutnom** nisu jedan u relativnom. To je stvar koju ćemo sada tumačiti.

Da bismo s korišću i razumijevanjem pratili tumačenje moramo razjasniti pojmove naravi i osobe.

210. ŠTO JE OSOBA, A ŠTO NARAV, I KAKO SE U STVARNOM BIĆU RAZLIKUJU OSOBA OD NARAVI? — Osobnost jest odlika, kvaliteta razumnog bića. Ona je zadnje savršenstvo po kojem biće postaje samosvojno, svoje, neovisno; osobnost jest ono po čemu biće postaje iscrpno i odgovorno počelo svega svog djelovanja; osobnost jest razlog da biće nije tuđe, nego svoje; samo se usmjeruje, samo odlučuje, samo stiče zaslugu i samo snosi odgovornost. Biti osoba dakle znači biti svoj. Zato smo i rekli da je osobnost zadnje savršenstvo razumnog bića. Dakle gdje nema razuma nema osobnosti. Kakogod mi uzdizali tu osobnost ipak moramo reći i to da ona ne daje neko pozitivno savršenstvo osim »neovisnosti i samosvojnosti« (Tu je inače i razlog zašto ljudska narav Krista Gospodina nije i ljudska osoba. Ta narav nije bila svoja, nije bila samostalna, nego je pripadala već postojećoj osobnosti, osobi Riječi.) — Sve ovo može izgledati suhoparno, no ipak je to velika stvarnost. Biti svoj. Što je sloboda i nezavisnost jednom narodu, to je osobnost kod bića.

211. No poimanje ljudske osobnosti mi ipak ne možemo samo tako pripisati Bogu i osobama u Trojstvu. Kod nas osobnost ipak znači nešto apsolutno. Kod Boga je, znamo to iz objave, baš nešto neapsolutno, jer ono apsolutno je jedino, kako smo vidjeli, a to je narav, nego je osobnost nešto relativno. Osoba u Trojstvu označuje odnos, relaciju: »biti u odnosu prema nekome«. Otac kao otac nije nešto apsolutno, nego nešto što ima odnos prema sinu. Tako nam objava govori o Sinu, i o Duhu što ishodi od Oca i Sina. Osobnost dakle kod Boga označuje ne ono apsolutno u Bogu, nego relativno: označuje Oca, ukoliko rađa Sina i od njega se razlikuje, Sina ukoliko se rađa od Oca i od njega se razlikuje kao Sin, i Duha koji od Oca i Sina, ili od Oca po Sinu ishodi. (Cf: Sth 1, 29, a 4; Galtier: De Trin. Romae, 1953, n 297).

Mogao bi tkogod reći, zašto uopće govorimo o tim osobama u Bogu, kad ne znamo pravo značenje tih riječi. Odgovor je jasan: Od pojma »osobe« mi ljudi nemamo savršenijeg pojma, pa se služimo s onim što imamo najsavršenije, da označimo onoga koji je još savršeniji. Neki je župnik,

vele, dočekao biskupa zvoneći ručnim zvoncem, jer zvona na tornju nije imao. Bolje ikako, nego nikako!

212. **Što je narav?** — Riječ »narav« nije jednoznačna. Kadikad ona označuje i samoga Boga. Filozofi je tada zovu »općim počelom bitka — natura creatrix, natura naturans«. Kad netko tvrdi da je sve od naravi tada on i nehotice veli da je sve od Boga. — Narav nadalje označuje ono što inače velimo priroda, tj. sve stvorene i rođene stvari. Rađanje i nastajanje stvari i bića zove se priroda, narav.

No nas povrh svega zanima narav kao efektivno počelo djelovanja i mirovanja, počelo savršenosti i aktivnosti bića. Tako je Aristotel definirao narav »kao počelo i uzrok rasta i mirovanja bića, u kojem je ona po sebi, a ne slučajno, kao dodatak. — Principium et causa motus et quietis eius, in quo est per se et non per accidens«. — Narav je dakle počelo, izvor i uzrok djelovanja i savršenosti bića. No narav je kao počelo bitni, konstitutivni dio bića, pripada biću naprosto, jest samo biće, nije neka usputna i slučajna savršenost. To nije teško osvijetliti. Biti vozač ili ne, ne spada na narav čovjeka. To je slučajna savršenost. Ali na narav čovjekovu spada da bude razuman. Iz svega slijedi da je narav nešto temeljno za biće.

213. Kad velimo da je u Bogu jedna jedina narav, tada želimo reći da postoji samo jedno jedino počelo savršenosti, djelovanja, bilo spoznaje, bilo volje. I ta božanska narav jest svojevrsno počelo, narav nad naravima, jer ima dovoljan razlog sama u sebi, što nema ni jedna druga postojeća ni zamisliva narav. Kad je Aristotel rekao za prvi uzrok da je »motor immobilis — pokretač kojeg nitko nije pokrenuo« tada je dao jednu od najjasnijih definicija Božje naravi. Ona je počelo, apsolutno, i naprosto.

Tako smo dali smjernice kako bi se lakše služili pojmovima naravi i osobe općenito, i primjenjujući na Boga. Sad će nam biti lakše kad ponovimo formulu kojom izričemo tajnu Presvetog Trojstva. Evo tog obrasca: Jednu jedinu Božansku narav posjeduju tri osobe: Otac, Sin i Duh Sveti. Ili recimo još apstraktnije, ali posve točno i precizno: **ono jedino, apsolutno (narav) ima kao svoje u sebi trojstveni, relacijama očitovan, Otac — Sin — Duh Sveti.**

Kakogod je relacija, odnos, kod nas ljudi jedna nadošla stvarnost, dakle pripadak, accidens, kod Boga je baš obrnuto. Relacije u Bogu, Očinstva, Sinovstva, ishođenje Duha, tako su u sebi savršene da su subzistentne i po našoj pojmovnoj moći temelj su osobnosti. Ništa više te ne ćemo tumačiti. Tko je shvatio, dobro; tko nije, neka još razmišlja. Bog je u sebi jedan po naravi, po počelu savršenosti, a trolik u osobama ili po osobama, po relacijama.

214. Zanima nas još jedna važna stvar: razlika između osobe i naravi. Sve teškoće o Trojstvu leže na toj platformi. Ako ne postoji nikakva razlika između osobe i naravi, heretici imaju pravo. No svatko će odmah reći da postoji barem pojmovna razlika (distinctio rationis). Petar se razlikuje od svoga tijela barem pojmovno. Petar je osoba, a tijelo je narav. Kad između Petra i tijela ne bi bilo nikakve razlike, tada bi kod amputacije Petrove ruke nestao i dio Petrove osobe. A to nije istina. Dakle postoji razlika između osobe i naravi. I u razlici između osobe i naravi leži razlog zašto nismo u protuslovlju u izricanju tajne Presvetog Trojstva. Nikad nismo tvrdili: jedan bog = tri boga, nego znamo iz objave da jednu božansku narav posjeduje u sebi trojstveni, trojaki: Otac, Sin, Duh!

215. USPOREDBE O PRESVETOM TROJSTVU — Sveti je Patrik Ircima tumačio Presveto Trojstvo listom djeteline. Jedan list, tri latice; drugima je opet poslužila slika sunca koje žari svjetlost i toplinu. Sunce je izvor svjetla i topline, to je slika Oca; svjetlo izlazi iz Sunca, tako se i Sin Rađa od Oca; toplina je dar Sunca i Svjetla, to je Duh. Naziralo bi se tu neko trojstvo u jedinstvu. Međutim najvjernija i najbliža slika Presv. Trojstva jest sam čovjek. »Načinimo čovjeka na svoju sliku« rekao je Bog (Post 1, 26). Ako Bog stvara svoju sliku, ta slika može biti samo duhovnih obrisa. I zato je čovjek Božja imitacija samo u koliko ima razum i volju;»Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična« (Post 1, 26) — 'sebi slična' — sličnost ublažuje značenje 'slike' isključujući jednakost. Konkretan termin 'slika' zahtijeva fizičku sličnost, kao između Adama i njegovih sinova (5, 3). Sličnost s Bogom odvaja čovjeka od životinjskog svijeta. Ona upućuje na sličnost

u naravi: razumu, volji i moći. Čovjek je osoba. Tako se priprema teren za objavu još uzvišenije sličnosti sudioništva u naravi po milosti.« (La Sainte Bible, Gen 1, 26).

Da je čovjek slika Presv. Trojstva doznajemo to tek nakon objave Trojstva. Kod izvođenja ove usporedbe ne možemo primijeniti ono načelo, da svaki učinak na neki način otkriva savršenstvo svoga uzroka. Tako bi čovjek, kao slika Presv. Trojstva imao otkrivati Trojedinoga. Taj poučak ovdje ne možemo primijeniti. Evo zašto: Svako djelovanje na izvan Presv. Trojstva jest djelovanje Apsolutnog, jednog, zajedničkog počela, Božje naravi, i zato u učinku možemo dokučiti samo to, da postoji jedan uzrok, a kakav je u sebi to ne. Za Trojstvo je objava bila apsolutno potrebna. Međutim, kad iz objave znamo za Trojstvo možemo tražiti prispodobe koje bi nam otkrile tragove Nepredočivoga. Tako nakon objave vidimo da je čovjek najvjernija slika Trojedinoga Boga, i to čovjekov duhovni dio, duša. Evo još nekoliko poteza te slike: Naša je duša u sebi jedno počelo. Osnovna njezina moć jest razum. Razmišljajući razum začinje i izriče misao, riječ uma. Ta riječ uma ostaje u spoznajnoj moći, a ipak se razlikuje od počela. Tu sliku otkrio je Tertulijan (+222), da predoči rađanje Sina u Trojstvu. Svetom se Augustinu svidjela ta slika. On ju je usvojio i usavršio: »Slika je Presv. Trojstva u nama, jer i jesmo, i sebe spoznajemo, i naš bitak i spoznaju ljubimo« (De civ. Dei XI, 26). Naš duhovni bitak, misaona kreativna moć slika je Oca; Izrečena misao slika je Sina; a htijenje jest slika Duha. Dakle Otac je Spoznaja, Sin je Spoznati i Izrečeni, dakle Riječ, a Duh je onaj koji izlazi od Oca i Sina, a ime mu je Ljubav, Volja, Dar.

I između savršenosti ove slike i samoga Presvetog Trojstva postoji neizmjerna razlika. Naša misao i volja tek su bljeskovi u podnevima života i budnosti, dok je Božja Riječ i Božji Duh dosegla istovjetno savršenstvo s Ocem.

Jedna od najpoznatijih formula Presv. Trojstva jest tzv. **216.** Atanazijevo vjerovanje. Atanazijevo jer se pripisivalo sv. Atanaziju. Navest ćemo ovdje dio vjerovanja koji se odnosi na Presv. Trojstvo: »Naša je katolička vjera u tom da štu-

jemo jednoga Boga u Trojstvu i Trojstvo u jedinstvu, ne miješajući osobe, niti dijeleći bît: druga je osoba Oca, druga Sina, druga Duha svetoga; no i Oca i Sina i Duha Svetoga jedno je božanstvo, ista slava, suvječno veličanstvo. Kakav Otac, takav Sin, takav Duh Sveti; nestvoren Otac, nestvoren Sin, nestvoren Duh Sveti; neizmjeran Otac, neizmjeran Sin, neizmjeran Duh Sveti; vječan Otac, vječan Sin, vječan Duh Sveti; a ipak ne tri vječna, nego jedan vječan; isto kao što nisu tri nestvorena, niti neizmjerna, nego jedan nestvoren, jedan neizmjeran. Tako je opet: svemoguć Otac, svemoguć Sin, svemoguć Duh Sveti; a ipak nisu tri svemoguća, nego jedan; isto tako: Otac je Bog, Sin je Bog, Duh Sveti je Bog, pa ipak nisu tri Boga, nego je jedan Bog; Tako je Otac Gospodar, Duh Sveti je Gospodar; i opet nemamo tri Gospodara, nego jedan je Gospodin, jer kako svaku od osoba po kršćanskoj vjeri moramo priznati Bogom i Gospodinom, tako nam je istom vjerom zabranjeno priznavati tri boga i tri gospodara.

Otac nije ni od koga sazdan, niti stvoren, niti rođen; Sin je samo od Oca, ne sazdan, niti stvoren, nego rođen; Duh Sveti od Oca i Sina, niti je stvoren, niti rođen, nego ishodi. Jedan dakle Otac, ne tri Oca; jedan Sin, ne tri Sina; jedan Duh Sveti, ne tri Sveta Duha; U ovom Trojstvu ništa nije prije ni poslije, ništa veće ili manje; nego su sve tri osobe suvječne i međusobno jednake. Tako nam je u svemu, kako je rečeno, častiti jedinstvo u trojstvu i trojstvo u jedinstvu. Tko želi da se spasi, tako ima misliti o Trojstvu.« (DS 75).

Nakon tumačenja o naravi i osobi, općenito i u Presv. Trojstvu, ne bi trebalo biti poteškoća s ovom lijepom molitvom i ispovješću vjere. Tajna Presv. Trojstva jest apsolutni misterij, otajstvo, koje i nakon objave i svih tumačenja ostaje potpuno otajstvo. Sveti Toma Akvinski završio je jedan himan Presv. Trojstvu ovim riječima:

Trojedin Gospode, molbu nam poslušaj;
Kako Te častimo, tako na pohađaj.
Svojim nas stazama vodi gdje cilj je naš,
K svjetlu u kojem prebivaš!

(Sacris solemniis)

38. KATEHEZA

OTAC — STVORITELJ

S prijašnjom katehezom nije iscrpljeno a niti završeno naše promatranje Presv. Trojstva. U sebi ono predstavlja nedokučivo bogatstvo i kroz čitavu vječnost bit će Presv. Trojstvo predmet našeg divljenja i blaženog gledanja. Vječita novost. No kako je istina o Presv. Trojstvu za nas nužni predmet vjere, te kako smo dužni pobuditi u tu istinu čin vjere, produbit ćemo svoje znanje o tom središnjem otajstvu vjere. U ovoj katehezi govorit ćemo o Ocu, prvoj osobi Presv. Trojstva. Oca-Stvoritelja spominjemo na početku i apostolskog i nicejskocarigradskog vjerovanja. **217.**

TRAGOVIMA STVARANJA — Ljudi nerado priznaju svoju ovisnost. Međutim naša je ovisnost uistinu posvemašnja: vezani smo disanjem na zrak; vezani smo na prostor i vrijeme; vezani smo na one koji su nas rodili i koji su nas othranili; naša ovisnost doživljava svoj vrhunac kad na kraju života više ne znamo čime bismo i kome isplaćivali svoju posvemašnju ovisnost. Ta naoko površinska ovisnost zahvaća naše biće u sebi, u njegovoj biti. Mi smo bitno ovisni i to ne samo kao pojedinac, nego kao vrsta, kao niz. Svi skupa smo prosjaci svoje egzistencije. Ljudi bi htjeli zanijekati taj egzistencijalni odnos, ali ta filozofija nema uspjeha. Čovjek je biće od drugoga, ens ab alio! No ne samo čovjek, nego i svijet, njegova krletka i svemir, sve je to ab alio, od drugoga. Svijet i bića u njemu i sam čovjek jesu stvorenja. Jedno superbiće, svojim činom volje, bez predstojeće materije, stvorilo je ovaj svijet. Ta je činjenica očita. Ne treba velika analiza da je se otkrije. Ne igra nikakovu ulogu mišljenje filozofa, da je svijet »stvoren oduvijek — ab aeterno creatus«. Dovoljno je reći da je stvoren, da li odvijeka ili s vremenom ili u vremenu, ili je vrijeme sjena stvaranja; sve je to zapravo isto i nije važno. U času vječnoga jutra, kad je nad bezdanima odjeknula odluka »fiat-neka bude«. Svjetlost više nije bila tama, i more više nije bilo kopno. Ta dioba, rađanje iz svijeta mo- **218.**

gućnosti, bez ikakvih predhodnih skica i zaliha materije zove se stvaranje. To stvaranje pripisujemo Ocu, iako znamo da je svako djelovanje naizvan u Bogu stvar naravi, dakle zajedničko i jedno, ipak velimo, da je Otac stvoritelj. »Stvoriti nije vlastito pojedinoj osobi; ono je zajedničko Trojstvu. Međutim božanske osobe, obzirom na ishođenje imaju uzročnost i u stvaranju. Tako kad se radi o spoznaji i volji, Bog uzrokuje stvari svojim razumom i voljom, slično kao i umjetnik. On umom nešto zamisli i snagom volje i ljubavi to izvede. Tako i Bog Otac zamislio je i stvorio stvari u Sinu, koji je njegova riječ i izveo to u ljubavi Duha Svetoga«. (Sth 1,55,6) — »I tako, da je Otac stvoritelj, očituje se to time, što on tu moć stvaranja nema ni od koga, Sin je ima od Oca, Duh je ima od obojice . . .« (ib). Otac je dakle stvoritelj. Od je i u stvaranju »počelo bez počela«, što za Sina ne možemo kazati.

219. OD NJEGA POTJEČE SVAKO OČINSTVO NA NEBU I NA ZEMLJI — (Ef 3,15) — Bog nije tako stvorio svijet kako si to zamišljaju deisti. Po njihovu mišljenju Bog bi nakon stvaranja ostavio svijet neka se razvija i neka ide kamo znade. Ta je koncepcija u sebi kriva. Stvaranje ne znači osamostaljenje u bitku. Biće koje je stvoreno trajno je ovisno u svojoj biti, treba mu dakle produžetak stvaranja, uzdržavanje. Deisti s time nisu računali. Energija u električnoj rasvjetnoj mreži trajno je ovisna od svog izvora. Generatori prestaju raditi, nestaje struje. Tako je i kod stvaranja i uzdržavanja svijeta. »I sva ova bića željno čekaju da ih ti nahraniš na vrijeme. Daješ li im, tada sabiru; otvaraš li ruku, nasite se dobrima. Sakriješ li svoje lice, tad se rastuže; ako im oduzmeš dah, ugibaju, i opet se vraćaju u prah.« (Ps 104,27-29).

220. Međutim povrh toga trajnog uzdržavanja svijeta Bog je Otac. Po njemu je dobilo ime svako očinstvo na nebu i na zemlji. Na nebu jer je on izvor svega, a na zemlji jer je on uzrok i mjerilo svega. Ljudska su očinstva kratkotrajna, neadekvatna i konačno nisu od bitne važnosti. U tom je razlika između očinstava. Zemaljski otac nije sam roditelj. Podjednaku i još važniju ulogu ima majka. Ljudsko očinstvo izmiče željama i nadzoru pri rađanju sina. Ako otac nije plodan on ne može imati sina. Stječu se tu neki jači utjecaji kojima je i sam zemaljski otac podložan. Čovjek nikad i ni u kojem slučaju nije iscrpni uzrok svog sina. Vlasnik života jest neka viša sila. Čovjek je samo suradnik. Očinstvo je vrlo kratko i zapravo samo neki privremeni zadatak. Ono se kasnije ima očitovati u brizi i odgoju sina, no svi mi znamo kako sin brzo dostigne oca i kako očevi imaju nerijetko vrlo slab utjecaj na odgoj sina. Najzad otac nema ništa sa dušom, svog sina; i jedan i drugi su smrtnici i kratkotrajni nosioci ordena života.

Kod Božjeg očinstva nije tako. On je Otac u najuzvišenijem smislu te riječi. On ne samo da je stvarni začetnik i uzdržavač svih stvari, nego je i onaj koji ljubi čovjeka. On je začetnik ljudskih srdaca i ljudskih sudbina i pomno nadzire svako ljudsko djelovanje i svaki život. Raduje se sa svakim novim bićem, upravlja svaku dobru misao, ispravlja krive poteze što ih je zacrtala naša nesmotrenost, krivo poimanje i zloporaba slobode. On je tako moćan, da i po našim slabim i zlim voljama ipak ispunja svoje želje. On je tako moćan da se ne boji rubova bitka, smrti i nestajanja, jer od ponovno zove u život kada i kako hoće. Sveto je pismo hvalospjeh njegova očinstva. Njegovo je ime dobrota. Njegova je slika otac koji je čekao da se vrati izgubljeni sin i kad se ovaj vratio on se uistinu radovao. On čovjeka zove u svoj svijet. Što je drugo otkupljenje nego efektivni poziv na vječni život.

Osim brige za čovjeka Bog se očitovao kao Otac po svo- **221.**
me Sinu. To je očinstvo nadasve duhovno. Bog je čisti duh i najsavršeniji čin. Ako on rađa sina taj sin može biti samo misao, riječ, duh, snaga Očeva. Zemljski se očevi mogu odreći svoga sina. Nebeski Otac ne; jedinstvenim činom apsolutne spoznaje odvijeka rađa Otac svoju Riječ, sliku svoga bitka; i taj čin rađanja i ta slika tako je savršena i bogata da je u onom apsolutnom, u naravi istovjetna s Ocem. Ime Sina jest jedinorođeni »monogenes« — jedini mogući rođeni, i kao i sam neizmjeran iscrpio je generativnu moć Oca: Jedan Otac, jedan Sin; savršen Otac, jednako savršen Sin.

To su neke misli o osobi Oca u Trojstvu. Njega jedinoga zovemo »Oče naš« iako smo sinovi Presv. Trojstva. (STH III, 23,2; Galtier: De Trin, 333.) Razlog je već iznešen.

39. KATEHEZA

SIN — OTKUPITELJ

222. O Kristu smo kao Bogu i kao povijesnoj osobi govorili (Pouka 33, 21.). O njemu kao Otkupitelju govorit ćemo naširoko. (Pouka 41,43). Ovdje nas zanima Krist kao član Presvetog Trojstva. — Crkveni himan pjeva o Kristu ovako:

»Riječ Svevišnja se pojavi,
Uz desnu Oca ostajuć . . .«

Utjelovljena se dakle Riječ pojavila među nama, a da nije ostavila Oca. Ona se pojavila među nama, a da se na nebu nije baš ništa promijenilo, a niti se moglo bilo što promijeniti. Vječnom odlukom, kad je nastupila punina vremena, Bog je naredio svome Sinu, da se rodi od žene, da otkupi one koji su pod zakonom, da primimo posinaštvo. I otada je živjelo na zemlji biće koje je fizički pripadalo drugoj Božanskoj osobi; koje je bilo ta osoba. To je taj Krist. Druga Božanska osoba, koja nije napustila nebo, ni društvo Oca i Duha Svetoga, ali je tu s nama.

223. I nemojmo se čuditi što je čovještvo druge Božanske osobe, radi pripadnosti Riječi, **supstancijalno sveto.** Stanje jedinstva ljudske naravi s Božanskom preko osobe Riječi za ljudsku je narav najveća moguća milost, »gratia unionis«. Ona je temelj svih ostalih milosti i odlika Krista Gospodina. Po toj milosti uzdignuta je i čitava ljudska narav, jer smo po Kristu ušli u rodbinske veze s Bogom. Jedan od naših, ili točnije, naša ljudska narav u Kristu postala je Božja, ne samo pripadnošću stvaranja, nego jednim novim osobitim odnosom. Tako smo i mi sami radi tog jedinstva i te veze uzdignuti. Krist je tako postao naš predstavnik i naš vođa, naš posrednik u pravom smislu riječi. Ima naime sve kvalitete pravog posrednika: On je i Bog i čovjek; on je bez grijeha, drag Bogu, a ima istu narav kao i mi grješnici, i zato može biti posrednik između Boga i nas grješnika.

224. Krist je imao **puninu posvetne milosti** odmah na početku; primio je sve vrline koje su u skladu s njegovim stanjem i sve darove Duha Svetoga. Ta ljudska narav Krista Gospodina bila je Bogu tako draga kao njegova, i kao takova nije mogla biti bez svadbene haljine, jer se Bogu bez Boga ne možemo svidjeti, i ono po čemu mu se sviđamo jest on sam u svome daru. — Krist je primio osim te, da tako velim osobne posvetne milosti, i sve milosti za nas, tako da je u njemu sve ono po čemu se i mi možemo svidjeti Bogu. On je naš otkupitelj; i on će dati Ocu nešto po čemu ćemo mu i mi biti dragi; dat će Ocu zadovoljštinu života i nas će uresiti milostima.

Za Krista smo rekli, da je primio sve milosti i vrline koje su u skladu s njegovim stanjem. Time smo htjeli reći da ima kreposti kojih Krist nije mogao primiti, kao milost skrušenosti i kajanja. On se nije mogao kajati, jer On je zakonodavac. Kao Svemogući Bog on je apsolutno dobro i norma djelovanja i prema tome apsolutno nezamisliv u zlu i potom u kajanju.

225. Krist je kao čovjek posjedovao **ljudsko znanje stvoreno i stečeno,** te znanje blaženih u nebu i uliveno znanje. Iako je Krist kao dječak »rastao u dobi i milosti«, ipak je on to već sve imao. Iako je korak po korak zasluživao otkupljenje čovjeka, sve je on to već imao, i to što je već imao, sticao je novim titulom podložnosti sve do smrti. Bio je Krist i »viator« i »comprehensor« — onaj koji je na putu i ujedno onaj koji je već stekao i ništa ne može izgubiti. Po svom stečenom znanju znao je sve što je vidio i naučio kao i svako drugo razumno dijete. Drugo znanje nije ni pokazivao. U javnom životu je tek dao naslutiti ono što zna, no nikad to nije bilo neko hvastanje sa znanjem koje bi druge zabavljalo, a kad su ga pitali u sudnjem danu nije htio odgovoriti. Odgovorio je samo kakvi će znaci predhoditi te dane.

226. Krist je imao **znanje blaženih u nebu.** On je gledao Oca licem u lice i u Ocu je sve vidio. Bila mu je znana i svaka

ljudska sudbina, budući slobodni ljudski čini i poznavao je sve ljude posebice. Kakva divna spoznaja i poticaj na molitvu. Mi se po molitvi obraćamo onome koji nas osobna znade. Krist je to izričito rekao: »Ja poznam svoje!« (Iv 10,14). Njega ništa nije moglo iznenaditi.

Kako Utjelovljena Riječ ima dvije naravi, ima i sve ono razlučeno što svaka narav zasebno ima. Nemoguće je bilo kakovo miješanje naravi. Božanska i ljudska narav kao dvije skrajnosti ostale su nespojive. Stvor i stvorenje ostaju zauvijek razlučeni. A kako su onda ipak jedno? Utoliko ukoliko i jedna i druga narav posve razlučene ipak pripadaju jednoj osobi. Kad tako velimo, da su po hipostatskoj uniji povezane Božanska i ljudska narav, dva ekstrema, stvoritelj i stvor, tada želimo upozoriti da je to jedinstvo u sebi najsavršenije, kad spaja ono što je nespojivo, i to na način kojim je ipak bilo moguće spojiti nespojivo. No to ne bismo znali bez objave.

227. U ljudskoj naravi Krista Gospodina imamo ljudsku volju, ljudski razum, ljudsku svijest i savjet, a sve to u savršenom jedinstvu s Božjom voljom, s Božjim umom s Božjom sviješću, jer je jedan te isti nosilac tih neobično različitih kvaliteta. Tu vlada savršena harmonija. Možemo tek naslutiti kako su se osjećali apostoli uz takova Učitelja. Osjećali su jednu savršenu superiornost, no ipak neopisivu dobrotu i privlačivost. Na svome Učitelju nikad nisu otkrili ni traga nekog neznanja. Štoviše bili su duboko osjedočeni da zna misli njihova srca. I farizeji su bili na iglama: »Reci nam već jedamput, tko si ti?« (Iv 8,25) — Odgovor je bio nejasan: »Kad podignete Sina Čovječjega, tada ćete vidjeti, da sam ja . . .« (ib 28).

228. Krist, ne samo da nikad nije sagriješio, nego je zahvaljujući hipostatskom jedinstvu bio **apsolutno negrješiv,** što više niti je uopće posjedovao počelo grijeha. — Opet nove dimenzije njegova bića. Kako to, mogao bi tkogod pitati, pa on je bio i kao čovjek slobodan, a kako je bio slobodan, morao bi moći pogriješiti? — Ne! Sagriješiti može onaj koji posjeduje nedostatke slobode, a onaj koji je posjeduje savršenom, taj ne može sagriješiti. Toga zlo ne može zavesti. Krist nije mogao sagriješiti radi toga što nije imao počela grijeha slabost

uma i volje. Zlo može odabirati samo bijednik, i mi se još hvastamo tim nedostacima. — No ima jedno složeno teološko pitanje u vezi sa slobodom Kristovom, i to onom slobodom koju smo mi nazvali »slobodom protivnosti« (br. 57). Krist je naime primio od Oca nalog da izvrši otkupljenje. Kako je mogla ostati volja slobodna pod zapovijeđu. Stvar nije tako jednostavna kako izgleda. Činjenica je jedno i drugo. Postoji Očeva zapovijed, a postoji i Kristova sloboda. »Tu sam naredbu primio od svoga Oca.« (Iv 10,17) — »Neka svijet zna da ljubim Oca i da radim kako mi je zapovjedio Otac.« (Iv 14,31) — Dakle Očeva je zapovijed očita. Povrh toga očito je da je Krist izvršenjem naloga »zaslužio« nama otkupljenje i sebi »novo ime«. U izvršenju toga naloga Krist je bio posve slobodan. Rekao je: »Nitko mi ne može oduzeti život, nego ga ja sam dajem od sebe. Imam vlast dati ga, imam vlast opet ga uzeti!« (Iv 10,17). — Ključ rješenja za ovo pitanje bit će u tome što negrješivost ne uništava slobode. Krist je povrh toga, kako smo već rekli bio i putnik — »viator« i »comprehesor« u stanju blaženog gledanja, i bilo je potrebno da radi zasluživanja uz njega ostane ponor slobode otvoren.

Nismo o Kristu ni izdaleka sve rekli. O njegovoj fizičkoj **229.** moći uopće nismo govorili, a to je bilo ono što mu je među ljudima pribavilo najviše sljedbenika. On je činio čudesa. Govorio je kao onaj koji ima vlast, no uz to su mu se »pokoravali vjetrovi i more« (Mt 8, 26; Lk 8,25). On je uskrisio Lazara od mrtvih. — A zašto se, pitamo se na kraju, taj Krist skriva kao onaj koji se boji. I to ne samo za svoga ljudskog života, nego i u povijesti Crkve. Trebalo bi, po našem mišljenju pokazati snagu pred tolikim nasiljem i zlobom? — Tako su mislili i njegovi zemljaci Nazarećani. Oni su ga nagovarali, da se pokaze. No on nije ispunio njihovu želju. Ispunjao je Očev nalog.

40. KATEHEZA

DUH — POSVETITELJ

230. »Vjerujem u Duha Svetoga, Gospodina i životvorca, koji izlazi od Oca i Sina. Koji se s Ocem i Sinom skupa časti i zajedno slavi, koji je govorio po prorocima.« (DS 150). Treće što priznajemo u jednom jedinom Božanstvu jest osoba Duha Svetoga. Priznajemo ga Gospodinom, osobom, jer je Duh Sveti počelo nadnaravnih darova. Njega je Isus obećao apostolima kao »onoga koji će ih u svemu poučiti« (Iv 14,16). Priznajemo ga Bogom. Slijedi to iz trinitarnih formula, gdje je Duh Sveti uvijek uz Oca i Sina. Tako se zapovijed krštenja ima obavljati »U ime Oca i Sina i Duha Svetoga« (Mt 28,19). Petar veli Ananiji: »Ananija, zašto je sotona ovladao tvojim srcem, da slažeš Duhu Svetomu... Nisi slagao ljudima nego Bogu« (Dap 5,3—4). Simboli svi redom priznaju Duha Svetoga jednaka Ocu u dostojanstvu. Nicejskocarigradsko vjerovanje, koje molimo u svetoj misi i s kojim smo počeli ovu katehezu veli, da Duha Svetoga častimo jednako kao Oca i Sina; vjerovanje osim toga Duhu Svetomu pripisuje proroštva. Duh Sveti je onaj, koji je govorio po prorocima. Utjelovljenje Sina Božjega izvršeno je po Duhu Svetomu. Koga si Djevice po Duhu Svetomu začela, molimo u otajstvima krunice. Ima međutim još jedan izričaj koji ima burnu prošlost, a to je, da Duh Sveti izlazi od Oca **i Sina.** Mi ćemo taj dio vjerovanja protumačiti, ne samo radi toga što su se oko tog pitanja vodile duge i učene rasprave, nego u prvom redu zato jer je to istina. Mi ćemo svoju misao usredotočiti oko ove tvrdnje:

231. DUH SVETI ISHODI OD OCA I SINA, ILI ŠTO JE ISTO OD OCA PO SINU, DJELOVANJEM VOLJE. Duha Svetoga kao jednaka Ocu, i kao onoga koji je Očev i Sinov; kojeg će Otac poslati u Sinovo ime; kojeg će Sin poslati, i koji će konačno biti izvršitelj, paraklitus, u Kristovoj Crkvi, takova Duha objavio nam je Isus Krist. Radi se dakle o objavi jedne od osnovnih istina. Tako, osim rečenoga, egzistenciju Duha Svetoga nećemo dokazivati. Radi se samo o tome da protumačimo ono što se

dade protumačiti u vezi sa Duhom Svetim, da je naime Crkva uvijek ljubomorno pazila da se ne bi nijekalo Duha Svetoga ili da mu se ne bi uskraćivala Božanska čast. Kad su tako Arijanci i Makedonci naučavali, da je Duh Sveti stvorenje kao i sve ostalo, što je Otac stvorio po Sinu, papa Damas ih je osudio (DS 147). S istoga razloga umetnuta je u »credo« rečenica: »I u Duha Svetoga, **koji od Oca izlazi!**« (DS 125, 150). Godine 589. koncil je u Toledu stavio u svoju ispovijest ove riječi: **»i Sina«.** Dakle »koji od Oca i Sina izlazi« — »qui ex Patre **Filioque** procedit«. To je glasovita, stoljetna rasprava »Filioque«. Umetak Toledskog koncila poprimio je čitav Zapad, a ni Istok nije nimalo protuslovio. Na Zapadu nitko nije ni pomislio da bi Duh Sveti izlazi od Oca i Sina kao iz dva počela, nego kao iz jednog. Kasnije je Focije baš to krivo poimanje o dvostrukom počelu izlaženja Duha Svetoga pripisao Zapadu, odbacio je zapadnu formulu izlaženja Duha Svetoga, ali je Focije odbacio i istočnu formulu, u kojoj se veli da Duh Sveti izlazi **od Oca po Sinu.** Focije je izmislio neku novu nauku o Duhu Svetomu koja nije ništa drugo nego neki filozofski zamišljaj i teorija. Rasprave i predbacivanja između Zapada i Istoka, koje su uglavnom nastale zbog međusobnog nerazumijevanja i jezika i shvaćanja, svršile su se tako, da je Lionski sabor, a nešto kasnije i sabor u Firenci gdje su bili prisutni i Grci, definirao nauku u Duhu Svetomu: »Vjernim ispovijedanjem priznajemo, da Duh Sveti ishodi od Oca i Sina, ne kao iz dva počela, nego iz jednog; ne dvostrukim nadisanjem, nego jedincatim... Tim očitovanjem želimo spriječiti i osuditi zablude u koje upadaju oni koji niječu da Duh Sveti izlazi od Oca i Sina...« (DS 850). — Istu nauku gotovo istim riječima definirao je Sabor u Firenci 1439. godine: »U ime Presvetog Trojstva, Oca, Sina i Duha Svetoga, utvrđujemo kao objavljenu istinu, koju imaju svi vjernici prihvatiti i u nju vjerovati, da Duh Sveti vječno od Oca i Sina ishodi, da svoju bitnost i narav ima od Oca i Sina, te da od obojice kao od jednoga počela i jednim nadisanjem izlazi.« (DS 1300).

232. Riječi: »izlaženje«, »ishođenje«, »nadisanje« protumačit ćemo nešto odmah, a nešto će biti jasnije tek kroz tumačenje. — Dok smo govorili o Sinu i o njegovu izlaženju od

Oca. Rekli smo da je Sin rođen od Oca. Njegovo dakle izlaženje od Oca nazvali smo »rađanjem« Nemojmo zaboraviti da smo na čisto duhovnom planu. Otac je »razum«, naravno je da njegov sin bude »riječ«. To i jest ime Sinovo. Ivan nam poručuje: »Riječ je postala tijelom«. Kao što dakle izlaženje druge Božanske osobe od njezina počela nazivamo rađanjem, tako i izlaženje Duha, treće Božanske osobe, iz njezina počela, koje je Otac i Sin zajedno nazivamo ne više rođenjem nego **ishođenjem, nadisanjem.** Ne zaboravimo da smo opet na čisto duhovnom planu, da su Otac i Sin čisti duh, i ako su oni počelo jednako sebi, tada i taj može biti samo čisti duh. I taj Duh, kako je dah svemogućega i sam je svemoguć. Otac dakle koji je duh, um, život, spoznaja, poniruć u bogatstvo svoje biti začinje i rađa sliku samoga sebe, to je Sin; u tom bogatstvu svjetla i Riječi začinje se radost, ljubav, dragost, koja dosiže savršenstvo počela, to je Duh Sveti. Ime mu je **dar, ljubav.** I kako Sin izlazi od Oca, po našim zakonima mišljenja na osnovi intelektualne spoznaje, što je točno, tako i Duh Sveti izlazi od svoga počela, koje je Otac i Sin, na osnovi težnje za dobrotom, što je na području volje. Tako imamo jednu jedinu Božansku narav, koja je u Ocu izvor svake istine, što je Sin: Otac je naime u njemu sve izrekao i sve stvorio, i ta je ista narav u Ocu i Sinu izvor svake dobrote i ljubavi koja dosiže savršenstvo Božanske osobe, a to je Duh Očev i Sinov. Duha dakle nekako otkrivamo u dobru, u volji. Sav taj Božanski život u sebi je tako jednostavan i jedan da nema ni tračka nekoj podvojenosti, u sebi je ipak tako bogat i neizmjeran da se očituje u trolikosti. Tako jest.

Mi smo ovo nekako razlučili da bismo mogli nekako razumjeti objavu. Život Presvetog Trojstva u sebi je nedokučiv. Istina o Presv. Trojstvu jest tzv. apsolutni misterij. Otajstvo, koje i nakon toga što smo primili objavu ostaje potpunom tajnom. Nešto ćemo od toga gledati u vječnom blaženom gledanju.

233. DUH SVETI PREBIVA U NAMA I ON JE ONAJ KOJI ĆE DOVRŠITI NAŠE POSVEĆENJE. ON JE DUŠA CRKVE. Mi ćemo uskoro govoriti o opravdanju i o milosti. Što se zbiva

kod tog čudesnog preobražaja kad od grješnika postaje pravednik ili kad kajanje počne natapati skrušenu dušu. Tu preobrazbu vrši Duh Sveti, kojeg šalju Otac i Sin: »Tko mene ljubi, slijedit će moju nauku, i moj će ga Otac ljubiti; k njemu ćemo doći i kod njega se nastaniti... A Branitelj Duh Sveti, koga će Otac poslati u moje ime, naučit će vas sve i sjetit vas svega, što vam rekoh.« (Iv 15,23—16). »Ja ću moliti Oca, i dat će vam drugoga Branitelja, da ostane s vama zauvijek, Duha Istine, koga svijet ne može primiti, jer ga ne vidi i ne poznaje. Vi ga poznajete, jer boravi s vama i jer je u vama.« (Iv 14,16). — Pavao nam poručuje: »U nama stanuje Duh onoga koji uskrisi Isusa« (Rim 8,11). »Ili zar ne znate, da je vaše tijelo hram Duha Svetoga, koji stanuje u vama?« (1Kor 6,19). Duh Sveti je onaj koji sa sobom nosi nebeske darove. Ime mu je Dar, Ljubav, Djelitelj, »paraklitus« = onaj koji pomaže u poslovima. Izaija najavljuje tu prisutnost Duha u Pomazaniku: »Na njemu će počivati duh mudrosti i razuma, duh savjeta i jakosti, duh znanja i pobožnosti, i ispunit će ga duh straha Božjega.« (Iz 11,1—3).

»Ti nazivaš se Tješitelj; Blagodat Boga svevišnjeg;
Studenac živi, ljubav, plam, i pomazanje duhovno.
Darova sedam razdaješ, Ti prste desne Očeve,
Od vječnog Oca obećan, Ti puniš usta besjedom.«

Himan: »O dođi Stvorče, Duše svet«.

DJELO OTKUPLJENJA

41.-KATEHEZA

OTKUPLJENJE (I)

NAPOMENA: U 39. kazehezi nazvali smo Sina Otkupiteljem. Vrijeme je, da taj njegov naslov i djelo okupljenja promotrimo. Otkupljenje budi u nama misao na sužanjstvo, iz kojeg smo izbavljeni. Ovdje se radi o sužanjstvu grijehu i sotoni. Slijedeće kazaheze posvećene su pitanjima otkupljenja. Ova kateheza jest uvod u djelo otkupljenja. Sadržaj 42. kateheze jest o grijehu, uglavnom o grijehu ljudske naravi, o istočnom grijehu. 43. kateheza radi opet o otkupljenju. Valja produbiti znanje o tom tako važnom pitanju. 44 kateheza posvećena je praktičnom promatranju grijeha u životu čovjeka. Sve ovo sačinjava opet pripravu na poglavlje o milosti.

OTAJSTVO OTKUPLJENJA — Pred grobom Lazara, prije nego ga je Isus uskrisio, pala je jedna riječ: »Zar nije mogao ovaj, koji je slijepcu otvorio oči, učiniti da Lazar ne umre?« (Iv 11,37). To pitanje kakogod izgledalo priprosto iznosi velik problem: Čemu sada uskrisivati Lazara, kad si mogao doći i izliječiti ga?. Odnosno, zar nisi mogao doći i učiniti da ne umre, kad znamo da možeš liječiti na smrt bolesne i kad slijepima od rođenja vraćaš vid? — Tako bismo mogli umovati i mi sa Židovima, no Isus je dobro znao što radi i zašto nije došao na vrijeme. On je rekao apostolima i razlog zašto nije došao. Pustio je Lazara da umre, da bi ga zatim uskrisio i dao svijetu dokaz da ga je poslao Otac (Iv 11,42). Krist je dakle odabrao ono gdje je očitija ljudska nemoć i bijeda, da bi zatim bilo očitije čudo i dobročinstvo, koje je učinio. Krist je dakle mogao doći na vrijeme prije Lazarove smrti, izliječiti ga da bude zdrav. No on to nije učinio. Učinio je nešto više. **234.**

Pitanje slično ovome o Lazarovoj smrti mogli bismo postaviti o Adamovu grijehu: Zar nije mogao Bog učiniti da Adam ne sagriješi? Jest, Bog je to mogao učiniti, tj. spriječiti Adamov grijeh. Ali on to nije učinio. Pustio je Adama da sagriješi, ali će zato Bog učiniti nešto više i sjanije. On će **235.**

obnoviti palog čovjeka. Prikazna molitva pretkoncilske mise glasila je: »Bože, koji si dostojanstvo ljudske naravi divno sazdao i još ga divnije obnovio, daj da se otajstvom ove vode i vina združimo s božanstvom onoga koji se udostojao biti dionikom našeg čovještva!« — Dakle nije samo u pitanju Adamov grijeh i potreba otkupljenja nego je posrijedi neko otajstvo, skriveni Božji nacrti. Nisam dosad jedamput spominjao ta otajstva u našoj vjeri. Ona su Božji zahvati i planovi koji su okružili naš život. Po tim otajstvima mi ne postajemo siromašniji iako naoko stradavamo; naš um nije stavljen pred zid, nego je upravljen k bogatstvu koje još nije kadar shvatiti. I sada se nalazimo pred jednim takovim otajstvom koje nas obogaćuje. Otajstvo grijeha i potom utkupljenja jest ono isto otajstvo koje smo sreli u utjelovljenju. »Bog je tako ljubio svijet, da je dao svoga jedinorođenog sina, da nijedan koji u nj vjeruje ne propadne nego da ima život vječni!« (Iv 3, 16).

236. DRAMA OTKUPLJENJA

Kako god je otajstvo otkupljenja u sebi blagoslovno, tako je njegovo izvođenje puno tajne, trpljenja, križa, smrti. U vjerovanju to ispovijedamo kratkim izričajima? »Mučen pod Poncijem Pilatom, raspet, umro i pokopan«, treći je tek dan uskrsnuo od mrtvih iza kako je iskusio svu gorčinu naše smrtničke sudbine. I odviše smo se naučili na te molitve da bismo osjetili svu ozbiljnost predanja na smrt.

237. U poslanici Rimljanima veli Pavao »da je Krist predan zbog naših grijeha, i da je uskrsnuo zbog našeg opravdanja« (Rim 4, 25). Tumačeći tu otkupiteljsku Kristovu smrt govori nam Pavao: »Dakle, kao što je prekršajem jednoga došla osuda na sve ljude, tako izvršenjem zapovijedi jednoga dolazi na sve ljude opravdanje koje se sastoji u životu, jer kao što su nepokornošću jednoga čovjeka svi postali krivci, tako će i pokornošću jednoga svi postati pravednici.« (Rim 5, 18—19) U pitanju je dakle, nakon Adamova grijeha po neposlušnosti, neka zapovijed i potom pokornost, poslušnost sve do žrtvovanja života. Da bi se čovjek spasio trebalo je žrtvovati jedan dragocjeni život. Otkupljenje nije tek neki samovoljni zahvat. U pitanju je jedna nepovrediva volja,

u pitanju je jedan jedini do utančine predviđeni naum, kod čijeg izvođenja se neće ni za dlaku odstupiti.

Osim spomenutog teksta govori nam Pavao u poslanici **238.** Efežanima da nas je Bog odredio za sinove u Isusu Kristu u kojem imamo otkupljenje po njegovoj krvi. (Ef 1,7). Tu je jasno izraženo da i samo otkupljenje nije svrha nego je put prema posinovljenju. Cijena tog posinovljenja nije krv starozavjetnih žrtava, jaraca i junaca, nego je sredstvo pomirenja s Bogom »vlastita krv Kristova kojom nam je pribavio vječni otkup« (Hb 9, 12).

Sve nam ovo govori o velikom otajstvu ljubavi i o velebnim Božjim namislima o restauraciji, obnovi čovjeka. Ali nam isto tako sve to otkriva tajnu bijede i zla koje se okomilo na čovjeka. Jest Bog je mogao učiniti da Adam ne sagriješi; mogao mu je krivnju oprostiti i bez Kristove smrti, (Sth. III. 1,2 ad 2; GALTIER — De Inc — et Red. 514.) kao što je mogao učiniti da Lazar ne umre, ali mi nikad ne bismo postali Božji sinovi, kao što ni Lazar ne bi doživio uskrsnuće. Bog je za nas spremao sjajniju obnovu od samog stvaranja.

42. KATEHEZA

GRIJEH

239. Pitanje istočnog grijeha jedno je od najzamršenijih teoloških pitanja. Mi ćemo iznijeti u čemu je glavna teškoća, no mi je nećemo rješavati. Zaustavit ćemo se samo na činjenici istočnog grijeha kako ga iznose i definiraju Biblija i crkveno učiteljstvo, osobito Tridentski koncil. Evo u čemu je teškoća kod istočnog grijeha: Grijeh kao prestupak Božje zapovijedi jest ljudski čin koji ne traje dugo. Uzmimo primjer iz biblijske povijesti gdje je Kain ubio brata Abela. Čin ubojstva nije trajao dugo, ali je taj zločin ostavio okrvavljene ruke Kainu, ostavio ga je trajnim ubojicom. Tako u grijehu razlikujemo čin grijeha i stanje koje ostaje nakon grijeha. Isto je i kod Adama. Istočni grijeh za Adama jest čin grijeha, ali je i stanje koje je iza toga usli edilo. Za nas Adamove potomke istočni grijeh može biti samo stanje grijeha. Teškoća je sada u tome, što je za grijeh bitna oznaka čin volje, svijesno prestupanje zapovijedi, radi čega se snosi odgovornost. Ako bismo samo to gledali slijedilo bi da istočni grijeh za nas ne povlači za sobom nikakve odgovornosti. Međutim stvari ne stoje tako. Iako je istočni grijeh za nas samo stanje grijeha u koje smo rođenjem upali, on se nama ipak ubraja kao grijeh i mi smo zbog njega kažnjeni lišavanjem nadnaravnih darova, osobito dara besmrtnosti. U ta pitanja, osobito koji je dio voljnog čina kod istočnog grijeha, nećemo ulaziti. Teškoće koje se nama nameću mi možemo riješiti na jednostavniji način. Adam je neposlušnošću izgubio Božje prijateljstvo i u tom stanju nenaklonosti našla su se i njegova djeca. I djeca su sukrivici s ocem osobito zbog svoje solidarnosti s ocem. Mi smo se svi svojim osobnim prestupcima suglasili, solidarizirali s Adamom. Ukratko: radi se o jednom stvarnom problemu gdje se susreću dva reda stvarnosti, red nadnaravni i red naravni i nemoguće je poteškoće koje se rađaju iz dodira dvaju redova rješavati samo mjerilima jednoga reda, ovdje našega. — Mi ćemo u našem razmatranju promotriti ono što je izvan svake rasprave, a to je činjenica istočnog grijeha, a zatim ćemo promotriti teologiju grijeha, tj. ukoliko se grijeh uklapa u nacrt obnove čovjeka po milosti.

IZVJEŠĆE KNJIGE POSTANKA O PADU ČOVJEKA — »Zmija je bila lukavija od svih životinja zemaljskih, što ih je bio učinio Gospod Bog. Ona reče ženi: »Je li doista kazao Bog: Ne smijete jesti ni s kojeg drveta u vrtu?« — Žena odgovori zmiji: »Od plodova drveća u vrtu smijemo jesti. Samo od plodova drveta, što stoji usred vrta, zapovijedio je Bog: Od toga ne smijete jesti, pa ni dotaknuti ga, inače morate umrijeti.« — Zmija odvrati ženi: »Nikako nećete umrijeti, dapače zna Bog, da će vam se otvoriti oči, čim budete jeli s njega, i da ćete postati kao Bog, kad spoznate što je dobro i zlo«. Sada istom vidje žena kako je plod drveta dobar za jelo i ugodan za pogled, i kako je plod drveta poželjan, jer daje spoznanje. I ona uze od njegova ploda i jede. I mužu svojemu koji je bio uz nju dade od njega, i on također jede. **240.**

Tada se obadvoma otvoriše oči, i oni opaziše da su goli... A kad začuše šušanj koraka Gospodina Boga, koji je hodio po vrtu za dnevnog vjetrića, sakriše se oni. Adam i žena njegova, pred Gospodinom Bogom među grmenjem u vrtu. A Gospod viknu Adamu i upita ga: »Gdje si?« On odgovodi: »Kad začuh šušanj koraka tvojih u vrtu, uplaših se, jer sam gol. Zato se sakrih.« — Tada upita on: »Tko ti kaza, da si gol? Da nijesi možda jeo s drveta, s kojeg ti zabranih jesti?« — Adam odgovori: »Žena koju si mi dao za družicu, ona mi dade s drveta i jedoh.« — I Gospod Bog upita ženu: »Zašto si to učinila?« — Žena odvrati: »Zmija me zavede, zato sam jela.«... Tada reče Gospod Bog: »Eto, čovjek sad postade kao jedan od nas, tako da spoznaje što je dobro i zlo. Da samo sada on ne pruži svoju ruku i također ne uzme s drveta života i jede i vječno živi!« — Zato ga izagna Bog iz vrta edenskoga, da obrađuje zemlju od koje je bio uzet. I kad je bio izagnao Adama, postavi istočno od vrta edenskoga kerubine s mačem, iz kojeg se vijao plamen, da čuvaju put k drvetu života.« (Post, III. poglavlje, prijevod Šarić). **241.**

Ovo izvješće pokušaj je da se opiše i protumači grijeh, velika tragedija čovjekova. Kao i kod poglavlja o stvaranju **242.**

mi bismo imali puno toga reći i ispraviti po svome ukusu. Međutim napisano je samo ovo što smo iznijeli i nije u pitanju ono što bismo mi željeli da je napisano, nego je to u pitanju da shvatimo ovo što nam je rečeno. Sveto pismo je Božja riječ i Božja poruka izrečena prije par tisuća godina za sve generacije do kraja svijeta. Ono što nam Bog poručuje u tom izvješću jest to da je čovjek bio Božji prijatelj i da je s Bogom govorio. Adam je znao o čemu se radi. Bio je svjestan svog položaja i odgovornosti isto tako kao i zabrane. Ljubav prema ženi prestupnici nagnala ga je da jede zabranjeni plod. Ako već mora ona umrijeti, jer je jela, onda je bolje da pomru oboje. Ima nešto u svim prestupcima što nas nosi u propast unatoč očevidnosti zla. — Nadalje, u drami otpada od Boga presudnu ulogu u Bibliji igra zmija, životinja koja je u vrućim pjeskovitim predjelima simbol smrti. Od njezina se ujeda umire. No nitko nije tako plitak te ne bi vidio da se tu ne radi o zmiji kao životinji. Ta zmija razgovara s čovjekom, ona ga uvjerava da Bog brani čovjeku da jede s drveta, jer se boji suparništva. Značajno je i to u dijalogu sa zmijom, da sotona iako napastuje i zavodi čovjeka ne upotrebljava laž osim u ironiji. Nijekao je samo smrt, sluteći da se Bog ipak neće dati nadmudriti. Sotona je povrh toga tvrdio, da će, ako budu jeli, tek tada znati što je dobro a što je zlo. Tako je i bilo. On je već iskusio što je dobro, a što zlo po svojoj pobuni na nebu i po svom »neću se pokoriti«. Sotona je dakle samo jedan akter, glumac koji iskušava vjernost čovjekovu. — U izvješću slijedi zoran dijalog između Boga i čovjeka. Taj dijalog završava na kraju poglavlja ironijom: »Eto, čovjek je postao kao jedan od nas!«

243. Međutim sve nejasnoće i svu ozbiljnost ove skupe igre razotkrila je Kalvarija. Istine su jasne: iskonski prekršaj, grijeh svijeta, zadužio je cijelu ljudsku vrstu. Prekršaj praoca Adama bio je težak prekršaj, jer je zabrana bila teška i na njoj je bila prijetnja smrti. Prestupak je bio promišljen, iako ga je na jednostavan način ispripovijedio pisac povjesnice spasenja. Nemojte pitati, kako to da je za jedan prestupak kažnjeno čitavo čovječanstvo, da »su očevi jeli kiselo grožđe, a sinovima trnu zubi«. — Nama može izgledati

da smo odviše kažnjeni, no moramo priznati da mi zapravo ne znamo kolika je bila težina krivnje našeg praoca. A kako je on u svojoj krivnji povukao sve potomstvo, jasno je da svi snosimo posljedice. Radi se naime **o gubitku povlastica,** a ne o gubitku nečega na što imamo pravo. Ako je prvi čovjek bio Božji prijatelj i premetnuo se u neprijatelja, s kojim pravom, mi njegova djeca, očekujemo privilegije koje je proigrao naš otac. Ne zaboravimo da je prijateljstvo s Bogom dar, i da nas na božanski život, na besmrtnost i na cjelovitost ne upućuje nikakva naša pravica. A manjak tog Božjeg prijateljstva za nas ima značajke krivnje i grijeha jer smo služili demonima.

Nauku o istočnom grijehu razradio je i definirao Tridentski sabor u petom zasjedanju, Rasprave su počele 24. svibnja 1546. Kardinal Petro Pachecco predložio je da se odmah definira i nauka o Bezgrješnom Začeću. Inače je dogma o Bezgrješnom Začeću definirana 8. prosinca 1854. Napominjemo to zato, i smatram to vrlo važnim, da se to uoči, da nam je svima potrebno otkupljenje, i da je Bl. Djevica Marija osobitim privilegijem izuzeta od ljage istočnog grijeha, predviđanjem, avansom budućeg Kristova otkupljenja. Dakle istočni grijeh jest jedna ljaga na nama svima, a ta ljaga može biti samo na bazi prestupka, grijeha. Tridentski je sabor definirao nauku o istočnom grijehu i radi širenja zabluda o istočnom grijehu. Luterani ne razlikuju strasti koje u nam ostaju i nakon opravdanja od krivnje istočnog grijeha. I danas kruže svijetom krive nauke o istočnom grijehu. **244.**

TEOLOGIJA GRIJEHA Pod teologijom grijeha razumijevamo nauku koja proučava grijeh ukoliko je unišao u plan obnove čovjeka po otkupljenju i milosti. Najljepše stranice o toj teologiji grijeha imamo kod sv. Pavla u poslanici Rimljanima 5,14—21: »Adam je slika onoga koji je imao doći. Ipak s darom milosti nije, kao što je prekršajem. Jer, ako su prekršajem jednoga umrli svi, mnogo se obilnije izlila na sve milost Božja i dar dan milošću jednoga čovjeka;Isusa Krista. S ovim darom nije kao što je s posljedicama grijeha jednoga čovjeka; sud naime, polazeći od grijeha jednog čovjeka dovodi k osuđenju, dok **245.**

dar milosti polazeći od mnogih prekršaja dovodi k opravdanju. Jer, ako je prekršajem jednoga i posredovanjem jednoga smrt zavladala, mnogo će sigurnije oni, koji primaju izobilje milosti i dar pravednosti vladati snagom života posredovanjem jednoga, Isusa Krista. Dakle, kao što je prekršajem jednoga čovjeka osuđenje došlo na sve ljude, tako izvršenjem zapovijedi jednoga dolazi na sve ljude opravdanje, koje se sastoji u životu, jer kao što su nepokornošću jednoga čovjeka svi postali grješnici, tako će i pokornošću jednoga svi postati pravednici. Zakon bi uveden da se umnoži prekršaj. Ali gdje se umroži prekršaj, tu se milost izli u preobilju, da bi kao što je grijeh smrću vladao, tako i milost po pravednosti vladala za vječni život po našem Gospodinu Isusu Kristu!«

246. Spomenuti odlomak iz poslanice Rimljanima uvodi nas u teologiju grijeha. Bog nije začetnik grijeha, ali je prihvatio izazov i uklopio ga je u plan obnove čovjeka. Bog s grijehom računa i on će ga uništiti. Pustio je čovjeka da sagriješi, da se zaplete u svoje slaboće i zloću, ali ga čeka na dnu ponora smrti da ga iz njeg izvede na uskrsnuće i život. — »O sretna li grijeha koji je zavrijedio imati takvog i tolikog otkupitelja; o zbilja potrebna li Adamova grijeha, što smrću Kristovom bi uništen!« (Uskrsna pjesma). Grijeh je dakle jedan prizor u drami obnove, prizor jezovit, gdje glumci ljudi dragovoljno glume zločince. No grijeh i smrt nije zadnja riječ u toj tragediji. Zadnja riječ je milost i život u izobilju.

43. KATEHEZA

OTKUPLJENJE (II)

Mi smo ljudi odviše ponosna bića i živimo u tlapnjama **247.** lažne slobode da bismo htjeli priznati da smo robovi grijeha i smrti. Međutim kakogod mi pokušali druge varati sami sebe ne možemo prevariti. Zaključak je očit, unatoč tome što nam se nauka o istočnom grijehu ne sviđa, da bismo bili krivci, mi smo uistinu pravi robovi grijeha i smrti. Griješimo danomice, i umiremo. Od toga ropstva oslobodit će nas Krist, vraćajući nam slobodu djece Božje plaćajući za nas otkupninu Ocu i davajući nam po svome uskrsnuću jamstvo za naše uskrsnuće koje će biti završni čin izbavljenja od ropstva smrti. U ovom ćemo poglavlju promotriti što otkupljenje samo po sebi znači, u čemu je bit otkupljenja po Kristu i navest ćemo mjesta iz objave koja nam govori o činu otkupljenja čovjeka.

ŠTO JE OTKUPLJENJE? — Otkupljenje znači oslobođenje **248.** od nečega. Ako se radi o okovima tada otkuljenje znači izbavljanje sužnja, skidanje okova. Umjesto oslobođenog sužnja gospodar će primiti otkupninu. — Ako se radi o uvredi ili dubljem neprijateljstvu otkupljenje će značiti pomirenje. Ovdje je dobro spomenuti da među jednakima neće nikada doći do stanja otkupljivanja i zadovoljstine u velikom stilu. Tu se uvrede i trenutna neslaganja izjednače na jednostavniji način. Međutim, ako se radi o velikoj razlici položaja ili službe nastupaju s uvredama mučne situacije. Uvrijedi li netko vladara, neka bude spreman da mu za zadovoljštinu žrtvuje čak i život. Drugi će ga na to prisiliti. I kralj će se smiriti kad njegov dušmanin više ne bude živ.

Razlika položaja između čovjeka i Boga tako je velika **249.** da je ni jedna razlika među ljudima ne može predočiti ni predstavljati. Neposlušnost koju je čovjek pokazao prema Bogu nije bila malena uvreda. Zabrana je bila jasna, dovoljno poznata, teška, jer ju je štitila prijetnja smrti. Nakon prekršaja uslijedila je kazna. Nemojmo si Boga zamišljati

tako, pa reći, zar nije mogao prijeći preko toga. Ne, Bog nije mogao preko toga prijeći. Istina nema ništa zajedničkog sa laži. Čovjek koji je od Boga sve primio izigrava Božje zapovijedi. »Bog se ne da ismjehivati«, veli nam Pavao (Gal. 6, 7). Radilo se dakle o promašenoj afirmaciji slobode. Osim toga težina uvrede ne mjeri se prema tome tko ju je nanio, nego protiv koga je uperena. Zato sam i rekao da među jednakim nije teško izgladiti nesporazume, ali ako sluga uvrijedi gospodara, vojnik vojskovođu, čovjek Boga, tada se uvreda mjeri prema dostojanstvu onoga koji je uvrijeđen.

Kod zadovoljštine će biti drugačije. Njezina će se vrijednost mjeriti prema dostojanstvu onoga koji je daje. Bilo je dakle apsolutno potrebno da netko čovjeku priskoči u pomoć kako bi Bogu mogao dati dužnu zadovoljštinu koju bi Bog primio i koja bi ga smirila.

250. U ČEMU JE BIT OTKUPLJENJA PO KRISTU? — Sv. Toma Akvinac veli u svojoj Teološkoj sumi, »da onaj upravo zadovoljuje za uvredu koji uvrijeđenome daje, nešto što ovaj više voli nego je mrzio na nepravdu« (III 48, 2). Ako je tako onda nam nije teško analizirati Kristovo otkupteljsko djelo. Krist je prinio nešto Ocu, što on više voli nego mrzi na naše prestupke, a to je, prinio je Ocu u zadovoljštinu život, koji je pripadao njemu kao Sinu. Sin je u dostojanstvu jednak Ocu. Dakle ima osobine koje se traže da može prinijeti zadovoljštinu; a može zadovoljiti umjesto nas, jer nam je jednak po tijelu. A baš je to tijelo, ta ljudska naša narav, koje je Krist sudionik, ta narav je krivac koji mora prinijeti zadovoljštinu. Bit dakle Kristove zadovoljštine jest u tome, što je on mogao pružiti zadovoljštinu, jer je dostojanstvom jednak Ocu; mogao ju je pružiti umjesto nas, jer nam je jednak. Mogao je biti naš poslanik i posrednik, jer se u zločinu nije s nama izjednačio i jer je predao Ocu svoj život po potpunoj pokornosti kako je to Otac naredio. U tekstovima koji slijede valja nam promatrati sve ove elemente i povrh toga elemenat izjednačenja pravednosti i istine.

Rimljanima 3,25—26: »Njega je Bog javno izložio, da svojom krvi bude pomirbena žrtva posredstvom vjere, da tako učini očitom svoju pravednost, nakon što je ostavio nekažnjene prošle grijehe u vrijeme svoje strpljivosti, da učini očitom svoju pravednost u sadašnje vrijeme i da dokaže da je pravedan opravdavajući onoga koji vjeruje u Isusa.« Tako bismo mogli izvesti zaključak: Tko svoje pomirenje tako povezuje sa žrtvom krvi da se očituje pravedan, taj tim sredstvom prima zadovoljštinu. To je učinio Bog po smrti Kristovoj. **251.**

Rimljanima 5, 17—19: Tu se suprotstavlja neposlušnosti Adamovoj i uzroku prokletstva svih poslušnost Kristova kao uzrok spasenja za sve. (Doslovan tekst naveden je u prošloj katehezi Br. 245.). Tko dakle svojom poslušnoću odvraća od ljudi prokletstvo i srdžbu uzrokovanu neposlušnošću, taj pomiruje i stišava uvredu, daje zadovoljštinu. Tako je učinio Krist. On nas je dakle otkupio. **252. 253.**

Hebrejima 5, 7—9: »On, Krist, prikazao je za vrijeme svoga zemaljskog života molitve i prošnje s jakim vapajima i sa suzama onomu, koji ga je mogao spasiti od smrti. I bio je uslišan zbog takva strahopoštovanja. Iako je bio Sin, na muci je naučio, što je poslušnost, te, postigavši savršenstvo, postade svima, koji mu se pokoravaju, uzrokom vječnog spasenja on, koga je Bog proglasio velikim svećenikom po redu Melkizedekovu.«

— U tekstu se tvrdi, kako je Krist svojom svećeničkom žrtvom u poslušnosti uzrok vječnog spasenja ljudi, i lako se izvede zaključak, kako nas je otkupio baš tim činom.

Otkupiteljsko Kristovo djelo ima značajke zadovoljštine. To smo dostatno pokazali. Krist je prinio Ocu nebeskome za nas dragovoljnu zadovoljštinu. No to otkupiteljsko djelo ima i značaj žrtve. O žrtvi ćemo govoriti kad budemo govorili o Euharistiji... Otkupiteljsko djelo Kristovo ima značajke zasluge. Krist nam je zaslužio milost otkupljenja. Nama milost, a sebi proslavu, i zato mu je Otac dao ime koje je nad svakim imenom. Sveto pismo veli da nas je Krist otkupio svojom krvlju i da je sebi stekao Crkvu. On je glava Crkve i ona je njegovo vlasništvo. Mi smo Kristova svojina. On nas **254.**

je otkupio i stekao. Mi nismo kadri procijeniti tu svoju sudbinu i baštinu, ali ju je zato znao procijeniti i ocijeniti naš dušmanin, sotona, ubojica ljudi od početka. On nas nagoni na sve načine kako bismo se odrekli svoje baštine. Otkupljenje jest naša povelja, po kojoj nam sve ostalo dobiva moć i snagu i po kojoj ćemo ostvariti svoju baštinu i očevinu. Za sada nam ostaju sredstva milosti u baštini. Ona su svojina otkupljenih i po njima se očituje i izvodi naše otkupljenje i posvećenje.

44. KATEHEZA

GRIJEH U ŽIVOTU ČOVJEKA

255. Spominjanje grijeha budi u ljudima najrazličitije osjećaje. Jednima je grijeh vjerska krilatica, na koju se kao i na samu vjeru ne treba obazirati; drugima je grijeh neuspjeh, zabluda, zastranjenje, manjak u kojem ih je javnost zatekla. Ukratko nedostatak koji je otkriven i spojen s odgovornošću. Nasuprot tih shvaćanja donosi katolička teologija ispravno poimanje grijeha računajući prije svega na njegovu opstojnost i silnu rušilačku moć. Ona grijeh promatra pod svjetlom objave, tragajući za izvorom toga zla i donoseći lijek protiv grijeha i njegovih posljedica. Koristit će nam ovo razmišljanje, jer smo osobno zainteresirani, a i donijet će nam zadnji razlog tolikih tragedija osobnih i obiteljskih.

256. LICE I NALIČJE GRIJEHA

Kolikogod bio čovjek vješt da svoj život sakriva pred okolinom i pokazuje ga u željenom svjetlu, tako je strahovito neiskusan da u času napasti otkrije pravo lice grijeha. Tako je Adam, prvi čovjek, u času kušnje vidio samo dar ljubljene žene. Posljedice svog odgovornog prestupka: gubitak Božjeg prijateljstva, smrt i patnje čitavog potomstva nije imao pred očima. Junak i slavljeni kralj David u času napasti ništa drugo ne vidi osim ljepote tuđe žene. Naličje svog djela: rušenje tuđeg ognjišta,

ubijstvo zakonitog muža, smrt svog djeteta i strašan pomor koji prorok pripisuje kazni za kraljev prestupak, to David ne vidi. Kao ni Samson David nije znao ocijeniti svoga neprijatelja. — Salomon, najmudriji među kraljevima pošao je putem grijeha. Na taj put zavele su ga žene tuđinke. I patrijarhu Noe oborilo je vino čiju moć nije poznavao. — Grijeh ima dva lica. S njegovim obećanjima i s njegovom oporom realnošću susreće se, prije ili kasnije svaki čovjek. Šarene boje napasti umanjuju njegovu rugobu, a pristanak na grijeh i poistovjetovljenje s njime povlači za sobom čitav lanac nesreća. Kain je ubio svoga brata, ali time nije bilo sve svršeno. Kain je ostao ubojica, okrvavljenih ruku i savjesti.

Susret s tom mračnom silom puni nas strahom. Naše si- **257.**
le nedostaju da se borimo s tako moćnim neprijateljem, a što je najgore kod svega toga osjećamo u sebi saveznika s tim demonima. Mi sami sebi ne možemo vjerovati. Jedan naš dio spreman je na izdaju. A kad smo se upustili u te opasne poslove s grijehom, mi ostajemo prevareni i posve nemoćni da vratimo mir svojim očima. Grijeh je velika stvarnost i velika opasnost. On ima dva lica. Sveti Pavao upravo poosobljuje grijeh, pišući o njemu. On grijeh riše u svojim poslanicama kao savez mračnih sila, koje se protive Bogu. Pavlu je grijeh pravi vladar; On je organizirana sila. Ima svoj štab, svoje sluge, ima čitave vojske koje rade za nj. Njegova je pomagačica smrt i vlada njegovim robljem. Tako nam grijeh crta Učitelj naroda.

Uza sve te grozote grijeh obilazi svijetom kao velika napast, kao nasmijano, bezbrižno, neodgovorno i drzovito biće. To biće obećava bogatstvo, ljepotu, moć, slobodu, sve. Varka je doduše stara i obećanja su već otrcana, ali s novim generacijama grijeh ponovno uspijeva. Na kraju je rezultat uvijek isti: umjesto obećanja slijede razočaranja; umjesto zdravlja bolest; umjesto veselja žalost; umjesto života smrt. I kao da smo već nekako navikli na taj slijed i te varke pa drugo i ne očekujemo.

258. OCJENA GRIJEHA U zatvorenom prostoru čovjek ne uviđa uvijek svoj položaj i opasnost. Poneki, izvučeni zadnji čas iz zatrovanih prostora, govorili su kako su se predali nekom bezvoljnom i mlohavom samjarenju bez ikakvih ambicija da promijene svoje stanje. Kad je dakle čovjek u zatrovanom prostoru nije kadar ocijeniti svoj položaj, a i bez snage je da ga se otrese. Isto je tako i s grijehom. Toliko smo okruženi prestupcima svake ruke, toliko toga čujemo o dnevnim lopovlucima, nepoštenju, krađama, ubijstvima, kletvama, razvratu, izopačenoj modi, bogohulstvu, lažima u svim bojama, da više i ne znamo kako bi trebalo zapravo biti. Mi to zapravo i nikad ne bismo ni doznali da sam Bog nije došao da nas spasi. Njemu je jedinom bilo poznato u kakvom smo stanju bili i on se jedini mogao protiviti grijehu i njegovu začetniku. Borba za našu slobodu bila je značajna. Novozavjetno Janje prolijeva svoju krv kao pomirbenu žrtvu za naše grijehe. Na njega je Otac stavio krivnju svih nas, i on je ponese na Golgotu. I zato Golgota otkriva pravo lice grijeha. Otkupljenje od grijeha stajalo je Božjeg Sina njegova ljudskog života.

259. Da bismo pravo ocijenili težinu grijeha i onog u davnim početcima čovječanstva i svakog drugog pojedinog teškog prestupka dobro je znati da nas svaki grijeh čini nesposobnim za nebo. Teški je grijeh potpuno oslijepljenje duše. Pred ugaslim očima slijepca možete nizati sve boje svijeta. Uzalud! U takovo stanje duševne sljepoće baca nas grijeh. On nas čini slijepima, gluhima i nesposobnima za nebo. Što je dakle taj grijeh, da mu damo pravu ocjenu! — Grijeh je čin zla, prestupak Očeve zapovijedi. Grijeh je pobuna protiv dobra. Grijeh je hula, laž. Grijeh nije biće, nije savršenstvo. Grijeh je bolest bića, nedostatak, rak na tkivu duše.

Naša se buntovna volja okrenula protiv Boga i protiv nas samih i po grijehu postajemo žlotvori. Nije li to uistinu tragedija. Za pale anđele bila je to nepopravljiva nesreća. U njih je spoznaja bila jasna, volja se posve okrenula od Boga i povratka nije bilo, niti ga ima danas. Kod nas ljudi je, kad griješimo, nešto povoljnija situacija. Mi nikad ne pri-

stajemo uz jedan čin čitavim bićem. Nedostaje nam za to spoznaja i jakost volje. I zato kod nas nastupaju uzmicanja. Buđenjem spoznaje mi uočujemo korak i vraćamo se. To vraćanje osobito iza otkupiteljske smrti Kristove ima svoj velik zadatak i smisao. To vraćanje nije neplodno i jalovo. Ono može postati vrelo oproštenja i novih milosti. Tu je glavni razlog i razlika u kajanju između milosnog i čisto profanog kajanja. Juda je požalio, što je izdao Sina čovječjega, ali on je ostao »sin propasti«. U njegovu kajanju nije bilo milosnog strujanja. Petar se kajao, što je izdao Učitelja. Taj prestupak nije bio malen. Ali su njega suzne oči gonile k Učitelju. I Petar je našao milost pomirenja. Što je dalo jednom kajanju da bude plodno, a drugom da ostaje bez ploda? — Osuđeni u paklu govore: Ergo erravimus — dakle mi smo se prevarili! Ali ne postoji više nikakav način ni mogućnost da se ispravi to nesnosno stanje. Kušnja je minula. Imali su Abrahama, proroke i samog Sina Božjega i njegovu Crkvu, pa što nisu poslušali?

Mi koji smo na kušnji i koji možemo ispravljati svoje korake možemo se i nadnaravno pokajati. Velika je to sreća. Po njoj možemo sve spasiti. Lijek protiv grijeha i njegovih posljedica? To je zasebno poglavlje. Vraćanje na put pravednosti jest dar, jest milost.

Slijede kateheze o milosti.

MILOST

45. KATEHEZA

NAUKA O MILOSTI

Kad smo u prijašnjim katehezama (37,34) govorili o naravi, rekli smo da je narav počelo djelovanja, savršenstva bića. Ujedno smo uvijek govorili o naravi kao jednom počelu djelovanja. Međutim, točnije je rečeno, ako velimo, da je jedan onaj koji posjeduje narav, a sama narav jest zapravo čitav snop počela. Pred nama je poglavlje o milosti za koju velimo da je nova narav čovjekova, dakle novo počelo djelovanja. I tu bismo morali reći da je to čitav snop raznih počela. Pogledat ćemo načas ljudsku narav u njezinu bogatstvu da bi nam to služilo kao odskočna daska za promatranje milosti kao nove naravi. **260.**

ŽIVOT I NJEGOVA OČITOVANJA OTKRIVAJU NAM BOGATSTVO LJUDSKE NARAVI — Ljudski je organizam uređaj vrijedan divljenja. Obogaćen je vanjskim i nutarnjim počelima bez kojih bi život bio nemoguć ili bi bio vrlo siromašan. Tu su osnovni organi: za disanje, optok krvi, hranjenje. Tu su osjetila za svjetlo i boju, za zvuk i dodir; osjetilo okusa i mirisa; osjećaj za ravnotežu i snalaženje. U samom organizmu imamo mnoštvo žlijezda, koje rade od pamtivijeka, a medicina s njima računa tek od novijeg vremena. Tu je uređaj temeljnog izgaranja, kontrola i raspoređivanje masti i šećera. Nedostaje li čega u organizmu postoje vlastiti instituti za preradu i snabdijevanje potrebnim substancijama i vitaminima i svim onim što će medicina i druge znanosti pobjedosno otkriti u idućim vjekovima. — Kad u organizmu nešto nedostaje nastoje prava uzbuna. Očituje se glađu, slabošću, bolestima i, ako nema pomoći, smrću. Organizam posjeduje vlastitu stanicu hitne pomoći, kod manjih povreda ured za naglo zaustavljanje krvi, zavod za suzbijanje infekcija. — Čovjek posjeduje izvrstan aparat za mjerenje i održavanje topline, posjeduje uređaj za hlađenje pomoću ishlapljivanja, uređaj za grijanje pojačavanjem cirkulacije. Kod svih tih funkcija osnovne se zalihe organizma i hrana koju prima začas pretvaraju u potrebnu energiju. **261.**

A što da velimo o skrivenim počelima čovjekovim. Tu su nagoni sa svojim zahtjevima i normama: nagon hranjenja i održavanja samog sebe, nagon za održavanje vrste sa svim svojim dramatskim pothvatima. Čovjek ima institut za ljubav, glazbu; ured za književnost i zemljopis, ekonomiju i politiku; TV centar za color emisije i primanje, stalnu i živu fotografiju, te obnavljanje slika i zbivanja u nedokučivim dimenzijama sjećanja.

Kad smo iznijeli definiciju naravi, da je ona počelo djelovanja, tada je ta određenica bila apstraktna, bez krvi i mesa. Sada nam narav nešto više znači. Po njoj smo bogatiji, i ono što jesmo to smo po naravi. U sebi ona je jedna, ali mnogovrsna, i spremna za izvođenje najsloženijih zadataka; za rast, održavanje i čuvanje organizma i čitavog čovjeka.

262. NADNARAV I NJEZINA POČELA — Slika koju smo iznijeli o ljudskom organizmu i bogatstvu ljudske naravi koje se očituje u najrazličitijim počelima djelovanja, ta slika neka nam bude polazna točka u istraživanju jednog višeg svijeta, na koji je čovjek pozvan, a to je svijet nadnaravi i milosti. Kao što se naravni ljudski život odvija uz suradnju najrazličitijih počela, tako, i još složenije odvija se nadnaravni život sa svojim počelima. I on se začinje, napreduje ili stradava. I on je opskrbljen nevidljivim ticalima i radarima, odašiljačima i prijemnicima, reflektorima i pozivnim signalima. I on ima ono što ga potiče, nosi, podržava i hrani. Sav taj nadosjetni svijet, nama nepoznat, svijet koji tek naslućujemo, ili ga susrećemo kao odjeke milosnog zbivanja, sve to nazivamo jednim imenom: svijet milosti.

263. Nauka o milosti jest dakle nauka o počelima nadnaravnog života. To je zapravo duhovna psihologija, dušeslovlje. I kako je psihologija u redu zananosti najzanimljivija, jer zahvaća najinteresantnije područje čovjekova života, tako je i nauka o milosti najzanimljivija u redu teoloških znanosti, jer nam otkriva čovjeka u nadnaravnim dimenzijama, koje nas i te kako zanimaju.

Velika je riječ **milost.** Iz onoga što smo rekli već se vidi da nije jednoznačni pojam. Njome smo obuhvatili ne

ne samo milost u strogom smislu, nego i nadnaravne kreposti: vjeru, ufanje i ljubav, kao i darove Duha Svetoga. Sve su to počela nadnaravnog života. Sve to sačinjava novu narav čovjekovu. — Milost je velika riječ, jer ona nam otvara prozor u vječnost, ali nas isto tako potiče na ozbiljnost i našu suradnju. Da bi postali apostoli, primili su Petar i Juda istu milost, isto počelo nadnaravnog poziva. Uz to su, i jedan i drugi, primili čitav niz milosti od opomena do prijekora, od poticaja do upravo prisile, od običnog rasvjetljenja do neplodnog kucanja na otuđeno Judino srce, — rezultat je bio kod Petra milost obraćenja i konačne ustrajnosti okrunjene milošću mučeništva, kod Jude imamo srce koje nije primilo milost i postalo je suho i očajno do samoubojstva.

Velika je riječ i stvar ta milost, ta nova narav, i tek se tada vidi koliki je to dar kad nekoga uzdigne u visine, ili ga ostavi i prepusti njegovim hirovima.. Teško nam je bilo razumjeti u katehezi o istočnom grijehu, kako to, da je čovjek bez milosti krivac. Čudno jest, ali je tako. Čovjek bez milosti postat će zločinac. Uz Isusov križ stajala su još dva križa. Na jednom je milost urodila životom i svetošću, kod drugoga je nehaj za milošću urodio dvostrukom smrću. Velika je to tajna, ali tako jest: Plod milosti jest život, a manjak milosti jest smrt.

46. KATEHEZA

ŠTO JE MILOST?

264. U prošloj smo katehezi nastojali pokazati bogatstvo čovjekove naravi, upozoravajući pritom da je i milost nova narav koja nam omogućuje da djelujemo u jednom višem životu. Tako bi skala životnog djelovanja išla od čisto vegetativnih manifestacija preko osjećajnih do intelektualnih. No intelektualni se život proteže mnogo dalje nego to nagovještavaju ovozemni interesi. Čovjek je okrenut prema neizmjernom, prema svoj istini i svoj dobroti. Čovjek je pozvan da vječno živi, da bude dijete Božje. To je smisao i blagoslov otkupljenja. Kad velimo da je milost počelo nadnaravnog života, tada želimo reći, da je ona ono što je narav u ovom životu. To je milost za taj novi život. I kao što postoje počela naravnog života u organizmu, organi, žlijezde, nagoni, težnje, tako i u nadnaravnom životu postoje počela djelovanja, rasta, hranjenja i dozrijevanja. Ne zaboravimo pritom, da se radi o jednom te istom subjektu, koji je nosilac ljudske naravi i milosti, jer milost ne uništava narav, ona je predpostavlja i usavršuje. Ona je upravljena na viši dio čovjeka, na razum i volju, jer ono svjetlo koje milost donosi, i oni poticaji koje milost donosi upravo su usmjereni na život razuma i volje. — Sva ona pomagala, od ostvarenja mogućnosti za uklapanje u taj nadživot pa sva ona počela koja nam pomažu da se taj život podržava, hrani, da buja, da donosi rod, drugim riječima, sva ona pomagala i svi oni darovi da netko bude građanin tog novog svijeta, zovu se milosti. Ovdje je milost istovjetna s riječju dar, jer je nadnarav za čovjeka poseban dar, a u sebi ta milost skriva jedno bogatstvo koje nadilazi naše predodžbe.

265. S ovim mislima lako ćemo pristupiti tumačenju određenice milosti. Imajmo pred očima, da riječ milost ima više značenja. Milošću bismo mogli nazivati i počela naravnog života: tako je zdravlje milost. Koliko ima bolesnih ljudi. Znači, da bih i ja mogao biti bolestan. Zdravlje nije dakle nužno vezano za čovjeka. — Jedan ima dobar značaj, dobre roditelje, u dobroj okolini živi. Sve su to milosti, no

mi ćemo ovdje govoriti o milosti kao počelu nadnaravnog života, pa ćemo tako i postaviti određenicu (definiciju): **Milost je neko dobro (1), dar (2), koji je, bilo u sebi gledan (3), bilo gledan u svojoj namjeni (4) nadnaravan (5), a Bog nam ga daje bez naše zasluge (6) kao razumnim bićima (7), zato da živimo nadnaravnim životom, i da taj život postignemo (8).**

Postupice ćemo protumačiti ovu određenicu.

1. **Milost je neko dobro.** — Samo ono što je dobro može biti dar. Ono što razara čovjeka, što mu škodi, ne može se nazivati milošću. Dakle milost jest nešto što u sebi usavršuje čovjeka.

2. **Milost jest dar,** znači i to, da nam milost ne pripada ni po kojem zahtjevu naše naravi, ni kao baština (NB Adam je izgubio milost koju bismo kao njegovi sinovi primali titulom baštine! Istočni grijeh!), ni kao zasluga. Milost se ne da zaslužiti, a niti kupiti. Milost jest dakle po svojoj naravi dar. Ona je nešto što nadilazi naše moći, jedino ne nadilazi naše želje, jer milost odgovara naravi.

3. i 4. **Milost jest nadnaravni dar, gledan, bilo u sebi nadnaravan, bilo u svom određenju.** Želimo reći da ima milosti koje su u svojoj bitnosti nadnaravne za čovjeka, kao milost opravdanja, ali i takovih milosti, koje su ovog našeg reda, ali su nam dane da postignemo nadnaravni život. Tu je milost dobrih roditelja: milost dobra prijatelja; milost pripadnosti kršćanskom narodu.

5. Milost jest **nadnaravni dar.** Želimo naglasiti da milost 266.
nadilazi sile i zahtjeve naše naravi. Želimo naglasiti da milost ne pripada naravi, niti je narav po sebi zahtjeva, niti taj dar izvire iz naravi kao posljedica, recimo pravna; a niti milost pridolazi na narav kao neki zasebni podstanar. Ovom zadnjom rečenicom želimo reći, iako kao dar nosi obilježja zasebnog bića, ipak za čovjeka milost ostaje uvijek kao pripadak, accidens, naknadna savršenost već zasebnog i zaokruženog subjekta. Koliko god bio ukrašen milošću, Petar ostaje Petar. Bl. Djevica Marija bila je »puna milosti« ali je ostala Marija, a milosti su bile njezin ures.

267. Kad nas dakle Bog ne bi pozvao na milost po posebnom pozivu, nikad i mi u kojem slučaju ne bi nam smjelo pasti na um da bismo htjeli biti »dionici božanske naravi«, tj. niti priželjkivat ne bismo smjeli da budemo građani neba. Za nas je nadnarav i potom milost nešto što nadilazi naša shvaćanja i očekivanja, kudikamo više nego kad bi se životinja preobrazila u čovjeka. I zato mi pomalo strepimo kad dolazi čas našeg odlaska sa Zemlje u kojoj smo živjeli poput ličinaka u našim zadimljenim atmosferama, i bojimo se svjetla vječnog dana. Budućnost nadilazi naša očekivanja i naše predodžbe i na kraju krajeva sve naše iskustvene želje. I odatle strah pred nepoznatim.

6. **Bog nam daje milost bez naše zasluge.** U tom i jest milost, dar koji ne možemo zaslužiti, ni naslijediti, ni kupiti, kao što je već rečeno. Cijena tog dara prelazi naše mogućnosti. Milost jest dah Božanstva, sjeme božanskog života. To svjetlo mi ne možemo zahvatiti. Jedini izvor milosti jest Bog.

7. **Samo razumno biće može primiti milost.** To znači da je milost takova da se može zaustaviti i prihvatiti samo tamo gdje je na djelu razum. Golubica koju je patrijarha Noe pustio nad vode vratila se jer nije našla čvrsta uporišta. Nije našlo zelene grane. Tako i milost pretpostavlja razumska bića. Milost mogu primiti ljudi i anđeli. Nerazumni stvorovi ne mogu primiti darova o kojima govorimo.

8. **Milost primamo zato da živimo nadnaravnim životom i da taj život postignemo.** To je svrha milosti, da se nazivamo sinovima Božjim i da to jesmo. Milost dobivamo zato da budemo sposobni za nebo. To je ona »svadbena haljina« bez koje se ne možemo pojaviti na Očevoj večeri.

Tako smo protumačili opću određenicu milosti. U slijedećim katehezama govorit ćemo o pojedinim milostima, pa će tako slika o milosti biti potpunija i savršenija.

47. KATEHEZA

KAKVIH SVE IMA MILOSTI?

U prvoj poslanici Korinćanima (2,9) napisao je Pavao 268.
riječi: »Ono što oko nije vidjelo, što uho nije čulo, na što ljudsko srce nije pomislilo, ono je Bog pripravio onima koji ga ljube. »Time kao da je rekao, ne možemo pravo ni dokučiti kakovih sve ima milosti. Jedna od najvećih milosti što ju je Bog iskazao čovjeku jest Utjelovljenje Božjega Sina. Za Krista Gospodina to je »gratia unionis — milost jedinstva« s Božjom naravi preko osobe Riječi, a ta je milost i za nas izvor svih milosti. Krist je začetnik i djelitelj milosti. — Za nas je ne samo naš stvoritelj, nego iza kako nam se objavio, zove nas po svome Sinu k sebi. On će biti naša plaća u blaženom gledanju. To je milost domovine. Ako ovu milost možemo nazvati nestvorenom milošću, one darove koji su od Boga različiti možemo nazvati stvorenim milostima. Ima dakle nestvorenih i stvorenih milosti. Od stvorenih ima nutarnjih i vanjskih; ima milosti koje su dane kao dar za druge, kao milost proroštva, i milosti koje samu osobu čine dražom Bogu. No glavna i za nas najvažnija podjela milosti jest dioba na **posvetnu milost** i **djelujuće milosti.** O ta dva roda milosti najviše ćemo govoriti. Što je posvetna, a što su djelujuće milosti, to ćemo odmah protumačiti.

POSVETNA MILOST — Nadnaravni dar, koji nam je dan 269.
trajno, kao ono što s nama ostaje, kao svojina naše duše, naš ures, po kojem mi postajemo djeca Božja, Božji prijatelji i baštinici neba jest milost posvetna. Spomenuli smo, da je milost nama dana kao trajan dar. Tako milost posvetna označuje stanje prijateljstva s Bogom, stanje milosti, stanje pravednosti. To je nadnaravni život u nama, koji je začet koji živi i raste umnažajući prijateljstvo s Bogom. Taj život se očituje u vježbanju i izricanju nadnaravnih čina vjere, ufanja i ljubavi, i vođen je darovima Duha Svetoga.

Iako je ovo o milosti posvetnoj rečeno kratko, sve to 270.
sadržava u sebi veliko bogatstvo: Dijete koje raste u milosti

i ljubavi svojih roditeljima, živi u sigurnosti. Ono živi u zajednici s roditeljima, ono nosi pravni naslov baštinika, iako dijete o tome još ništa ne zna. To je slika stanja posvetne milosti. — Obiteljski se život nadalje odvija u povjerenju, nadi i ljubavi. To povjerenje i ta nada i ta ljubav svojina su očinskog doma. Te kreposti tu borave trajno i ures su i stalan pokretač djelovanja. — To su slike onih nadnaravnih kreposti koje smo spomenuli i koje su prisutne u životu Božjeg djeteta. Tu je povjerenje u Oca, vjera. Tu je nada, koja neće iznevjeriti, i ljubav koja zna da neće biti prevarena i koja zna čekati. — Osim toga obiteljski dom uljepšavanju dani radosti i blagdani. To su snopovi svjetla i topline na obiteljsko ognjište. — To je slika darova Duha Svetoga, koji obogaćuje život pravednika darovima svjetla i topline. Svjetlo je potrebno našem umu, a toplina našoj volji, da bi sa sigurnošću i s voljom kročili putem Božjeg prijateljstva.

O posvetnoj milosti govorit ćemo u više kateheza. (48. do 55.). Sada smo iznijeli samo njezinu definiciju tj. u čemu se ona sastoji. Milost posvetna jest stanje prijateljstva s Bogom, jest život Božjeg djeteta. Na taj život mi se moramo pripraviti. Mi ćemo protumačiti u čemu se on sastoji i koji su njegovi učinci. O tome slijedeće kateheze. Prva će biti o pripravi na opravdanje. Međutim o drugom rodu milosti, o djelujućim milostima.

271. **DJELUJUĆE MILOSTI** — Milosti koje nisu naša trajna svojina nego nas pohađaju da bi prosvijetlile naš um kako bi spoznao istinu, te da bi potpomogle našu volju da se aktivira, te da na dobru putu ustraje i da radi spasonosno; zatim milosti koje nas pohađaju poput snopova svjetla i topline zovu se djelujuće milosti. — One su dakle kao neki dragi i tajnoviti gosti, koji nas pohađaju da bi nas usrećili. Tih milosti ima više. O više njih ćemo imati zasebnu katehezu, međutim ovdje ćemo ih samo nabrojiti uz kratke opaske:

272. **Milost uzdignuća** — (gratia elevans) uzdiže nas da radimo i živimo u nadnaravnom svijetu, da radimo spasonosno, onako kako treba. Blijedo je to rečeno, i usporedba koja slijedi nije dostatna. Da bi nas na sudu netko valjano branio mora biti ovlašten. On mora nas moći braniti. Da nam se prizna izvršen popravak na televizoru, te da ne izgubimo garanciju u određenom roku, popravak mora izvršiti ovlaštena osoba, ovlašteni servis. Da bi nam se priznalo ono učinjeno na televizoru to mora uraditi onaj koji ima ovlaštenje. — Kod milosti uzdignuća radi se upravo o tome da se može raditi nadnaravno, da se može djelovati i zasluživati za nebo, da nam to Bog prizna. Ne recite da to nije ništa. Kad pravednik radi, onda Bog veli: To čini moj prijatelj, moj posinak, to nije učinio stranac.

273. Ima jedna druga djelujuća milost koja je u redovima bogoslova uzvitlala veliku prašinu, a i danas je vitla: **milost lijeka,** ozdravljujuća milost (gratia sanans). To su Božji interventi, zahvati, da obdržavamo zakon Božji. Postavlja se pitanje da li je moguće da pravednik obdržava sav zakon na dulje vrijeme bez osobitih Božjih zahvata i pomoći. Odgovor je ovaj: Pravednik ne može obdržavati čitav zakon na dulje vrijeme bez osobitih milosti. Ako to vrijedi za pravednika, tim više vrijedi za neko idealno biće koje bi živjelo u stanju čiste naravi, dakle bez milosti. — Ta milost koja nas pohađa i liječi našu nemoć, te nas podržava da obdržavamo čitav Božji zakon zove se milost lijeka, ozdravljujuća milost. Ta milost jest lijek našoj moralnoj nemoći, nestabilnosti.

Imamo nadalje **milost koja nas budi,** gratia excitans. Ona se stvori u duši pravednika prije svakog dobrog djela i ona podržava i raspoređuje naše još nerazbuđene čine. Ona je već tu.

Imamo nadalje **milost pomoći** (gratia adjuvans). To je pripomoć koja nas vodi da slobodno odabremo ono što nas vodi k pravoj milosti. To je naš savjetnik.

274. Imamo **milosti koje su** sasvim **dostatne** da bismo činili spasonosne čine, ali nikad neće doći do ploda. Ne zbog manjka i nedostatka u milosti, nego zbog manjka suradnje. Da su naime ona čudesa, koja su bila učinjena u Kafarnaumu, bila učinjena u poganskim gradovima Tiru i Sidonu, ta bi čudesna donijela plod, rekao je Krist. Stanovnici Tira i Sidona sjedjeli bi u pepelu i pokori. Kafanaum je ostao gluh.

Dakle nije manjkala milost, nego suradnja. To je tzv. dostatna milost.

Milost koja sasvim sigurno donosi rod zove se **djelotvorna milost,** gratia efficax. Pitanja vezana uz dostatnu i djelotvornu milost vrlo su zakučasta. Nešto više o tome u posebnim katehezama. (60. 61).).

Imamo najzad milosti koje u nama rade s našom suradnjom ili bez nas. Ima i takovih milosti. Jedne u nama dozrijevaju bez naše suradnje. Zar nismo svi primili milost krštenja kao nejaka djeca? Milost našeg opravdanja po krštenju nosila je oznaku milosti koja u nama djeluje bez nas.

Toliko kao odgovor na pitanje kakovih sve ima milosti. Glavna dioba jest na posvetnu i djelujuće milost, a od djelujućih milosti glavne smo ovdje nabrojili, o poglavitima će biti zasebne kateheze. (56. do 61.)

48. KATEHEZA

PRIPRAVA NA OPRAVDANJE

275. U 43. katehezi govorili smo o otkupljenju. Nastojali smo ondje pokazati iz Svetog pisma da nas je Krist otkupio, oslobodio. Svojom mukom i smrću zaslužio nam je spasenje. Ocu je dao dužnu i dostatnu zadovoljštinu i Bog je primio njegovu žrtvu. Tako je Krist začetnik i uzrok našeg spasenja (cf: Sth III 48, 1, 2, 3, 4, 6.). Ali s time nije sve svršeno. Mi smo doduše otkupljeni, ali se ne radi o nerazumnom roblju koje je Krist otkupio. Radi se o slobodnim ljudima. I sv. Augustin veli: »Onaj koji te stvorio bez tebe, neće te spasiti bez tebe« (R 1515). Mogli bismo tu misao i proširiti i reći: Onaj koji nas je bez nas stvorio, i koji nas je bez nas otkupio, neće nas spasiti ni opravdati bez nas! — Krist nas je otkupio, tj. dao je Ocu zadovoljštinu i mi smo spašeni. To je tzv. stvarno, objektivno otkupljenje. Ali postoji i tzv. osobno, subjektivno otkupljenje, otkupljenje koje se na nama izvodi i ostvaruje, a tog otkupljenja nema bez nas.

Ta primjena otkupljenja i naš udio u tome, zatim u čemu se sastoji opravdanje teme su naših slijedećih kateheza. Isto pitanje mogli bismo i ovako izreći: kakav je čovjekov odnos prema milosti, jer milost u sebi uključuje opravdanje i sve ono što dovodi opravdanju. O ovim pitanjima naveliko je raspravljao Tridentski sabor (DS 1520—1583). Navela ga je na to činjenica što su mnogi u ono vrijeme na veliku štetu i propast vjernika sijali u Crkvi sjeme zla. Bili su to novotari onoga doba, koji su tvrdili, kako je iza istočnog grijeha čovjek posvema pokvaren i da mu nema lijeka. Prema Kristovu otkupljenju čovjek bi se imao držati posve pasivno, a i samo je otkupljenje u tom da se prikrije čovjekova izopačenost. Čovjek i nadalje ostaje ono što je bio, tj. pokvarenjak, samo ga Bog nakon opravdanja gleda kao pravednika. Iz tog stanja, po sebi nepopravljivoga i licemjernoga, izbavlja čovjeka, prema mišljenju novotara, samo vjera, misli se bez djela. (DS 1559; 1579)

Bila je to pogubna nauka koja je rušila temelje vjere. Tridentski se koncil njome pozabavio i donio osim zdrave nauke o opravdanju i pravednu ocjenu loše nauke. Nama će nauka Tridentskog sabora poslužiti kao osnova u tumačenju milosti, jer se iz tih razlaganja i osuda krive nauke vrlo dobro vidi prava istina o milosti i sama bit te nauke.

276. Protestanti su tvrdili da se čovjek prema opravdanju ima odnositi pasivno. Koncil nas uči: **Da odrastao čovjek primi opravdanje potrebna mu je priprava. Ona se sastoji u stvarnom i životnom ispovijedanju vjere, a traže se i ostali čini** (DS 1554, 1559, 1526). Ovako izrečen stavak predstavlja članak vjere i definiciju Sabora.

Stavak ima dva dijela: potreba priprave, i u čemu se ona sastoji. Protumačit ćemo potrebne riječi i pojmove.

Odrastao čovjek — ovdje znači čovjeka koji se služi svojom pameću. Što je s opravdanjem djece ili onih koji nikad nisu došli do uporabe uma? Za djecu je slučaj jednostavan. Oni prime milost opravdanja i u njoj rastu. Kasnije je upotrebom razuma ugrade u vlastiti život. Tako je zadrže ili izgube, djelomično ili potpuno, već prema tome žive li životom pravednika ili ne. Što se tiče onih koji nisu došli do

upotrebe razuma, pravo ne znamo kako je. Bog ne želi nikakvih marionetskih lutaka i po svoj prilici naći će priliku da se pojedinci slobodno odluče za njega ili protiv njega. Što je s onima koji nisu kršćani? a možda i nerođeni? — Jedno je sigurno: Po Kristu smo svi otkupljeni, a kako će se pojedinim kategorijama ljudi primjeniti otkupljenje, ne znamo.

277. **Priprava** ima ovdje značiti obrnuto od mirovanja, kakvo si zamišljaju novotari. Ovdje priprava znači pozitivnu spremnost i sudjelovanje, da bi se sa svoje strane učinilo sve da se primi opravdanje.

Opravdanje — misli se ovdje na sticanje pravednosti, na primjenu otkupljenja na nas. Valja paziti, da se tu ne misli na sudsku pravednost, u kojoj sud nekoga proglasi nevinim bez obzira na to da li je krivac ili nije. Kod opravdanja se misli na pravednost gdje čovjek od grješnika postaje pravednik. U opravdanju nestaje krivnja, i tako se postaje pravednikom.

278. **Za opravdanje je potrebna ispovijest vjere.** A »vjera je početak opravdanja«, veli Vatikanski prvi sabor. Ona je po shvaćanju Crkve nadnaravna krepost, po kojoj s pomoću Božjom držimo da je istina ono što je Bog objavio. I to priznajemo ne zbog vlastite očevidnosti, nego jer nam je to Bog objavio.« (DS 3008.). Kod opravdanja nije dosta izgovoriti čin vjere. Traži se stvarna priprava koja uključuje pouku, poznavanje objave i pristanak. Ni u kojem slučaju nije dostatna ona vjera slutnje, nazovimo tako onu vjeru koja se zove »fides fiducialis«, po kojoj, misle protestanti, valja samo čvrsto vjerovati, kako će nam Bog, zbog svoje vjernosti, sve oprostiti. Toj vjeri fale dva bitna elementa: fali joj sigurnost svjetla, predanja, i fale joj djela. Iako je vjera znanje primljeno od drugih, ona je znanje, a ne samo sigurnost. I to znanje mora biti zajamčeno i ispravno. Povrh toga vjera bez djela ne vrijedi ništa. Predavanje neodređenoj težnji ne vodi k opravdanju.

279. Kao priprava **za opravdanje traže se i druga djela.** Tu mora biti **strah Božji, nada i početak ljubavi.** Ne radi se o drhtanju pred Bogom, nego o strahu da smo kadri uvrijediti

Boga i sami sebe upropastiti. Taj nužni strah zapravo je nepovjerenje u samoga sebe i svoje sile. — Nadalje je kao priprava potrebna i nada, jer je ona put k ljubavi u vjeri. »Đavli vjeruju i strepe. Nadodaj, veli Augustin, vjeri nadu, i nadi ljubav, jer se bez ljubavi može naći vjera, ali ništa ne vrijedi.« (R 1679).

Tako smo eto učinili naš prvi korak u razglabanju o milosti. Prva milost za nas jest milost opravdanja, milost posvećujuća. Na tu milost prijateljstva s Bogom moramo se pripraviti, vlastitim sudjelovanjem. Potrebna nam je osobna priprava. U toj pripravi moraju se nalaziti čini vjere, ufanja i ljubavi te straha Božjega koji je početak ljubavi.

Protumačili smo što znače pojedine tvrdnje i pojmovi, na koncu ćemo još donijeti razlog zašto se čovjek mora spremati na opravdanje: »U opravdanju nas Bog vodi k pravednosti. Kako Bog upravlja stvarima i vodi ih naprijed prema njihovim sposobnostima, tako i čovjeka vodi prema pravednosti po odlikama njegove naravi. Prva je odlika čovjekove naravi da bude slobodan, i prema tome opravdanje neće biti mimo slobodnog pristanka po pripravi (Sth 1—2, 113,a3).

49. KATEHEZA

OPRAVDANJE SE SASTOJI U PRAVOM OPRAŠTANJU GRIJEHA

280. Govorimo o posvetnoj milosti. U čemu je ta posvetna milost? — odgovorit ćemo kratko, a tumačit ćemo naširoko u tri kateheze. Posvetna milost jest stanje pravednosti. Ulazak u to stanje pravednosti i prijateljstva s Bogom zove se opravdanje. U tom prelazu, ili **u tom opravdanju razlikujemo dva momenta: čišćenje od grijeha, i urešivanje duše nekim nutarnjim pozitivnim darom.** U ovoj katehezi govorit ćemo o prvoj etapi: opravdanje, ili ono po čemu čovjek-grješnik postaje pravednikom i Božjim djetetom ostvaruje se i očituje po pravom opraštanju grijeha, dakle nutarnjim čišćenjem. — U Evanđelju pripovijeda sveti Marko kako je Isus izliječio opsjednutog dječaka (Mk 9, 14—29): «Nijemi i gluhi duše, ja ti zapovijedam, veli Isus, iziđi iz njega, i više se ne vraćaj u njega. On zaviče, silno strese dječaka te izađe iz njega. Dječak ostane kao mrtav, te su mnogi rekli: »umro je!«. — Isus ga uhvati za ruku te ga podigne, a on ostane stojeći.« Jedno je dakle bilo izganjanje zlog duha, a drugo vraćanje životu. Lijepa slika koja nam označuje dvije faze o opravdanju. Jedna je čišćenje od grijeha, a druga urešivanje. — Reći nam je nekoliko riječi o zamišljajima i zabludama novotara, zatim o ispravnoj nauci Crkve i o času čišćenja, o momentima kad se u nama dešava opraštanje grijeha.

281. **ZABLUDE NOVOTARA** — Polazeći od činjenice istočnog grijeha i njegova razornog i trajnog utjecaja na čovjeka tvrdili su novotari 16. stoljeća da se u opravdanju grijesi samo pokrivaju. Željelo se time naglasiti, da grijesi ostaju i nakon opravdanja, samo ih Bog više ne gleda kao grijehe. U crkvenim dokumentima, u kojima se iznosi i osuđuje ta nauka, upotrebljavaju se Augustinovi izrazi, kojima se on služio da iznese i pobije krivu nauku Pelagijanaca, izrazi, kako se u opravdanju grijesi samo

»kljaštre, a korijen ostaje«. U ovoj pretpostavci čovjek je po grijehu nepopravljivo upropašten. Volja upravo ostaje zla, samo Bog preko toga prelazi. A prelazi stoga, što tu volju ne može više izliječiti, okrenuti na dobro. Zato je po mišljenju novotara nemoguće u potpunosti opravdati čovjeka. I zato novotari vele, da se opravdanje sastoji u prikrivanju grijeha. Grješniku se samo poput etikete nalijepljuje Kristova pravednost. Što o svemu tome valja suditi?

Novotori su pretjerali utjecaj grijeha na čovjeka. Na- **282.**
kon istočnog i nakon osobnih grijeha čovjek još uvijek može činiti neka dobra djela i stvarno ih i čini. Poštivanje roditelja lakše je i naravnije od nepoštivanja; zatim su tu dobra djela koja nas pripravljaju na opravdanje. Nije dakle čovjek do u srž pokvaren, kako misle novotari. A pogotovo su previdjeli milosni utjecaj kad Bog smekša čovjekovu zlu volju i okrene je opet na dobro. Povrh toga novotari imaju krivo poimanje o grijehu. Ne razlikuju grijeh od pohote. Mi smo tumačili, da je grijeh čin. On kao čin ne traje dugo, iako se kao događaj ne da izbrisati. Međutim grijeh iza sebe ostavlja stanje grijeha, stanje buntovne volje i neprijateljstva s Bogom. Iako se grijeh kao činjenica ne da izbrisati, dade se ispraviti i izbrisati krivnja i izopačenost volje. Ako to nije kadar urediti sam čovjek, kadar mu je Bog oprostiti grijeh. Bog može oprostiti krivnju i tako čovjek može promjeniti svoj stav prema Bogu. — To novotari nisu uočili. Nadalje njihova poimanja o grijehu, kako se oni kod opravdanja samo »poput brade briju« a korijen ostaje, daju naslutiti da oni ne razlikuju grijeh od pohote koja je izvor grijeha. Ono što je u nama prije grijeha i što ostaje i nakon opravdanja nije grijeh, nego je sklonost grijehu. Stari su zvali naše strasti, našu pohotu »njetilo grijeha«, ono što rađa grijehom. Radi te fizičke sklonosti, slabosti i naginjanja grijehu nitko neće biti osuđen, nego radi odgovornih plodova strasti, radi zle volje.

Što se tiče primjene Kristove pravednosti moramo reći **283.**
da se naša shvaćanja nikako ne slažu s novotarskim. Krist jest naša pravednost; po njemu imamo oproštenje grijeha, ali ta Kristova pravednost u nama stvara preokret, preobrazbu i mi od grješnika **postajemo** pravednici. Pavao je

to jasno iznio u poslanici Rimljanima (5,19): Po neposlušnosti jednoga mnogi su postali prestupnici, po podložnosti Jednoga mnogi su postali pravednici. Smisao je uzročan i efektivan. Novotarima je Kristova pravednost samo naljepnica na kiselo vino. Grješnik i dalje ostaje u srži izopačen i pokvaren.

284. **NAUKA CRKVE** — Tijekom razlaganja i opovrgavanja zabluda novotara mogli smo uvidjeti što Crkva naučava, u čemu je taj prijelaz iz stanja nepravednosti u stanje prijateljstva s Bogom. Prvi dio posla u opravdanju sastoji se u pravom opraštanju grijeha. Bez opraštanja grijeha, bez okretanja volje na dobro, bez brisanja krivnje nema opravdanja, nema pravednosti ni prijateljstva s Bogom. Grijeh je zlo, nespojivo i nezamislivo s Bogom. U čovjeku ne može u isto vrijeme opstojati prijateljstvo s Bogom i grijeh.

Preostaje nam da promotrimo vrijeme kad se u nama zbivaju ti preokreti. Vrijeme kad mi postajemo djeca Božja trostruko je: krštenje po kojem se dobiva prva pravednost, zatim sakramenat pokore, u kojem dobivamo ponovno izgubljenu milost, i najzad čin savršene ljubavi. O krštenju i pokori, osim sada, govorit ćemo kad budemo govorili o sakramentima, a o opravdanju po činu savršene ljubavi govorit ćemo u idućoj katehezi. U toj ćemo katehezi ujedno protumačiti što je skrušenost, koja je osobni udio u svakom opravdanju, bilo kod krštenja odraslih, bilo po pokori ili činu savršene ljubavi.

285. **U krštenju i valjanoj ispovijedi opraštaju nam se grijesi što je bitni i sastavni dio opravdanja.** Tridentski nas sabor uči u izričitoj definiciji, da se po krštenju, koje biva po Kristovoj milosti, briše čovjeku ljaga istočnog grijeha i sve ono što nosi biljeg grijeha (DS 1515). U otkupljenima Bog više ništa ne mrzi, jer ništa nema za osuditi u onima, koji postaju sudionici u Kristovoj smrti po krštenju (Rim 6, 4). U ovim riječima imamo nauku Crkve potvrđenu objavom. Po krštenju se opraštaju grijesi, postaje se pravednikom. Ono sićušno dijete na rukama svoje majke, vodom i riječima krštenja postaje pravednikom. Pere se od istočnog grijeha

i osobnih grijeha, ako se krštenje obavlja kod odrasla čovjeka, te ako je taj odrastao čovjek dušu spremio nutranjim činima kao što smo to govorili u 48. katehezi.

Opravdanje postizavamo i po sakramentu pokore: »Oni 286.
koji su nakon prvog opravdanja sagriješili, ponovno mogu biti opravdani, kad se potrude da ožive izgubljenu milost. Mogu to postići po sakramentu pokore, uz pomoć Božju i radi zasluga Isusa Krista. Ovaj način opravdanja jest obnova i oživljavanje posrnulih, što sveti oci zovu »drugom daskom spasenja nakon brodoloma«. Za one je, koji su poslije krštenja ponovno pali u grijehe, Krist ustanovio sakramenat pokore kad je rekao: »Primite Duha Svetoga, kojima oprostite grijehe bit će im oprošteni, kojima zadržite, bit će im zadržani« (Iv 20,22—23). I stoga valja uočiti da je skrušenost kršćanina nakon pada znatno drukčija od one u krštenju, i da ova uključuje ne samo prestanak grijeha, i gnjušanje nad njim, nego također njihovo očitovanje u sakramentalnoj ispovijedi, te sakramentalno odrješenje i spremnost na zadovoljštinu postom, milostinjom, molitvama i dobrim djelima.« (DS 1542).

Tako nas Tridentski koncil uči da opravdanje posti- 287.
zavamo po krštenju i po sakramentu pokore, a prvo je u jednom i drugom sakramentu opraštanje grijeha. Preostaje nam sada da pogledamo opravdanje po činu savršene ljubavi. Tako ćemo dovoljno osvijetliti onaj dio u opravdanju koji je u čišćenju duše, u opraštanju grijeha, a preostat će nam da promotrimo onaj pozitivni dio u opravdanju, koje biva po osobitom uređivanju duše, darom sudioništva u Božjem životu po ljubavi.

50. KATEHEZA

OPRAVDANJE PO SAVRŠENOJ LJUBAVI

DS 1676, 1677, 1678.

288. O opravdanju u sakramentima krštenja i ponovnom opravdanju po sakramentu pokore govorili smo u prijašnjoj katehezi, a govorit ćemo i kad bude riječ o sakramentima (kat: 63.66.). Sada nam je govoriti o opravdanju po činu savršene ljubavi. Nije to pitanje izvan sustava. Ono nam otkriva bitni dio čovjekove suradnje u svakom opravdanju odraslih. Grješnik mora revidirati svoje račune i promijeniti svoj stav, a to se naziva skrušenost.

289. DEFINICIJA I ANALIZA SKRUŠENOSTI — »Skrušenost, koja ima prvo mjesto među djelima kajanja, jest **duševna bol i zgražanje nad počinjenim grijehom, s odlukom da se više neće griješiti.** Da bi se postiglo oproštenje grijeha ovaj čin skrušenosti uvijek je potreban, i čovjeka koji je nakon krštenja ponovno pao pripravlja na oproštenje grijeha, ako se sjedini s pouzdanjem u Božje milosrđe i spremnošću sve učiniti što je potrebno da se primi sakrament. Sabor nadalje tumači da skrušenost ne uključuje samo prestanak grijeha, odluku i početak novog života, nego da ona uključuje mržnju na prijašnja djela prema onoj iz Svetoga pisma: Bacite od sebe sva svoja nedjela u kojima ste se gušili i načinite sebi novo srce i novi duh (Ez 18,31).« (DS 1676)

Skrušenost je dakle stav duše prema prošlosti i prema budućnosti. Prema prošlosti sjećanje s bolju na srcu skupa sa zgražanjem nad svojim nedjelima. Prema budućnosti skrušenost uključuje odluku: u grijeh više nikada! Kad se netko vraća na put pravednosti, on more požaliti zla djela prijašnjeg života. To nije pusto žaljenje i jadikovanje, nego je to bol, što smo Boga uvrijedili. Ne vode sva kajanja k opravdanju. Sjetimo se Judina kajanja. Nije mu donijelo oproštenje. I đavli se u paklu kaju što su počinili, ali im ne koristi. Skrušenost je dakle jedno osobito kajanje i žaljenje nad svojim grijesima. To je kajanje izgubljenog sina koji se vraća u očev dom. Naša riječ »skrušenost« lijepo označuje to stanje. Skrušiti se, postati dobar kao kruh.

Skrušenost je dakle krepost, dobra navika, koja nas je **290.** spremila da izvršimo preokret u svom stavu prema Bogu. To će se očitovati u našem životu, u našem izvršavanju Božjih zapovijedi. Očito je da krepost skrušenosti može biti veća ili manja, življa ili nemoćnija, već prema tome zbog čega žalimo svoja mrtva djela. Tako može netko žaliti što je sagriješio, jer mu prijeti pakao. Motiv je ovdje strah, i ta skrušenost neće biti savršena. Može netko žaliti što je uvrijedio Boga, koji je tako dobar i vrijedan svakog poštivanja. Taj je motiv savršeniji i skrušenost je savršenija. Može se desiti da je motiv zbog kojeg smo skrušeni tako savršen da nas sam po sebi diže u stanje opravdanja tada govorimo o opravdanju po činu savršene ljubavi.

U ČEMU JE SAVRŠENA LJUBAV? — (DS 1677) — Tridentski nas sabor naučava, govoreći o sakramentu pokore, da je kod obraćenja kojiput skrušenost tako intenzivna i u ljubavi tako savršena, da čovjeka s Bogom pomiruje još prije nego se primi sakramenat. Ipak ne smijemo pripisati pomirenje takvoj skrušenosti koja bi isključivala sakramenat. To su riječi Sabora. — Djelomično smo to i protumačili u prijašnjoj točki. Preostaje nam da iznesemo praktičnu vrijednost savršenog pokajanja. Čuli smo bez sumnje da postoji krst želje. Kad netko želi primiti krštenje i blagoslov opravdanja, a ne može, zovemo to krstom želje. Ta želja može biti tako živa da ona uključuje živo žaljenje nad životom bez milosti, a ujedno uključuje i težnju za Bogom u tolikom stupnju, da ni najveće žrtve nisu teške. Krst želje kadikad bude ovjenčan krstom krvi. A veće ljubavi od ove nema kad netko položi svoj život za Boga, za opravdanje. Mučeništvo donosi opravdanje i prije primanja sakramenta. Isto je tako i kod drugog opravdanja. Pokornik koji tako odurava svoje grijehe i tako se približio Bogu, te je spreman sve učiniti, čak i život žrtvovati za Boga, učinio je sve, da ga Bog opravda. A onima koji sve čine što mogu, Bog ne uskraćuje milost. — Koncil **291.**

naglašava da pomirenje ne smijemo pripisivati takovoj skrušenosti koja bi isključivala sakramenat. Znači, da tu nema varakanja. Ako je uistinu čista ljubav po srijedi, ljubav koja opravdava, ona je spremna na primanje sakramenta.

292. Korisno je sve to znati za naš osobni stav i za prosuđivanje drugih. Za naš osobni stav, jer nitko nije siguran, da je u milosti opravdanja, da se nije možda ogriješio kakovim prestupcima. Vježbati nam se zato i ponavljati čin ljubavi osobito kad nam prijeti gubitak života. Tu je razlog zašto je Crkva mogla dati »oproštenje svih grijeha« za čas bombardiranja u ratu, oproštenje vezano uz uzdah: »Moj Isuse, milosrđe!« — To je uzdah potpunog predanja u Božje ruke. — Tu imamo i razlog, da nikoga ne osuđujemo makar prije umiranja nije primio sakramenat. Mi nikad ne znamo putove milosti, i što je tko učinio u svojoj duši da se približi Bogu.

Koncil još tumači što je nesavršeno pokajanje. To je skrušenost kod koje nisu motivi žaljenja i odluke tako čisti. No barem ta skrušenost potrebna je kod primanja sakramenta.

Tako smo po čišćenju duše postali spremni na drugi dio u opravdanju.

51. KATEHEZA

BOGATSTVO NOVOGA ŽIVOTA

DS 1528, 1562.

Govorimo o posvetnoj milosti. U opravdanju dobivamo posvetnu milost. Ona je ures pripravljene duše. Evo stavak: **Opravdanje nije samo u opraštanju grijeha, nego se pravednikom postaje po daru milosti koji je počelo nadnaravnoga života.** Prelaz iz stanja neprijateljstva s Bogom u stanje pravednosti i prijateljstva zove se opravdanje. To smo opravdanje promatrali u katehezi 49. kao opraštanje grijeha; ne prikrivanje grijeha, nego stvarno opraštanje grijeha. Grijesi u opravdanju nestaju. Međutim to nije sve što o opravdanju trebamo reći. Ono nije samo čišćenje, udaljivanje zloće. U opravdanju nadolazi nešto pozitivno, nešto novo, neko bogatstvo, neki dar, počelo višeg života. U prilog ove tvrdnje imamo izričito učenje Tridentskog sabora: »Ovu spremnost, pripravu, čišćenje, slijedi samo opravdanje, koje nije u samom opraštanju grijeha, nego je posvećenje i obnova nutarnjeg čovjeka po svojevoljnom primanju milosti i darova, po kojima čovjek od krivca postaje pravednik, od neprijatelja prijatelj da bude baštinik nade vječnog života« (Tit 3,7). (DS 1528.) 293.

Sveto pismo opisuje opravdanje kao novo rođenje, oživljavanje, novo stvorenje. Tako je Isus rekao Nikodemu, da se onaj koji želi vidjeti Božje kraljevstvo mora ponovno roditi (Iv 3, 3). To »ponovno« po Kristovu tumačenju znači »vodom i Duhom svetim« (Iv 3,5), to znači pranjem i milošću. U paraboli o dobrom Pastiru veli Krist, »da je došao zato, kako bismo imali život i to u izobilju«. Radi se dakle o nekom novom životu kojeg je donio dobri Pastir. Pavao nas opet uči, »da pred Bogom ne vrijedi ni obrezanje ni neobrezanje, nego novi stvor« (Gal 6, 15). 294.

Ovakova obnova o kojoj govore spomenuta mjesta Svetoga pisma, ne može se ostvariti osim po nekom nutarnjem počelu, reda višega, nego je ovaj u kojem živimo. Ako se 295.

uistinu radi o novom životu, novom rođenju i obnovi onda moramo dopustiti i novi princip, novo počelo; i taj princip mora biti višega reda; jer se radi o obnovi, regeneraciji, novom životu, a taj se ne može ostvariti po primjeni bilo kakvog počela. Bila bi to degeneracija, a ne regeneracija. U najbolju ruku ostalo bi nam ono što već imamo, a nikako se ne bi radilo o obnovi i životu u izobilju, jer ovaj život nije u izobilju, kad ga smrt prekida.

296. Ako nadalje promotrimo narav tog počela moramo reći da je to počelo od bitne, substancijalne važnosti za taj novi život, jer se bez tog počela ne da zamisliti. Povrh svega imamo još jedan razlog da ga navedemo u potvrdu onoga što smo rekli o opravdanju. Razlog je izveden iz razmišljanja. Kad bi se opravdanje sastojalo u samom opraštanju grijeha, onda ne bi bilo nikakve razlike među opravdanima. Da to nije tako, gotovo ne bi trebalo dokazivati. Svima je jasno, da ima onih koji su Bogu miliji jer su mu vjerniji. Kad bi nas po opravdanju sve izjednačilo opraštanje grijeha bili bismo svi jednako dragi Bogu. Postoji nešto po čemu su ljudi više ili manje slični, i potom više ili manje dragi Bogu, a to baš i dokazuje, da u opravdanju osim opraštanja grijeha dobivamo novo počelo ljubavi i vjernosti i tako sličnosti s Bogom. Bogu su bile drage osobe i Bl. Dj. Marija i sveti Josip. Ona je bila »puna milosti«. Ipak je razlika među njima, i Bogu je jedan draži od drugoga, ne toliko po odsutnosti grijeha, nego po priopćavanju novog, različitog dara milosti. — Još jedno svjetlo iz života Bogorodice: Sveto je pismo zove »milosti puna«, ne zove je »bez grijeha začeta«, iako milosti puna to uključuje. Čini to Bog zato, što »milosti puna« označuje puninu ljubavi, dok »bez grijeha začeta« snagom riječi znači samo odsutnost istočnog grijeha.

297. Ovdje je mjesto da velimo još razlog zašto se ne slažemo s mišljenjem novotara o primjeni Kristove pravednosti kod opravdanja. Njihova je tvrdnja, da je čovjek do u srž pokvaren. Ako su svi ljudi do u srž pokvareni, onda su svi jednaki, što nije ispravno. Ako bi se u njihovoj pretpostavci svima kod opravdanja samo nalijepila Kristova pravednost,

slijedilo bi opet da su svi »pravednici« jednaki, što opet nije istina.

Tako smo pomalo protumačili genezu posvetne milosti koju primamo po opravdanju. Ono se sastoji u oproštenju grijeha i priopćavanju počela novoga života, obnove. Kako je to počelo od bitne važnosti zovemo ga novom naravi, darom, koji je naša nova narav. Za sada nam taj dar izgleda oskudan, no on skriva bogatstvo kakvo ne možemo pravo pojmiti. Mi smo u jednoj prijašnjoj katehezi onako nepotpuno izanalizirali bogatstvo naše ljudske naravi, i vidjeli smo, da je ona čudesna. A što da velimo o toj novoj naravi po kojoj postajemo »novi stvor« po kojoj primamo »život u izobilju« i po kojoj postajemo »zajedničari, pričesnici, sudionici, Božanske naravi«. O tome u idućim katehezama, koje treba začiniti razmišljanjem i molitvom. U katehezi koja slijedi govorit ćemo u učincima opravdanja.

52. KATEHEZA

ZAJEDNIČARI, POSINCI, BAŠTINICI

U ovoj katehezi radi se o učincima posvećujuće milosti 298.
ili milost opravdanja. Prvi i formalni učinak posvećujuće milosti jest sudioništvo u božanskoj naravi, posinaštvo i baština života. — U prošloj katehezi obrazložili smo kako se opravdanje ne sastoji u samom opraštanju grijeha, nego se ostvaruje isto tako priopćavanjem nadnaravnog dara milosti posvećujuće. Tako se od grješnika postaje pravednikom čišćenjem duše i njenim ukrašivanjem. Milost se u nas ucjepljuje kao novo nadnaravno počelo djelovanja. Ostvaruju se po opravdanju nove dimenzije bića. Sad nas zanima koji je prvi učinik tog opravdanja. Što smo primili time, što smo postali kršćani, što smo postali pravednici? U ovom stavku tvrdimo da je prvi učinak posvete milosti u nama sudioništvo u Božjem životu, zatim posinaštvo i baština neba. Protumačit ćemo usput što to znači prvi i formalni učinak, da bismo bolje shvatili smisao kateheze.

299. Učinak je ono što slijedi iz uzroka. Prvotni učinak jest stvarni rezultat koji je uslijedio iz primjene djelovanja na prikladni subjekt. Tako je prvi i formalni učinak tumačenja to da učenik svati, da razumije. Prvi učinak zidanja kuće jest sama kuća. To je prvi učinak zidanja. Kasnije mogu nadoći i drugi učinci. Kad tako govorimo o prvom učinku posvetne milosti tada bismo htjeli znati koji je rezultat primjene, tog nadnaravnog počela na nas. To je isto kao da pitamo što je milost s nama učinila. Ne recite da nema učinaka, ako ih ne vidimo. U dječjem obdaništvu zajedno se igra dvoje djece. Oboje bez roditelja. Jedno od njih posvaja vrijedna i imućna obitelj. Posvojenje je tek uslijedilo. Ne recite da među to dvoje djece nema razlike. — Prava razlika tek će se kroz život očitovati. Posinjeno dijete postaje članom nove obitelji, postat će suvlasnikom i nasljednikom. Učinak posvajanja već u svojim početcima nosi sve, iako se još to sve ne vidi i ne može vagnuti.

Što znači posvetna milost? Ona nam donosi jedno posvajanje sa strane Božje. Ona znači sudioništvo, posinaštvo i baštinu.

300. SUDIONIŠTVO U BOŽJEM ŽIVOTU — Sudioništvo znači zajedničarstvo. Biti sudionik znači imati dijela u nekom dostojanstvu, poslu, redu, obitelji. Naša riječ »pričest« što je toliko rabimo znači sudioništvo. Imati čest, učestvovati, čestica, dio. Mi se ljudi ovdje na Zemlji bojimo svakog suvlasništva, sudioništva. jer tada postajemo siromašniji, ovisniji. No već ovdje na zemlji ima takovih sudioništava i takovih suvlasništava koja nas ne osiromašuju. Recimo sudioništvo u znanju, u dobroti, u razumijevanju. Dakle ima i takovih sudioništava koja podnose neizmjeran broj pripadnika. Učitelj daje svoje znanje pedesetorici ili petstotini učenika. Svi su oni postali sudionici njegova znanja, a da on nije ništa izgubio. Na tom planu trebamo tražiti sudioništvo u Božjoj naravi. Izbijmo si jednom zauvijek iz glave da će Bog biti siromašniji što je nas posinio, što je nas obdario vječnim životom. U svom biću, u svom bogatstvu u svojoj transcendenciji on ostaje onaj koji je nedostupan, ali sipa na sve strane svoja dobra,

a da ništa od svega ne gubi. Sunce prebogato svjetlom. »Njegova božanska snaga nas je obdarila svim, što je potrebno za život i pobožnost, spoznajom onoga, koji nas je pozvao vlastitom slavom i moći. Tako nas je obdario skupocjenim i najvećim obećanim dobrima, da po njima umaknuvši pokvarenosti, koja je opakom požudom u svijetu postanemo dionici božanske naravi.« Tako nas uči sveti Petar apostol u svojoj drugoj poslanici (1,3—4). Držim da nam sada riječ sudioništvo nešto više znači. Produbimo je još.

Kad velimo da čovjek po milosti postaje sudionikom **301.** Božje naravi želimo to razlučiti od onog sudioništva kakovo imaju osobe u Trojstvu. To je sudioništvo jednakih, posjedovanjem istovjetnog počela djelovanja. Želimo nadalje isključiti sudioništvo kakovo ima Krist u Božanskoj naravi. Njegovo je sudioništvo punog značenja riječi preko jedinstva u osobi Riječi. Krist je naravni sin. Sudioništvo, o kojem mi govorimo jest doduše sudioništvo, ali posinačko, sudioništvo kakovo može postojati između neizmjernog i ograničenog; sudioništvo svjetla i života. Ne radi se ovdje o materijalnom svjetlu, nego o shvaćanju, razumijevanju, ljubavi, životu. To sudioništvo ostvaruje se ne po fizičkom pravu i jednakosti, nego po sličnosti u ljubavi što je vlastito posvetnoj milosti. Po tom daru u nama se zbiva velika promjena, mi se preobrazujemo, postajemo nosioci i vlasnici života sličnog božanskom. Zato ne govorimo da ćemo postati jednaki Bogu, jer ono što primamo kao dar ne može nas izjednačiti s onim koji to ima po naravi, ali mi ni sami ne znamo kako nas sretna sudbina čeka sudbina ljepša od one posinjenog djeteta u prostorima dječjeg boravišta.

POSINAŠTVO — Naše pravne mogućnosti iscrpljuju se, **302.** obzirom na baštinu s tri pojma: sin, posinak, stranac, što ovdje znači »nitko«: nema prava na baštinu. Posinak nije sin, ali ima privilegije i prava sina. Može i izgubiti. Sin teže izgubi. Po milosti mi postajemo Božja djeca, sinovi Božji. Naše stanje jest stanje posinka. Mjera našeg posinaštva jest pravi sin, ovdje Krist. Po milosti mi postajemo članovi Božje obitelji, Božjeg života »Ljubljeni, sada smo djeca Božja, a što ćemo biti, još se nije očitovalo.

Ali znamo, da ćemo biti njemu slični, kad se to učituje, jer ćemo ga vidjeti onakovog kakav jest.« (1 Iv 3, 2). Naš dar koji smo primili na krštenju, u nama je, i on će nam donijeti veliku baštinu, baštinu svjetla i života.

303. Još nekoliko riječi o baštini. Ne radi se ni o kakvim materijalnim dobrima. Ona će ostati na Zemlji i s njome nestati. A kad nestanu kulise vremena i prostora ostat ćemo sami sa svojim Bogom ili bez njega. To će biti naše nebo ili naša propast. Tada će milost koja je u nama donijeti konačni plod svoga stabla »život u izobilju« — »Neka bude hvaljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, koji nas je po svom velikom milosrđu preporodio uskrsnućem Isusa Krista od mrtvih za životonosnu nadu, za baštinu, koja se ne može ni raspasti ni okaljati, ni uvenuti. Ona se čuva na nebesima za vas, koje po vjeri čuva snaga Božja za postignuće spasenja, koje je spremno da se objavi u posljednje vrijeme. Zato se uvelike veselite, iako vam se treba za kratko vrijeme žalosti raznim kušnjama, da se tim iskušana vaša vjera kao prava i dragocjenija od raspadljivog zlata, koje se kuša u vatri, pronađe vrijednom hvale i časti u dan objavljenja Isusa Krista. Njega ljubite, iako ga niste vidjeli; a vjerujući u njega, iako ga još ne gledate, veselit ćete se neizrecivom i proslavljenom radosti, jer postizavate cilj svoje vjere: spasenje duša.« (1 Petar 1,3 . . .)

Time smo protumačili što nam donosi posvećujuća milost. Ona je trajni dar u nama i počelo života Božjeg djeteta, točnije posinaka Božjih, s pravom na baštinu, taj dar ima jednoga dana donijeti baštinu, a to je život vječni u blaženom gledanju Boga. Posvetna milost uistinu je velik dar otkupiteljske smrti Kristove. To je Njegova zasluga i »dobročinstvo njegove smrti, koje će primiti samo oni, kojima se taj dragocjeni plod njegove smrti pokloni« (DS 1523).

53. KATEHEZA

SVOJSTVA POSVETNE MILOSTI

Što je posvetna milost nije tako jednostavno reći. Ona 304.
je svojina drugog svijeta, i mi o milosti nemamo iscrpnog pojma. Donijeli smo njezinu određenicu kad smo rekli da je milost dar, koji nam je dao Bog kako bismo živjeli nadnaravnim životom i postigli taj život. Rekli smo da je milost u opraštanju grijeha i urešivanju duše nadnaravnim počelom po kojemu postajemo sudionici Božjeg života. Iz učinaka nastojali smo doznati za narav milosti. To je zapravo bio jedini put. U ovoj katehezi promotrit ćemo svojstva posvetne milosti. Govorit ćemo o nejednakosti milosti, o mogućnosti da milost izgubimo te o sigurnosti koju imamo da smo u posvetnoj milosti.

POSVETNA MILOST NIJE U SVIMA JEDNAKA — Da milost 305.
nije u svima jednaka, te da je moguće rasti u milosti uči nas Tridentski koncil: »U samoj pravednosti koju smo primili po Kristovoj milosti, uz pomoć vjere i dobrih djela rastemo i sve se više opravdavamo« (DS 1535, 1574). Isto nam govori i Sveto pismo: Sjeme koje Božanski sijač sije, neće doživjeti istu sudbinu. Neko će zrnje pasti na tvrdu zemlju, neko u grmlje, neko će pasti na put i odnijet će ga ptice. Tek neko će zrnje pasti na dobru zemlju. No i to će donijeti različiti plod: stostruki, pedesetostruki itd. (Mt 13,3—9). Krist je sam dao tumačenje ove prispodobe. Sjeme je Božja riječ. — U svom Otkrivenju sveti Ivan nam poručuje: »Tko čini nepravdu; i tko je nečist, neka se još kalja; i tko je pravedan, neka još čini pravdu; i tko je svet, neka se još posvećuje!« (Otkr 22,11. prijevod: Šarić). Ono dakle bitno, po čemu postajemo pravednici može biti veće ili manje, rasti i umanjivati se, može se izgubiti. — Uči nas to i sv. Toma Akvinac, kad veli da različiti ljudi primaju različitu mjeru milosti, kako već nekoga milost prosvijetli; a ta milost nije različita gledajući samo onoga koji je prima i sprema se na opravdanje, nego je različita već kod samoga Boga koji je daje (Sth 1—2,112,4). Nisu dakle svi pravednici jednaki.

306. **DA LI JE MOGUĆE DA PRAVEDNIK IZGUBI MILOST? —** Drugo pitanje koje bismo ovdje pogledali, jest da li je moguće da pravednik izgubi prvu milost, ili milost uopće, bila ona i druga, tj. nakon ponovnog opravdanja. Da li je moguće da od pravednika postane zlotvor. Na to pitanje odgovorit ćemo opet naukom koncila, Svetim pismom i našim dokučivanjem. Govorimo o mogućnosti: moguće je, da pravednik izgubi milost, a gubi je svakim teškim, i samo teškim grijehom. Sadržaj ovih redaka jest definirana nauka Crkve: »Ako bi tko poricao da čovjek jednom opravdan više ne može sagriješiti i izgubiti milost, te da onaj koji griješi zapravo nikada nije bio opravdan, tko to naučava neka je izopćen!« (DS 1573).

307. Bilo bi značajno i poučno proučiti tu apostaziju, taj bijeg od djetinjstva Božjga. Presudna je to i strašna mogućnost. Tu je početak pakla, prepuštenosti samom sebi, iako otpadnici ne misle da im je Bog, i za to jadno stanje »vlastitog domaćinstva«, apsolutno potreban. Isus je to stanje igranja sa svojom sudbinom orisao u prispodobi o velikoj gozbi: »Neki čovjek pripremi veliku večeru na koju pozva mnoge. Kad bi vrijeme večere pošalje slugu da rekne uzvanicima: Dođite, već je sve gotovo! Svi se kao po dogovoru počnu ispričavati: Prvi mu reče: »Kupio sam njivu, moram otići da je vidim...« Drugi mu reče: »Kupio sam pet jarmova volova, idem da ih okušam...« — Treći reče: »Oženio sam se, zato ne mogu doći.« ... »Kažem vam, da nijedan od onih koji bijahu pozvani neće okusiti moje večere.« (Lk 14,15—24). Onda gospodar pozva druge, one s raskršća i s putova, i napuni mu se kuća. — Prispodoba radi o kraljevstvu Božjem. Uzvanici su bili pozvani. Dakle imali su ono po čemu bi mogli ući na veliku večeru, ali su to izgubili. Jedan zbog trgovine, drugi zbog vikendice, treći zbog žene.

Milost se može izgubiti. Dok traje vrijeme kušnje i dok nas ova sloboda nosi, u kojoj nažalost možemo birati između zla i dobra, možemo odabrati zlo i postati Božji neprijatelji.

SIGURNOST

308. **DA LI SMO U MILOSTI,** — Treće pitanje koje ovdje budi našu radoznalost jest, da li tko može znati za se, da je u milosti posvetnoj. Odgovaramo: Bez posebne objave nitko ne može biti siguran o svom, opravdanju! (DS 1533). Koncil nas upozorava: »Iako moramo vjerovati da nam se radi Krista grijesi opraštaju, nitko se ne može hvastati da je opravdan i radi toga živjeti u nekoj lažnoj sigurnosti...« a »niti je red da oni koji su opravdani, bez ikakva opreza tvrde kako su opravdani... Svatko ima razloga da bude u strahu za svoje opravdanje kad promotri svoju slabost i nepripravljenost za opravdanje« (DS 1534). Kad bismo imali sigurnost o valjanosti svoje priprave tada bismo imali i veću sigurnost o svom opravdanju. Sa strahom i trepetom raditi nam je oko vlastitog spasenja, veli nam sv. Pavao (Fil. 2,12).

309. Sigurnost o svome opravdanju, veli nam sv. Toma, mogli bismo imati kad bismo istražili i rasudili uzroke: Uzrok opravdanja jest Bog kao počelo milosti, ali njega kao počelo milosti ne možemo istraživati. (St 1—2,112,5).

Govoreći u ovoj točki o sigurnosti i nesigurnosti isključili smo strogu sigurnost. Sigurnosti dakle koja isključuje mogućnost oprečnih rezultata o svome opravdanju nemamo. No imamo i nižih, no posve zadovoljavajućih sigurnosti. Za nas je dovoljna sigurnost koju imamo kad smo učinili sve što smo mogli, sve što stoji do nas. Za nas je dosta, da se spremimo na sakramenat krštenja ili sakrament ispovijedi. Veće sigurnosti od ove ne trebamo. Ona bi nam samo smetala, gonila bi nas u preuzetnost, te bismo tako bili u opasnosti da izgubimo dragocjenu milost opravdanja.

54. KATEHEZA

PLODOVI OPRAVDANJA

310. PO POSVETNOJ MILOSTI DOBRIM DJELIMA STIČEMO PRAVO NA NAGRADU — »Sin Čovječji ima doći u slavi svoga Oca, u pratnji anđela, te će tada naplatiti svakome prema njegovm djelima« (Mt 16,27). Ova Kristova riječ govori nam o općenitoj plaći ljudima za njihova djela. Kod razumnih naime i svjesnih bića ne postoje takova djela koja ne bi imala ćudoredne vrijednosti. Sva su djela ili moralno dobra i prema tome vrijedna nagrade, ili su moralno zla i prema tome vrijedna kazne. Djela koja su po sebi učinjena bez posebnog odnosa na zapovijed ili zabranu, iako bi se mogla ocijeniti kao ravnodušna ona su po sebi dobra. Ako nisu zla dobra su. I tako možemo reći da svaki čovjek stiče pravo na nagradu za svoja dobra djela.

No nas zanima jedan osobiti vidik, da ocijenimo djela učinjena u pravednosti. Tj. što je s djelima koja čovjek čini u posvetnoj milosti, koja čini kao prijatelj Božji, kao posinak. To je pitanje o tzv. teološkoj nagradi. Na to pitanje odgovaramo u ovoj katehezi. Tu je ujedno odgovor na zastranjenja novotara 16. stoljeća, koji su tvrdili da čovjek po svim svojim djelima samo griješi, i prema tome zaslužuje pakao. Štogod čovjek radio, ako bi djela došla na Božju vagu, po tim novotarima sve je nepravda i grijeh. Kakogod ta nauka novotara bila jednostrana, ona je ipak našla zagovornika i pristaša, slično kao druga srajnost, koja je tvrdila da grijeha uopće nema. Imamo tu primjer kako se skrajnosti dotiču. Ako je sve što radiš grijeh, onda je svejedno što radio, isto kao kad bi bila istina, da grijeha uopće nema.

I jedno i drugo naučavanje jest krivo, i mi svi dobro znamo da postoji bitna razlika između dobrih djela i zločina. Ako ta djela ocjenjujemo pod vidikom milosti, jedna zaslužuju nagradu, druga osudu i kaznu.

ŠTO JE ZASLUGA? KAKVIH IMA ZASLUGA I KOJI SU UVJETI ZA ZASLUGE? — Zasluga je svojstvo naših djela radi čega su ona vrijedna nagrade ili kazne. No zaslugom zovemo i samu nagradu, samu plaću. Tako možemo gledati na zaslugu kao na samu cijenu ili na svojstvo. Mi ovdje gledamo na zaslugu, ne kao na već postignutu nagradu, nego na svojstvo naših djela po kojima stičemo **pravo na nagradu.** Mi dakle možemo kod nekoga svojim radom i svojim zalaganjem nešto zaslužiti na taj način, da nam je ovaj po pravednosti dužan dati nagradu, plaću. Rad i cijena rada, nagrada, uređuju se ugovorima. Posrijedi je jednakost i pravednost. **311.**

Ima međutim takovih djela gdje mi nagradu ne možemo zaslužiti po pravednosti, nego po dolikovanju, recimo tako. Evo primjer: Radnik se najmio kod vlasnika, tvorničara. Čestito je radio. Tvorničar ga je čestito i po pravdi plaćao. Nitko nema što prigovoriti. No što se desilo. Nakon dvadeset godina tvorničar je dao dio u vlasništvo svome radniku. Da li je radnik to zaslužio? — Velimo snagom ugovora to nije zaslužio. Gospodar mu je iskazao dobročinstvo. No ne radi se opet o golom dobročinstvu. Radnik je zaslužio da mu vlasnik to učini, ne po pravdi i ugovoru, nego **dolikuje** da mu to učini. Imamo tako zaslugu **po pravednosti i po dolikovanju.** I jedne i druge ima bezbroj vrsta. Kad je jedanput netko primio suvlasništvo po dolikovanju, on stiče pravo na prihode po pravednosti. Ima u ovom kazusu štošta primijetiti, no nešto slično se desilo s nama u opravdanju. Milost opravdanja primili smo po čistom daru, po sreći, po milosti, ali kad smo jednom stekli to sinovsko pravo, mi odsad zaslužujemo kod Oca svojim zalaganjem i on nam mora dati nagradu. »Tolika je dobrota u Bogu, veli sveti Augustin, da nam kao zaslugu računa ono što smo primili kao dar, i s tim poklonjenim darovima, **zaslužit ćemo** nepropadljive plaće« (DS 248). **312.**

Tako smo odgovorili na pitanje što je zasluga i kakvih ima zasluga. Kod jednih je posrijedi pravednost kod drugih dobrohotnost i darežljivost. Kod teološke nagrade radi se o osobitom i povlaštenom položaju gdje nam je Bog

dao, da si možemo nešto uistinu zaslužiti, vremenitim zalaganjem vječnu nagradu.

313. **Kakvi i koji su uvjeti zasluge?** Zaslužiti možemo dok smo na kušnji, dok biramo, i dok se sami odlučujemo za dobro ili zlo. Kad jedanput dođemo pred Boga, i kad nas njegova dobrota zarobi, prestat će vrijeme sticanja. — Osim toga kod Boga možemo zaslužiti dok smo sinovi. Ako se odmetnemo od Boga, ako ga napustimo, ako smo u neprijateljstvu s njime, ne stičemo nagradu. Naša djela su mrtva za vječnost, a i ona djela koja smo u milosti učinili postaju, dok smo Božji neprijatelji, bez vlasnika. Nema onoga koji bi mogao ostvariti svoje pravo da primi nagradu, jer ako nismo djeca nismo ni baštinici. A naša je baština takova da se ne da odvojiti od Boga, ona je istovjetna s Bogom; Bog je naša baština.

314. Tu bi bilo mjesto da velimo **nešto o oživljavanju nagrade.** Evo slučaj u kojem će se to lijepo vidjeti: Pravednik je činio dobra djela i stekao je pravo na nagradu, ali se pokvario. Dobra djela su učinjena, ali se dijete Božje prometnulo u dušmana. Dok traje takovo stanje, nema nagrade u vječnosti. Bog to može vratiti dobrima ovoga života, ali je to loša zamjena. — Međutim, pravednik koji se izopačio, opet se vraća na put pravednosti. Što je s djelima učinjenim u prijašnjoj pravednosti? Odgovaramo: Zasluge oživljuju! — Što je s djelima koja je učinio u stanju neprijateljstva s Bogom? Odgovaramo; S tim djelima čovjek nije ništa zaslužio za vječnost. Ta djela su mrtva; nisu učinjena od Božjeg djeteta, od posinka.

315. **ŠTO PRAVEDNIK ZASLUŽUJE? — Sebi** zaslužuje povećanje milosti, vječni život i viši stupanj slave u nebu. Dakle ono što po sebi dobivamo kao milost, radi dobrote Božje, dobivamo i naslovom vlastite zasluge. Ne zaboravimo da je to neko osobito i povlašteno stanje. — Ako pravednik izgubi svoju pravednost izgubio je mogućnost da to svoje pravo ostvari. Ostvarit će ga samo tada, ako se vrati na put pravednosti.

Ne zaboravimo da nitko i nikada ne može zaslužiti prvu milost opravdanja isto tako kao i milost ponovnog opravdanja.

Pravednik može **drugima** koješta zaslužiti, ali ne po pravu pravednosti, nego samo dolikovanja. Tako pravednik može drugome izmoliti opravdanje, tj. obraćenje. Crkva nas stalno potiče da molimo za žive i za mrtve. To znači da možemo koristiti i živima i mrtvima; da možemo svoje zasluge primjeniti drugima. Obzirom za žive, nije to teško razumijeti. Ako je netko drag Bogu, može za druge posredovati. Što se tiče mrtvih, i molitava za njih, nije stvar nerješiva. Bog nikad ne kasni. Znajući za naše molitve, on daje predujam, avans griješniku, za vremena koje on zna. Tako nikad nije kasno moliti za grješnike, pa makar bili već mrtvi.

Svijest o nagradi velik je poticaj za djelovinje. Naša djela nisu bez tog svojstva. To nam veli i sabor: »Zbog toga pravednici, bilo da su uščuvali prvu pravednost, bilo da su je ponovno stekli, neka imaju pred očima riječi Apostola: Obilujte dobrim djelima, znajući da vaš trud neće biti neplaćen kod Gospodina!« (DS 1545).

55. KATEHEZA

SVETOST

316. Kad raspravljamo o posvetnoj milosti zgoda je da kažemo koju riječ o svetosti. Svetost je učinak posvetne milosti. Ona je stanje koje se u nama začelo opravdanjem, ali je svetost ujedno dužnost i cilj prema kojem težimo. Svetost jest izričita Božja zapovijed Starog i Novog zavjeta (1 Petar 1,15). II. Vatikanski sabor naširoko govori o svetosti u konstituciji »Svjetlo naroda« (LG 39—42). Naša je kateheza više pojmovna metodička jedinica u kojoj je svrha izgraditi i protumačiti pojam svetosti. Govorit ćemo o genezi i sadržaju pojma svetosti, te o dva osnovna oblika svetosti; o tvarnoj ili materijalnoj i osobnoj ili formalnoj svetosti.

317. **GENEZA SVETOSTI** — Riječ »svet«, »svetost« ima svoju osobitu povijest sličnu objavi, jer se pojam svetosti pojavio u objavi, u njoj se i ukorak s njom razvijao. Klasično poganstvo ne zna za svetost svojih bogova. Stanovnici su Olimpa osvetnici, puni ljudskih poroka; smrtnici su ih učinili onakovima kakvi su sami. Svetost kao Božje svojstvo pozna tek religija izabranog naroda. U tom prvotnom značenju riječ »svet« znači isto što i »uzvišen, onaj koji nadilazi shvaćanje, nepristupačan«. Tako je Izaijin Bog »triput svet« (Iz 6,3), jer je silan, transcendentan, nepristupačan. Njegovo lice ne može nitko od smrtnika vidjeti i ostati živ (Izl 3,6). No to nije sve. Bog je beskrajno dobar, istinit i vjeran. Tako se kod svetosti uz uzvišenost pojavljuje i ćudoredna dobrota, istinitost i vjernost. Riječ »svet« dobila je u objavi svoje puno značenje.

318. Osim za Boga, Biblija upotrebljava riječ »svet« i za stvorenja. Za osobe, mjesta, predmete, događaje veli se da su sveti. Biblija naziva svetim zavjet između Boga i čovjeka (usp. Lk 1,72); sveto je mjesto gdje se Bog učitovao Abrahamu (Post 28,17); svete su osobe koje su ovlaštene da vrše službu oko oltara (Lev 21,6). No kod svetosti osoba Sveto pismo pretpostavlja, da za ovu pravu, nutarnju svetost nije dosta valjsko pomazanje ili krvna pripadnost svećeničkom

rodu. Traži se povrh toga nešto više, a to je ćudoredna dobrota srca. Čitav je slučaj i odviše očit kod sinova Helijevih (I Sam 2,22—30).

Tako nam je Biblija dala, obogatila i razgraničila pojam svetosti. **Dala,** jer je pojam svetosti u njoj niknuo: **obogatila** ga, jer nam je primjerima pokazala bogatstvo svetosti koja osim uzvišenosti obuhvaća i ćudorednu dobrotu; **razgraničila,** jer pridaje svetost Bogu, ljudima, predmetima, mjestima i događajima.

319. **TVARNA ILI MATERIJALNA SVETOST** Mjerilo za prosuđivanje ove svetosti imaju svi ljudi. Evo primjera: U vašem mjestu ima crkvica. U njoj se kadikad vrši služba Božja. Nikome ne pada na pamet da taj posvećeni prostor u drugo vrijeme upotrebljava za zabave. Isti je slučaj s crkvenim ruhom ili posuđem. Ono je određeno zato da služi Bogu, i ne smije se vraćati natrag u službu ljudima. Ta »pripadnost Bogu«, to »za isključivu službu Božanstvu« glavna je oznaka stvari koja je sveta, posvećena. — Ova pripadnost Bogu može osim stvari resiti i osobe. I one mogu biti više ili manje, ili čak isključivo posvećene službi Božanstva, i nakon toga što su bile Bogu posvećene, njihovo vraćanje u svjetske poslove smatramo odstupanjem, a nerijetko i sablažnjivim otpadom. Ova svetost o kojoj govorimo zahvaća vrlo široko područje: Svi koji su kršteni »sveti« su svetošću pripadnosti Bogu, iako tu postoji i drugi oblik svetosti koja je istovjetna s opravdanjem. Sakramentalni karakter svetog krštenja, potvrde i svetoga reda u osnovi je ostvarenje ove svetosti. Redovnički zavjeti nose obilježja ove svetosti. Koncil naglašava osobito mjesto na ljestvici ove svetosti bračnim drugovima (LG 47). Napomenimo da nas ova pripadnost Bogu po tvarnoj svetosti ne čini ništa boljima u moralnom i ćudorednom smislu. To je učinak posvetne milosti i drugi rod svetosti koju nazivamo osobnom ili formalnom svetošću.

Recimo još jednu riječ o tvarnoj svetosti. Ona je i kod Boga i kod ljudi. Kod Boga ona je u svojoj punini, originalu, bogatstvu, izvoru. Kod Boga ona znači bitno bogatstvo Božanske naravi, vlastitu apsolutnu savršenost, uzorak i uzrok

svakog posvećenja, bilo u smislu sakramentalnog karaktera bilo dedikacije, posvećenja. Ta uzvišenost, ontološka svetost Stvoritelja, nepristupačnost, niti ima niti može imati takmaca. Svi ovi negativni izričaji pokazuju samo kako o toj božanskoj veličini imamo tek blijedi pojam.

Kod nerazumnih stvorova ta svetost označuje odnos upotrebe, isključive službe. Sjetite se »posvetila crkve« koje se slavi svake godine. Kod osoba je ta služba i stanje savršenije. Ono nas čini Božjom svojinom na osobit način. Mi smo »hram Duha Svetoga« (1 Kor 3,16).

320. OSOBNA SVETOST S materijalnom svetošću nije iscrpljen pojam svetosti. Tijekom razglabanja vidjeli smo, da ni sam pojam materijalne svetosti nije jednoznačan. Nepremostiva je razlika između svetosti Stvoritelja i stvora, između svetosti jedne duše i običnog posvetila hrama. Ništa manje bogatstvo iskrsava u promatranju osobne svetosti. Jedno je zajedničko svim oblicima: Nosioci osobne svetosti mogu biti samo razumna bića. Bitna oznaka te osobne svetosti jest što ono u sebi ostvaruje i očituje, realizira odnos, pričešće, participaciju u dobru, u dobroti u ćudorednom smislu. Zato taj oblik svetosti zovemo ćudorednom ili moralnom svetošću. Nazivamo je osobnom, jer je samo osobe mogu imati, a zovemo je i formalnom, jer se u njoj obistinjuje prava, nutarnja, ne samo izvanjska svetost.

321. Uzorak ove svetosti jest Bog. No sad ne više, samo ukoliko je bitno svet, uzvišen, nego ukoliko je »nedostupna ljubav najvišeg Dobra« — »summus amor summi Boni«. Radi se o istovjetnosti, identičnosti s najvišim dobrom. U negativnom izričaju to bismo rekli da je s idejom Boga nespojiva ćudoredna ljaga. Bog i zlo, nikad pod istu kapu. — Tu svetost kojom je Bog svet, u nekoj blijedoj, no istinitoj mjeri mogu partipicirati i stvorovi. O toj svetosti mi smo govorili u poglavlju o opravdanju (51. kat). Sada gledamo stvar u sebi i u njenom izvoru, Bogu. Da bi stvorovi postali sveti moraju imati neke oznake: prva je **odsutnost moralne ljage** (49 kat). Sjetite se da smo govorili kako se opravdanje sastoji u pravom opraštanju grijeha. Pozitivno izražena ta stvarnost bila bi, da stvorenje od grješnika postaje dobro, što odmah rađa drugom oznakom: radi sličnosti uspostavlja se

prijateljstvo s Bogom, koje se očituje u bogaćenju stvorenja, i u nekom darivanom »zajedništvu dobara«, »pričesti«! Po daru se u nama obistinjuje i ostvaruje pobožanstvenjenje, sudioništvo u Božjoj naravi s pravom produženja tog stanja u vječnost; to je **baština života.** (usp. 52. kateh). To »pravo« na božanski život plod je milosti opravdanja i treća oznaka osobne svetosti.

U kojem je stupnju tko primio, povećao, obogatio ili možda izgubio to stanje, sve to spada na povijest svake duše. Nešto nam je ipak iznijeti radi osvjetljenja onoga što smo rekli.

Izuzetan položaj u ovoj osobnoj svetosti ima naš posred- **322.**
nik Isus Krist. Točnije, ljudska narav Utjelovljene Riječi. Dok je milost posvetna kod stvorenja čist, nezaslužen i nezasluživ dar, Kristova duša, radi pripadnosti Riječi, ima sinovsko pravo na puninu ove milosti i svetosti. Kad molimo molitvu »Dušo Kristova, posveti me!« tada se obraćamo samom izvoru našeg posvećenja. Za ostale stvorove ćudoredna svetost jest izuzetno nadnaravno stanje. Kod Krista je to svojina njegove duše. Kad smo govorili o Bl. Djevici Mariji, da je »milosti puna«, da je »bez grijeha začeta« htjeli smo baš to naglasiti, da je uvijek bila draga Bogu u ćudorednom smislu. Ostali stvorovi dragi su Bogu više ili manje. Milost jest dar koji nas čini dragima Bogu, i što je isto, svetima ili dobrima.

Tako smo protumačili ideju svetosti. Vidjeli smo, da je taj pojam čisto religiozan, da je višeznačan, da se svetost očituje u dva roda, materijalne posvećenosti i ćudoredne dobrote. Prva je u posvećenju i pripadnosti Bogu, druga se ostvaruje u sličnosti s Bogom po posvetnoj milosti, kako je već rečeno.

Pred nama su kateheze o djelujućim milostima.

56. KATEHEZA

MILOST DJELUJUĆA

323. Nije potrebna duboka filozofija da bi se u našem djelovanju uočila jedna vrlo važna razlika. Sve naše djelovanje mogli bismo podijeliti na dvije grupe. Jedno je usmjereno na našu okolinu, a drugo se odvija i svršava unutar nas samih. Ono prvo se naziva u filozofiji prelazno djelovanje (actio transiens), ovo drugo zove se (»actio vitalis, immanens«), životno djelovanje, ono ostaje unutar subjekta koji radi, i ide za njegovim vlastitim izgrađivanjem, usavršavanjem. To su upravo funkcije života i stoga se to djelovanje zove »životno djelovanje«. Mi ćemo se opet malo vratiti našoj naravi i zato nam je trebalo ovo lučenje djelovanja. Milost jest nova narav, novo počelo djelovanja. I upravo je nemoguće zamisliti jedno takovo počelo bez rada, bez djelovanja. Za narav je bitno da djeluje, da vodi subjekt prema savršenstvu, prema svrsi. Zato ćemo imati nekoliko kateheza o tim vitalnim, imanentnim kretanjima u subjektu. Ako je čovjek primio novu narav po milosti, ta milost u njemu neće ostati bez ploda. Ona će voditi i izvesti pravednika do njegova cilja, da postigne život vječni. »Kao što daždi i sniježi s neba bez prestanka, rekao je Bog preko proroka Izaije, dok se zemlja ne natopi, oplodi i ozeleni, da bi dala sjeme sijaču i kruh za jelo, tako se riječ koja iz mojih usta izlazi ne vraća k meni bez ploda, nego čini ono što sam htio i ostvaruje ono zbog čega je poslah.« (Iz 55,11). Ta životna kretanja nove naravi, njezini podvizi i nastojanja; rasvjetljenja koja ona doživljava, i poticaji koji je nose na njezinom putu, nisu izgubili obilježja milosti, iako nisu istovjetni sa samom naravi, zato govorimo o milosti u djelovanju, ili o djelujućim milostima. Mi ćemo tako govoriti o milosti koja liječi našu slabost (57. kat.); o milosti koja uzdiže naše djelovanje (58. kat.); o milosti koja je dostatna da djeluje spasonosno, ali ploda ipak neće biti, ne samo zbog manjka milosti, nego zbog odsutnosti suradnje (59. kat.). Najzad ćemo govoriti o djelotvornoj milosti, ili o milosti koja donosi rod za život vječni (60. kat.). Poglavlju o milosti nadodat ćemo katehezu o predodređenju, jer je ono najveća milost (61. kat.) Dokazni postupak u ovim katehezama bit će ovaj: iz potrebe, dapače nužnosti takovih počela za život pravednika zaključit ćemo na opstojnost takvih počela, iako bismo mogli ići drugim, izdvajajućim (deduktivnim) putem. Recimo: Crkva to naučava, dakle tako jest. Ovdje je put ispitivanja bolji, jer ujedno vidimo i razloge zašto to konačno i Crkva naučava. No prije nego u idućim katehezama načmemo te probleme, pogledat ćemo u ovoj katehezi mišljenja onih koje je Crkva osudila. Bili su to Pelagijanci i novotari 16. stoljeća.

Pelagijanizam polazi sa stanovišta da je čovjek ovakav 324.
kakav jest savršen. Milosti mu ne treba. Prepušten svom razumu on će biti čestit. Najveća milost čovjeka jest njegov razum. Pozitivni zakon za njega je samo pomoć. — Iako i mi mislimo da je za čovjeka najveća milost zdrava pamet, ipak mi velimo nešto povrh toga. Da je naime za tu zdravu pamet milost izvanredan dar, svjetlo. A isto tako dobro znamo i to tvrdimo da sama zdrava pamet nije dostatna da netko bude dobar. Koliko ima zdravih ljudi, a zlotvori su. Prema Pelagijancima svaki zdrav čovjek imao bi biti pošten. Dosljedno tome svaki bolestan čovjek imao bi biti loš. Tako Pelagijanci imaju protiv sebe najjačeg protivnika, samu stvarnost. Mi vrlo dobro znamo, da je drugo zdravlje, a drugo čestitost, te da baš u bolesnom tijelu nerijetko nalazimo velikane čestitosti i poštenja. — (O Pelagijanizmu cf. tekst. Sv. Aug. Kirch EP, 777)

Novotari 16 stoljeća, Bili su to bogoslovi, začetnici ili 325.
simpatizeri protestantizma. Smatrali su ti teolozi, da je iskonska pravednost bila tako prirasla ljudskoj naravi, da je skupa s gubitkom milosti i sama narav propala, te da se ničim više ne da izliječiti. »Sloboda je iza grijeha samo stvar naslova, i makar čovjek činio što može, griješi smrtno.« (DS 1486).

To su dva mišljenja. Kasnije ćemo vidjeti da su tek naoko suprotna. Kod prvog smo vidjeli da obožava ljudsku narav, i da smatra čovjeka dostatno jakim da se opre zlu i da svojim silama postigne spasenje. Drugo mišljenje otišlo je u drugu skrajnost. Čovjek je po grijehu tako upropašten da više nije kadar ništa dobro učiniti. Dakako da je između

ta dva mišljenja čitav niz onih koji se više ili manje priklanjaju jednoj od navedenih sentencija.

326. Pogledamo li malo bolje jedno i drugo mišljenje vidjet ćemo da oboje ide za istim: čovjeka treba ostaviti na miru, onakvim kakav jest, bio on »pravednik« po shvaćanju Pelagijanaca ili »okorjeli grješnik« po shvaćanju novotara. Zajedničko je obim mišljenjima: čovjeku milosti ne treba. Njemu ne treba nikakav intervent odozgora. Gledamo li tako na ova mišljenja onda će nam ubrzo biti jasno da ona imaju i danas svu silu pristaša. Tu su čitave plejade onih koji su se udobno smjestili na zemlji i kojima ne treba Crkve, osim da ih pokopa, kako ih poslije smrti ne bi smatrali bezvjercima. Nadalje su tu svi oni koji se više ne bore ni protiv kakvih poroka, kletve, pijanstva, razvrata i drugih opačina, već govore, da je narav takova. Ako nema nutarnje slobode, nema ni odgovornosti.

327. **Stav Crkve.** Između tih i teoretskih i praktičnih mišljenja o vitalnom djelovanju nove naravi u čovjeku pravedniku, katolička je nauka o milosti puna opreza i obzirnosti, te ispitivanja i osluškivanja objave. Nijedna od ovih dviju iznesenih sentencija nije ispravna. Ljudi niti su samo pravednici, niti su samo neodgovorni zlotvori. Za sada neka bude to rečeno. Opširnije u narednim katehezama.

Recimo još ukratko što je djelujuća milost, iako smo to već rekli drugim riječima. Sve ono što nosi značaj milosti nadalje što potiče i hrani naš milosni život, a nadolazi našoj novoj naravi i nije u njoj stalno, zove se djelujuća milost. Da bi zasađeno stablo moglo rasti i donijeti plodove nije dosta da smo u rasadniku kupili sadnicu. Treba plodna zemlja, treba sunca, kiše i jutarnje rose, treba lahor koji će zanjihati granama, trebaju topla jutra na kojima će se otvoriti suncu raskošni cvjetovi. Doći će pčele, pohoditi i obogatiti cvjetove; doći će sjenice i grane očistiti od nametnika; doći će i vrtlar. On će pognojiti zemlju, očistiti neplodne grane, stablo okopati i obrezati. Tek tada će u nedjeljno poslijepodne obići vrt i pogledati plodove na stablu. Sadnica, stablo, ovdje je slika posvetne milosti, a sve oko stabla slika je djelujućih milosti. Ne recite da je to samo priča.

57. KATEHEZA

DJELUJUĆE MILOSTI SU NAM POTREBNE

Sth 1-2, 109,9

Napomena: Za ovu katehezu o potrebi djelujuće milosti uzet 328.
ćemo članak iz Teološke sume sv. Tome. Građa članka nam je već poznata. Treća kateheza bila je članak sv. Tome, a i 35. katehezu iznijeli smo na isti način. Na početku imamo prigovore, nakon toga tvrdnju protivnu od onih koje se iznose u teškoćama, a koja je prava nauka. Slijedi zatim središnji dio članka, koji mi nazivamo razlaganjem. Na kraju se redom daju odgovori na postavljene prigovore. — Mi smo inače već spomenuli, da, dokažemo li potrebu djelujućih milosti, da smo time dokazali njihovu opstojnost. Iako smo nešto od tih razloga za potrebu djelujuće milosti iznijeli već u prijašnjoj katehezi, sada ćemo o tome raspravljati izričito. Slijedi tekst sv. Tome.

PRIGOVORI:

1. Čini se da bi onaj koji je postigao milost opravdanja 329.
sam po sebi mogao činiti dobro i zbjegavati grijeh bez pomoći nove milosti. Ako nismo kadri izvršiti neku zadaću po onome što smo baš zato primili, tada je to što smo primili beskorisno ili nije dovoljno savršeno. Milost opravdanja primili smo baš zato da možemo činiti dobro, a izbjegavati grijeh. Ako dakle to ne možemo po milosti opravdanja izvesti uspješno, čini se da je sama milost ili uzalud primljena ili je u sebi nedostatna.

2. Osim toga, po milosti opravdanja u nama prebiva sam Duh Sveti prema onoj Sv. pisma: »Ne znate, da ste hram Duha Svetoga i Božji Duh u vama prebiva« (1 Kor 3,16). A Duh je Sveti kako je svemoćan, dostatan da nas navede da činimo dobro i da se čuvamo grijeha. Čini se dakle, da čovjek koji je postigao opravdanje može s uspjehom činiti oboje.

3. Nadalje, ako čovjek koji je postigao milost opravdanja treba novu milost zato da pravo živi i da se čuva grijeha,

trebat će mu povrh te nove milosti opet nova milost, i tako će se ići u nedogled, što nije točno. Onaj dakle koji je primio milost opravdanja ne bi trebao nove milosti da čini dobro i da se uzdržava od grijeha.

330. **PAŽNJA:** Svemu se ovome protivi ono što je rekao Augustin u knjizi o Naravi i milosti (pogl. 26), gdje veli, da kao što oko, iako zdravo, ne može vidjeti osim ako ga pomogne svjetlo koje osvjetljuje predmete, tako i čovjek, u potpunosti opravdan nije kadar pravo živjeti, ako ga ne pomogne vječno svjetlo pravednosti Božanske. Po milosti se živi u pravednosti prema onoj: »Opravdani njegovom milošću kao darom« (Rim 3,24), i tako čovjek koji već ima milost treba novu milost da bi živio čestito.

331. **RAZLAGANJE:** Već je prije bilo rečeno (a2; 5), da čovjeku za čestit život treba Božja pomoć, i to na dva načina. Prvi je način pomoći po priopćavanju trajnog dara, po kojem je ranjena ljudska narav izliječena, te ozdravljena osposobljena da čini djela zaslužna za život vječni. Taj dar nadilazi mogućnosti same naravi. — Drugi način koji očituje potrebu milosti jest taj da nas po toj novoj pomoći Bog privodi k djelovanju. — Što se tiče prvog načina pomoći, očito je da čovjek ne treba novu milost koja bi bila kao trajan dar, kad to po opravdanju već ima, ali mu je potrebna milost na ovaj drugi način, da ga Bog privede k pravom djelovanju. I to biva radi dva razloga. Prvi je razlog općenit i naveden već prije (a 1), da ni jedno stvorenje ne može djelovati osim po pripomoći Božjoj. Drugi je razlog svojstven radi stanja ljudske naravi, koja je doduše po milosti ozdravljenja, što se tiče samog stanja, ali je ipak ostala u tijelu sklonost popuštanju i otrov po kojem čovjek robuje zakonu grijeha, kao što veli Pavao u poslanici Rimljanima (7,23). Ostaje u čovjeku sljepilo neznanja radi kojeg »Ne znamo ni što bi valjalo moliti« (Rim 8,26). Tako radi raznih sklonosti i radi toga što sami sebe ne poznamo dovoljno, ne možemo ni pravo znati što nam koristi, prema onoj: »Nestalne su naše misli i slaba predviđanja«, i radi toga je potrebno da nas upravlja Bog, koji sve zna i sve može. Radi toga valja i onima koji su postali sinovi po opravdanju moliti: »I ne uvedi nas u napast« i »budi volja tvoja, kako na nebu tako i na zemlji« i ostalo što se u Očenašu odnosi na ovo.

ODGOVORI NA POTEŠKOĆE: — 1. Dar posvetne milosti ne dobivamo zato, da ne bismo trebali novih milosti. Svako stvorenje treba Božju pomoć da bi se održalo u dobru, što ga je od Boga primilo; i zato, ako čovjek nakon opravdanja treba novih milosti, ne može se zaključiti da je uzalud primio prvu milost ili da je ona nesavršena. Tako ćemo u nebu u slavi trebati Božju pomoć, tamo gdje je ipak milost savršena. Ovdje je milost na neki način nesavršena, ukoliko čovjeka ne liječi posvema, kao što je već rečeno (c. a.). 332.

2. Djelovanje Duha Svetoga, koji nas potiče i čuva, ne iscrpljuje se u posvetnoj milosti koju u nama stvara, nego nas povrh toga učinka potiče i nosi skupa s Ocem i Sinom. (Drugim riječima: Opravdanje se doduše pripisuje učincima Duha Svetoga u nama, no ono nije isključivo djelo Duha Svetoga, nego Presvetog Trojstva, a niti je opravdanje konačni i iscrpni učinak, nego je takav učinak koji još uvijek iziskuje pripomoć. Prema tome nam je potrebna milost iako smo opravdani.)

3. Navedena poteškoća nas na to navodi da zaključimo kako nam ne treba nove posvetne milosti, jednake onoj prvoj.

Završen je tekst sv. Tome.

Iako dokazni postupak, koji smo ovdje iznijeli ide za tim da dokaže potrebu milosti povrh opravdanja, ipak smo u prvom redu dokazali opstojnost milosti koja liječi slabost naše naravi. Pred nama je Božji zakon koji moramo u potpunosti obdržavati i ispuniti. To obdržavanje nije trenutačno; ono je vezano na čitav život. Od nas se traži ustrajnost u dobru kroz dugotrajno djelovanje. Zato nam Bog daje povrh milosti opravdanja osobite milosti koje nam daju tu ustrajnost, koje liječe slabosti naše naravi. Takove milosti zovemo milostima lijeka, gratiae medicinales. 333.

Crkveno učiteljstvo odavno je načistu s ovim rodom djelujućih milosti. Treće poglavlje »Indiculus-a« iz godine 431. glasi: »Nitko, pa ni oni koji su obnovljeni milošću krštenja, nije kadar da se suprotstavi zasjedama sotone, te da svlada požudu tijela, osim ako primi od Boga svakodnevnu

pomoć ustrajnosti u dobru. To na istim stranicama potvrđuje nauka Biskupa koja uči: Iako je Bog otkupio čovjeka od prijašnjih njegovih grijeha, zna Bog da čovjek može opet sagriješiti. Iako je kadar da ga i nakon ponovnog grijeha otkupi, da bi ga uistinu spasio, puno je toga učinio dajući čovjeku svakidašnju pomoć, na koju, ako se ne oslonimo, nećemo moći izbjeći ljudska zastranjenja. Tako naime jest, da s onom istom pomoću kojom postajemo pobjednici, bez nje postajemo pobijeđeni.« (DS 241).

334. U teološkim priručnicima rado se govori o potrebi milosti lijeka, pa i u stanju čiste naravi. To stanje jest zapravo zamišljaj, gdje se čovjek promatra bez obzira na nadnaravni milost. Ta primjedba jest važna. Svi su pozvani na milost. Hoće li se svi odazvati, to je drugo pitanje. Odziv, odnosno neodziv u potpunosti savršeno dijele čovječanstvo. Obzirom na milost, na otkupljenje ne postoji neko treće stanje, stanje neutralaca. Nauka je odviše jasna iz Sv. Pisma (Rim 3,25; 1 Iv 2,2), a iznio ju je Tridentski sabor (DS 1522). Rekosmo da je ova opaska važna. Ako su svi ljudi pozvani na milost, i ne postoji osim stanja grijeha i stanja milosti neko treće stanje čiste naravi, zaključiti nam je sasvim logično, da osim stanja ispaštanja kazne za grijeh i stanja blaženog gledanja Boga u nebu, ne postoji neko treće stanje naravnog blaženstva. Zato rekosmo da je to važno. Mi ćemo o tome kasnije govoriti. (NB Ne bih želio da tko poistovjeti to stanje naravnog blaženstva s čistilištem. To nije isto).

MILOST UZDIGNUĆA

Svrha je ove kateheze da protumačimo što je milost uz- **335.**
dignuća, »gratia elevans«. Milost uzdignuća jest jedna vrsta djelujućih milosti, milosti dakle koje su nam nadošle da nas pomognu u djelovanju. Ova vrsta milosti posebno da naše djelovanje transponira u nadnaravne sfere, da ono ondje vrijedi. To djelovanje koje ondje vrijedi zovu se spasonosni čini. Zato ćemo reći nekoliko riječi o spasonosnim činima, jer oko njih je zauzeta milost uzdignuća; zatim ćemo protumačiti djelovanje te milosti uzdignuća, služeći se pritom slikama iz našeg života. Ujedno ćemo iznijeti formuliran stavak iz crkvenog učiteljstva gdje se definira nauka Crkve o milosti uzdignuća.

ŠTO SU TO SPASONOSNI ČINI? — Spasonosni čin jest **336.**
onaj čin koji ima neki onos prema spasenju, bilo da je već plod pravednosti, bilo da vodi k pravednosti. Mi smo već govorili o tome da nije isto, kad dvojica rade isti posao, ako je jedan od radnika sin, a drugi stranac. Nije isto, ako isti posao radi Božji prijatelj i onaj koji je daleko od Boga. Spasonosni čin jest djelovanje sina, ili onoga koji se sprema na posinaštvo. Radi se dakle o slobodnom činu koji je pozitivno usmjeren prema spasenju, bio taj čin posve unutrašnji ili povezan s vanjskim djelovanjem. Mogli bismo reći i ovako, da je spasonosni čin onaj kojim pravednik zaslužuje, a ako se radi o grješniku, da je to onaj čin koji ga vodi k skrušenosti. Za takve čine kažemo, da im je milost apsolutno potrebna. To je izrekao i Tridentski sabor: »Za sve i za pojedine spasonosne čine apsolutno je i fizički potrebna nutarnja milost.« (DS 377, 1553). Ovdje treba doslovno primijeniti Kristove riječi: »Ja sam trs, vi ste mladice. Tko ostaje u meni i ja u njemu rodi mnogo roda. Bez mene ne možete ništa učiniti.« (Iv. 15,5). Razlog zašto je milost apsolutno potrebna u spasonosnim činima donijet ćemo odmah u slijedećoj točki.

337. NARAV I NADNARAV — Toliko smo puta spomnjali narav i nadnarav, no svaki puta pod nekim novim vidikom. Ovdje želimo naglasiti, da djelovanje unutar naravi ne može biti samo tako prihvaćeno u nadnaravi, i obrnuto. Nešto tu treba učiniti. Evo slika: Naše se djelovanje začinje, izvodi i završava unutar jednog djelokruga. Tako naši razgovori i pjesme nastaju u nama i oko nas i tu nestaju. Naravno je da bude tako. Želimo li da se naš govor daleko čuje, prisiljeni smo vikati. No ni tad nismo prekoračili narav. No ako smo mi svoj glas transponirali u jednu drugu frekvenciju valova koji se šire brzinom svjetlosti, tada smo mi svom glasu dali neki oblik postojanja, novi impuls kojim on prelazi svoje naravne zakone. Naš se glas u tom novom ruhu čuje nadaleko. Treba samo imati prijemnik i dešifrirati. — Da bi naše djelovanje vrijedilo u nadnaravi valja mu isto tako dati neki impuls, a time i kvalitetu, osobine koje ga osposobljavaju za svijet nadnaravi. To čini milost, i tu milost koja naše djelovanje čini valjanim u nadnaravi zovemo milost uzdignuća.

Time smo mi i dali razlog koji nam opravdava postojanje milosti uzdignuća. Potrebno je nešto učiniti da bi naše djelovanje prekoračilo svoje naravne granice, a kamoli kad prelazi u posve drugi red. Tako nam je i kod spasonosnih čina potrebna milost koja naše ovdašnje čine transpontira u sfere vječnosti. Milost jest uistinu ta sila koja naša djelovanja usmjeruje i osposobljuje za udaljenost, ali ta udaljenost nije materijalna, nego udaljenost još složenija, a to je djelovanje u novom redu koji nadilazi sadašnji. Taj novi red nazivamo nadnarav, proširujući tako riječ narav i na ono što je nadilazi.

Tako smo rekli ono što je trebalo reći o milosti uzdignuća.

59. KATEHEZA

IZAIJINA PJESMA O VINOGRADU

Kateheza koja je pred nama radi o **dostatnim milostima.** **338.** Svrha nam je pokazati da takove milosti postoje i ujedno da odgovorimo zašto ne donose ploda. Kao biblijsku sliku o dostatnim milostima navest ćemo pjesmu o vinogradu proroka Izaije i upozoriti na nauku koja se u njoj krije:

»Zapjevat ću o prijatelju svome, pjesmu prijatelja svojega, o vinogradu njegovu! Vinograd je imao prijatelj moj na plodnoj visini.

On ga je ogradio i otrijebio iz njega kamenje i zasadio u njemu lozu plemenitu. Sagradio je u njemu kulu, iskopao tijesak i nadao se da će roditi grožđem, a on rodi vinjagom.

I sada stanovnici Jeruzalema, ljudi iz Jude, sudite između mene i vinograda mojega.

Što je još trebalo učiniti vinogradu mojemu, a da mu nijesam učinio? Nijesam li se smio nadati da će roditi grožđem? — A on rodi vinjagom.

Pa da vam sada javim, što ću učiniti vinogradu svojemu: Oborit ću ogradu njegovu, neka postane pašnik! Razvalit ću zid njegov, neka se gazi!

Učinit ću ga pustarom, neće se obrezivati ni okopavati. Buknut će u njemu drača i trnje. I zapovijedit ću oblacima da ne puštaju više na nj dažda.

Jer je kuća Izraelova vinograd Gospoda nad vojskama, i ljudi su Judini sad miline njegove. On se nadao dobru djelu, a eto zlo djelo; pravednosti, a eto zloća!« (Iz 5,1 — 7; prijevod Šarić).

SMISAO PJESME Navedeni tekst Svetoga pisma jest ale- **339.** gorična pjesma. Prorok se služi slikom vinograda da bi protumačio nešto drugo. Briga za vinograd jest ljubav, jest milost, jest dar. Vinograd jest Izrael, Božji narod. Vinjaga umjesto grožđa jest plod zla, umjesto dobra; nepravda, umjesto pravednosti. No Izaijina misao prelazi

dimenzije povijesnih okvira u kojima je izrečena. To je jasno. Tu i sam Izrael postaje slikom svih onih koji su Božji, kojima Bog iskazuje osobite milosti. Simbolika pjesme moći će se na sve primijeniti. — Nakon brige oko vinograda pita se Bog: Što sam još trebao učiniti, a nisam učinio? — Znači to: ja sam sve učinio. — Bog se nadalje prijeti kaznom. Pazimo, ako se pravedni Bog prijeti kaznom, očito je da se radi o krivcima. Tako se sadržaj pjesme o vinogradu završava i osudom. Vinograd je dobio sve da bi mogao uroditi. Umjestog grožđa on je hotimično urodio vinjagom. Sada slijedi sud. Milosti je bila dosta, a ploda nema. Tko je kriv?

340. **POUKA**

PJESME O VINOGRADU Ova izvanredno lijepa pjesma proroka Izaije govori nam o velikoj stvarnosti života usprkos sve brige Gospodinove oko nas. I mi smo kadri poput Izraela- kojeg je okružila Božja milost i briga ostati bez ploda za vječnost. To je otvoreno pitanje spasonosnih čina. To pitanje mogli bismo i ovako postaviti: Hoće li naša slobodna volja uvijek kad je pod utjecajem milosti donijeti rod i ostvariti spasonosni čin. To je tzv. pitanje o efektivnosti, o djelotvornosti milosti. Izaijina pjesma tvrdi, da ima milosti koje ostaju bez ploda, radi naše nesuradnje. Tridentski je sabor nauku definirao: u sadašnjem stanju pale i obnovljene naravi postoji takova milost koja je dostatna, ali je ostala bez ploda (DS 1554). I u Novom zavjetu imamo primjera te milosti: »Jao tebi, Korozainė; jao tebi Betsaido. Da se u Tiru i Sidonu bila dogodila čudesa koja su se u vama događala, već bi se odavno odjeveni u kostrijet i posuti pepelom obratili! (Mt 11,21) — Bilo je dakle dovoljno znakova, vanjskih milosti, koje su bile poticaj da bi se moglo ostvariti obraćenje. Ali obraćenja nije bilo. Krivnja nije na znakovima. Niti na onom koji je dao dokaze po znakovima. Krivnja je u hotimičnoj sljepoći, u manjku sudjelovanja s milostima, u očitom odbijanju milosti. I tu kao kod Izaije slijede prijetnje i osuda: »Ali će, kažem vam, lakše biti na Sudnji dan Tiru i Sidonu, nego vama!« (Mt 11,22).

Tako smo iz objave dokazali opstojnost dostatne milosti, no ujedno smo vidjeli i razlog zašto nema ploda, spasonosnih čina. Tu je čovjekova sloboda, komotnost i zloba.

Tu tvrdoglavost čovjekovu pred milošću pretpostavlja i Psalam 95. (94), 7-8: »Danas kad čujete njegov glas, ne dajte da otvrdnu vaša srca kao u pustinji...«

OSVRT NA DOSTATNU MILOST — Pitanja koja smo ovdje iznijeli ne bi smjela biti izvan 341.
naših shvaćanja. Sve nam ovo zapravo otkriva narav milosti općenito: Milost ne ruši narav. Ona je pretpostavlja, usavršuje, pomaže. Milost nije izbrisala naše slobode. Ona samo omogućuje razumu da bolje vidi; ojačala je volju za djelovanje; dala je mogućnost djelovanja koje vrijedi u nadnaravi, ali milost nije uništila našu osobnu inicijativu i samoodlučivanje. Tu ostaje korijen naše zasluge. Ali je tu i korijen naše krivnje. Tu vidimo jednu veliku odliku milosti, da ona u nama stvara odgovornost.

Mi smo pozvani na veliku večeru, na život bez straha pred krajem. Jao nama, ako smo nevjerni! To je bio poziv ljubavi. — Mogao bi tkogod reći, zašto nam Bog daje milost, kad zna da će nas zbog toga kazniti, ako je odbijemo. Neka nas ostavi na miru! — Odgovor nije tako jednostavan. Djelomično ćemo na nj odgovoriti u 61. katehezi kad budemo govorili o predodređenju. Sada ćemo samo nešto reći: Nemamo prava da prigovaramo dobroćinstvima. I ovaj život koji za se svojatamo i kojeg se tako grčevito držimo Božji je dar i Milost. No ovaj život je vremenit, ograničen i Bog nam nudi vječni život po milosti. Nemamo prava prigovarati što nas zove na više i sigurnije. Činjenica jest da ne postoji takav red stvarnosti koji bi bio neovisan od njega. Sve je Božje i mi smo svi njegovi, i pakao je njegov. Nitko se ne može pohvaliti svojom neovisnošću od prvog Adama, ali se isto nitko ne može ukloniti drugom Adamu, Kristu. I jedan i drugi odnos od bitne je važnosti za čovjeka. Ništa se tu ne da izmijeniti. Može se samo prihvatiti i ili ne prihvattiti poziv na veliku večeru.

Ostati zapravo u njegovoj kući ili kao sin ili kao buntovnik. Rubovi bitka su u njegovim rukama.

DJELOTVORNA MILOST

342. Na početku ove kateheze upozoravamo na razliku između djelujućih i djelotvornih milosti. Milost djelujuća jest općenitiji pojam koji u sebi uključuje i djelotvornu milost povrh milosti lijeka, uzdignuća i drugih djelujućih milosti. U stručnim teološkim nazivima ta se razlika uočuje u samim imenima. Djelujuća milost zove se »gratia actualis« tj. milost koju primamo u činu, za razliku od milosti stanja, navike, što je posvetna milost. Djelotvorna milost zove se stručnim izrazom »gratia efficax« — efektivna milost, tj. milost koja sigurno rađa efektom, učinkom, koja sigurno rađa plodom. Mi zovemo onu prvu djelujuća milost, jer se ona očituje u djelovanju bez obzira na učinak, dok ovu drugu zovemo djelotvornom milosti, jer je tu djelovanje vezano na tvorbu, na učinak. Ova terminologija je kod nas u upotrebi otprije.

343. Sam naslov kateheze izgleda skroman za ono što u sebi krije. Oko djelotvorne milosti vodile su se duge, ozbiljne i preteške rasprave. Radi se o ovome: U prošlom smo poglavlju govorili, da Bog daje ljudima dostatne milosti da djeluju spasonosno. Međutim, ne dolazi uvijek do ploda. To nije teško shvatiti. Čovjek je slobodan i ne mora surađivati. I tako neće doći do učinka milosti. Nije nam teško shvatiti ni čovjekovu odgovornost. Kredit si dobio, zašto ga nisi iskoristio? Kriv si što ga nisi iskoristio. Sve se to da shvatiti, bar kroz jeftine naočale. Međutim, postavlja se pitanje postoje li takove milosti kod kojih Bog, na ljudsku govoreći, ne bi morao čekati slobodnu odluku čovjeka, nego unaprijed zna da će ta i ta milost sigurno donijeti plod. Sve to dakako usprkos tome što je čovjek slobodan i ostaje i pod milošću slobodan. Čovjek treba pod tom milošću ostati bezuvjetno slobodan i slobodno donijeti odluku u prilog milosti, i Bog to treba sve unaprijed znati ne čekajući odluku čovjeka. Pitanje je dakle jasno postavljeno iako je višestruko. Mi ćemo na to pitanje pomalo i postupice odgovoriti i obrazložiti odgovor.

344. Nema nikakove sumnje da postoje takove milosti koje još prije nego se čovjek odluči na njih, i usprkos tome što ostaje slobodan, sasvim sigurno donose sa sobom suradnju. Kad takovih milosti ne bi bilo, Bog bi bio jadan upravitelj, koji bi, ne znajući što će ljudi odlučiti po slobodi, morao čekati nesiguran ishod. Poput starca on bi se štapom nabacivao za nepokornom djecom. Međutim to nije tako. Bog ima sve uzde u svojim rukama.

345. Iz naravne teologije znamo, da je Bog sveznajuć. Da su mu poznate sve stvari i zbivanja iz prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Zna stvari i odluke koje ovise o slobodnoj volji čovjekovoj. I ne samo to, nego on zna i ono što bi ljudi činili da su u drugim prilikama i kako bi se situacija razvijala da je svijet krenuo drugim, trećim, stotim putem. Tako osim stvarnosti koja se zbila ili će se uistinu zbiti po slobodnom djelovanju, Bog zna i ono što se nikad neće zbiti, a zbilo bi se da su odluke krenule drugim putem. Tako je Bogu poznata stvarnost ne samo u presjeku vremena »prošlost — sadašnjost — budućnost« nego Bog zna regione bitka ne samo realnog nego i potencijalnog. Tu je i razlog Božjeg sveznanja. On je začetnik i auktor bitka različitog od sebe. On ga zna i zove po imenu. Sve dakle što nosi biljeg bitka, što jest na bilo koji način, njegovo je vlasništvo i predmet njegova znanja i brige. Vrijeme kod njega ne igra ulogu. Ono je sjena našega bitka. Za njega prošlost i budućnost ne postoje; postoji samo vječno sada. Slobodne naše odluke u godini 1980.? To je samo za nas tajna. Za Boga ne! — Sve što nosi biljeg bitka njegova je trajna svojina.

346. Teolozi se puno ne brinu za to da dokažu milosti koje sigurno donose plod. To nije potrebno puno dokazivati. Njihove rasprave idu za tim da bi protumačili kako može ostati slobodna volja pod djelovanjem milosti. U par redaka na to ćemo se pitanje osvrnuti na kraju ove kateheze. Nas ipak više zanima opstojnost djelotvorne milosti. Tako ćemo najbolje vidjeti, što je ona. Mi dakle tvrdimo da postoji djelotvorna milost koja gledana još prije čina ima nesumnjivu vezu sa spasonosnim činom. Mi velimo i to da je baš po tome različita od dostatne milosti. Dokaz za tu milost bit će iznesen u ovom dokaznom postupku: Mi ćemo pokazati iz

Objave, pisane riječi i crkvenog učiteljstva, da je spasonosni čin osobito dobročinstvo i Božje djelo. Time ćemo dokazati opstojnost djelotvorne milosti. Evo zašto:

347. Ako prije samog djelovanja nema nikakve razlike između dostatne i djelotvorne milosti, tada nema razloga da spasonosni čin zovemo Božjim djelom. — A tako nije. Mi svaki spasonosni čin pripisujemo Bogu. Prema tome postoji u milostima razlika već prije samog djelovanja. Postoji dakle milost koja je vezana uz učinak još prije samog odlučivanja.

348. Dokazati nam je sada iz Objave, da je spasonosni čin Božje djelo: »Bog je onaj koji izvodi u vama htijenje i djelovanje da mu se možete svidjeti« (Fil 2,13). Bogu se dakle pripisuje da hoćemo djelovati i da djelujemo: »Siguran sam, veli Pavao, u ovo isto, da će onaj koji je počeo među nama dobro djelo, da će ga dovršiti do dana Isusa Krista« (Fil 1,6). — Nadalje oni koji su se odazvali pozivu na spasenje zovu se »izabrani« (Mt 22,14; 24,24; Kol, 3,12). Taj naziv ne bi imao smisla kad već prije samoga poziva ne bi bila razlika u pozivu. Jedni su zvani tako da se odazovu, drugi su zvani tako da sami neće htjeti doći. Mogli su doći; krivi su što nisu došli, a nisu došli zato, jer su bili zvani tako da ne dođu. Nemojte reći da pretjerujem. »Kad je neki čuo kako Isus govori o kraljevstvu Božjem reče: Blago onomu koji bude na objedu u kraljevstvu Božjem. Isus mu reče: Neki čovjek pripremi veliku večeru na koju pozva mnoge. Kad bijaše vrijeme večere posla slugu da rekne uzvanicima: Dođite, već je sve gotovo. Svi se kao po dogovoru počeše ispričavati. Prvi mu reče: kupio sam njivu, moram otići da je vidim... Drugi reče, kupio sam pet jarmova volova. Idem da ih okušam. Ispričaj me. Treći reče: Oženio sam se, ne mogu doći...« (Lk 14,16) — I tako je »mnogo zvanih, a malo odabranih« (Mt 22,14).

349. Postoji dakle nešto što je izabrane učinilo izabranima prije njihove slobodne odluke. Marija je »Bez grijeha začeta« još prije nego je slobodno pristala da bude Majka Božja. Dobila je nagradu prije nego je slobodnom odlukom pristala na ono radi čega je primila vijenac. Da li je to bez otajstva? — Za nas je dosta da vidimo da Bog ima takovih milosti koje ne ruše slobodu, ali se čovjek pod utjecajem te milosti slobodno odluči na ono što Bog hoće.

Dokazali smo tako opstojnost djelotvorne milosti i eto nas pred pitanjem, kako je moguće da volja ostane slobodna pod milošću. Ti je pitanje »de auxiliis«. Stavit ćemo to samo u bilješku.

350. **Napomena:** Pitanje kojem učenjaci nisu našli kraja jest, kako spojiti ljudsku slobodu s djelotvornom milošću. Tu su se u rješavanju napose založile dvije škole: dominikanska i isusovačka. Prva je od njih rješavala pitanje pomoću određenja fizičkog ili nekog moralnog koje je onda skupa s milošću vodilo spasonosnu činu. Tu je pitanje slobode došlo u pozadinu. Druga je škola tumačila problem pomoću Božjeg sveznanja, naglašavajući više ljudsku slobodu. Kako škole nisu mogle jedna drugu, a niti drugih, uvjeriti o nepobitnosti svojih dokaza, završena je 1607. rasprava tako da je papa odredio kako ni jedna strana ne smije drugu častiti cenzurama, nego se sve imalo smiriti. Tako je to bilo. Kvestija »de auxillis« postala je više povijesnog značenja i rješenje bi, ukoliko se uopće može naći, trebalo tražiti u pozitivnim rezultatima jedne i druge škole. (Usp. DS 1997). — Pred nama je trnovita kateheza o predodređenju.

61. KATEHEZA

PREDODREĐENJE

351. Na kraju raspravljanja o milostima evo i kateheze o predodređenju. Nakon govora o djelotvornim milostima nije nam teško razumijeti riječ, da je svako spasonosno djelo Božji dar i dobročinstvo. Ako je tako s dobrim djelima, to više je milost konačne ustrajnosti Božji dar. To nas uči i Tridentski sabor kad veli: »Tko bi naučavao da pravednik može bez osobitog dara ustrajati, ili tko bi naučavao da s tim darom opet neće ustrajati, neka bude izopćen!« (DS 1572). Radi se dakle o milosti konačne ustrajnosti, i ta milost jest osobito dobročinstvo Božje. Tko će taj dar primiti, taj će se spasiti, a tko ga nije primio neće se spasiti. To je glasovito i teško pitanje predodređenja, predestinacije. Površan pristup ovom problemu dovodi do zabune i prkosnog prigovora Bogu. Netočno i površno shvaćanje predočuje sebi predodređenje kao Bažju odluku da jedne između ljudi spasi, a druge da upropasti. Međutim, stvari ne stoje tako. Da bismo pravo shvatili o čemu se radi valja nam pomno ispitati što je predestinacija, koji je njezin temelj i njeno opravdanje? Napominjem odmah da željene jasnoće nećemo imati. Razlog je vrlo jednostavan: Predestinacija jest Božji dar, konačna i najveća milost, a izvor te milosti ne možemo u potpunosti istražiti. Razlozi ipak koje ćemo navesti zadovoljavaju i smiruju.

352. **ČINJENICA PREDODREĐENJA** — Od svih auktora Svetoga pisma predodređenjem se bavi samo sv. Pavao. U pismu Rimljanima napisao je ove riječi: »Znamo da Bog čini, da sve pridonosi dobru onih koji ga ljube; onih koji su Božjom odlukom pozvani, jer je one koje je predvidio i **predodredio** da budu jednaki slici njegova Sina, da ovaj bude prvorođenac među mnogom braćom. A koje je predodredio, one je i pozvao; koje je pozvao, one je i opravdao; koje je opravdao, one je i proslavio.« (Rim 8,28-30). — U prvoj poslanici Korinćanima opet piše: »Mi navješćujemo mudrost među savršenima, ali ne mudrost ovoga svijeta, ni knezova ovoga svijeta osuđenih na propast. Naprotiv navješćujemo mudrost Božju tajanstvenu i sakrivenu; onu koju Bog od vječnosti **predodredi** na našu slavu.« (1 Kor 2,6). — Knezovi su ovoga svijeta dakle određeni za propast, a pravednici za slavu.

U pismu Efežanima naučava opet Pavao: »On (Bog) nas u njemu sebi izabra prije stvaranja svijeta da budemo sveti i bez mane pred njim; u ljubavi nas **predodredi** sebi za sinove po Isusu Kristu prema odluci svoje volje na hvalu slave svoje milosti.« (Ef 1,4-6). — Zatim: »U njemu (Kristu) smo primili svoju baštinu pošto smo **predodređeni** nakanom onoga koji sve radi prema odluci svoje volje...« (Ef 1,11).

Predodređenje dakle postoji. Iz naučavanja Pavlova Božja je odluka o tome jasna. Pitanje je, na koga se ona odnosi i obzirom na što se proteže. Bez osobitog razmišljanja čini nam se pravo da tako jest. Ako je Bog spremio veliku večeru, on će na nju pozvati one koje on hoće. Uostalom on je sve pozvao. Tragedija je u nečem drugom, ne u Božjem predodređenju.

353. **PRODUBLJUJE SE PITANJE PREDODREĐENJA I SPREMA SE TEREN ZA ODGOVOR** — Kako je Pavao jedini od biblijskih pisaca koji jasno govori o predodređenju, tako je on opet najjasniji kad govori o Božjoj namjeri da sve ljude spasi: »To je dobro i ugodno pred Bogom Spasiteljem našim, koji hoće da se svi ljudi spase i da dođu do potpune spoznaje istine« (1 Tim 2,3). Izvan svake je sumnje da Bog želi da se svi ljudi spase. Zašto onda predodređenje? Da li je Bog uistinu jedne odredio za spasenje, a druge za propast? — Nije, velimo. — A možda na neki način i jest! Otvorite deveto poglavlje poslanice Rimljanima. Iznijet ćemo gotovo čitavo poglavlje u nešto skraćenom obliku pomno čuvajući Pavlovu misao i riječi: Pavao je žalostan što Izrael ne vjeruje. On je spreman sve učiniti, da bi ga obratio. To je njegov narod. Tome narodu pripada posinjenje i Slava, Zavjet i zakonodavstvo, bogoštovlje i obećanja; njihovi su patrijarsi, od njih potječe Krist po tijelu koji je iznad svega Bog blagoslovljen zauvijek. Ali, ako Židovi propadnu to ne znači da je propalo Božje obećanje. Nisu svi Izraelci pravi Izraelci, niti su svi prava djeca Abrahamova, zato što su njegovo potomstvo. Već je davno reče-

no: U Izaku će se s pravom zvati tvoje potomstvo. To znači, da djeca po prirodnom rođenju nisu odmah djeca Božja, nego djeca rođena po obećanju. To se ne očituje samo tu u slučaju Abrahamovu, nego i u slučaju samoga Izaka, sina obećanja. Žena njegova Rebeka zanijela je blizance. I dok se još nisu ni rodili, niti činili kakvo dobro ili zlo, njoj je rečeno: **Stariji će služiti mlađemu!**, a rečeno joj je da se očituje Božja odluka, koja je donešena po slobodnom izboru, dakle ne ovisi o djelu, nego o onome koji poziva! (Tu Pavlovo razmišljanje o predodređenju dosiže svoj vrhunac): **Jakova sam ljubio, a Ezava nisam ljubio. —** Bog zbog toga, nastavlja Pavao, nije nepravedan. On iskazuje milosrđe onima kojima ga hoće iskazivati. Prema tome, izbor nije stvar onoga koji hoće, ni onoga koji trči, već Boga koji se smiluje. On iskazuje milosrđe onome kome hoće, a čini tvrdokornim onoga koga hoće. — O čovječe, tko si ti da Bogu prigovaraš? Zar će rukotvorina reći majstoru: Zašto si me ovako učinio? Zar lončar nema vlasti nad glinom da od iste ilovače napravi jednu vazu za stol, a drugu za skrivene potrebe. Nemamo stoga prava da prigovaramo Bogu. **On je s velikom strpljivošću podnosio one koji su sebe učinili prikladnima za propast,** da se tako očituje njegovo milosrđe prema posudama koje je spremio za slavu, prema nama koje je pozvao bilo od Židova bilo od Pogana. — **Nema dakle plemstva po rodu nego po pozivu.** I da nam Gospodin nad vojskama nije ostavio tog potomstva (po pozivu), bili bismo pusti kao Sodoma i Gomora... (Rim 9, 1-29).

354. Na čemu smo sad? Čitav problem izgleda nerješiv. Činjenica predodređenja se Pavlovim razlaganjem samo učvrstila i zaoštrila. Jest, tako je. Samo još uvijek ostaje otvoreno pitanje, tko je zahvaćen predodređenjem. Da bismo se mogli kako tako približiti raspletu, moramo pogledati više stvari. Moramo promotriti što znači to, da Bog želi da se svi ljudi spase. — Što znači, kad velimo, da Bog zna naše buduće stvarne čine, i da li mi njegova predviđanja i znanje možemo nazivati njegovom voljom? — Na ovo posljednje pitanje odgovaram odmah ukratko. Dakako da Božja predviđanja možemo nazivati Božjom voljom, samo se tu ne radi o predhodnoj ili stvaralačkoj volji nego o volji uvjetovanoj našim djelovanjem, našom slobodnom odlukom i suradnjom. Ako

se već govori o predodređenju, ni se sami predodređujemo za zlo. Nemoguće je da bi Bog koga fizički predodredio za zlo. To je protiv njegove naravi. Predestinaciju treba isključivo primijeniti samo obzirom na dobro. Obzirom na zlo radi se kod Boga samo o predviđanju, predznanju. Kad dakle sve ovo stavimo na svoje mjesto i protumačimo još i ono što dosad nismo rekli, vidjet ćemo da drukčije i ne može biti i da je baš ovako pravo, iako ne niječem da otajstvo ostaje. Nismo kadri sve dokučiti.

BLAGOSLOV NAJVEĆE MILOSTI — Predodređenje zovemo **blagoslovom.** Ono to i jest. Biti pozvan na veliku večeru, i to efektivno, je to uistinu blagoslov. Tu su ispunjene sve želje. — **Predodređenje jest milost,** jer ono je dar u obliku poziva i nagrade, a ujedno je to najveća među milostima, jer se po njezinu primitku više ništa ne da izgubiti i ništa promašiti. Tu milost Bog je želio svima dati. A želio ju je dati na način na koji je slobodna bića mogu primiti. Bog nam je »silom« dao život, jer je to bilo prije nego smo bili slobodni, ali kad smo jednom postali po slobodnoj odluci, tada Bog više neće gaziti naše slobode. Kad velimo tako, da Bog želi da se svi ljudi spase, tada želimo naglasiti kako Bog želi da se svi ljudi slobodno odluče za njega. Tu je i poziv na večeru, i mogućnost da se odazovemo. Ako odaziv ne uslijedi, tada to nije protiv sveopće spasilačke volje Božje. Ona stoji neokrnjena. U tom jest manjak ljudske slobode, što se po njoj možemo upropastiti i sve izgubiti, ali je ona i temelj naše zrelosti i nagrade. **355.**

Tako smo odgovorili na pitanje što znači da Bog želi da se svi ljudi spase. On to želi ovisno o našoj slobodnoj odluci.

Sad moramo odgovoriti na pitanje, što znači to, da Bog zna naše buduće stvarne čine, i da li mi njegovo predznanje možemo nazivati voljom? — Usprkos tome što Bog želi da se svi ljudi spase, on točno zna da se svi ljudi neće spasiti; zna i tko se neće spasiti. Možemo li to njegovo predznanje o propasti nekog dijela ljudi nazvati njegovom voljom? **356.**

— Dakako da možemo. Samo se tu ne radi o njegovoj stvaračkoj volji, nego o volji koja po našem načinu mišljenja

slijedi njegovo znanje. To je tzv. susljedna volja, volja koja slijedi njegovo znanje, iako nije važno da li su oni o kojima se radi već postojali ili će postojati. Bog zna ljudsku slobodnu odluku, i zbivanja oko tih osoba možemo nazivati Božjom voljom. Tu se očito ne radi o tome da Bog bude krivac nečije nesuradnje, i nema nikakva temelja zvati ga na odgovornost zbog predodređenja, jer je to predodređenje, obzirom na zle, zapravo samo predznanje i određenje koje predpostavlja ljudski slobodan izbor i odstupanje.

357. Tako smo došli do mjesta gdje valja naglasiti da se nikako ne može govoriti o predodređenju na zlo, nego da se jedino može i to s pravom govoriti o predodređenju na dobro. Sve ono što mi zapravo imamo prigovoriti predestinaciji svodi se na prigovor, zašto upropašćivati ljude? Nas dakle žulja zlo. A to je baš ono što od Boga ne dolazi. Nema ih, i ne postoje predestinirani od Boga na zlo (DS 1567). I ako se radi kod zlih o nekoj predestinaciji, predodređenju, tada je to predestinacija o kojoj ne govorimo ovdje, a to je predestinacija na kaznu, koja slijedi nakon slobodnog izbora zla. »Ostale pak, naučava nas koncil u Carisiacu, koje je ostavio u masi propasti po sudu pravde, znajući da će propasti, ali ih nije predodredio za propast; kako je pravedan, dosudio im je vječnu kaznu. I tako pravim predodređenjem zovemo samo ono kad se radi o daru milosti i kad se radi o zadovoljavanju pravde.« (DS 621).

358. Time smo o predodređenju rekli što smo znali i što je trebalo. Ne tajim, da je problem težak, ali nije nerješiv, i odluka nije nepravedna. Bog kuca na svaka vrata. Zašto ga kriviti što ih čovjek nije otvorio? Zašto ga ne bismo blagoslivljali što je neke prisililo da mu otvore vrata? Zašto ga kriviti i zvati na odgovornost što je unaprijed znao da taj i taj neće otvoriti vrata? — Kao i sunce, što je sjalo po svim prozorima; na nekim se rascvalo cvijeće dok su drugi prozori ostali pusti. Zašto kriviti sunce što nisu okićeni svi prozori? Sunce je bilo svima darežljivo, ali nije bilo jednakog odgovora. Ako je sunce izmamilo čarobne boje na cvijeću, to je njegov dar, ali to isto sunce je osvetnik na golim prozorima gdje nemilo prži. Kad se sami nismo suradnjom predodredili za blagoslov, nemojmo se čuditi kad nas sunce predodredi za oganj.

Istina o predodređenju nije samo istina koja prijeti. Ona je očitovanje ljubavi i pravde. Bog svojih ne ostavlja. On nas kao majka nosi na svojim rukama i on neće dozvoliti da zloća stane uz bok s dobrotom, a oni koje je pozvao tako da se odazovu, blagoslivat će ga svu vječnost zbog neopozive ljubavi.

SAKRAMENTI

62. KATEHEZA

SAKRAMENTI

Nakon poglavlja o milosti, slijedi poglavlje o sredstvima 359.
milosti, o sakramentima. Isus Krist je ustanovio Crkvu zato da nas posvećuje, da budemo Božji, da budemo bolji, da rastemo u dobroti. Tu dobrotu mi postizavamo po milosti, koja je nutarnje počelo Božjega života. Naše se posvećenje osim toga postizava ispovijedanjem prave vjere i dobrim djelima. Postavlja se pitanje, da li je Krist osigurao svojoj Crkvi sredstva posvećenja. Naime, milost nam je potrebna, — kako doći do nje? Odgovor glasi: Krist je ustanovio sakramente kao sredstva posvećenja. Slikari kadikad Crkvu prikazuju kao grad sa sedam živih izvora. Tu se nalazi više biblijskih slika ujedinjenih, a želi se reći da je Krist osigurao Crkvi izvore milosti. Na nama je da ih potražimo i da se napojimo vodom života.

ŠTO ZNAČI RIJEČ »SAKRAMENAT«?— U doba rimske drža- 360.
ve kod civilnih sporova morali su tužitelj i tuženi položiti sudu svotu novaca, koja se zvala jamčevina, sacramentum. Tko bi izgubio parnicu izgubio bi i svoju jamčevinu. Riječ »sacramentum« vezana je s riječju »sacrum« — sveto, jer i jamstvo jest svetinja, **zalog istine.** Riječ »sakramenat« nadalje znači kod starih zakletvu na zastavu. Vojnička tako zakletva na vjernost zvala bi se kod Rimljana »sacramentum«, dakle **prisega.**

Time bi uglavnom bio iscrpljen pojam riječi »sakramenat« u profanoj upotrebi. No riječ je postala svojinom religioznog riječnika i sakramenat tu označuje **vjersku tajnu,** otajstvo. No ni time nije iscrpljen sadržaj te riječi. U Kristovoj Crkvi riječ sakramenat znači ne samo jedan od sedam obreda za posvećenje vjernika, nego sakrament jest **djelotvorni znak milosti.** To je kratko rečeno, a znači da je sakramenat obredni znak koji je postavio sam Bog da nam po izvedbi predočuje nutarnju milost i da je po primjeni daje. Predočuje milost i daje. Tako je Krist rekao: »Idite po svem svijetu, naučavajte sve narode, krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha svetoga. Učinite ih na taj način mojim učenicima!«.

Dakle vanjski znak pranja uz riječi posvete Presvetom Trojstvu nije samo znak, obred vanjskog čišćenja, nego po riječi Kristovoj postaje **djelotvoran** znak milosti. Kad taj znak bude nekome priopćen, on će postati Kristovim učenikom. Dakle sakramenat jest **znak**, jest znak milosti, jest **djelotvoran znak milosti.** Sve ćemo to po redu protumačiti.

361. SAKRAMENAT JEST ZNAK — Ima naravnih znakova, gdje je znak povezan s onim što otkriva: gdje je dima tu je i vatre, veli naš narod; stisnuta pesnica, znak je srdžbe; munja predhodi grom. — No ima i takovih znakova koje su ljudi utanačili. Svi prometni znakovi po našim cestama ugovoreni su znakovi. I ti znakovi čovjeka ne obogaćuju nego ga čuvaju, upozoravaju, usmjeruju. Kad velimo da je sakramenat znak, tada ga ne želimo uvrstiti niti u naravne niti u ugovorene znakove. Sakramenat jest osobit znak, koji ima doduše nešto od naravnog znaka, ali ono najbitnije ima od određenja onoga, koji je taj znak izabrao i primijenio, da bude sredstvo posvećenja. Tako obredno pranje kod krštenja označuje i nutarnje čišćenje, ali to nije sve. Ono ga izvodi po priopćavanju nutarnje milosti preporoda. Uzimanje »kruha« nije samo znak blagovanja, nego je sudioništvo, pričest u Božjem životu, gdje se božanski život u nama baš tim hranjenjem podržava, očituje i privodi svome ostvarenju. Sakramenat jest znak, ne bilo kakav, nego osobit znak, koji svoju snagu dobiva po svom začetniku, koji je uz taj znak vezao svoju milost, svoj dar.

362. SAKRAMENAT JEST ZNAK MILOSTI — Svojstvo sakramenta kao znaka jest to da taj znak nije puki pokazivač smjera, nego nešto daje, stvara milost, i to po nakani, zasluzi i volji Krista osnivača. Tako s materijalnim obredom mi dobivamo ono što nikako ne bismo mogli postići. Sakramenti su naime u našoj vlasti. To bi bilo otprilike tako kao kad bismo sami mogli napisati dokumenat o baštini. Jednim potezom, znakom koji je u našoj vlasti, postizavamo učinak koji prelazi naše moći. Sakramenat jest dakle znak. Ljepša je riječ ako velimo **znamen milosti**. Kod krštenja znamen milosti novog rođenja; kod

potvrde znamen jakosti za ispovijedanje vjere; kod Presv Oltarskog sakramenta znamen jačanja i podržavanja milosnog života; kod pokore znamen nutarnjeg opravdanja i vraćanja izgubljenog prijateljstva; kod bolesničkog pomazanja znamen pomirenja s Bogom i dozrijevanja u jakosti za posljednje kušnje. Kod ženidbe sakramenat jest znamen jedinstva u ljubavi sa željom primanja i odgajanja potomstva; kod svećeničkog ređenja sakramenat jest znamen duhovnog očinstva i vlasti nad Božjim narodom i sredstvima milosti. Osim toga kod oba ova sakramenta osigurane su staleške milosti za savršeno izvršavanje poziva.

363. SAKRAMENAT JEST DJELOTVORAN ZNAMEN MILOSTI — Maločas spomenusmo oporuku, testamenat, dokaz baštine. Taj znak nije kao drugi znakovi. Smrću darovatelja baštinik postaje vlasnik. Njegova oporuka jest jedan osobiti dokaz, znak, simbol koji je djelotvoran, efektivan. I to na jedan sakramentu svojstven način efektivan, učinkovit. Veli se to teološki »ex opere operato« tj. izveo si znak, ako nema u primaocu zapreke, slijedi milost. Znači da plod sakramenta ne ovisi o osobnim kvalitetama djelitelja sakramenta. Rezultat je isti, da li sakramenat dijelio svetiji ili manje svet svećenik. Sakramenat donosi svoje. Dakako da je uvijek bolje ako se tvarnom vršenju sakramenta pridruži i ćudoredna vrlina djelitelja.

Protumačili smo tako određenicu sakramenta. On je vidljiv znak nevidljive milosti ili točnije rečeno »signum gratae efficax — znamen milosti djelotvoran«.

63. KATEHEZA

STRUKTURA I BROJ SAKRAMENATA

364. U prijašnjoj katehezi promotrili smo određenicu sakramenta. Odgovorili smo na pitanje, što je sakramenat. Rekli smo da je sakramenat **»djelotvoran znamen milosti«**. Svaka od ovih riječi ima svoje značenje. Djelotvoran znači, da sakramenat uzrokuje milost; sakramenat jest **znak**, ne bilo kakav, nego određen od Krista, obredni znamen koji ima moć da u nama nešto stvori; sakramenat jest znak **milosti**. Znači, da do milosti ne možemo doći osim posredstvom sakramenata. Tako i jest. To je u našem redu, redovit i gotovo jedini put do milosti. Neke milosti doduše možemo primiti i bez sakramenata, ali one su ili prethodnice milosti sakramenta ili su djelatne milosti koje slijede i vezane su uz milosni život po sakramentima. O činu savršene ljubavi, o krstu i duhovnoj pričesti nešto smo već govorili, a nešto ćemo još reći, koliko su te vježbe vezane za stvarno primanje sakramenta koji se ovdje ne može primiti. U ovoj katehezi mi ćemo pogledati strukturu sakramenata, što bi značilo njihovu građu, narav, te zatim broj sakramenata u Crkvi.

365. STRUKTURA SAKRAMENATA — Čovjek je jedno jedinstveno biće, no u sebi sastavljeno od duše i tijela. Tako su slično sazdana sva stvorena bića od dva stožerna elementa materije i forme. Tu diobu rado je naglašavala Aristotelova škola, a kako je Aristotelov utjecaj na školastičku teologiju i folozofiju bio velik tako su teolozi tražili u strukturi sakramenata tu diobu. Nije im je bilo teško naći, jer upravo nešto takovo i postoji, s napomenom, da kod sakramenata taj pojam dvojbenosti, tj. materije i forme nije jednoznačan. Ipak u svakom sakramentu imamo riječi očitovanja, ustanove i primjene i uz to samu radnju, obred koji obavljamo. Kod podjeljivanja sakramenta krštenja imamo riječi: »Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga«, što izriče formu sakramenta, i imamo propisanu radnju: polijevanje, uronjavanje, pranje, što predstavlja materiju sakramenta. Moramo dobro uočiti da ovo nije igra

pojmova, nego da tako jest i da tako mora biti. Nije svako pranje krštenje, nego ono pranje koje obavlja krstitelj u ime Kristovo, primjenjujući njegove riječi posvete na krštenika. Krštenje tako znači čišćenje i posvećenje, no ne bilo kakovo, nego obnovu u Presvetom Trojstvu. Naši stari obrednici govorili su o **liku** sakramenta. To je isto što i forma sakramenta. Govorili su isto tako i o **tvari.** To je ovo što smo mi nazivali materijom sakramenta, što je uostalom riječ istog značenja. Kod svih sakramenata imamo lik i tvar sakramenta. Stvar je to sustavnog gledanja na sakramenat, i u jednoj katehezi gdje idemo za stvaranjem pojma sakramenta, nismo to smjeli mimoići.

Praktična strana ovog promatranja i ove spoznaje o strukturi sakramenata jest u tome, da vidimo, kako se Bog nama približio i kako nam se prilagodio. Mi smo bića sazdana od duha i materije, i Bog nam se približio dajući nam milosti po službi materijalnog služenja. Kad nam daje milost želi da materijalno nešto sami učinimo što nam nagovješta njegov dar, i uz što je on vezao svoju milost. Molitva prikazanja u misnoj žrtvi prije ovih koncilskih promjena glasila je: »Bože, koji si divno sazdao dostojanstvo čovječjega bića i još ga divnije odnovio, daj da se mi otajstvom ove vode i vina združimo s Božanstvom onoga, koji se udostojao biti dionikom našeg čovještva, Isus Krist, Sin tvoj.« (Misal) Problematičan plod raja zemaljskog, materija, bila je povod nepokornosti i otpada. Drvo križa sa svojih sedam plodova, sakramenata, put su po podložnosti k milosti božanskog života.

366. KOLIKO IMA SAKRAMENATA? Pitanje je odviše jednostavno i odgovor je suviše lagan da bismo se kod toga morali zaustaviti. Zaustavit ćemo se kod nečeg drugog. Ako malo pomnije promotrimo te sakramente, njih sedam na broju, vidjet ćemo da su oni zahvatili čvorišne točke ljudskog života, a ujedno drže temeljne pozicije jednog dobro organiziranog društva. Pojedinca sakramenti prate od rođenja do groba. Krštenje se prima na početku života. Tu se prima milost posinaštva. Sin raste, treba mu snaga za priznavanje i ispovijedanje života kojim živi. Eto, zato sakramenat potvrde. Za podržavanje i rast milosnog života potreban je kruh. Tu je euharistija. U slu-

čaju gubitka milosti po grijehu, evo pomoć sakramenta opraštanja krivnje i ponovnog vraćanja na put pravednosti. — Tu je sakramenat svete ženidbe, početka zajedničkog života onih koji stupaju u brak. Po tom sakramentu osigurane su staleške milosti. — Za one koji se posvećuju službi drugih u duhovnom pomaganju daje se sakramenat svetoga reda, tako važan za život Crkve. Za sve postoji još jedan sakramenat koji nas čeka na putu u vječnost, sakramenat koji će nam podijeliti u bolesti, da ozdravimo ako je Božja volja, u svakom slučaju, da nam se oproste grijesi i da se spremimo za posljednju borbu sa svijetom i sotonom. — Tako su sakramenti zahvatili glavne točke čovjekova života, osiguravajući mu osobite milosti za posebne dužnosti i obveze, a nadasve dajući čovjeku dostojanstvo i pravo djeteta Božjega.

367. No spomenuli smo, da su sakramenti i osnovica jednog dobro organiziranog društva, Crkve. Krštenje jest sakramenat inicijacije, primanja novih članova. Po sakramentu potvrde daje se milost jakosti, pravo glasa, za priznavanje i obranu vjere. U Crkvi je osiguran kruh života, i jamstvo uskrsnuća, te nadasve važno jamstvo jedinstva s Kristom i zajedništvo među ljudima. — Slijedi otajstvo regeneracije po sakramentu pokore. Za završne bojeve Crkva nas maže uljem i jača molitvama da odolimo sadašnjim kušnjama. — A kako je najzad Crkva vidljiva zajednica, ima se pomlađivati. Tu su dva sakramenta. Jedan za njeno brojčano širenje, te vršenje ozbiljne dužnosti majčinstva i očinstva i najzad sakramenat svetoga reda za vršenje duhovnog očinstva vlašću nad sredstvima milosti i Božjim narodom.

368. SAKRAMENTI DONOSE MILOST ONIMA KOJI NE STAVLJAJU ZAPREKE — Sakramenti donose milost samim izvođenjem sakramenata. To znači daju milost bez obzira na osobnu vrijednost onoga koji ih podjeljuje. Kod onoga koji prima sakramenat traži se dispozicija, otvorenost, spremnost. Sakramentu se ne smije stavljati zapreka. Želimo time reći, da sakramenti donose milost, a manjak milosti neće proisteći iz nemoći sakramenta nego iz nespremnosti primaoca. Evo primjera: Netko se odrastao krsti. Službenik sakramenta valjano obavlja obred. No »krštenik« se u duši tome protivi. To nije primanje sakramenta, nego neuspjela gluma. Drugi dolazi na ispovijed i priča svoje doživljaje i prestupke bez ikakva stava skrušenosti. To je puko pripovjedanje. Tu nema oproštenja. Nema spremnosti za plod sakramenta. — Dvoje dolazi na vjenčanje. Nije im ni do Boga, ni do vjere. Tek da običaj ispune. Nisu se ni spremili duševno, imaju svoje krive pojmove o braku i zajedničkom životu. Što je tu napravio sakramenat? Ništa. Stvoreno je tek juridičko stanje »prava na milosti« koje će kad se pojavi spremnost nešto i učiniti na području milosti. A dotad? — Sakramenti donose milost onima koji im ne stavljaju zapreke. Što je kod pojedinih sakramenata osobita milost govorit ćemo o slijedećim katehezama, obrađujući pojedine sakramente.

64. KATEHEZA

KRŠTENJE

369. Naša riječ »krstiti« u svom izvornom značenju povezana je s riječju »krst — križ«, srodna riječ: križati, križati se. Međutim »krstiti« povrh toga znači: obavljati obred krštenja, kod kojeg je sastavni dio polijevanje vodom, odnosno uronjavanje.Tako je riječ »krstiti« poprimila novo značenje usko povezano s pranjem, polijevanjem, kupanjem. Danas riječ čak i u dnevnom govoru znači škropljenje vodom, razrjeđivanje vodom. Tako »kršteno« vino, i »kršteno« mlijeko. Govorimo to i zato da uočimo kako je riječ krštenje bitno vezana uz polijevanje, i mora izricati radnju koja se vrši, tj. polijevanje, uronjavanje ili škropljenje. (Latinski je jezik za krštenje pozajmio grčku riječ »bapto«, ili »baptizo« što u izvornom jeziku baš i znači: ponovno i ponovno uronjavam, potapam, škropim. Tako imamo latiniziranu riječ »baptizare« koja znači krstiti, i »baptisterium« što znači kamenicu za kupanje. Riječ »baptizo«, ili »bapto« sačuvala se u našem jeziku nešto preinačena, ali s istim značenjem u korijenu; »banja — kupalište«. Nije istog korijena riječ »banja« — banova (Banja Luka); (Uspr: AR. I)

Krštenje jest prvi sakramenat. Imamo puno toga o njemu reći. Idimo redom.

370. KRŠTENJE JEST ZAPOVIJED KRISTOVA — U času svog odlaska sa zemlje k Ocu, Krist daje zapovijed svojim učenicima: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Zato idite i učinite sve narode mojim učenicima! Krstite ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga; učite ih da vrše sve što sam vam zapovijedio!« (Mt 28, 18). Kakogod je ova zapovijed krštenja kod sv. Mateja izričita, tako nam je sv. Marko u svom Evanđelju uz tu zapovijed donio i jedan izvrstan detalj: »Idite u cijeli svijet i propovijedajte evanđelje svakom stvoru. Tko uzvjeruje i pokrsti se spasit će se: tko ne uzvjeruje, osudit će se.« (Mk 16,15). Tako je zacrtan redosljed: propovijedanje evanđelja, prihvaćanje vjerom krštenja, spasenje. Ili u protivnom slučaju: propovijedanje, odbijanje ili nevjera, manjak krštenja, osuda. Krštenje je dakle tek jedan dio puta spasenja; slijedi nakon vjerovanja. Krštenje je polaganje Božjeg sjemena u dobru, vjerom pripravljenu zemlju. Tek po vjeri čovjek postaje spreman za krštenje. Tu je i smisao onih nagovora i onih ispitivanja te očitovanje vjere prije samog obreda polijevanja (Vidi: Obrednik, br. 144.) Krštenje je dakle velik događaj na koji se odrastao treba spremiti. Mi smo govorili o pripravi na opravdanje (kateh. 48). Odrastao čovjek ima se na opravdanje spremiti vjerom. Kako je kod djece to smo tumačili. Djeca prime milost posinaštva, a kasnije će se tokom života odlučiti za svoju vjeru. Kao što se mladić kasnije odluči na očevinu. U njoj i na njoj je odrastao. Na njoj radi, a može je i izgubiti. A može mu biti velikim blagoslovom. Tako je i kod krštenja djece.

Sve u svemu Krist je naredio krštenje, ako želimo postići spasenje. Radilo se tu o pravom sakramentalnom krštenju, ili u nemogućnosti primanja sakramenta krštenja, o ljubavi, sa željom da se primi sakramenat. O tome smo govorili naširoko kad smo govorili o opravdanju po činu savršene ljubavi. (Kateh. 50).

VIŠESTRUKI SIMBOLIZAM KRŠTENJA — Krštenje je puno simbolike. Ona nam otkriva bogatstvo kršćanske tradicije, koja je nastojala istaknuti pojedine učinke ovog sakramenta. U staroj crkvi krštenje se obično obavljalo uranjanjem, što je i danas običaj u istočnim crkvama. Po toj osnovnoj simbolici krštenje jest **sveta kupelj.** Ona je simbol nutarnjeg očišćenja; krštenje jest **svjetlo,** prosvjetljivanje. Krist jest simbol duhovnog prosvjećivanja. Možda se danas o krštenju kao novom svjetlu manje govori. U apostolskoj crkvi to je bio govor svagdanji (Ef 1, 18;1Sol 5,5; Fil 2, 15; Ef 5,8). Na krštenje se nadalje gledalo kao na **mistično umiranje,** uronjavanje jest simbol smrti i pokapanja starog čovjeka. Tu je i sličnost s Kristovom smrću. »Zar ne znate, veli Pavao, da smo svi koji smo kršteni u Krista Isusa, u njegovu smrt kršteni?Dakle, s njim smo skupa ukopani po krštenju u smrt, da bismo kao što je Krist uskrsnuo od mrtvih, po Očevoj slavi i mi živjeli novim životom. Jer ako smo postali jedno s Kristom smrću sličnom njegovoj, bit ćemo također i uskrsnućem sličnim njegovu.« (Rim 6,3 — 6). Na krštenje se rado gledalo kao na **mistično uskrsnuće** i sliku stvarnog uskrsnuća, kao što je rečeno. Kasnije se ovim simbolima pridružilo mazanje krštenika uljem. To je slika ucjepljivanja, kalamljenja neofita na Krista, pravi čokot. Tu je pridošlo i mijenjanje odjeće, znak čudoredne preobrazbe. (V: Prat, Theol. II-306). Tragovi tih simbola ostali su i danas u obredu, te prethode i slijede središnji obred polijevanja i posvete Presvetom Trojstvu. Tako imamo u obredu odreknuće tame, poziv svjetlu, davanje upaljene svijeće, mazanje uljem, darivanje bijele haljinice. **371.**

UČINCI KRŠTENJA — O plodovima krštenja govori nam sv. Pavao u poslanici Titu: »Ali kad se očitovala dobrota Boga, našega Spasitelja, i njegova ljubav prema ljudima, spasi nas — ne zbog pravednih djela, koja smo učinili, već po svom milosrđu — **kupelju preporođenja i obnovom Duha Svetoga,** koga obilno izli na nas po našem Spasitelju Isusu Kristu, da **opravdani njegovom milošću,** postanemo po nadi **baštinici vječnog života«.** (Tit 3,5-7). O tim učincima mi smo već govorili u katehezama o milosti (Kateh. 51,52) te o svetosti (Kateh: 54,55). Po krštenju mi postajemo **372.**

Božji sinovi po priopćavanju počela posvetne milosti koja je nova narav. Ona je razlog naše sličnosti s Bogom i temelj prijateljstva, zajedništva dobara i baštine vječnog života.

373. No jedna stvar koju smo tek natukli u katehezi o svetosti ostaje nam za razmišljanje. Kad smo govorili o materijalnoj svetosti govorili smo da nas neki sakramenti na osobit način materijalno posvećuju, čine nas svojinom Božjom, rekli smo da je to posveta »u smislu sakramentalnog karaktera«. (Br. 319). Vrijeme je da o tome velimo što treba reći. Što je sakramentalni karakter i u čemu se sastoji? — Mi svi dobro znamo da u svom životu ne možemo primiti neke sakramente po više puta. Krštenje, potvrda i svećenički red prima se samo jedamput u životu. Ostale sakramente možemo primiti po više puta. Neke smo čak dužni pod zapovijed primiti češće kao sakramenat euharistije, pokore i po potrebi bolesničko pomazanje. Sakramenat ženidbe može se primiti tek u slučaju ponovne ženidbe po smrti jednog od bračnih drugova. — Neki dakle sakramenti stvaraju u nama neponovljivi učinak, ili bolje neki učinak zbog kojeg su ti sakramenti neponovljivi. Njihov učinak u nama ostaje trajno usprkos promjene života. Tko je jednom postao dijete Božje po milosti krštenja, on će to trajno ostati pa makar umro u nemilosti. Bio si svojina Presv. Trojstva na osobit način. Tako isto, tko je jedamput zauvijek odrastao građanin Crkve, punoljetni sin, takav ostaje zauvijek. — Isto je tako i kod svećeničkog ređenja. Jedamput primljeno ostaje zauvijek. Ne kao služba, nego kao pečat, oznaka.

374. »Među sakramentima tri su: krštenje, potvrda i svećenički red, koji utiskuju karakter, neki duhovni neizbrisivi biljeg na duši, po čemu se razlikuju od ostalih. Stoga se kod istih osoba ne ponavljaju...« (DS 1313) naučava nas Tridentski sabor. Sama je nauka o »sakramentalnom karakteru« u Crkvi od njenih početaka, samo je termin »karakter« uveo sv. Augustin, razmišljajući kako neki sakramenti ostavljaju neizbrisive tragove čak i na odpadnicima. A riječ »karakter« doslovno to i znači: urezani ili uklesani biljeg, natpis, pečat (u novcu). Nekoć su robovima i vojnicima utiskivali vrući pečat, koji se nije dao odstraniti, a zvali su ga karakter.

(Osim ovih navedenih značenja riječ »karakter« danas ima značenje »stanovite stalnosti u izvođenju dobrih navika«).

Tako smo iznijeli nauku o prvom sakramentu. Propise oko izvođenja valja proučiti u obredniku za krštenje.

65. KATEHEZA

POZIV NA ISPOVIJEDANJE VJERE

Drugi po redu sakramenat jest sveta potvrda. Crkveni **375.** Zakonik definira ga kao »onaj sakramenat, u kojem se, mazanjem uljem uz određene riječi, podjeljuje Duh Sveti za jačanje vjere primljene na krštenju.« (CIC 780). Mazanje uljem jest tvar sakramenta, a lik su riječi: »Primi znak dara Duha Svetoga!«.

Tridentski sabor jasno iznosi nauku o potvrdi kao sa- **376.** kramentu: »Ako bi netko tvrdio da je krizmanje krštenika samo puka ceremonija, ili da potvrda i nije nekoć bila drugo nego prigoda u kojoj je mladež očitovala svoju vjeru Crkvi, neka je izopćen!« (DS 1628). Osim na ovom mjestu sabor spominje potvrdu nabrajajući sakramente (DS 1601), te opet, kad govori o sakramentima koji u primaoca utiskuju neizbrisiv biljeg. To je krštenje, potvrda i svećenički red (DS 1609). Tu je ujedno i razlog zašto su ti sakramenti neponovljivi. Potvrda je dakle po vjerovanju i nauci Crkve jedan od sedam sakramenata, jedan od sedam znakova koji nam donose zasebnu milost. Za taj se sakramenat u nas rabe riječi: Potvrda, krizma, firma, berma. Riječ »potvrda« prijevod je latinske riječi »confirmatio«, a znači: potvrđenje, potvrdu, jačanje, ojačanje. U riječi **»confirmatio«** nalazi se i naša riječ »firma«, što baš i znači samu potvrdu, za razliku od iste riječi kad ona znači naslov potvrđene, javne ustanove. Riječ »berma« ista je kao i »firma« i ima isto značenje »Krizma« prvotno znači mazanje uljem ili samo ulje. Izvorno je ta riječ grčka »to hrizma« a znači isto. Izvedenica je od glagola »hrio« = pomazujem. (Tako Krist znači Pomazanik). Redoviti djelitelj krizme jest biskup, u izvanrednim slučajevima i po ovlasti može biti i običan svećenik (DS 1630; CIC 782).

Promotrit ćemo svetu potvrdu kao sakramenat i kao sakramenat koji utiskuje osobit, neizbrisiv znak. Tako ćemo najbolje preko učinaka upoznati i samu narav toga sakramenta.

377. POTVRDA JEST JEDAN OD SEDAM SAKRAMENATA — U sedmom poglavlju svoga Evanđelja pripovijeda sveti Ivan zgode koje su se zbile o blagdanu sjenica. Bilo je to u listopadu, oko 6 mjeseci prije Isusove muke i smrti. U posljednji, glavni dan blagdana, Isus je stajao i vikao: »Ako je tko žedan neka dođe k meni; i neka pije, tko vjeruje u mene. Kako veli Pismo: Iz njegove će nutrine provreti potoci žive vode. To reče za Duha, veli sv. Ivan, kojega su imali primiti oni koji vjeruju u njega. Duh naime još ne bijaše dan, jer Isus još ne bi proslavljen.« (Iv 7,37-39). Onima dakle koji vjeruju Krist obećaje Duha Svetoga, nakon svoje proslave. — U Djelima Apostolskim opet čitamo da su Apostoli polaganjem svojih ruku davali Duha Svetoga onima koji su već primili krštenje (Dj 19,6). Polaganje ruku dakle je nešto drugo nego krštenje, očito je iz ovih mjesta Svetoga pisma. — Nadalje, »primiti Duha Svetoga znači primiti ljubav i milost« (usp. Rim 5,5). To eto polaganje ruku, gdje se prima milost Duha Svetoga, Crkva zove sakramentom svete potvrde.

378. Ovom biblijskom dokazu dodat ćemo tekst svetog Tome: »Sakramenti Novoga zavjeta predviđeni su za osobite milosti; i tako, gdje se traži osobiti učinak milosti, Krist je ustanovio posebni sakramenat. Kako vidljive i materijalne stvari na neki način predočuju duhovne i umne, iz onoga što se zbiva u materijalnom svijetu lako možemo naslutiti što se značajnije ima zbiti i u životu milosti. Očito je, da je u ovom životu značajniji čas kad čovjek postaje punoljetan te može nastupati kao samostalna i svojepravna osoba. Povrh rođenja naime kojim smo primili tjelesni život, postoji i čas dozrijevanja kad postajemo punoljetni. — Slično ovome, po krštenju primamo nadnaravni život, koji je obnova u duhu, po potvrdi zatim primamo kao neku punoljetnost duhovnog Života. I zato papa Melkijad piše biskupima: Duh Sveti, koji se po spasonosnom silasku spušta nad vode krštenja te na krsnom vrelu daje moć koja rađa nevinošću, u potvrdi zatim daje porast i snagu milosti. — Po krštenju dobivamo život, po potvrdi spremnost za borbu; po krštenju čišćenje, nakon krštenja jakost. Tako je očito, veli Toma, da je potvrda zasebni sakramenat« (Sth III, 72, 1).

379. UČINCI SAKRAMENTA POTVRDE — Prvi učinak sakramenta potvrde jest primanje Duha Svetoga, dakle primanje milosti za ispovijedanje vjere i za jakost u dobru. Povrh toga sakramenat ostavlja na duši onoga koji ga prima neizbrisiv biljeg. Potvrdu zato primamo samo jednom u životu. Znači, da bi bilo suvišno da je primamo više puta. Znači, da ona stvara takav učinak koji ne treba ponavljati. Mi smo nešto govorili o naravi toga učinka kad smo govorili o sakramentalnom karakteru krštenja. Ti su učinci na osnovi materijalnog posvećenja. Hram jedamput posvećen, ne treba više posvećivati. Zato krštenje ostaje, makar se čovjek sav izopačio. Jedamput položen ispit zrelosti, ne treba ponavljati. Ako je to djelomično istina u našim ljudskim odnosima, to više vrijedi kod Boga. Učinci njegove milosti na ovom planu ne trpe nedostatke, savršeni su. Tu se milost ne mora obazirati na slobodnu volju. Kod Boga je sveta potvrda ispit zrelosti i čas punoljetnosti, majstorski ispit za ispovijedanje vjere. Tako smo najviše zahvatili narav sakramentalnog karaktera potvrde. Navest ćemo opet riječi sv. Tome da bismo kroz njih osjetili dah kršćanske predaje i vjere: »Karakter jest neka duhovna ovlast dana za obavljanje svetih čina. I kako je već rečeno (a 1) kao što je krštenje duhovni preporod u kršćanski život, tako je potvrda neko duhovno opunomoćenje, koje uvodi čovjeka u zrelu duhovnu dob; to se može usporediti s običnim životom: drugo je djelovanje tek rođena čovjeka, drugo onoga koji je odrastao. Tako se čovjeku po sakramentu potvrde daje duhovna vlast za vršenje nekih svetih čina, povrh one moći koja se dobiva na krštenju. U krštenju dobivamo mogućnost i jakost za ono što se odnosi na vlastito spasenje, kako ćemo živjeti sami za se, po potvrdi dobivamo jakost da pobijedimo u duhovnom boju protiv neprijatelja vjere. To se lijepo vidi u životu apostola. Oni su bili ustrajni u molitvi i čekanju prije nego su primili puninu Duha Svetoga; i nakon primanja punine Duha Svetoga izišli su na ulice i nisu se bojali javno očitovati svoje uvjerenje pred nepri-

jateljima kršćanske vjere. I tako se vidi veli sveti Toma, kako potvrda utiskuje neki duhovni znamen.« (Sth III, 72,5)

380. Sakramenat svete potvrde vrlo je suvremen sakramenat. Daleko od svakog istrčavanja u očitovanju vjere on će osigurati svojim vjernicima onu milost koja je najdragocjenija: milost razborite ustrajnosti u životu po vjeri. Tako će se najbolje pružiti ono hvaljeno »svjedočenje« pred braćom ljudima i toliko naglašavana »prisutnost« vjernika u našem posvjetovnjačenom društvu. Ne može se, veli Krist, sakriti grad sazidan na gori; a niti se upaljuje svjetiljka i zatim skriva. Ona se postavlja na svijećnjak, da svijetli svima. (usp: Mt 5,14) Stare su mučenike nazivali svjedocima. Svjedočili su životom i smrću ono u što su vjerovali. Po sakramentu potvrde svaki je kršćanin pozvan za svjedoka, a milost koju taj sakramenat daje dat će mu snagu da to i bude.

66. KATEHEZA

EUHARISTIJA (1)

381. Treći po redu sakramenat jest euharistija. Puno toga imamo reći o njemu i stoga ćemo mu posvetiti tri kateheze. Korisno bi bilo ponovno pročitati 27. katehezu, pod naslovom Kafarnaum, jer je tamo iznešen vremenski okvir euharistije. Ovdje ćemo pogledati sadržaj toga sakramenta, predmet naše vjere; zatim ćemo pogledati temelj naše vjere u euharistiju, iako smo već o Božanstvu Kristovu naširoko govorili u 33. i 34. pouci. Protumačit ćemo pojmove i riječi koje se upotrebljavaju za ovaj sakramenat i protumačiti ćemo euharistiju kao tajnu prisutnosti Kristove. To u ovoj katehezi. U 67 katehezi govorit ćemo u euharistiji kao žrtvi, i u 68. katehezi o euharistiji kao trajnom sakramentu. Nadodat ćemo pitanja o zapovijedi primanja euharistije i o euharistiji kao zalogu našeg uskrsnuća.

382. **SADRŽAJ I TEMELJ NAŠE VJERE U EUHARISTIJU** — Poučeni od Crkve vjerujemo i ispovijedamo, da je u tajni euharistije, nakon pretvorbe, pod prilikama kruha i vina prisutan Krist **uistinu, stvarno i bitno,** dakle njegovo tijelo i krv, njegova presveta duša i njegovo Božanstvo. Rekao sam prisutan. To je premalo rečeno. Nakon tajnovite pretvorbe ostaju samo prilike kruha i vina, a sama bit kruha i vina pretvorila se bit tijela i krvi Kristove. Po tajni utjelovljenja Riječ je postala Čovjekom, po tajni euharistije, koju su crkveni oci rado zvali »inpanatio-okrušenje« on je ponovnim zahvatom i darivanjem prisutan bezbrojnim mjestima i svim vremenima. To je sadržaj naše vjere u euharistiju. Tijekom ovih pouka to ćemo naše znanje proširiti, osvijetliti ga i opravdati.

383. Temelj naše vjere u euharistiju jest božanstvo Kristovo. Krist je ustanovio euharistiju na Posljednjoj večeri. Uzeo je po večeri kruh i rekao: Uzmite i blagujte, ovo je moje tijelo! — Isto tako i s vinom, reče: Uzmite i pijte, ovo je moja krv, novoga i vječnoga zavjeta, koja se prolijeva za vas, da vam se oproste grijesi! — Apostolima je dao zapovijed: To isto činite meni na spomen! — Ta zgoda sa Zadnje večere nije bila improvizacija. Ona je do u sitnice nagovještena, kad je Krist sam u Kafarnaumu uporno tvrdio, da će ostaviti svoje tijelo za hranu i svoju krv za piće (Iv 6). No niti je taj Kristov nagovještaj bilo nešto samovoljno. Proroci su navijestili čistu žrtvu koja se neće više prinositi samo u Jeruzalemu, nego od istoka sunca do zapada (Mal 1,11). Gotovo 2.000 god. prije Krista, svećenik Svevišnjega Melkizedek, prinio je nakon Abrahamove pobjede kruh i vino (Post 14,17). Pavao je tu vidio sliku Krista svećenika (Heb 7,1; 10,1-18). Činjenica Kristova uskrsnuća i potom božanstva osvjetljuje vjerodostojnošću našu vjeru te sigurnost u ovu čudesnu povezanost i ova zbivanja. Tu je nadvremenska zamisao i zapovijed nove žrtve i u punini vremena njeno izvođenje. Uskrsnuće tu dolazi kao pečat. Naša vjera u euharistiju bez uskrsnuća bila bi bez temelja. Ovako nije.

384. To je sadržaj i temelj vjere u euharistiju. Ponovimo ukratko misao riječima crkvenog zakona: »U presvetoj euharistiji pod prilikama kruha i vina sam Krist Gospodin **prebiva, prinosi se i blaguje«** (CIC 801). Prema tome euharistiju možemo definirati kao vidljiv znak, u kom prilike kruha i vina sadržavaju tijelo i krv Kristovu za duhovnu okrepu

duše. Ta je određenica postavljena sada na početku, no morat ćemo se na nju vratiti na kraju ovih pouka, kad budemo bolje mogli ocijeniti vrijednost svake riječi.

385. **NAZIVI ZA EUHARISTIJU** — Za euharistiju se kod nas upotrebljava dosta naziva: sama riječ »euharistija«, zatim »presv. oltarski sakramenat« ili samo »sakramenat«. Upotrebljava se nadalje riječ »svetootajstvo«, »misa«, »hostija«, »popudbina« i »pričest«. Euharistija jest grčka riječ, a znači zahvalnost, odanost, zahvaljivanje. Glagol »euharisteo« od kojeg je izvedena sama imenica znači »zahvalan sam, sjećam se dobročinstava, zahvaljujem«. Nije si tako teško domisliti zašto je ta riječ postala simbol svega onoga što treći sakramenat sadržava. Osjećaj divljenja i zahvalnosti nad dobročinstvima trećeg sakramenta diktirao je odabiranje imena. U korijenu riječi jest »haris«, koja označuje u aktivu ljubav, naklonost, a u pasivu sam dar, milost, sve milosti do blaženog gledanja. (Zorell: LG 1436). To je biblijski sadržaj riječi euharistija. Kako je treći sakramenat središnji i najvažniji upravo mu pristaje riječ euharistija. U drugim sakramentima primamo samo Kristove darove, ovdje primamo, žrtvujemo, blagujemo i čuvamo njega samoga.

386. Kad velimo za euharistiju »presv. oltarski sakramenat« tada želimo prvotno označiti komemorativno otajstvo na oltaru. U imenu je zapravo naglašeno čuvanje otajstva, jer je euharistija trajan sakramenat. Riječ »svetootajstvo« ne veli ništa nova. Riječ »misa« koju danas često rabimo upotrebljava se od šestog stoljeća. Doslovno znači »otpuštanje vjernika blagoslovom nakon liturgije«. Pučkom upotrebom ona je počela označivati euharistiju (Lercher: Inst. IV/227). Tu su još riječi »pričest« latinski »communio« a označuje: zajedništvo, imati dijela, uzimati čest u obrednoj gozbi. Riječ »popudbina« doziva u svijest čas odlaska. Euharistija će s nama na put.

Tu su još neke riječi za koje je dobro da znamo što znače, jer se često dovode u vezu s euharistijom. »Agápe« doslovno znači ljubav, a riječ se upotrebljavala za označivanje prvokršćanskih gozbi. Euharistija je slijedila nakon agape (O agapama vidi: Holzner »Pavao« str 266).

Pavao je imao i neprilike s tim agapama (vidi: 1 Kor 11,20). Zatim je tu riječ »synaxis«. Ona znači židovsku sinagogu, zbornicu, zborište, sabornicu. Nutarnje veze s euharistijom nema osim što je zbornica isto što i »ekklesia« = zajednica onih koji su na jedno pozvani, to je crkva, bilo duhovna zajednica bilo vidljiva zgrada gdje se čuva euharistija.

KRISTOVA PRISUTNOST U EUHARISTIJI — Krist je naredio apostolima, i po njima svećenicima, da prinose novozavjetnu žrtvu. Vršenje euharistije jest ta žrtva. Naš je narod to zvao »služba Božja«. Riječima posvete »Ovo je moje tijelo« i »Ovo je moja krv« valjano zaređeni svećenici ispunjuju Kristovu zapovijed pretvarajući tako kruh i vino u tijelo i krv Kristovu i dijeleći to vjernicima. Tako je u euharistiji i po euharistiji Krist prisutan, i za euharistiju velimo da je tajna prisutnosti Kristove. 387.

»Sveti sabor jasno i bez kolebanja ispovijeda, da se u uzvišenom otajstvu euharistije nakon pretvorbe kruha i vina Isus Krist, pravi Bog i pravi čovjek nalazi uistinu, stvarno i bitno«. (DS 1636). Sabor je ovu nauku svečano definirao naučavajući da pripada pokladu vjere i sadržaju koji smo dužni vjerovati (DS 1651). Što znači da je Krist u euharistiji prisutan uistinu, stvarno i bitno?

Kad velimo da je Krist u euharistiji prisutan **uistinu** tada želimo reći da on nije tu prisutan po vjeri, kao neka tvorevina vjere, projekcija ili sjena našeg mišljenja ili slijepog vjerovanja. On je u euharistiji dušom i tijelom kao utjelovljeni Bog, bez obzira na to da li tko u nj vjeruje ili ne. »Tako su naši stari, kolikogod ih je bilo u Kristovoj Crkvi, o ovom sakramentu naučavali, da ga je Isus Krist na posljednjoj večeri ustanovio, kad je nakon blagoslova kruha i vina izričitim riječima izjavio da nam daje svoje tijelo i krv. Evanđelja donose te riječi i Pavao ih ponavlja, jer očituju doslovno značenje, i tako su ih oci shvatili. Podla je zloba, kad ih neki svadljivi i pokvareni ljudi drže za neke govorne ukrase i tako niječu istinu o tijelu i krvi Gospodnjoj.« (DS 1637). 388.

389. Isus Krist je u euharistiji prisutan **stvarno**. Vojskovođa je prisutan u boju po zvuku trublje i zastavi, po nalogu. U euharistiji je Krist prisutan osobno. To znači stvarno. — A bitno znači da nije prisutan po učinku svoje moći, kako bi to neki krivovjerci htjeli. Električna je centrala prisutna kod rasvjete, ili kod okretanja elektromotora. Ona je doduše daleko ali je prisutna po svojoj moći, energiji. U euharistiji je Krist prisutan kakav jest i to čitav. To je nauka Svetoga pisma, slijedi iz riječi obećanja (Iv 6) i ustanove euharistije (Mt 26,26-28); Mk 14,22-24; Lk 22,19-20; 1 Kor 11,23-26). To je živa vjera prve Crkve. Vidi se iz Pavlovih pisama. Vidi se iz »Nauke dvanaest apostola« iz 90. godine (Kirch: Ench 2,3). To je vjera svih koncila redom, i naša. Tridentski ju je sabor definirao i svečano proglasio da u vjernicima oživi i utvrdi vjeru i da dokrajči krivovjernička zanovijetanja.

390. PRETVORBA — Čas i onu promjenu, kad kruh prestaje biti kruh i kad postaje tijelo Kristovo, isto i kod vina, zovemo našim jezikom pretvorba. U misi je to vrijeme podizanja. Za taj čas Tridentski je sabor upotrijebio riječ »transsubstantiatio« što znači promjena jedne biti u drugu, jedne substancije u drugu. Sv. Toma veli: »Pretvorba spada u red promjena. Ona je jedno osobito mijenjanje, ne površinsko, akcidentalno, gdje uz istovjetnost nosioca suslijede razne promjene. Niti je to promjena forme. (Forma ovdje ne znači oblik, nego bitnost, substanciju, usebnicu). Dakle niti je takva promjena gdje bi slijedile jedna forma za drugom, nego je pretvorba takova promjena, gdje se čitava bit jednoga pretvori u bit drugoga. Promjena slična pretvorbi ne postoji u redu bića, a mogla bi se nazvati »tanssubstantiatio-m« ili pretvorbom« (Sth III, 75, 4; DS 1642).

Kad je dakle Krist na Zadnjoj večeri izgovorio riječi »Ovo je moje tijelo« zbila se ta čudesna promjena. Ona se zbiva i danas kod svake svete mise. Riječi ustanove nisu bilo kakve riječi. To su stvaralačke riječi Kristove, Krist nije rekao: kruh je moje tijelo, nego je rekao: Ovo, ova bitnost, odsada je moje tijelo. Prilike su ostale, ali to više nije kruh. — Kristove su riječi istina. On je Bog. Gdje je njegovo tijelo tu je i njegova duša, i njegovo božanstvo. Za nas je to čas klanjanja i zato padamo na koljena kod pretvorbe i kod

primanja euharistije. U euharistiji mi častimo Krista kao Boga. Puno puta smo dosad navodili sv. Tomu Akvinca. On je ispjevao najljepše pjesme o euharistiji. Jednu od njih svi znamo:

Klanjam ti se smjerno,
tajni Bože naš.
Što pod prilikama tim se
sakrivaš.
Srce ti se moje sasvim predaje,
Jer dok promatra te svijest mu
prestaje.

67. KATEHEZA

EUHARISTIJA (2)

391. Euharistija je novozavjetna žrtva. Tridentski je sabor tom pitanju posvetio 22. zasjedanje. Nauka sabora predstavlja svečanu definiciju Crkve i poučak vjere: »Tko bi tvrdio da se u misi ne prinosi Bogu prava i zasebna žrtva, ili da služba nije drugo nego blagovanje, neka je izopćen!« (DS 1751). — Zatim: »Tko tvrdi, da riječima »Ovo činite meni na spomen« (Lk 22,19; 1Kor 11,24). Krist nije ustanovio svećeništvo kod apostola, ili da time nije naredio da apostoli i drugi svećenici prinose tijelo i krv njegovu, neka je izopćen!« (DS 1752). Misa je dakle prema nauci koncila prava žrtva Novoga zavjeta, a apostoli i njihovi nasljednici su pravi svećenici, koji su od Krista primli nalog da prinose žrtvu njegova tijela i krvi. Nije dakle samo kalvarijska tragedija žrtva, nego je žrtva i Posljednja večera i svaka sveta misa u kojoj se po zapovijedi Gospodinovoj prinosi tijelo i krv njegova. Tvrdimo dakle, da se i danas u onom liturgijskom činu koji zovemo misom obistinjuje prava žrtva. To ćemo nastojati i pokazati, dok ćemo pitanje na koji se to način obistinjuje u misi ostaviti onima koji tu stvar pomnije proučavaju. Razmišljanje iziskuje od nas pažnju, hoću reći da je kateheza teška.

392. ŠTO JE ŽRTVA I POSEBICE EUHARISTIJSKA ŽRTVA — Riječ »žrtva« budi u nama osjećaje ozbiljnosti. Roditelji se žrtvuju za djecu do klonulosti, do uništenja. Oni to rade da djecu pridignu i da djeci bude bolje.

Govorimo o žrtvama rata. Radi se o onima koje je na bilo koji način rat unesrećio. O žrtvi govorimo kad zajednica odredi neke da umjesto nje izvrše neki zadatak koji je skopčan s teškoćama i odricanjem. Ta žrtva bude potpuna, ako izaslanici stradaju životom. No ne zaboravimo da je smisao svake žrtve u konačnom blagoslovu. Ako toga nema, žrtva je besmislena. Nas ovdje zanima oblik sakralne žrtve i velimo da je ona **»čin javnog bogoštovlja (1), u kojem prema zakonitom obredu (2) svećenik prinosi Bogu (3) zamjetljiv bitan predmet, stvarnim ili istovrijednim uništenjem (4), u znak štovanja i podložnosti što je čovjek duguje Bogu kao suverenom gospodaru života (5)**. Redom ćemo protumačiti ovu određenicu žrtve: **1. žrtva je čin javnog bogoštovlja** — Velimo javnog, za razliku od privatnog. Iza javnog bogoštovlja stoji zajednica. Kako se štovanje temelji na samoj ljudskoj naravi i kako sama narav naređuje bogoštovlje očito je da čini štovanja prelaze i nadilaze privatna zauzimanja. To je slučaj baš kod žrtve; **2. za žrtvu se traži zakonit obred.** Iziskuje to onaj kome se prinosi žrtva, da bi se njemu ugodilo, žrtva se mora prinijeti po propisima; a iziskuje to i zajednica u čije se ime žrtva prinosi. Društvo ima ozakoniti pozitivnim odredbama koji će znamen predstavljati zajednicu; **3. žrtvu Bogu prinosi svećenik.** Opet se tu moraju sresti dva interesa: žrtvu će prinijeti onaj koji je Bogu drag, koga Bog hoće i koga zajednica ovlasti. Nema svećenika bez žrtve, i nema žrtve bez svećenika. Svećenik žrtvu prinosi. To je sastavni, bitni dio žrtve. Prinos valja obaviti javno i zamjetljivo, jer se forma vidljivog znamenja ima vidljivo očitovati. Samo uništenje mogu obaviti i drugi. — 4. Za žrtvu velimo da se traži **zamjetljiv, bitan predmet, i zamjetljivo bitno uništenje.** Od početka ljudskog roda znamen žrtve bio je u uništenju žrtvovanog. To uništenje može biti potpuno ili istovrijedno, na pr. prolijevanje krvi. Znači, da uništenje mora biti obzirom na ono bitno. Biće bez krvi je uništeno, iako nije, recimo, spaljeno. Za žrtvu se traži ne duhovna

bitnost, nego tvarna, zamjetljiva, da bi mogla biti znamen. Kako je velika ona riječ: »Ni žrtve ni prinosa nisi htio, ali si mi pripremio **tijelo**...« (Heb 10,5). Nije tako dosta za žrtvu da žrvujemo svoju misao, odluku. **Riječ je morala postati tijelom, da može postati žrtvom.** — Uništenje nadalje mora biti posvemašnje, da bi moglo biti znak posvemašnje podložnosti. Posvemašnje uništenje zovemo »žrtvovanjem« i predstavlja uz prinos sastavni i bitni dio žrtve. **5. Žrtva ima biti znak čašćenja i podložnosti** koje čovjek duguje Bogu kao svome stvoritelju. Samo Bogu se prinose žrtve. Tim je riječima naznačena svrha žrtve koja je uvijek poklonstvena.

Tako smo iznijeli i protumačili određenicu žrtve. Definicija je teška, ali je puna sadržaja. Stojimo zapanjeni pred pojavom žrtve u čovječanstvu. Prinose se i danas na bojištima i logorima hekatombe života i žrtava, ali nam te žrtve neće donijeti blagoslov. To je više kažnjavanje opakog čovječanstva i ispaštanje, dok žrtva koja donosi blagoslov mora biti dragovoljna.

393. KRISTOVA ŽRTVA BILA JE NAVJEŠTENA U STAROM ZAVJETU — Ne možemo u svakoj predslici Starog zavjeta tražiti posvemašnju sličnost s onim što ona nagovještа. No u svakoj ćemo naći nešto osebujno. Sam je Krist na se primijenio Mojsijevu sliku: »Kao što je Mojsije podigao zmiju u pustinji, tako se mora podići i Sin čovječji.« (Iv 3,14), Mojsije je, znamo, u pustinji podigao usred tabora zmiju obješenu na kolac i tko bi je s nadom pogledao, ozdravio bi. — Krv pravednoga Abela viče za osvetom. Abel je slika Kristova. I njegovu su krv prolila braća. No nadasve i do u tančine označen je obred vazmenog janjeta. Pasha je blagdan izbavljenja iz egipatskog ropstva. Krv janjeta na dovratcima izbavila je od pomora prvorođence. Nečija je dakle smrt donijela nekom život. To janje slika je Krista jaganjca kojeg je pokazao Ivan Krstitelj (Iv 1,29). Židovski je narod vjerno držao predaju i svake bi godine obavljao obrede koljući za Pashu janje. Nije mu se smjela prelomiti kost. Sve je to tako išlo do Posljednje večere, koja je uistinu posljednja kao slika, jer je nastupila zbilja. Počinje Novi zavjet. Krist se predao u ruke sve-

ćenicima da ga žrtvuju, i da bismo mi živjeli on je morao umrijeti.

394. Nitko nikad nije sumnjao da je kalvarijska tragedija žrtva. Tu je veliki svećenik Krist, odabran od Boga kao jedini posrednik između neba i zemlje. Tu je žrtva, on sam. Žrtva najdraža Ocu. Tu je posvemašnje uništenje kao ono bitno u žrtvi, i prinos, njegova pokornost do smrti na križu. Kulise ove žrtve bile su strašne. Bio je to uistinu javni čin, gdje se skupio sav narod: Pogani i Židovi, sakralna i profana vlast. Obred je bio do utančine proročen. Spominjemo samo detalj koji je prorekao prorok, da mu se ne smiju lomiti kosti. Na vedrom nebu pomrčalo je sunce; potres je razgonio zavedenu svjetinu s Golgote; pod križem žrtve na izdisaju bila je Majka. Vojnik je kopljem probio njegove grudi i iz srca je potekla krv i voda. Znak smrti. S lijeva i desna bio je s njime razapet po jedan kriminalac. Jedan je od njih umirao s hulama na usnama, dok je drugi molio milost teže kažnjenog od sebe.

395. **EUHARISTIJA KAO ŽRTVA** — No da li je euharistija, ili kako velimo sveta misa, žrtva? Jest. Evo zašto: Na Posljednjoj večeri Krist je vršio službu euharistije, prinio je žrtvu vlastitoga tijela i krvi, nadomak svoje smrti. Posljednju večeru ne smijemo gledati zasebno i odvojeno od Kalvarije. — Nadalje, Krist je naredio da se njemu na spomen to isto čini što je on činio na Posljednjoj večeri, tj. da se prinosi njegovo tijelo i njegova krv (Mt 26,26; Lk 22,19). Nitko od nas ne tvrdi da je misa ili euharistija žrtva neovisna od Posljednje večere. Ona je spomen-žrtva, ali je prava žrtva, jer ima sve oznake i blagoslov prave žrtve: »Zar nije blagoslovljeni kalež, koji blagoslivamo, zajednica krvi Kristove?« veli Pavao (1 Kor 10,16), (usp: 1 Kor 11,24); i opet: »Mi imamo žrtvenik (euharistiju) od kojega nemaju prava jesti službenici šatora.« (Heb 13,10). — Razumnima je ovo dosta.

Završimo ovu katehezu s još nekim mislima: »Nijedna religija koja se temelji na ljudskoj naravi nije bez žrtve, vidljive i ponovljive. Nužno je da se takova nešto nađe i u

Novom zavjetu. Kako u njemu nema druge žrtve osim Kristove, očito je da će žrtva biti ondje gdje se Krist prinosi. A to imamo u Euharistiji«. (Lercher: Inst. IV/2,344).

68. KATEHEZA

EUHARISTIJA (3)

Euharistija jest **trajan sakramenat.** To je treće pitanje 396.
koje želimo promotriti. Uz to ćemo pogledati obvezu primanja euharistije i euharistiju kao zalog uskrsnuća. Pojmovi su nam poznati. Jedino nam valja reći što je to trajan sakramenat. Da je euharistija trajan sakramenat znači da trajno ostaje kao vidljiv znamen nevidljive milosti. Učinci dakle toga sakramenta nisu trenutni, nego ostaju; Krist prisutan u euharistiji ostaje dok traju prilike kruha i vina. Crkva je tu nauku definirala. Bilo je krivih shvaćanja da je u euharistiji Krist prisutan samo za vrijeme blagovanja: »Zajedničko ovom sakramentu s drugim sakramentima jest to da je euharistija vidljiv znak nevidljive milosti, no u njoj nalazimo nešto zasebno i osobito, to naime, da je u euharistiji nazočan sam začetnik milosti i prije primanja, dok drugi sakramenti imaju tek tada moć posvećivanja kad ih primamo.« (DS 1639) I zato Tridentski sabor i donosi definiciju u formi poučka: »Tko bi tvrdio, da nakon pretvorbe u euharistiji nema tijela i krvi Kristove, te da je Krist prisutan samo za vrijeme blagovanja, a ne prije i kasnije, te da nije prisutan u posvećenim česticama, koje su nakon pričesti ostale, neka je izopćen!« (DS 1654). To bi eto značilo da je euharistija trajan sakramenat.

Osim iz crkvenog učiteljstva, koje smo maločas naveli, 397.
donijet ćemo i biblijski dokaz. Da bi euharistija bila sakramenat traži se da bude vidljiv znamen nevidljive milosti. Ona to jest. Kruh i vino su vidljiv znamen i po svojoj naravi označuju ono što nevidljivo daju, duhovnu hranu i duhovno piće. Tu su i riječi pretvorbe koje su zamjetljive i jasno očituju ono što izvode. Euharistija jest dakle vidljiv znamen. Ali je i znamen nevidljive milosti, i to djelotvoran.

Sljedi to, iz Kristovih riječi: »Ako ne budete jeli tijela Sina čovječjega i pili njegovu krv, nećete imati života u sebi!« (Iv 6,53). Taj život i nije drugo nego pričest, sudioništvo u božanskoj naravi, a to je bez sumnje milost. Osim toga još je jasnije da je euharistija znamen milosti kad uočimo da u euharistiji ne primamo kao dar samo milost, nego primamo samog začetnika milosti, što je sigurno još veća milost.

Da je Krist ustanovio euharistiju kao vidljiv znamen nevidljive milosti, tj. da je euharistija ustanovljena od Krista izvan svake sumnje je. Dakle euharistija je sakramenat, i to trajan sakramenat.

398. OBVEZA PRIMANJA EUHARISTIJE — Prvi prigovor: »Čini se da bi se pričešćivanje moglo posve zanemariti. U Evanđelju hvale stotnika koji je rekao: »Gospodine nisam dostojan da uđeš pod moj krov.« Sa stotnikom bismo mogli usporediti onoga koji se uzdržava od pričešćivanja. Kako nigdje ne piše da je Krist došao u stotnikovu kuću, čini se da je dopušteno uzdržavati se čitav život od pričešćivanja.

2. Svakome je dopušteno da se uzdržava od onoga što nije nužno za spasenje; ovaj sakramenat nije bezuvjetan za spasenje, čini se dakle, da bismo se mogli od njega uzdržavati.

3. Oni koji su u grijesima nisu se dužni pričešćivati. I tako, kad je papa Fabijan naredio, da se svi imaju tri puta godišnje pričestiti, rekao je: osim, ako bi kome priječili teški prestupci. Ako se tako oni koji nemaju grijeha moraju pričešćivati, čini se da su u boljem položaju oni koji se ne smiju pričešćivati. Što nije pravo. Čini se tako da bi i pravednici trebali prestati s pričešćivanjem.

PAŽNJA: — Sve ove prigovore obara Kristova riječ: »Ako ne budete jeli tijela Sina čovječjega, nećete imati života u sebi«. (Iv 6,53)

399. OBRAZLOŽENJE: Već je prije rečeno (a 1), da imamo dva načina primanja sakramenta. Jedan je **duhovan,** a drugi **sakramentalan.** Jasno je, da smo svi dužni primati hranu ba-

rem na duhovan način, jer se tako ucjepljujemo u Krista kao što je rečeno (q 73,3). To duhovno blagovanje uključuje čežnju da bi se primio sakramenat, i bar bez te želje primanja sakramenta, ne može se čovjek spasiti; No ta želja će biti uzaludna, ako se ne primi sakramenat kad nastupi potreba. I tako je očito, da moramo primati ovaj sakramenat, ne samo zato što to Crkva traži, nego je to zapovijed Gospodinova: »Činite to meni na spomen!« (Lk 22,19). Ovdje crkvena zapovijed određuje samo vrijeme kad moramo ispuniti Kristovu zapovijed.

ODGOVORI NA POSTAVLJENE PRIGOVORE: 1. Sv. Gr- **400.**
gur veli, da je ona poniznost prava koja ne odbija tvrdoglavo ono što se zapovijeda na korist. I tako ne možemo pohvaliti onu skromnost, koja se protivi zapovijedi Kristovoj i crkvenoj, kad se netko uzdržava od pričešćivanja. Stotniku nije bilo zapovijeđeno da u kuću primi Krista, i ne možemo se ispričavati njegovim slučajem.

2. Za ovaj se sakramenat doduše veli da nije tako potreban za spasenje kao krštenje. To vrijedi za djecu koja se mogu spasiti i bez euharistije, a ne mogu bez krštenja; odraslima je potreban i jedan i drugi sakramenat.

3. Grješnici trpe golemu štetu zbog toga što im se ne dozvoljava pričest, i nisu zato što ne primaju pričest u boljem položaju. Oni koji su u grijesima nisu ispričani od zapovijedi koja naređuje primanje sakramenta. Ispričani su samo oni koji se kaju, a odriču se primanja po savjetu svećenika, kao što veli Inocencije.« (S th. III, 80,11)

Opaska: Donijeli smo ovaj članak sv. Tome radi osobite važnosti. Toliko ima onih koji se ne mogu pričestiti, a morali bi se. Eto im barem želja, duhovna pričest, koja će ih dovesti do života.

EUHARISTIJA JE **401.**
ZALOG NAŠEG USKRSNUĆA — »Volja je onoga koji me je poslao da nikoga od onih koje mi dade ne izgubim već da ga uskrisim na posljednji dan.« — »Ako tko jede od ovoga kruha živjet će zauvijek.« »Tko jede moje tijelo i pije moju krv, ima život vječni, i ja

ću ga uskrisiti u posljednji dan.« (Iv. 6-39, 40, 51, **54**, 58). — U svom govoru u Kafarnaumu Krist je bio uporan kad je dovodio euharistiju u vezu s usksnućem. Euharistija je posjedovanje života.

Na sve to moramo reći: Vjerujem! — Mi o uskrsnuću nemamo iscrpnih pojmova, nemamo što više ni pravih pojmova. Predočujemo si uskrsnuće kao kidanje grobnih ploča i ponovno skupljanje, po putovima, korzima i stadionima. Ništa od toga. Uskrsnuće jest ustajanje, ali ustajanje u novom redu, duhovnom, oduhovljenom. Kod obnove od svega ovoga što sada imamo zajamčena je samo istovjetnost osoba, tj. mi ćemo uskrsnuti, dušom i tijelom. Ni stari, ni mladi, ni sakati, ni ružni, ni oženjeni, niti ćemo mariti za ovu zemlju kao ni leptiri za ostavljene čahure po kutovima krovišta.

Euharistija je zalog, jamac te obnove, jer je njezina domena, njezino pravo polje djelovanja domovina preobraženih. Krist je u euharistiji onaj uskrsli, preobraženi Krist. On će suobličiti svome, naša smrtna tjelesa i bit ćemo besmrtni. I tako je euharistija sjeme uskrsnuća, uzorak uskrsnuća i uzrok uskrsnuća.

Toliko o euharistiji. Po utjelovljenju Krist je postao čovjekom i boravio je među nama. Po euharistiji on je postao prisutan svim pokoljenjima i daje se za hranu našim dušama. Euharistija je nastavak utjelovljenja, jedan korak još bliže k nama. Euharistija je otajstvo, tajna. Sve nikako ne možemo dokučiti. Ali tako jest. Euharistija jest otajstvo njegove prisutnosti; ona je novozavjetna žrtva i ona je vidljiv znamen nevidljive milosti, ona je sakramenat. Sada nam te riječi nešto više govore nego na početku.

69. KATEHEZA

SAKRAMENAT POMIRENJA

U 48. do 50. pouke govorili smo o opravdanju. Naveli **402.**
smo tada, da postoji prvo, a onda i drugo opravdanje. Što znači »drugo opravdanje«? — Kad netko po krštenju postane pravednik, nazivamo to prvim opravdanjem. I kad bismo bili stalni u dobru, ne bi nam trebalo nikakvog drugog opravdanja. Međutim, mi smo u dobru nestalni, padamo, griješimo i trebamo ponovno opravdanje ponovnu milost. Ponovno ustajanje u milost zove se »drugim opravdanjem«. Kod tog ponovnog ustajanja u milost nije potrebno ponovno podjeljivati krštenja. Što više, to se ni ne smije. Za ponovno sticanje pravednosti Krist je ustanovio sakramenat pomirenja, zasebno sredstvo posvećenja. U njemu kršteni, nakon skrušenosti, priznavanja grijeha i spremnosti na zadovoljštinu, po sudačkoj presudi svećnika koji posjeduje vlast, primaju oproštenje grijeha u koje su nakon krštenja upali. — Forma, lik ovog sakramenta jesu riječi: Ja te odrješujem od tvojih grijeha, u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. — Tvar ili materija u ovom sakramentu jesu nutarnji čini pokornika: skrušenost, priznavanje grijeha i spremnost na zadovoljštinu. Sakramenat pomirenja podjeljuje samo svećenik koji ima vlast. (CIC 871, 872.) — U ovoj pouci promotrit ćemo: Potrebu i ustanovu sakramenta pomirenja; naglasit ćemo u čemu je razlika od sakramenta krštenja i najzad promotrit ćemo pokoru kao sakramenat.

POTREBA I USTANOVA **403.**
SAKRAMENTA POMIRENJA — Kad bi u otkupljenima ostala trajna zahvalnost prema Bogu, uči nas Tridentski koncil, takva koja bi sačuvala milost i dobročinstvo krštenja, ne bi bio potreban sakramenat pokore. Ali nažalost tako nije. I Bog, koji je bogat milosrđem, i koji zna našu građu, osigurao je lijek života i onima koji će se nakon krštenja predati pod vlast demona. Tim lijekom pružit će se plodovi Kristove smrti i onima koji su pali. — Inače je sama pokora bila uvijek potrebna da bi se zadobilo oproštenje od teških prestupaka. Tako je već Eze-

kijel govorio: »Obratite se i činite pokoru za sve svoje grijehe i neće vas oboriti zloća« (Ez 18,30). A i sam Krist Gospodin je govorio: »Ako ne budete činili pokore, svi ćete propasti!« (Lk 13,3) — Ta inače opća pokora, skrušenost, nije sama po sebi sakramenat. Nije bila prije dolaska Kristova, a niti je sakramenat onima koji nisu kršteni. Znači da sakramenat pokore daje nešto osobito na skrušenost. Nije to samo puka uspostava povrijeđenoga reda i prestanak zloće. Nešto se tu novo rađa: oživljuje milost primljena na krštenju i potom izgubljena grijehom. Vraćaju se sve blagodati i plodovi milosti, zasluge. Sakramenat pokore jest ustanovljen za one koji su primili krštenje. Kad bi se tako dala na zao put dva čovjeka, jedan od njih kršten, a drugi ne, i kad bi zatim nanizali jednake prestupke i kad bi se na kraju obojica pokajali i ispovijedili, učinak skrušenosti i ispovijedi bio bi sasvim nejednak. U tom i jest tajna i dar sakramenta. Iako je Bog stvoritelj i Otac svih nas, Kristova je milost kod krštenja na nama učinila nešto što se ne da odmjeriti. Kad zatim pođemo po zlu putu i kad se vratimo, mi se vraćamo kao »sinovi«.

Krist je ustanovio sakramenat pokore na dan Uskrsa »Primite Duha Svetoga! Kojima oprostite grijehe, oprošteni su im; kojima zadržite, zadržani su im« (Iv 20,22...) — Crkva je uvijek te riječi tumačila i razumjela kako i glase, i uvijek je s krivovjercima koji su to nijekali obračunavala. To je učinio i Tridentski koncil osuđujući svako nijekanje opraštanja grijeha i osporavanje doslovnog smisla navedenog teksta (cf: DS 1667...).

404. SAKRAMENAT POKORE RAZLIKUJE SE OD SAKRAMENTA KRŠTENJA — Nije tu razlika samo u tvari i liku, što nam je već poznato, nego su tu i druge razlike. Svećenik koji podjeljuje sakramenat pokore mora biti sudac. Za krštenje to nije potrebno. Dapače je nemoguće. Ne može se u ime Crkve suditi onima koji još nisu u nju ušli. Krštenje su bila vrata u Crkvu. A kad netko, koji je član Crkve pogriješi, ne smije se ponavljati sakramenat krštenja, nego krivac mora pristupiti sucu, da se optuži i da tako primi oproštenje. Ovo je divna zgoda da uočimo razliku između istočnoga i osobnih grijeha. S istočnim grijehom mi ne moramo ići na sud Crkve, dapače ne smijemo. Njega će od nas odstraniti sakramenat »kupelji« i »sakramenat inkorporacije Crkvi«. Time dakle što postajemo članom Crkve po krštenju oprašta nam se grijeh naravi, istočni grijeh, a s osobnim grijesima moramo osobno na jednu drugu instancu, i to sudačku. Dakako da je to svojevrstan sud, koji ne ide za osudom krivca, nego za njegovim oslobođenjem. U čemu si se optužio, od toga ćeš biti oslobođen. Pokora jest dakle svojevrstan sud, ali je sud. Svjedoka nema, ali se sami moramo optužiti. Diskrecija je zajamčena, ne samo naravnom tajnom, nego i najoštrijim crkvenim kaznama.

Ima nadalje druga razlika između krštenja i pokore. Po **405.** krštenju postajemo novi stvor i u Kristu polučujemo oproštenje svih grijeha, po pokori to postizavamo doduše u Kristu, ali sa suzama, plačem i svladavanjem. To traži Božja pravednost, tako se i taj sakramenat naziva »trnovitim krštenjem«. Tu je razlika od krštenja u načinu primanja i vlastitom sudjelovanju. Još ima razlika obzirom na potrebu: Potreban je ovaj sakramenat za spasenje palima isto tako kao što je krštenje potrebno nekrštenima. (DS 1671, 1672).

POKORA JE PRAVI SAKRAMENAT — Naveli smo već da je **406.** sakramenat pokore ustanovio Krist. Zapravo je apostolima zapovijedio da ga podjeljuju. Pokora je dakle sredstvo milosti i posvećenja. Ona je vidljiv znak nevidljive milosti. Vidljiv znak, forma sakramenta jesu riječi: Ja te odrješujem od tvojih grijeha; materija, ili kako je zove Tridentinum »quasi materia« jesu čini pokornika, skrušenost, priznanje grijeha i zadovoljština. Plod ovog sakramenta jest pomirenje s Bogom i mir savjesti.

U 50. katehezi govorili smo naširoko o skrušenosti. Re- **407.** kli smo da skrušenost ima više stupnjeva. Može kadikad biti tako živa, da nas pomiruje s Bogom i prije primanja sakramenta iako ne mimo sakramenta. No za valjanost sakramenta pokore nije potrebna savršena ljubav; dostaje, i sakramenat je valjan, ako imamo i nesavršeno pokajanje. Konkretno to znači, ako se kajemo za grijehe iz nesavršenih motiva, na primjer iz straha pred paklom, zbog rugobe samoga

grijeha. Iako ti motivi nisu savršeni, oni su nas pripremili na primanje sakramenta. U strahu si pred paklom, pa si se skrušio, pokajao i ispovijedio. Svećenik ti je dao odrješenje. Tu je sakramenat učinio svoje. Učinak je dakle veći nego bismo ga očekivali, a to i jest svojstvo sakramenta, da vidljivim služenjem daje milost. Kod krštenja ono pranje uz riječi posvete proizvelo je veličanstven učinak. Od Božjeg neprijatelja učinio je prijatelja i baštinika života, ovdje, na početku nešto straha, poniznosti i odvažnosti za priznanje krivnje uz svećenikovo odrješenje proizvelo je učinak drugog opravdanja.

70. KATEHEZA

SVETO POMAZANJE

408. Peti po redu sakramenat jest bolesničko pomazanje. Crkveni Zakonik veli: »Sakramenat svetog pomazanja neka se podjeljuje mazanjem uljem uz riječi koje je Crkva propisala, a nalaze se u obrednim knjigama« (CIC 937). Tridentski je sabor uz nauku o sakramentu pokore razradio i građu o sakramentu svete pomasti: »Prvo, što ovaj sabor obzirom na ustanovu ovog sakramenta razjašnjava i uči jest, da nam je naš Spasitelj, želeći da imamo u svakoj prigodi pomoć i lijekove protiv neprijateljskih navala, dao sakramente kako bi se u životu sačuvali od svake štete. Osigurao je tako i završetak našeg života sakramentom završnog pomazanja kao neoborivim zidom. — Jer se naš neprijatelj, iako čitav život traži zgodu kako bi nas upropastio, nikada toliko ne propinje kao što to čini na kraju našeg života. Baš tada nam želi oduzeti nadu i predanje u Božje milosrđe«. (DS 1694) U svoje smo vrijeme spomenuli kako sakramenti zahvaćaju čvorišne točke našeg života. Tako nas eto jedan sakramenat čeka na svršetku. Neki bi htjeli tom sakramentu oteti njegov završni karakter barem u imenu. Pritom misle na jednu dobronamjernu varku, da bi ljudi primili taj sakramenat kad bi mislili da kraj nije blizu. Međutim se može desiti da je baš skrivanje kraja najnehumanije. Zašto lišavati bolesnika efektivne utjehe sakramenta i velikog nadnaravnog dara. Da

bi se spasilo nekoliko dana ovog života bez navodnog uzrujavanja stavlja se u pogibelj nadnaravni život, jedini vrijedan i koji je na pomolu. Možda on ovisi za bolesnika baš o tom sakramentu. Hoću reći samo to, da kao što u te dane moramo prihvatiti svaku neugodnost skopčanu sa stvarnim odlaskom, zašto ne bismo primili ono što taj odlazak može samo osmisliti i učiniti ga ljepšim? Milost ovog sakramenta dat će nam hrabrost za zadnju borbu, ali, ako ne umremo, ništa nismo izgubili. Mir koji je plod ovoga sakramenta dat će nam radost i odvažnost da dalje snosimo teret starosti i bolesti.

USTANOVA SAKRAMENTA 409.

SVETOG POMAZANJA — Kad sv. Marko evanđelista govori o slanju apostola veli: »Tada su apostoli krenuli i propovijedali da se ljudi imaju obratiti. Mnoge su zle duhove izgonili, bolesnike **mazali uljem** i ozdravljali ih.« (Mk 6,12) — Kako je apostole poslao Krist očito je da im je dao nalog što i kako valja raditi. Nije toga zaboravio sv. Jakob kad je kasnije pisao svoje pismo: »Trpi li tko među vama nevolje? Neka moli! Veseli li se tko? Neka pjeva hvalospjev! Boluje li tko među vama? Neka sebi dozove crkvene starješine! Oni neka mole nad njim **mažući ga uljem u ime Gospodnje,** pa će molitva učinjena s vjerom spasiti bolesnika. Gospodin će ga podići i, ako je učinio grijehe, dobit će oproštenje. Prema tome, ispovijedajte grijehe jedan drugome i molite jedan za drugoga da ozdravite!« (Jak 5,13 — 16) — Iz ovih riječi, kako ih je Crkva primila, te kako je po apostolskoj predaji naslijedila, učimo što je tvar, što lik sakramenta, koji su njegovi učinci i tko ga ima podjeljivati. — Sakramenat bolesničkog pomazanja podjeljuje se bolesnicima koji su teško bolesni, mažući ih na čelu i na rukama, maslinovim uljem koje je pravilno blagoslovljeno, ili ako je zgodnije kojim drugim biljnim uljem, samo jednom izgovarajući: **»Ovim svetim pomazanjem i preblagim svojim milosrđem pomogao ti Gospodin milošću Duha Svetoga da te oslobođena od grijeha spasi i milostivo olakša«** (Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam adjuvet te Dominus gratia Spiritus Sancti, ut a peccatis liberatum te salvet atque propitius allevet. Ap. konst, o sakr. bol. pom. od 30. XI 1972. Pavao VI).

410. UČINCI SAKRAMENTA POMAZANJA — »Milost i učinak ovog sakramenta označen je riječima: Molitva s vjerom spasit će bolesnika, i ako je u grijesima oprostit će mu se. Milošću Duha Svetoga brišu se tragovi grijeha, ako su još tu, i prestupci, ako su još za ispaštanje. Bolesnik će primiti olakšanje i jakost. Sve će to u njemu razbuditi veliko pouzdanje u Boga, kojim će ohrabren, lakše podnositi tegobe bolesti i uspješnije se oduprijeti demonu koji »vreba na putu«, a kadikad će primiti i zdravlje, ako je to na korist duši«. (DS 1696).

411. Ovim koncilskim riječima dodat ćemo tekst svetog Tome Akvinskog. Pun je sadržaja i novih spoznaja: »Svaki je od sakramenata ustanovljen za zaseban učinak, iako može imati i nekih drugih učinaka. Kako sakramenat daje ono što označuje, iz njega kao znaka može se lako otkriti njegov prvotni učinak; sveto se pomazanje daje kao lijek. Sakramenat krštenja jest kupelj, dok se lijek daje da bi se otjerala slabost, nemoć. Tako je u ovom sakramentu ono prvo, da bi nam izliječio slabost grijeha. — Kao što je dakle krštenje duhovni preporod; kao što je ispovijed duhovno oživljavanje, tako je sveta pomast duhovno liječenje. I kako tjelesno liječenje pretpostavlja život u bolesnika, tako i duhovno liječenje pretpostavlja život duše. I zato se ovaj sakramenat ne podjeljuje protiv nedostataka koji uništavaju život duše, tj. ne daje se niti protiv istočnoga, niti protiv smrtnoga grijeha, a podjeljuje se protiv onih slabosti koje čovjeka duhovno onemoćuju, tako da nema snage za čine života, milosti i slave. A ta slabost nije ništa drugo nego klonulost, nemoć, koja je ostala kao posljedica istočnoga ili smrtnoga grijeha; protiv te nemoći dobivamo jakost u ovom sakramentu. A jer je ta jakost u milosti, koja ne može supostojati s grijehom, naravno, ako milost u bolesniku naiđe na grijeh, bilo smrtni, bilo laki grijeh, uništava ga i obzirom na krivnju, samo ako u primaocu ne postoji zapreka, slično kao u Euharistiji ili potvrdi kao što je rečeno.

412. Stoga i sv. Jakob govori o uvjetnom opraštanju grijeha kad veli: »ako je u grijesima oprostit će mu se« tj. obzirom na krivnju. Sveta pomast ne uništava uvijek grijeh, jer ga uvijek ne nalazi; ali uvijek nalazi spomenute slabosti, koje

se zovu »ostaci grijeha«. — Neki misle da je ovaj sakramenat ustanovljen protiv lakih grijeha, što ih ne možemo, dok ovaj život traje, posve izbjeći. Prema tom mišljenju sveta pomast bila bi ustanovljena protiv tih grijeha. Međutim to nije točno. Sakramenat pokore briše lake grijehe obzirom na krivnju, a to što ih ne možemo izbjeći usprkos ispovijedanja, ne uništava učinak sakramenta pokore; tako opet sve ide protiv spomenutih slabosti. I tako valja reći, da je prvotni učinak ovog sakramenta opraštanje grijeha, obzirom na ostatke grijeha, ali i samo opraštanje krivnje, ako još nije oproštena.« (Sth, Supl 30,1, c).

71. KATEHEZA

ŽENIDBA SAKRAMENAT

Šesti po redu sakramenat jest sveti red. Mi ćemo ipak **413.** prije govoriti o sakramentu ženidbe, a i kateheza o svećeničkom redu doći će uz pouke o Crkvi.

Crkveni Zakonik govori o ženidbi ovako: »Sam ženidbeni ugovor među krštenima Krist je uzdigao na dostojanstvo sakramenta. Stoga, gdje se god kod krštenih radi o valjanoj ženidbi, tim samim se radi i o sakramentu.« (CIC 1012) — Zakonik dalje govori: »Prvotna svrha ženidbe jest rađanje i odgoj potomstva; drugotna svrha jest međusobna pomoć i smirivanje nagona. — Bitne oznake braka jesu jedinstvo i nerazrješivost, što u kršćanskom braku dobiva osobitu čvrstoću radi sakramenta.« (CIC 1012). — Vatikanski sabor posvetio je braku i obitelji čitavo poglavlje u konstituciji Crkva u suvremenom svijetu, »Radost i nada« (II dio, p. I; 47-52 — Dokumenti str. 685). Pitanja su osjetljiva, zanimljiva i važna. Idimo redom. Počnimo raspravu tumačenjem pojmova »ženidba« — »brak«.

DEFINICIJA ŽENIDBE — U hrvatskom jeziku upotrebljavamo dvije riječi za označivanje **414.** bračne veze. Velimo ženidba, i velimo brak. Svak od nas odmah vidi, da te riječi ne označuju isto. »Ženidba« označuje ženidbeni ugovor, početak braka, a »brak« označuje stanje

koje slijedi nakon ženidbe. Neka se nikome to ne čini cjepidlačarenjem. Mi smo u naslovu stavili: ženidba — sakramenat, a ne brak — sakramenat. Dakle ženidbeni ugovor, vjenčanje, jest sakramenat. No o tom kasnije. Sada ćemo definirati što je ženidba, a potom što je brak, i obje ćemo određenice protumačiti.

415. **Ženidba je pristanak, zakonito očitovan, dakle ugovor, u kojem si obje stranke, muž i žena kao svojepravne osobe, daju i primaju neopozivo i isključivo pravo na tijelo, obzirom na čine koji su prikladni za rađanje potomstva.** (CIC 1081, § 2) — Svaka od ovih riječi ima svoje značenje: radi se dakle o **pristanku,** slobodnoj privoli, inače nema braka; **pristanak mora biti javno očitovan,** riječima ili znakovima, pred svjedocima Crkve, te jedne i druge strane; pristanak mora biti tako očitovan da se može u svako vrijeme dokazati. Ženidba je pravi ugovor. Da bi ugovor vrijedio traže se ne samo svjedoci, nego ugovarači moraju biti svojepravne osobe. Moraju znati što jedno drugome daje, a dakako moraju to prije svega posjedovati, inače ne mogu dati. To darivanje jest neopozivo, tj. zauvijek, do smrti; ono je isključivo, tj. isključuje se treća osoba. Ako bi se u ugovor stavljale neke primjedbe i zahtjevi o kojima ovisi ugovor, valjanost ovisi o njima i ako ugovor nije potvrđen izvršenjem, mogao bi se raskinuti. — Ugovor se kreće oko čina prikladnih za rađanje potomstva. Ne daje se ženidbenim ugovorom apsolutno vlasništvo nad tijelom. Ugovarači ostaju punopravne i zasebne osobe. Obzirom na rađanje i zajednički život oni su jedno. Ugovor između osoba istog spola ne može biti valjan.

416. Protumačit ćemo riječ **brak. Brak je čvrsta zajednica muža i žene za rađanje i odgoj djece.** Kod ove definicije naveden je samo prvotni cilj braka, dok su drugotni ciljevi ispušteni; oni su **međusobna pomoć i razumijevanje,** te **olakšica za nagon** (usp. DS 3838). U novije se vrijeme puno raspravljalo o drugotnim ciljevima braka. Neće ovdje biti suvišna misao II Vatikanskog koncila: »Brak nije ustanovljen samo za rađanje djece. Sama nime narav nerazrješive veze među supruzima kao i dobro djece zahtjevaju da međusobna ljubav bračnih drugova zauzme mjesto koje joj pripada, da napreduje i dozrijeva. Zbog toga i kad nema djece, često

puta tako željkovane, brak ostaje kao zajednica i zajedništvo čitavoga života i zadržava svoju vrijednost i nerazrješivost.« (GS 50).

Tako smo iznijeli definiciju ženidbe kao ugovora i kao stanja nakon ugovora. Ženidba je ugovor i sakramenat; brak je stanje staleških dužnosti: očinstva i majčinstva.

ŽENIDBA KAO NALOG NARAVI — Iako je ženidba ugovor, i prema tome i pod tim vidikom nešto što ovisi o volji ljudi, ona je u sebi nešto dublje, ona je nalog same naravi. Ne radi se tu o fizičkoj prisili. Narav to ne radi tako; ona ima drugih putova da postigne svoje, i to uspješnije nego nekom fizičkom prisilom. Misao ćemo opravdati u formi školskog dokaza: 417.

— **Čovjek je od Boga primio generativnu moć i dosljedno pravo da se njome služi (1)**

— **Upotreba te potencije iziskuje i pretpostavlja neke uvjete, za koje velimo da upravo određuju bitne elemente braka.** Ti uvjeti su: sjedinjenje različitog spola, predavanje međusobnog prava na tijelo, te u sjedinjenju: isključivost i trajnost veze. (2).

— **Dakle: Ženidba i potom brak jest nalog i služba naravi.**

Iako su i prva i druga premisa jasne ipak ćemo ih opravdati. Prva premisa: Onaj koji je dao generativnu moć, te upornu sklonost za aktuiranje te moći, i kroz to baš želio postići neki cilj (rađanje djece), očito dozvoljava i želi da generativna moć dolazi do svoga učinka. Neka nitko ne smatra to dokazivanje suvišnim, jer je bilo i danas ima manikejskih shvaćanja, da je brak i izvršivanje bračnih dužnosti zlo, i da je to u sebi indecentna stvar. Mi tvrdimo da je ona od Boga, začetnika naravi. On je stvarajući čovjeka takovim imao pred očima jedan nacrt, brojčano umnožavanje ljudskog roda. Taj zadatak je povjerio čovjeku kao svome suradniku. On je uz izvršenje tog zadatka vezao veliku osjetnu radost kao poziv na dužnost i kao nagradu. Dakako da postoje uvjeti u kojima se ima to ostvariti. Ako je netko primio 418.

nagradu, ima primiti i dužnost očinstva, majčinstva; dužnost odgoja. Tako smo već ušli u tumačenje druge dokazne rečenice. Uređena i ozakonjena upotreba generativne moći iziskuje: 1) sjedinjenje različitog spola. Generativna moć kod ljudi nije upotpunjena, ona je bitno usmjerena jedna na drugu, jedan spol na drugi. Dakle taj uvjet je očit. Upotreba predstavlja različitost spolova — 2). Drugi uvjet upotrebe generativne moći jest ustupanje prava, jer su muž i žena svojepravne osobe, i to ostaju. Pravo na zajednički život može se samo pristankom utanačiti. — 3. — Treći uvjet razumne upotrebe generativne moći iziskuje u sjedinjavanju isključivost i u zajedništvu trajnost. Razlog je vrlo jednostavan i očit. Dobro djece traži ne samo da budu rođena nego ih valja odgojiti fizički, intelektualno i moralno. A taj odgoj iziskuje oba roditelja, jer obojici stavlja specijalne zadatke koji iziskuju različite kvalitete.

419. Bračna zajednica ima biti stalna, da ne velim vječna, jer ljubav koja rađa sjedinjenjem po sebi teži za stalnom i isključivom vezom.

Kad smo sve ovo promotrili, nije nam teško dopustiti zaključak: ženidba i potom brak jest nalog i služba naravi. Bez obzira na to, svidjelo se to kome ili ne, rekosmo i dokazasmo, da je brak ustanova naravi. Tko griješi protiv naravi neka očekuje njezinu šibu, a ta neizostavno sustiže svakoga tko se ogriješi o narav.

420. **BOG JE ŽENIDBENU VEZU, KOJA JE NALOG NARAVI, NA POČETKU LJUDSKOG RODA POTVRDIO POZITIVNIM ZAKONOM** — Mi smo dosad puno puta rekli da je Bog začetnik naravi. Ponovimo to još jednom, kad je to tako važno. Bog je začetnik ljudske naravi podijeljene u dva tabora i usmjerene jedne na drugu. Iako je to jasno iz samog razumskog zaključivanja, kako smo to pokazali u prijašnjoj točki, ipak ćemo promotriti, kako je Bog i pozitivnim zakonom očitovao i potvrdio ustanovu ženidbe i trajnost bračnog života: »Na svoju sliku stvori Bog čovjeka; na sliku Božju on ga stvori; muško i žensko stvori ih. I blagoslovi ih Bog i reče im: Plodite se i množite i napunite zemlju!« (Post 1,27).

I nije bilo dosta piscu knjige Postanka, nego je naširoko opisao nastanak žene: »No čovjeku se ne nađe pomoć kao što je on. Tada Jahve, Bog, pusti tvrdi san na čoveka, te on zaspa, pa mu izvadi jedno rebro, a mjesto zatvori mesom. Od rebra što ga je uzeo čovjeku napravi Jahve, Bog, ženu, pa je dovede čovjeku. Na to čovjek reče: Evo, gle kosti od mojih kostiju, mesa od mesa mojega. Ženom neka se zove, od čovjeka kad je uzeta. Stoga će čovjek ostaviti i oca i majku da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo.« (Post, 2,20-24).

Osvrnut ćemo se kratko na riječi iz knjige Postanka 1,27. 421.
Hotimično sam donio prijevod Biblije, da bi zatim sada donio prijevod Šarićev. Jedan i drugi prijevod nešto veli, oni se upotpunjuju: **»Rađajte se i množite se!** Napučite zemlju...«, — **»Budite plodni, množite se,** napučite zemlju!« — Budite plodni, množite se napučite zemlju!« glasio bi doslovan prijevod Jeruzalemske Biblije. — Mislim da je svima jasno, kako je Bog pozitivnim zakonom naredio i zaštitio ženidbeni vez.

Dolikovalo je da to Bog učini, veli nam »ratio theologica«, da pozitivnim zakonom potvrdi već postojeću naravnu obvezu, a sve to predviđajući grijeh i razne pohote koje iz njega izviru, a grupiraju se oko ove velike i odgovorne dužnosti.

KRIST JE NARAVNI ZAKON ŽENIDBE OBOGATIO MILOŠĆU NOVOZAVJETNOG SAKRAMENTA — Crkva je o tome iznijela svoj konačni stav na Tridentskom saboru: Milost, koja će usavršiti onu naravnu ljubav, i koja će učvrstiti nedjeljivu zajednicu, te koja će posvetiti supružnike, sam je Krist zaslužio, on je začetnik i usavršitelj sakramenata. On je to zaslužio svojom mukom. To je Pavao Apostol izrekao riječima: »Muževi, ljubite svoje žene, kao što je Krist ljubio Crkvu, i sama sebe predao za nju« (Ef 5,25), i odmah nastavlja: »Veliko je to otajstvo, velim u Crkvi i u Kristu« (Ef 5,32). 422.

Kako je ženidba po evanđeoskom zakonu milošću Kristovom daleko ispred Starog zavjeta, s pravom je sveti oci,

crkveni sabori i čitava Crkva ubrajaju među sakramente« (DS 1799-1800).

423. Ženidba dakle kao ugovor jest novozavjetni sakramenat. Jest vidljivi znak nevidljive milosti. Učinci ovog sakramenta koji je ugovor, biti će slični učincima ugovora općenito. A kako je ovaj ugovor svojevrstan, jer se po njemu daje nešto što je čovjeku najintimnije, i do čega najviše drži, učinci će biti isključivost, stalnost, nerazrješivost, kako smo već rekli. O nerazrješivosti ćemo imati slijedeću katehezu. Što se tiče ostalih milosti koje sakramenat donosi one su vezane uz zajednički život, rađanje i odgoj potomstva. Mi to inače zovemo općim imenom staleške milosti. Naglasit nam je ovdje, kako je važno da se sakramenat ženidbe prima u posvetnoj milosti. Tada se primaju i te staleške milosti. Inače se stiče samo neko juridičko pravo na njih, a samo s pravom na milosti teško se živi u braku.

72. KATEHEZA

PITANJE O RASTAVI

424. U prijašnjoj smo katehezi protumačili što je ženidba, što brak. Rekli smo da su učinci ženidbenog ugovora i sakramenta stalnost veze, jedinstvo i nerazrješivost. Ovu pouku posvećujemo nerazrješivosti braka. — Za valjano sklopljen brak velimo da je nerazrješiv. Opreka nerazrješivosti jest rastava, ili kako neki vele razvod. Ni jednim od ovih dvaju pojmova ne veli se jasno ono što bi se željelo izreći. Svaki se brak da »razvesti« i »rastaviti« kad se muž i žena raziđu, privremeno ili trajno; ono što uporno tvrdimo jest, da valjano sklopljen brak, usprkos rastave i razvoda, ostaje te da nema nadležnosti koja bi ga mogla uništiti. Samo smrt može izbrisati valjano sklopljen bračni ugovor. To mislimo reći, kad velimo da je brak nerazrješiv. Bolje bi bilo reći neuništiv. Upozoravam da je to objavljena i definirana nauka Crkve: »Crkva nije pogriješila kad je učila i kad uči, da prema Evanđelju i apostolskoj predaji nije moguće uništiti valjano sklopljenu bračnu vezu, ni u slučaju preljuba jednoga od supružnika.« (DS 1807) — »Krist je Gospodin jasno naučavao, da se u bračnoj vezi vežu dvoje isključivo. To je učinio, navodeći riječi samoga Boga: 'Tako više nisu dvoje, nego jedno tijelo' (Mt 19,6): čvrstoću iste veze, od Adama još izrečenu, potvrdio je riječima: 'Što je dakle Bog povezao, čovjek neka ne razdvaja«. (Mt 19,6; Mk 10,9)«. (DS 1798).

EVANĐELJE O RASTAVI — Iznesenu nauku potvrdit ćemo izvješćima iz Evanđelja: »Tada mu se približiše farizeji i upitaju ga s nakanom da ga kušaju: Je li dopušteno mužu otpustiti ženu? — On im odvrati: — Što vam je zapovijedio Mojsije? — Oni odgovore: — Mojsije je dopustio »da joj se napiše otpusni list, i da se otpusti«. — On im reče: »Zbog vašeg okorjelog srca on vam napisa tu zapovijed. U početku stvorenja, stvori ih kao muško i žensko'. 'Zato će čovjek ostaviti oca i majku i prionuti uz svoju ženu, pa će oboje biti samo jedno tijelo.' Prema tome nisu više dva, nego jedno tijelo. Dakle što je Bog sjedinio, neka čovjek ne rastavlja. **425.**

U kući Ga ponovno o tome pitaju učenici. On im odgovori: Tko otpusti svoju ženu, i oženi se drugom, čini preljub prema njoj. Ako li žena ostavi svoga muža i uda se za drugoga, čini preljub.« (Mk 10,2-12) Isto govori i sv. Luka u poglavlju 16,18.

»Tada mu rekoše učenici: Ako tako stoji stvar između muža i žene, onda je bolje ne ženiti se. — Ne shvaćaju to svi — odgovori im — nego samo oni kojima je dano. Ima ljudi koji su od rođenja nesposobni za ženidbu; ima takovih koje su ljudi učinili nesposobnima; ima takovih koji se odriču ženidbe radi kraljevstva nebeskoga. Tko može shvatiti, neka shvati!« (Mt 19,10-12).

Iz navedenih tekstova jasno se vidi što o rastavi uči Evanđelje. Najkrupniji razlog, koji bi bio prvi da uništi bračnu vezu, bio bi preljub, no međutim ni on ne uništava bračnu vezu. »Oženjenima naređujem — ne ja, nego Gospodin, da se žena od muža ne rastavlja — ako li se rastavi, neka ostane neudata, ili se izmiri sa svojim mužem, i da muž ne otpušta žene« (1 Kor 7,8-9). Korisno je pročitati čitavo sedmo poglavlje prve poslanice Korinćanima.

426. JEDNA BIBLIJSKA TEŠKOĆA — Kako god je nauka Evanđelja jasna kod sv. Mateja u 19. poglavlju nalazi se tekst koji se iznosi kao poteškoća protiv onoga što je rečeno. Osmi redak glasi: »Mojsije je dopustio vama samo radi tvrdoće srca vašega da puštate svoje žene; ispočetka nije bilo tako. Ali ja vam kažem: Tko pusti svoju ženu — **osim poradi preljube** — i oženi se drugom, čini preljubu. I tko uzme puštenicu, čini preljubu.« (Mt 19,8-9). Slična teškoća nalazi se također kod sv. Mateja u petom poglavlju: »A ja vam kažem: svaki koji otpusti svoju ženu — **osim poradi preljube** — navodi je da čini preljubu; i tko puštenicu uzme za ženu, čini preljubu.« (Mt 5,32). Uzeli smo naumice Šarićev prijevod Svetog pisma, jer se u njemu vidi teškoća. Rupčić je na oba mjesta učinio izmjenu teksta, i prevodi ga: »ne vrijedi preljub kao razlog« i »ne vrijedi ni zbog preljuba«. Rupčić opravdava svoj postupak. — Međutim izvorni tekst: »parektos logu porneias« prevodi Vulgata: excepta fornicationis causa = izuzev slučaja preljuba. — Jeruzalemska Biblija isto: »hormis le cas de fornication«. Tako u Mt 5,32. — Kod Mateja 19,9, Vulgata prevodi »me epi porneia« — »nisi ob fornicationem« = osim zbog preljuba. Jeruzalemska Biblija: »je ne parle pas de la fornication« = ne govorim o preljubu. — Poteškoća je tu i valja je riješiti.

427. Općenito i klasično rješenje ove teškoće pripisuje se sv. Jeronimu. U toj soluciji »fornikacija« bi bila isto što i »adulterium«. Rastava bi bila samo obzirom na zajednički život, a muž i žena ne bi mogli ponovno sklapati ženidbe. — Slabost ove teorije jest u tome što bludnost — (fornicatio) i preljub — (moiheia) nije isto. Nije isto ni otpustiti ženu **i rastaviti se** od nje. Kod Židova je »otpustiti« značilo posvemašnju rastavu, prekid veze ženidbene. Još ima jedan razlog protiv ove teorije: Nije samo preljub razlog za rastavu od zajedničkog života.

428. Drugo rješenje pripisuje se sv. Augustinu. Prema tom mišljenju Krist nije odgovorio na pitanje, nego ga je zaobišao. Ne tvrdi da je dozvoljena rastava u slučaju preljuba. Nauka bi prema tome sv. Mateja bila nepotpuna, iako ispravna.

Treće rješenje zadržava doslovno značenje riječi: »Ot- **429.**
pustiti« = dimittere, apolien, ne znači, kad se radi o ženidbi, vratiti ženu ocu, nego znači **»otpustiti« posvema.** Tako su to razumjeli Židovi. Nadalje:: »porneia = fornicatio = blud« uvijek se razlikuje od: »moiheia = adulterium = preljub« — Riječ »porneia = blud« može značiti i ženidbu među rođacima, zabranjenu po Mojsiju i u Crkvi. Tako je incestuoznu ženidbu Korinćanina kvalificirao Pavao kao (porneia«. Jasno je, da taj pokušaj Korinćanina nije nikakav brak, i on koji je to učinio, ne samo da je mogao, nego je morao »otpustiti« ženu, koja mu je bila maćeha.

Ako tako čuvamo značenje riječi koje one imaju u obič- **430.**
nom govoru tekst sv. Mateja postaje razumljiv, bez preinačivanja: »Tkogod otpusti svoju ženu, osim u slučaju priležništva, i oženi se drugom, čini preljub.« — Ona dakle koja nije zakonita žena, mora se otpustiti, bilo da je priležnica, bilo priležnica iz roda. — Tako je Isus odgovorio Židovima koji su ga pitali za pravu rastavu, ne samo da nije dozvoljeno otpustiti ženu u slučaju preljuba, nego je odgovorio i to, da nije dozvoljeno držati priležnicu, radilo se to o bludu, ili o pokušaju ženidbe između krvnih srodnika. (Prat: Jesus Christ II. p. 85, ed. Beauchesne, Paris. 1933).

Bilo bi uistinu čudno, kad bi Krist dovodeći brak na prvotnu njegovu čistoću i ukidajući »olakšicu« zbog tvrdoće srca uvedenu, u Novom zavjetu nagradio prestupnike, preljubnike potpunom rastavom. Iako nismo uvjereni da iznesena rješenja govore svu mudrost, uvjereni smo, da je nauka Evanđelja jasna, ne samo iz drugih jasnih mjesta, nego i iz ovoga.

73. KATEHEZA

SVEĆENIČKI RED

431. Od sakramenata protumačiti nam je svećenički red. Crkveni Zakonik definira ga ovako: »Po svećeničkom se redu razlikuju u Crkvi svećenici od laika; a Krist ga je ustanovio za duhovno upravljanje vjernicima i za vršenje službe Božje« (CIC 948). Svećenički je red dakle vidljiv znak u kojem biskup polaganjem ruku i određenim riječima podjeljuje ređeniku duhovnu oblast i otvara mu put do milosti za dolično vršenje svete službe (DS 3857). Tvar ovog sakramenta jest polaganje ruku, a lik su riječi u molitvi predslovlja. Sudioništvo u sakramentu svećeničkog reda može biti veće ili manje; znamo naime da svećenički red ima više stupnjeva. Značaj sakramenta imaju đakonat, prezbiterat i episkopat. Radi se o jednom sakramentu i o stupnjevima sudioništva u njemu. To je moguće radi toga, što je služba za koju se prima sakramenat takova: tu je vlast nad sredstvima milosti, te učiteljska i upravna vlast. Nemaju u Crkvi svi iste dužnosti i prema tome nemaju svi iste vlasti. Navest ćemo materiju i formu za pojedine stupnjeve kako je tumači Pio XII u Apostolskoj konstituciji »Sacramentum ordinis — Sakramenat reda«. Tako ćemo osobito kod forme uočiti osobite zadatke i potom učinke sakramenta.

432. Materija za đakonat jest polaganje biskupovih ruku na ređenika, jedino u obredu. — Za prezbiterat materija jest prvo polaganje ruku, koje biva u šutnji; kod ređenja novog biskupa materija je polaganje ruku, koje vrši biskup posvetitelj, konsekrator. — Lik sakramenta svećeničkog reda jesu molitve. Za đakonat: »Izlij, Gospodine, na njega (ređenika) Duha Svetoga, da bi vjerno izvršivao tvoju službu, ojačan sedmerostrukom tvojom milošću...« — Za prezbiterat lik su riječi: »Podijeli, molimo Gospodine, sluzi svome dostojanstvo svećenika; oživi u njemu duh svetosti, da mu služba koju od tebe prima bude zaslužna, te da je vrši dužnim ponašanjem i doličnim primjerom«. — Za biskupsko ređenje forma glasi: »Gospodine, podaj svome svećeniku, puninu službe svoje, i tako opremljenog znakovima svakog poštovanja, posveti ga

rosom nebeske milosti!« (DS 3860). — Iz ovoga što smo iznijeli dosta se jasno vidi gdje je težište svećeničkog sakramenta.

OBJAVA O SAKRAMENTU SVEĆENIČKOG REDA — **433.** Tridentski sabor nas uči, da je Krist zaredio apostole za svećenike riječima: »To činite meni za spomen!« Ujedno im je dao nalog da sami, i ostali svećenici njihovi nasljednici, prinose Novozavjetnu žrtvu (DS 1752). Na koji su se način ta svećenička ređenja obavljala u prvoj Crkvi vidi se iz Pavlovih riječi u Drugoj poslanici Timoteju: »Zato ti pripominjem da raspiriš milost koja je u tebi polaganjem mojih ruku« (2 Tim 1,6), pa opet: »Ne ostavljaj u sebi neiskorišten milosni dar koji ti je udijeljen na temelju proročanskih izjava polaganjem ruku starješinskog zbora! Vrši ove dužnosti; sav im se posveti...« (1 Tim 4,14). Dakle Pavao je načistu da se u povjeravanju svećeničke službe radi i o vanjskom polaganju ruku isto kao i o misiji, koja je vezana uz to poslanje. Garancija uspjeha jest milost koja je osigurana. Svi su dakle elementi koji se traže za sakramenat tu. To nas uči i Tridentski sabor: »Kako nam je svjedočanstvom Svetoga pisma, apostolskom predajom i jednodušnim naučavanjem Otaca očito, da se po svećeničkom ređenju koje biva riječima i vanjskim znakovima, dobiva milost, nitko ne treba sumnjati u to, da sveti red ne bi bio jedan od sedam sakramenata«. (DS 1766; 1771). I time bismo mogli završiti katehezu, da ne postoje još neka pitanja vezana uz svećenički red, a dobro je da ih čujemo.

NEKA PITANJA O SVEĆENIŠTVU — **434.** »Kako se u sakramentu svećeničkog ređenja, te u krštenju i potvrdi prima osobiti biljeg zvan »karakter« kojim se red ne može izbrisati, sveti Sabor s pravom osuđuje mišljenje onih koji tvrde, da svećenici Novoga zavjeta imaju samo privremenu službu, te da se jednom zaređeni mogu opet vratiti i postati laici, ako ne vrše svećeničku službu.« (DS 1767; 3756) Pitanje dakle laizacije svećenika bilo je akutno za vrijeme Tridentskog sabora. U referenciji sam naveo broj 3756 uz broj koji se

odnosi na spomenuti citat Tridentinuma. Pio XI je naime u svojoj enciklici o svećeništvu 20. XII 1935. potvrdio isti stav Crkve.

435. Drugo pitanje koje je raspravljao Tridentinum jest: »Ako bi netko tvrdio, da su svi vjernici u Novom zavjetu svećenici, ili da su svi primili istu vlast, taj koji to tvrdi ruši crkvenu hijerarhiju, koja je »uređen bojni red« i protiv Pavla tvrdi, da su svi Apostoli, proroci, svi evanđelisti i svi učitelji!« (DS 1767). To je drugo suvremeno pitanje o »svećeništvu vjernika«. To pitanje iznio je u njegovoj suptilnosti i donio konačno rješenje Pio XII u enciklici o Liturgiji: »Ima ih koji misle, veli papa. da se o sakramentu svećeništva u Novom zavjetu govori kadgod se govori o krštenju, te da se zapovijed na Posljednjoj večeri odnosi na sve vjernike. Tako je vele ovi, iz tog svećeništva izrasla hijerarhija. Oni koji tako misle, uvjeravaju vjernike kako imaju svećeničku vlast, a svećenici rade samo u toliko, u koliko ih ovlasti narod ili zajednica. Tako i Euharistiju smatraju ovi samo »koncelebracijom« i misle, da ta »koncelebracija« vjernika i svećenika više koristi, nego da svećenik prinosi žrtvu sam bez vjernika.

436. Protivno ovome, valja se sjetiti da svećenik samo u toliko predstavlja narod ukoliko zamjenjuje Krista, koji je glava udova, i koji se za sve žrtvuje, i zato svećenik pristupa k oltaru kao službenik Kristov; Kristu podložan, iznad naroda. Narod ni u kojem slučaju ne predstavlja Otkupitelja, niti je pomiritelj između sebe i Boga, i zato nikako ne može uživati prava svećenika.« (DS 3850). — Taj problem jest danas vrlo akutan, kad vjernici idu u crkvu »da koncelebriraju misu sa svećenikom«, a i kod svećenika se stvara mišljenje da misa bez naroda ne vrijedi.

437. Postoji nešto što možemo nazivati svećeništvom vjernika. No to je Pio XII do u sitnice razlučio: »U čemu je onda svećeništvo vjernika? — Ne prinose žrtvu samo svećenici, nego i vjernici, jer što svećenik obavlja **službom** svećeništva, to vjernici čine **zajedničkim prinosom.** I kako veli sv. Robert Belarmin: Žrtva se prvenstveno prinosi u osobi Kristovoj, i kako taj prinos, koji slijedi pretvorbu, jest neka suglasnost

što je čini čitava Crkva u žrtvi Kristovoj, i zajednica je s njime prinosi«. (DS 3851). Jasno je da se tu ne radi o istovrijednom prinosu. Papa je dalje protumačio i temelj tog svećeništva vjernika. Ono se temelji na krštenju. I II. Vatikanski sabor govorio je o tome. »Opće svećeništvo vjernika i ministerijalno ili hijerarhijsko svećeništvo premda se između sebe razlikuju **bitno,** a ne samo po stupnju, ipak su u međusobnom odnosu!« (LG 10).

438. Ima još jedno pitanje koje rješava Tridentski sabor, a odnosi se na civilnu investituru svećenika. I to je pitanje dosta važno iako smo daleko od Tridentinuma: »U zaređivanju biskupa, svećenika i drugih ređenika ne traži se pristanak niti naroda, niti bilo kakve civilne vlasti ili auktoriteta, tako da bi bez tog pristanka bilo nevaljalo ređenje. Baš protivno, oni koje je ili samo narod birao, ili ih je postavila civilna vlast da vrše svećeničku službu, te oni koji je prisvoje vlastitim nastojanjem, to nisu crkveni službenici!« — »To je ono, veli sabor, što o svećeničkom redu valja reći vjernicima!« (DS 1769).

Završene su kateheze o sredstvima milosti, o sakramentima.

Slijede kateheze o Crkvi.

CRKVA

74. KATEHEZA

CRKVA ZNAK PODIGNUT MEĐU NARODIMA

II Vatikanski sabor izdao je dogmatsku konstituciju o 439.
Crkvi pod imenom »Lumen Gentium — Svjetlo naroda« (Dokum: str. 93-193). Nije nam moguće u jednoj katehezi slijediti sav sadržaj tog dokumenta, osobito kad moramo protumačiti neke pojmove. Za osobno i dublje proučavanje Crkve spomenuti dokumenat je potreban. Mi ćemo protumačiti što je crkva, njezinu imensku i stvarnu definiciju, zatim ćemo promotriti pralikove crkve u Starom zavjetu, te konačno uređenje Crkve.

IMENSKA I STVARNA 440.
DEFINICIJA CRKVE — Ne samo u našem jeziku nego i u drugim jezicima riječ »crkva« označuje i zgradu i zajednicu vjernika. Mi ćemo se uglavnom držati ovog drugog značenja, crkve kao zajednice. — Bilo bi lijepo znati što izvorno znači u našem jeziku riječ »crkva«. Prema Akademijinom Rječniku ta se riječ kod nas rabi od 12. stoljeća. Misli se, da je riječ bila grčkog porijekla od riječi »kiriakon« ili od latinske riječi »circus« (usp. AR I,828). Čini nam se vjerojatnim, da riječ ima vezu sa grčkom riječi. »Kiriakos« znači »gospodnji«. Tako »Kiriakos deipnon« znači Gospodnja večera; danas »misa«. Kiriakos nadalje znači i »carski« u smislu gospodnji. (Usp. Zorell LG 748). Možda nije slučajno, što se nekoć kod Hrvata govorilo »carkva« — »zarkva« (Usp. Dizionario ital-lat-illirico od A. Della Belle, str. 206, Dubrovnik 1785.) — Dakle kao i u grčkom govorilo se za kuću Gospodnju: kuća carska, carkva, crkva. U tom smislu riječ crkva bila bi istog značenja kao i riječ »bazilika« = kraljevska. To bi bila imenska definicija crkve, ili ono što doslovno znači »crkva«. Znači dakle »dom Gospodnji«, ali znači i »narod Gospodnji« i na taj se narod odnosi stvarna određenica crkve.

Stvarna definicija Crkve glasi: **Crkva je zajednica ljudi,** 441.
koji ispovijedanjem iste vjere, i zajedništvom istih sakramenata, pod apostolskim pastirima i njihovim prvakom, tvore

kraljevstvo Kristovo na zemlji« (Bellarmin: De eccl. 3, 1). Tim riječima izrečeno je sve što u definiciji valja reći o crkvi. Ona je zajednica ljudi, ne anđela; ona je vidljiva zajednica; ti ljudi isto vjeruju, imaju ista sredstva posvećenja; priznaju istu vlast i njoj se pokoravaju. Ova određenica uključuje sve članove crkve i isključuje sve nečlanove crkve, makar se oni tobože nalazili u crkvi. Negdje je napisao Augustin: Niti su svi u ovčinjaku ovce, niti su svi izvan ovčinjaka vukovi. Želio je reći, da postoji stvarno odvajanje od crkve usprkos brojčanoj pripadnosti i postoji stvarno pripajanje usprkos vanjske odijeljenosti. Tu smo se približili definiciji »Božjeg naroda«, o kojoj govori konstitucija o crkvi: »Oni koji vjeruju u Krista, budući da su ponovno rođeni ne iz raspadljivog sjemena, nego iz neraspadljivog po riječi živoga Boga, ne iz tijela, nego iz vode i Duha Svetoga, čine napokon 'Izabran narod, kraljevsko svećeništvo'...« (LG 9). Usput samo spominjemo da nije dakle dosta materijalna pripadnost da bi se postalo članom Božjeg naroda, slično kao i kod Izraela po razmišljanju Pavlovu: »Nisu svi Izraelci pravi Izraelci, niti su svi prava Abrahamova djeca zato što su njegovo potomstvo« (Rim 9,6 — 7). — Tako smo mi protumačili što je crkva. Ona je zajednica »pozvanih od Oca«. No ta zajednica nije nešto nepredviđeno, improvizirano. Bog je tu zajednicu predvidio i spremao.

442. MOĆ SLIKE — Konstitucija LG u 6. broju govori o pralikovima Crkve. Tako je Crkva: ovčinjak, Krist je pastir; Crkva je njiva, Božji vinograd; Krist je vinogradar. — Crkva je Božji grad i nebeski Jeruzalem. Sve su to biblijske slike i pune su sadržaja. Mi ćemo se zadržati na jednoj slici: Izrael je slika Crkve. — Mi smo već više puta govorili o predslikama, o pralikovima. Rekosmo da je Abrahamova žrtva pralik Kristove žrtve, tako sada za Izrael velimo, da je pralik Crkve.

443. Izrael je bio Božja svojina. Sudbina toga naroda puna je dramatskih prizora. Od poziva Abrahamova i njegova odvajanja od vlastitog naroda; od Jakova i njegovih dvanaest sinova, stupova toga izraelskog kraljevstva; od egipatskog ropstva i oslobođenja po Mojsiju, pa onaj zagonetni put kroz pustinju, put dug svega koju stotinu kilometara, a vremenski

ga je valjalo svladavati 40 godina; od burne povijesti osvajanja Svete zemlje, do povijesti pod sucima, knezovima, prorocima i kraljevima; od jednog sušanjstva do drugog Izrael je slika Crkve koja očekuje dolazak Velikoga Boga i spasitelja našega Isusa Krista. Jedva bismo mogli naći koji važniji detalj u tom Izraelu, da nam ne govori nešto o budućem kraljevstvu. To novo kraljevstvo gledao je Izaija: »Na svršetku dana dogodit će se, da bude utvrđena gora s kućom Gospodnjom kao glavica gorama, uzvišena iznad visina. — Tada će grnuti k njoj svi narodi. Mnogi će narodi ići tamo i govoriti: »Dođite, da idemo na goru Gospodnju, u kuću Boga Jakovljeva! Neka nas on uči svojim putovima. Mi hoćemo hoditi stazama njegovim!« — Jer nauka, izlazi iz Siona i riječ Gospodnja iz Jeruzalema.« (Iz 2,2-3).

UREĐENJE CRKVE — U 29. katehezi mi smo govorili o Petru i njegovim nasljednicima. Dobro bi bilo ponoviti onu katehezu. Ovdje ćemo naglasiti još jedan momenat u upravi i strukturi Crkve. Crkva je po svojoj biti uređena monarhijski. Sva vlast je usredotočena u jednoj ruci, u Petru i njegovim nasljednicima. No ta vlast jest hijerarhijski raspoređena. Glava Crkve jest Krist; njegov namjesnik na zemlji jest Petar i njegovi nasljednici; Dvanaestoricu apostola naslijedili su biskupi; tada dolaze na red oni kojih ima u upravi najviše, a to su svećenici; zatim dolaze đakoni i najzad vjernici. Taj hijerarhijski, po stupnjevima raspored, služi kao raspored građe u konstituciji o Crkvi »Lumen gentium« (LG 18-38). Napominjem to zato jer se neki pozivaju na koncil kao da od njega potječe »horizontalno poimanje Crkve«, a ne »piramidalno« kako smo ga izložili. Horizontalno bi značilo ovdje, da vlast u Crkvi potječe od horizontale, od puka, koji tu vlast daje nekima. Mi tvrdimo protivno: vlast u Crkvi dolazi od Krista, preko Petra na biskupe, preko biskupa na svećenike, preko svećenika na narod. Tu se vlast spušta i širi kao u nekoj »piramidi« i zato piramidalno shvaćanje vlasti. To nije nauka samo II Vatikanskog sabora. To je nauka i Tridentinuma i svih koncila skupa. To je važno uočiti i obzirom na opće sabore. Papa je iznad koncila i zaključci sabora dobiju za Crkvu moć tek kad ih papa usvoji i potvrdi. II Vatikanski sabor je u tome jasan: »Rimski Biskup po svojoj službi kao namjesnik Kristov i

444.

pastir cijele Crkve ima potpunu vrhovnu i opću vlast... zbor pak biskupa također je subjekt vrhovne i potpune vlasti, zajedno sa svojom glavom Rimskim Biskupom, a nikad bez te glave, i ta se vlast može vršiti samo uz pristanak Rimskog Biskupa.« (LG 22)

Dakle o Crkvi smo rekli nešto, ali ni izdaleka sve ono što bi trebalo. Nešto ćemo reći i u narednim poukama.

75. KATEHEZA

CRKVA U VREMENU

445. Kao povijesna pojava Crkva je predmet mnogih istraživanja i studija. Već njena prisutnost u čovječanstvu kroz gotovo 2.000 godina čini je najzapaženijom zajednicom. Koju je opet ulogu ona učinila kao odgojiteljica zapadnog svijeta piše povjesnica svakog naroda na svojim prvim stranicama. Bilo bi preuzetno da o toj starodnevnoj i vjekovnoj zajednici donosimo neke površne sudove. Poslužit ćemo se stoga razmišljanjima drugih, u prvom redu onih koji su Crkvu gledali ne kao društvenu zajednicu u prvom redu, nego su je promatrali u dimenzijama vječnosti.

446. OTAJSTVENO TIJELO KRISTOVO — Crkva gledana u sebi savršen je **organizam**. To je dobro zamjetio Pavao: »Kao što naime u jednom tijelu imamo mnogo udova, a svi udovi nemaju iste službe, tako smo i mi, mnogi, jedno tijelo u Kristu, a s obzirom na pojedince udovi jedan drugomu.« (Rim 12,4) — 29. lipnja 1943. izdao je papa Pio XII encikliku o Crkvi pod naslovom »Otajstveno tijelo — Mystici corporis«. Crkva je savršen organizam. I kao što se tijelo ne sastoji od bilo kojih dijelova, nego od organiziranih, determiniranih dijelova, organa, tako i Crkva. I ona je u prvom redu organizam i sastoji se od dijelova koji taj organizam sačinjavaju i u kojima ona živi. — Nije organizam Crkve sastavljen od same hijerarhije, ali se ne sastoji niti od samih karizmatika, kojih doduše nikad nije manjkalo u

Crkvi, niti će manjkati. Članovi su Crkve u prvom redu svi oni koji su kršteni i koji po vjeri ispovijedaju istu nadu. Članovi Crkve nisu samo oni koji su sveti, nego se Crkva sastoji i od grješnika koji kroz život trebaju stići do časa svog obraćenja. — Za Crkvu velimo da je otajstveno tijelo Kristovo. Ne samo zato što je Krist glava Crkve, nego i zato što on po svojim nadnaravnim počelima nosi život Crkve. Duša tog tijela jest Duh Sveti, a naziva se Crkva otajstvenim tijelom ne samo zato da bi se razlikovala od fizičkog tijela Kristova, nego i zato što stanje jedinstva u tom tijelu ipak dozvoljava punu osobnost članova; a i riječju »mistični« naznačuje se onaj viši red u kojem zapravo živi Crkva. Nije to ni fizički red, a niti je samo ćudoredan red gdje bi zajednički cilj diktirao jedinstvo. (DS 3800-3822). — Crkva je dakle živi organizam. No nije samo to, ona je osobito u svojoj hijerarhiji »uređen bojni red«.

447. DVIJE ZASTAVE — Među drugim razmatranjima u svojim duhovnim vježbama predlaže sv. Ignacije razmišljanje o Dva barjaka. Tu je zahvaćena i naglašena **dinamičnost Kristova kraljevstva,** ali i sva dinamičnost i aktivnost Lucifera i njegova kraljevstva. Ignacije nas zove da gledamo Krista i Lucifera. Svaki od tih vođa zove k sebi ljude da bi ih okupio pod svoj barjak. Sastajalište Kristovih pristaša jest Jeruzalem, sveti grad; a mjesto okupljanja Luciferovih pristaša jest Babilon, grad pometnje. Meditacija ima dva dijela. U prvom motrimo sotonu, njegovu strategiju i zavođenje, u drugom dijelu gledamo Krista i njegove metode osvajanja.

Na babilonskom polju, na gorućem prijestolju, ovijen dimom sjedi princ bezbožnika. Njegova je pojava odurna; iz lica mu sijevaju munje. Lucifer drži govor. Goni demone da škode ljudima. Neka idu, govori im, po čitavom svijetu; ne smiju mimoići ni jedan grad, ni jedan sloj ljudi, nikoga ne smiju ostaviti na miru. Lucifer nagoni svoje, da škode ljudima. Procedura je uvijek ista: slatka obećanja, u potaji su zapravo zamke, a na kraju lanci i tiranija. Ljude valja nagoniti na oholost, jer je to put do svih opačina. (Thes 140-142).

448. Nakon razmatranja o Luciferu i njegovim varkama vodi nas Ignacije na promatranje Krista Gospodina. Njega je smjestio na divno polje pokraj Jeruzalema. On stoji među svojima, jednostavan, pristupačan i mio. On zove apostole i učenike. Šalje ih u svijet, svim ljudima, svakome staležu, kako bi svima donijeli nauku spasenja. Ta je nauka naoko teška, ali donosi blagoslov. Prvo što njegovi pristaše moraju uočiti jest prolaznost dobara ovoga svijeta. Prvi savjet jest nenavezanost, siromaštvo; sve protivno od onoga što je govorio sotona. — To razmatranje ima tu svrhu da nas oduševi za nasljedovanje Kristovo. Ovdje je nama poslužilo kao slika dinamičnog Kristova kraljevstva. Ujedno smo upozoreni, da osim Krista o nama misli još netko drugi, ali zato da nas upropasti. »Budite trijezni i bdijte, govori nam Petar; vaš protivnik, đavao obilazi kao ričući lav tražeći onoga koga da pożdere! Oduprite mu se čvrsti u veri...« (1 Petr 5,8)

Tako je Crkva prisutna u povijesti i među nama kao otajstveno tijelo Kristovo i kao živi borbeni organizam. Pozna ona svoje vedre dane jednako kao i časove kušnje, ali ona ide naprijed, vječni suputnik svih generacija. Jedina ona ima jamstvo da će doživjeti svršetak svega,

76. KATEHEZA

CRKVENI SABORI

Mi smo svi suvremenici II Vatikanskog sabora. O njemu **449.** ćemo imati iduću katehezu. Za taj koncil velimo da je »II Vatikanski« i da je »XXI« ekumenski, opći. Za života Crkve bilo je mnoštvo pokrajinskih sabora, a među većim saborima, priznat je dvadesetijedan kao opći, ekumenski. Prvi sabor kojeg ne računamo u ovaj niz jest apostolski sabor u Jeruzalemu (Dj 15,4). Bio je taj sabor od izuzetne važnosti, jer je na njemu Crkva odbacila nacionalnu židovsku uskogrudnost: »Braćo, vi znate, da je Bog već u prvo vrijeme učinio izbor u vašem krugu, da bi pogani iz mojih usta čuli Vesele vijesti i prgrlili vjeru. I Bog koji poznaje srca pružio je svjedočanstvo u prilog njima tim što im je dao Duha Svetoga kao i nama... Uostalom, mi vjerujemo da smo spašeni, jednako kao i oni, milošću Gospodina Isusa« (Dj 15,7-11). Bio je to govor Petrov. Kako se kasnije Crkva proširila po čitavom poznatom svijetu, nastala su i različita pitanja koja je trebalo zajednički pretresti. To je osobito bilo potrebno kad se radilo o važnim pitanjima objave. Evo tih koncila redom:

I opći sabor

NICEJSKI KOCIL I — Niceja je grad u maloazijskoj pokra- **450.** jini Bitiniji. Sabor je trajao od **19. lipnja do 25. kolovoza 325. godine.** Prisutno je bilo 318 otaca; sazvao ga je car Konstantin Veliki. Sabor je osudio Arijevu nauku. Najvažniji akt sabora jest **»Nicejsko vjerovanje«**, jedna od najpoznatijih crkvenih definicija. (DS 125-126; EF 403-409).

II opći sabor:

I CARIGRADSKI — Istočna prijestolnica, grad na Bosporu, **451.** Konstantinopol vodio je sve do raskola riječ u Crkvi. Prvih osam općih sabora sastalo se bilo u Carigradu, bilo u gradovima nedaleko Carigrada. Na saboru je

bilo prisutnih 150 otaca, a trajao je **od svibnja do 30. lipnja 381.** Sabor je definirao božanstvo Duha Svetoga. Pripisuje mu se formula vjerovanja »Nicejskocarigradska« što ga recitiramo kod svete Mise. (DS 150-151; EF 647-649).

III opći sabor:

452. **EFEŠKI SABOR** — Efez jest grad u Maloj Aziji, nedaleko od obale Egejskog mora. Sabor je trajao **od 22. lipnja do rujna 431. god.** Sazvao ga je car Teodozije II, da se raščisti nauka s nestorijevcima i pelagijevcima. Obzirom na Nestorija na saboru su se podijelila mišljenja. Tako su posebice zasjedali ćirilijanci i istočnjaci. Kod ćirilijanaca čitalo se pismo sv. Ćirila Aleksandrijskog Nestoriju, točnije: drugo od tri pisma. Tom pismu priloženo je 12 anatematizama, koji su postali glasoviti jer predstavljaju definiciju Crkve o utjelovljenju, hipostajskoj uniji. Značajan je prvi anatematizam u kojem je definicija »Bogorodice« — Bogomajčinstva. Tako je sabor definirao stav prema Nestoriju i Pelagiju. (DS 250-268), (usp. br. 195).

IV opći sabor:

453. **KALCEDONSKI SABOR** — Kalcedona je grad nasuprot Konstantinopola, u Maloj Aziji. Bilo je to sijelo biskupije i postalo je glasovito zbog sabora koji se održao od **8. listopada do početka studenoga 451.** Sabor je sazvao car Marcijan. Uređivao se stav prema monofizitima, onima koji su naučavali da u Kristu postoji samo jedna narav. Sabor je definirao nauku o dvjema naravima u Kristu (DS 300-303).

V opći sabor:

454. **II CARIGRADSKI — od 5. svibnja do 2. lipnja 553.** Sazvao ga car Justinijan. (DS 421-438).

VI opći sabor:

455. **CARIGRADSKI II** — Sazvan od cara održavao se od **7. studenog 680. do 16. rujna 681.** Osudio je monotelete i papu Honorija I. Monolete su naučavali da je u Kristu bila jedina volja. Mi smo to već tumačili, kako su u

Kristu ljudska i božanska narav i prema tome ljudska i božanska volja. Što se tiče pape Honorija i njegova mišljenja da je u Kristu jedna volja, valja reći, da papa nije ništa definirao, a niti je jasno iznio svoje mišljenje da bi ga se moglo osuditi; (cf: DS 488; Kirch 1084, 1087), gdje je jasno da koncil prigovara papi što nije osudio heretike kako bi dolikovao »apostolskom auktoritetu«. Kako se sabor održavao u tajništvu carske palače koja se nazivala »Truilo« taj sabor se naziva »Trulski sabor« (DS 550-559).

VII opći sabor:

NICEJSKI II — Od 24 rujna do 23. listopada 787. — Radio je o štovanju svetih slika. Sabor je ustao protiv manije uništavanja svetih slika i kipova, i što je bilo još najžalosnije htjelo se to barbarstvo uništavanja i dogmatski opravdati (DS 600-609). 456.

VIII opći sabor:

CARIGRADSKI IV — trajao od 5. listopada 869. do 28. veljače 870. Sabor je sazvan da promotri Focijev slučaj. Raspravljalo se o crkvenoj predaji i vjeri; o štovanju slika; o jedincatosti ljudske duše; o neovisnosti crkvene uprave; o primatu Rimskog biskupa među patrijarhijskim sjedištima. (DS 650-664). To je ujedno i zadnji sabor na Istoku. Crkvena aktivnost prelazi u stari Rim i Zapad. 457.

IX opći sabor:

LATERANSKI I — trajao je od 18. do 27. ožujka (6. IV?) — 1123. Izdao je zakone protiv laičke investiture i za obnovu klera. (DS 710-712).

V Opći sabor:

LATERANSKI II — počeo 4. travnja 1139. (Raspravlja se o priznavanju njegove općenitosti). (DS 715-718) (Napominjem za one koji ne znaju, da je Lateran u Rimu. Lateranska palača i Lateranska bazilika jest nekadašnje sjedište papino u Rimu).

XI opći sabor:

LATERANSKI III — trajao od 5. do 19. ožujka 1179. (DS 751).

XII opći sabor:

LATERANSKI IV — trajao od 11. do 30. studenoga 1215. Najsjajniji zapadni koncil srednjega vijeka. Raspravljao o oslobođenju Svete zemlje; o obnovi Crkve, te protiv Albigenza i Bogumila. (DS 800-820).

XIII opći sabor:

LIONSKI I — trajao od 28. travnja do 17. srpnja 1245. Sabor je bio sazvan protiv cara Fridrika II, protiv Saracena i za osvajanje Svete zemlje. (Dogmatskih poučaka nije bilo) — (DS 830-839).

XIV opći sabor:

LIONSKI II — od 7. svibnja do 17. lipnja 1274. — Dekret o ishođenju Duha Svetoga; Grci su naime prigovarali Zapadu da dozvoljava dva počela ishođenja Duha Svetoga. Ispovijest vjere Mihajla Paleologa (DS 850-861).

XV opći sabor:

VIJENSKI SABOR Francuska — od **16. listopada 1311. do 6. svibnja 1312.** — Tragovi sabora ostali samo u fragmentima. Sabor je donio odluku o Templarima koje valja ukinuti; pružanje pomoći Svetoj zemlji; i reforma Crkve, osobito prosjačkih redova. (DS 891-908).

XVI opći sabor:

FIRENTINSKI — Firenca, **26. veljače 1439. do kolovoza 1445.** To je Sabor ujedinjenja s Istokom: Dekret za Grke i Armence. Tu je osobito važna instrukcija o sakramentima, i dekret za Jakobite. (DS 1300-1353).

XVIII opći sabor:

LATERANSKI — trajao **od 3. svibnja 1512. do 16. ožujka 1517.** Borba i sređivanje pitanja s Galikancima; pomirenje francuskog kralja Ljudevita XII sa Svetom stolicom. Ukidanje »pragmatične sankcije« (DS 1400-1449).

XIX opći sabor:

TRIDENTINSKI SABOR — trajao **od 13. prosinca 1545. do 4. prosinca 1563.** — (Trident, Trient, danas Trento, grad u sjevernoj Italiji). Zbog nesretnih političkih prilika, te zbog otpora kršćanskoj obnovi, Tridentski sabor je nekoliko puta prekidan. Kroz duge teškoće koje su ga pratile zaslužio je ime najsjajnijeg i najplodnijeg dotadašnjeg koncila. Sazvao ga je Pavao III, papa, na poziv cara Karla V. Sabor je trebao biti otvoren 15. ožujka 1545. no otvoren je 13. prosinca iste godine. U njemu razlikujemo 4 odsjeka. 458.

1. odsjek: Prvo do osmog zasjedanja. Prosinac 1545. do ožujka 1547. Donešeni su dekreti o Svetom pismu i crkvenoj predaji; o istočnom grijehu; o opravdanju; o sakramentima općenito, te o krštenju i potvrdi.

2. odsjek: Koncil se nastavlja u Bologni: Diskusije o sakramentu ispovijedi i posljednjoj pomasti, svećeničkom redu i ženidbi. Tu su bilo deveto i deseto zasjedanje od ožujka 1547. do rujna 1549.

3. odsjek: Jedanaesto do šesnaestog zasjedanja opet u Tridentu. Svibanj 1551. do travnja 1552. — Donešeni su dekreti o euharistiji.

4. odsjek: Sedamnaesto do dvadesetpetog zasjedanja u Tridentu od siječnja 1562. do prosinca 1563. — Važniji dekreti su o primanju euharistije, o svetoj Misi, o sakramentu sv. reda; dekret o ženidbi; o čistilištu, štovanju svetaca, o svetim slikama, o oprostima. Pio IV potvrdio je sve dekrete Tridentskog sabora bulom »Benedictus Deus« 26. siječnja, 1564. (DS 1500-1853).

459. XX opći sabor:

PRVI VATIKANSKI — od 8. prosinca 1869. do 20. listopada 1870. — Koncil je sazvao Pio IX da bi doskočio potrebama Crkve koja je puno trpjela od zla. Koncil je sazvan za jubilejsku godinu smrti prvaka apostolskog. Radio je i o disciplini Crkve, ali mu je glavna stvar bila dogmatska: Razlaganje vjere protiv zabluda racionalizma te nauka o Crkvi. Sabor je definirao papinu nepogrešivost, koja se odnosi na javno i službeno naučavanje Crkve u stvarima vjere i morala, kad on kao namjesnik Kristov naučava »ex cathedra«. Oko te definicije bilo je bure; Crkva je od te definicije imala samo puno koristi. (DS 3000-3075).

I prvi Vatikanski i Tridentski sabor bili su od izuzetne važnosti za obnovu i život Crkve. Njihova je osobita zasluga što su u definiranju objave bili jasni.

77. KATEHEZA

DRUGI VATIKANSKI SABOR

460. Drugi vatikanski jest 21. po redu od općih sabora, ili kako ih zovemo ekumenskih.. Ekumenski znači opći. II Vatikanski sabor najvažniji je događaj u životu Crkve u našem stoljeću.

VREMENSKI OKVIRI KONCILA — 9. listopada 1958. umro je papa Pio XII. Upravljao je Crkvom od 2. ožujka 1939. godine, dakle za vrijeme najtežih ratnih i poratnih godina. 28. listopada 1958. naslijedio ga je papa Ivan XXIII, dotadašnji venecijanski patrijarha. Po godinama starac, ali po duhu poduzetan i čio. Par mjeseci nakon nastupa službe 25. siječnja 1959. najavljuje on opći crkveni sabor. 17. svibnja iste godine ustanovljuje pretpripravnu komisiju. Godinu dana kasnije, 5. svibnja ustanovljuje Središnju komisiju, 10 pripravnih komisija, te tri stalna saborska tajništva. 1961. godine, 19. ožujka proglašuje sv. Josipa zaštitnikom sabora, a na Božić iste godine

objavljuje da će koncil biti otvoren u godini 1962. — 2. veljače 1962. izdaje papa dokumenat motu proprio »Concilium« gdje određuje da se koncil ima otvoriti 11. listopada na blagdan Majčinstva Bl. Djevice Marije. Tako je i bilo. Toga dana započeo e sabor. Trajao je četiri godine. Zajednička zasjedanja bila su u četiri navrata:

1. odsjek od 11. listopada do 8. prosinca 1962.
2. odsjek od 29. rujna do 4. prosinca 1963.
3. odsjek od 14. rujna do 21. studenoga 1964.
4. odsjek od 14. rujna do 8. prosinca 1965.

Uz ta zajednička zasjedanja saborskih otaca stalno su radile saborske komisije bilo na nacrtima i izradi shema, bilo na ispravcima ili na završnim formulacijama. Tako je koncil zapravo neprestano trajao.

Tijekom koncila zbili su se neki značajniji događaji: 3. lipnja 1963. umro je papa Ivan XXIII, začetnik koncila; 21. lipnja 1963. izabran je za papu milanski nadbiskup Giovani Montini. Kao papa je uzeo ime Pavao VI. Koncil je nastavio s radom. 4. siječnja 1964. papa je putovao u Svetu zemlju i 5. siječnja sreo se ondje s carigradskim patrijarhom Atenagorom. Od 2. do 5. prosinca iste godine papa je u Bombayu na 38. međunarodnom euharistijskom kongresu; 4. listopada 1965. papa je posjetio Generalnu skupštinu Ujedinjenih Nacija; 7. prosinca iste godine izdao je breve o završetku koncila. — To su datumi oko kojih se smjestio koncil.

O ČEMU JE KONCIL RASPRAVLJAO? — Šesnaest završnih dokumenata otkriva nam o čemu se raspravljalo na koncilu. (Opaska: Dokumente imamo prevedene na hrvatski u izdanjima KS: »Dokumenti« Zagreb 1970. Tu se nalazi usporedo latinski i hrvatski tekst. Navodeći dokumente redom ujedno u zagradi navodim i stranice gdje se u Dokumentima nalaze. Nije to samo zato da se lakše pronađu, nego i zato da se vidi opseg dokumenta). **461.**

Poredani kronološkim redom ti su dokumenti ovi:

Dokumenti izglasani na drugom zasjedanju:

1. Dogmatska konstitucija o bogoštovlju »Sacrosanctum Concilium — Sveti sabor (SC — Dokumenti: str. 8—69).

2. Dekret o medijima društvene izmjene (Inter mirifica — Čudesni izumi tehnike« (IM — Dok. 74-89).

Dokumenti izglasani na trećem zasjedanju:

3. Dogmatska konstitucija o Crkvi »Lumen Gentium« — Svjetlo naroda« (LG — Dok 92-187).

4. Dekret o istočnim crkvama »Orientalium Ecclesiarum — Istočne crkve« (OE — Dok. 238-253).

5. Dekret o ekumenizmu »Unitatis redintegratio — Obnovljeno jedinstvo« (UR — Dok. 206-235).

462. **Dokumenti izglasani na četvrtom zasjedanju:**

6. Dekret o službi biskupa (Christus Dominus—Krist Gospodin« (CD — Dok. 258-301).

7. Dekret o odgoju i izobrazbi svećenika »Optatam totius — Potrebna obnova« (OT — Dok. 332-353).

8. Dekret o obnovi redovničkog života »Perfectae Charitatis — Savršena ljubav« (PC — Dok. 306-329).

9. Deklaracija o kršćanskom odgoju »Gravissimum educationis — Ozbiljna dužnost odgoja« (GE — Dok. 360-377).

10. Deklaracija u odnosu Crkve s nekršćanskim religijama »Nostra Aetate — U naše vrijeme« — (NE — Dok. 382-389).

11. Konstitucija o božanskoj objavi »Dei Verbum — Božja Riječ« — (DV Dok. 392-431).

12. Dekret o apostolatu svjetovnjaka »Apostolicam Actuositatem — Apostolsko djelovanje« — (AA — Dok. 418-463).

13. Konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu »Gaudium et Spes — Radost o nada« — (GS — Dok. 620-761).

14. Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve »Ad Gentes — Poganima« (AG — Dok. 492-553).

15. Dekret o životu i službi svećenika »Presbyterorum Ordinis — Svećenički red« — (PO — Dok. 562-609).

16. Deklaracija o vjerskoj slobodi »Dignitatis humanae — Dostojanstvo čovjeka« — (DH — Dok. 468-487).

463. Na prvom zasjedanju naravno nije bio ni predložen ni usvojen ni jedan dokumenat. To je početak koncila. Od usvojenih 16 dokumenata na svim ostalim zasjedanjima 4 dokumenta nose naziv »konstitucije« devet je »dekreta« i tri su »deklaracije«. Koja je razlika između konstitucije, dekreta i deklaracije. Snagom imena i sadržaja konstitucija označuje uredbu, definiciju, ustanove, ustav. — U konstituciji je dakle izložena nauka, istina. Dekret označuje odluku, propis, naredbu. U dekretima su izložene smjernice za rad, direktive. Deklaracija označuje ono što bismo mi danas rekli izjava, službeno mišljenje Crkve, izneseno u formi pravnog dokumenta.

Svaki od spomenutih dokumenata usvojio je i potpisao papa. To je uvjet da neka odredba vrijedi za Crkvu. Papa je naime iznad koncila, i zaključci koncila vrijede samo u toliko u koliko ih odobri papa. To vrijedi za odredbe bilo kojeg koncila, pokrajinskog jednako kao i općeg.

Svi dokumenti Vatikanskog sabora nisu od iste važnosti. Konačan sud o njim donijet će vrijeme. Nama se čini da među najvažnije idu: »Svjetlo naroda« i »Radost i nada«.

464. **OSVRT NA II VATIKANSKI SABOR** — Iako će konačan sud i ocjenu II Vatikanskog sabora donijeti povijest, ipak možemo reći u kakvom se svjetlu on nama pokazuje. Rekli smo već, da je II Vatikanski sabor zasad najvažniji događaj Crkve u XX stoljeću. Bio je to skup na kojem su prisustvovali gotovo svi rezidencijalni biskupi iz svih krajeva svijeta. 7 prosinca 1965. dan uoči završetka koncila, kod glasanja za dekret »Ad gentes«, bilo je prisutno 2399 biskupa.

Na II Vatikanskom koncilu našle su se zajedno Zapadna i Istočna Crkva; bili su prisutni protestanti i evanđelici, predstavnici drugih religija; promatrači svih zapaženijih ustanova svijeta, čak su bili prisutni i predstavnici ateista. Svi su po-

kazali puno dobre volje i razumijevanja, ponovno su ukinute ekskomunikacije i svima je pružena ruka pomirnica.

Što se tiče crkvene nauke koncil nije donio ni jedne definicije. Nauka o kolegijalitetu biskupa te o ulozi laika u životu Crkve nije osobita novost. Važna stvar koju je koncil učinio jest što je kršćanima otkrio Crkvu kao prijateljicu modernog čovjeka i napretka. Crkva bi željela da se »podanašnji« a da pritom ne izgubi ništa od svoje svrhunaravne dimenzije. Isto tako je Crkva kušala reći svim ljudima dobre volje, da ona nije neprijateljica čovjeka, štoviše ona je tu da služi dajući svim ljudima orijentaciju i blagoslov u ovom životu, kako ne bi izgubili onaj život koji nas čeka.

465. Koncil je zacrtao i unutar Crkve put obnove. Uvođenje živih jezika u bogoslužje približilo je ljudima sakramentalni život.

78. KATEHEZA

PAVAO I AUGUSTIN

466. Dosad smo promatrali Crkvu u njezinoj imenskoj i stvarnoj defniciji (74. kath); promatrali smo je u vremenu kao otajstveno Tijelo Kristovo i kao živi organizam (75. kath); gledali smo je u njezinim koncilima gdje se napose očituje njena učiteljska misija (76. i 77. kath). Na redu je da pogledamo Crkvu u njenim životnim dimenzijama. Crkva je takav organizam, posjeduje takovu nauku, dokaze i postupke da si je tijekom svoje povijesti pribavila najpouzdanije širitelje i najodanije članove iz redova svojih najljućih protivnika ili iz redova indiferentnih krugova. Jedan je od takovih Pavao, obraćenik sa židovstva, a drugi je Augustin, obraćenik s poganstva. Oni su paradigme, uzorci onih bezbrojnih koji su u Crkvi našli »stup i tvrđu istine«. I Pavao i Augustin imali su iza sebe bogat život, no uslijedila je »metanoia«, preobrazba u mišljenju, obraćenje, i nakon toga jedan su i drugi učinili za Crkvu više nego se to može vagnuti. U njihovu životu otkrit ćemo nešto što je najvažnije, a to je nadnarav na djelu. Inače je neshvatljiv učinak jednog i drugog života.

PAVAO IZ TARZA — Pavao se rodio i odrastao u maloazijskom gradu Tarzu. Tu su živjeli Židovi u dijaspori, pa stoga i u građanskoj snošljivosti s poganima. U gradu se govorilo grčki, pa je Pavao kao dijete i dječak primio helenističku izobrazbu; kod kuće je opet bio dosta strog odgoj fazirejske sekte, pa je i s te strane Pavao primio snažan pečat židovstva. Nakon redovitog školovanja u rodnom gradu Pavao ide u Jeruzalem da kod najčuvenijih učitelja Zakona studira Sveto pismo i židovske predaje. Iz pripovijedanja sv. Luke očito je, da je mladi Pavao bio zagrijan za židovstvo, kad je ishodio od velikih svećenika nalog da vjerske otpadnike dovodi svezane na sud u Jeruzalem. Po takovu poslu išao je u Damask, i tu ga je srela milost. Pred vratima Damaska obasja ga izvanredna svjetlost i on oslijepi. Ukazao mu se Isus i upitao ga: »Savle, Savle, zašto me progoniš? — Odgovor Pavlov otkriva iskrena čovjeka, progonitelja koji misli da je na pravom putu: »Tko si ti, Gospodine« — »Ja sam Isus, kojeg ti progoniš!« odgovori mu biće iz svjetla. — U gradu je bio učenika Ananija, kršćanin. I njemu se javi Isus i posla ga k Pavlu, »čovjeku, koji je određen da donese ime Gospodnje poganima«. Ananija ode k Pavlu, izlječi ga od sljepoće i pokrsti. (Dap 9) — Nakon tih škrtih riječi slijedilo je za Pavla raspitivanje o Isusu. Pavao je tek sada došao u pravu školu. On moli, studira i dozrijeva u obraćenju. Nakon toga on nastupa kao propovjednik. I dok su se drugi apostoli u svom propovijedanju dotada orijentirali na mali židovski narod, Pavao se okrenuo Poganima, jer su i oni pozvani na milost. Poznata su tri velika misijska putovanja Pavlova. Obišao je propovjedajući evanđelje čitav tada poznati svijet: Cipar, Malu Aziju, Grčku, Makedoniju do Ilirika, Italiju i čak Španjolsku. Na svojim je putovanjima osnivao crkvene općine, ponovno ih posjećivao i pisao im pisma. Redoslijed je obično bio ovaj: Najprije se obratio Židovima kolonistima, među njima osnovao zajednicu, a obično bi tako svršilo da je to morao napustiti i okrenuti se k poganima. Pavlova pisma predstavljaju uz njegovo osnivanje crkvenih općina najtrajnije i najdalekovidnije Pavlovo djelo. Pavao je najplodniji pisac Novoga zavjeta. Njegova su pisma pribrojena Evanđeljima i Zakonu Starog zavjeta. **467.**

Sačuvalo se 14 pisama: poslanica Rimljanima, dvije Korinćanima, Galaćanima, Efežanima, Filipljanima, Kološanima,

dvije Solunjanima, dvije Timoteju, poslanica Titu, Filemonu i Hebrejima. Pavao je svestran teolog. Kod njega imamo jasnu nauku o Presv. Trojstvu, o utjelovljenju i otkupljenju; nauku o istočnom grijehu i milosti; zdravu pastoralnu nauku Crkve i do u tančine protumačene i opravdane propise moralnoga zakona. Tu je nauka o sakramentima i smjernice za upravu Crkve. — Završio je život mučeništvom. Odrubljena mu je glava. Tako je jedan farizej bio najvatreniji širitelj kršćanstva. I životom je zasvjedočio ono što je naučavao.

Na hrvatskom jeziku imamo nekoliko izvrsnih životopisa svetoga Pavla. Prvi je i napisan na hrvatskom, no u prodaji ga više nema. Napisao ga je dr. Rudolf Vimer. Drugi je životopis preveden s njemačkog jezika. Napisao ga je dr. Josef Holzner. Naslov knjige jest »PAVAO, njegov život i poslanice«, Zagreb 1968. Bolji prikaz nauke i životopis ne trebamo poželjeti. Osim toga imamo i treći životopis, prijevod sa slovenskoga: »Sv. Pavao, apostol svijeta i učitelj naroda« od dr. Mihajla Napotnika, Zagreb, 1967. 1973. izdalo je HKD Sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu romansirani životopis sv. Pavla od Ivona Ćuka »ORIJAŠ KRŠĆANSTVA«.

468. AUGUSTIN — U sjevernoafričkoj pokrajini Numidiji, u gradu Tagaste rodio se gradskom činovniku Patrijiju i njegovoj ženi Monici sin kojeg su nazivali Augustinom. Otac je bio poganin, mati kršćanka. Roditelji su imali troje djece, dva sina i jednu seku. Augustin je završio školovanje i govorništvo u Kartagi. Neko je vrijeme samostalno radio kao govornik-odvjetnik u rodnom mjestu oko godine 375. Bila mu je tada dvadesetijedna godina. Domala ode u Kartagu i ondje otvori svoju školu. 384. ostavlja Kartagu i odlazi u Rim. No ni tu ne ostaje dugo, odlazi u Milano za profesora govorništva. Za njim je pošla i njegova majka. Računa se da je njegovu obraćenju uz nju najviše pridonio sv. Ambrozije, milanski biskup kojeg je Augustin rado slušao. Taj veliki crkveni učitelj mudro je vodio onoga koji će ga nadvisiti u slavi. Augustin je pomalo doznijevao za obraćenje. 386. dadne ostavku na službi sveučilišnog profesora, a o Uskrsu 387. primi krštenje. Godine 388. u mjesecu kolovozu vraća se u Afriku. Na putu, u Ostiji, lučkom gradu Rima, umre mu majka. Augustin joj je napisao jedan od najčuvenijih nekrologa u svjetskoj literaturi (Ispovijesti IX 9 — 13) U Africi je tri godine živio povučen. 391. godine bio je u Hiponu zaređen za svećenika; pet godina kasnije pozvao ga je biskup Valerije za pomoćnika. Njega Augustin naslijedi na biskupskoj stolici. Agustin je bio biskupom 34 godine. Umro je godine 430. kad su Vandali opsjedali grad.

Nemoguće je u par redaka iznijeti sve što je za Crkvu **469.** učinio Augustin. Bio je on biskup malog grada, ali i danas, još nakon jednog i po tisućljeća, vrši taj velikan neobično jak utjecaj na Crkvu. Pokoljenja se tek igraju s fragmentima njegove misli. On je jedan od najplodnijih pisaca uopće. Njegovi spisi ispunjaju 16 omašnih svezaka, folijanata, enciklopedijskog opsega i formata (PL 32-47). Augustin je klasik iz vremena zapada Rimske civilizacije; govornik i stilista na kojem su se napajali najveći pisci čovječanstva. Augustin je prvoklasni teolog, sa svim oznakama genija i pionira. Nije imao takvih prethodnika kao što su ih imali Toma Akvinac i Franjo Suarez. Augustin je upravo stvarao teologiju. Bio je izvrstan poznavalac i komentator Sv. pisma; pasionirani borac za ispravnu nauku Crkve; zaslužio je naziv »doctor gratiae = učitelj milosti«. Njegovi su spisi i danas moderni. Izvrstan psiholog u »Ispovijestima«, nenadmašiv filozof povijesti u knjizi »Božja Država«. Sam je revidirao svoje spise i napisao popis onoga u što nije siguran »Retractationes« — Opozivi. U svakom slučaju nijetkost među piscima.

Augustin je napisao 93 knjige. To su knjige u našem smi- **470.** slu riječi. Navest ćemo njegova djela, da bismo dobili kakvu takvu sliku o tom velikanu: **Filozofija:** O lijepom i praktičnom; Ispovijesti; Protiv Akademika; Blaženi život; Red; Solilokvija; Besmrtnost duše; Sloboda uma; Magisterij. — **Apologetika:** O koristi vjerovanja; De divinatione demonum; Božja država. — **Dogmatika:** O vjeri i simbolima; Razna pitanja; Simpliciju; Trojstvo; O vjeri i djelima; Laurencijev priručnik; Vjera, nada, ljubav; O brizi za pokojne; Osam rasprava. — **Moral i pastoral:** Katehiziranje jednostavnih; O laži; o kršćanskom nastojanju; Protiv Hilarija; Katehiziranje; O redovnicima; O ženidbi; O djevičanstvu; O udovicama; O ženidbama preljubnika; Protiv laganja; Izbor o Sv. Pismu. —

Biblica: Kršćanski nauk; Govori Gospodinovi; Niz djela o Genezi; Poslanice sv. Pavla; Poslanica Rimljanima; Poslanica Galaćanima; O Evanđeljima.— **Polemike:** 11 knjiga protiv Manihejaca; 12 knjiga protiv Pelagijanaca; Knjiga protiv Priscilijanaca, Origenista i Marcionista; 4 knjige protiv Arijevaca. Uz to je sačuvan **čitav tomus pisama** (Migne PL 33); sačuvana su **363 autentična govora** (dva sveska PL 38-39); zatim **egsegeza** čuveni komentari »In Ioannem«« i Enarationes in Psalmos«...

79. KATEHEZA

REDOVNICI U CRKVI

471. Mi još uvijek govorimo o Crkvi. Kroz katehezu koja je pred nama htjeli bismo Crkvu upoznati pod osobitim vidikom. Pitanje o redovnicima jest povijesno i metodičko; **povijesno,** jer je u Crkvi uvijek bilo redovnika; metodičko, jer je u Crkvi po njenoj naravi uvijek onih koji savršenost uzimaju kao svoju staleško dužnost. Redovnici bi morali proživljavati Evanđelje po svojoj osnovnoj dužnosti, dok većina vjernika to čini uz svoje obveze. Ne želimo ovdje iz biblijskog pojma težnje za savršenošću isključiti svećenike, jer se biblijski navodi odnose na svećenike jednako kao i na redovnike; želimo kod redovnika naglasiti, da stvarno postoji jedna juridička forma, pravni okvir u Crkvi, koji zovemo redovništvom i o kojem napose sada govorimo. Čitava stvar nije tako jednostavna kad se govori o redovnicima. Redovništva na početku Crkve nije bilo. U Evanđeljima nema govora niti o monaštvu niti o redovnicima našega stila, a niti o oblicima, koji će se možda pojaviti u budućnosti. Očit je to znak, da se nijedan od postojećih oblika redovništva ne može podičiti time da je upravo on najsavršeniji i da je upravo on onaj koji je Krist želio. Iako redovnički okviri nose značajke epohe u kojoj su nastali, ipak oni svjedoče o karizmi Duha Svetoga.

Takvih nasljedovatelja Kristovih bilo je uistinu od početka kršćanstva. Već Pavao govori »neoženjenima i udovicama« (1 Kor 7,8); znači, da je postojao broj onih koji se nisu ženili ni udavale, ili su ostali bez obitelji, a željeli su se posvetiti dubljem kršćanskom životu. To su isto željeli pustinjaci sv. Antuna ili sv. Pahomija. Bili su to ljudi koji su mislili da će Kristu najbolje služiti ako ostave svijet i nastane se u pustinji. Ne smijemo potcjenjivati njihovo svjedočanstvo i njihov doprinos Crkvi.

Pustinja ima i svojih slabosti. Pokazala se potreba za zajedničkim životom, gdje bi se na neki način sačuvala blagodat »pustinje« ali i prednosti zajedničkog života. Formulu za takav život dao je na Istoku sv. Bazilije, a na Zapadu nešto kasnije sv. Benedikt. U doba blagostanja Crkvu je Bog obnavljao po redovima koji su svjedočili siromaštvo kao sv. Franjo Asiški. Sv. je Dominik ustanovio zajednicu onih koji će Crkvu pomagati propovijedanjem. Na početku Novoga vijeka sv. Ignacije kani pomoći Crkvi naviještanjem prave nauke i katehizacijom običnog svijeta, kao i velikim potezima na polju školstva i misija. U prošlom je stoljeću Bog obogatio Crkvu apostolskim žarom Ivana Boska. Na karitativnom području niknule su obitelji sv. Vinka Paulskog, te mnoge druge vrijedne redovničke obitelji koje se uz molitvu bave apostolatom. U najnovije vrijeme kao da nazrijevamo uz novi stil života i nove načine svjedočenja za Krista. Hoće li se taj novi oblik redovništva razviti u laičkim ili crkvenim redovima ili na koji drugi način, nije još jasno. Malo ćemo promotriti biblijski temelj redovništva i najizrazitije oblike. Ne zaboravimo na onu primjedbu, da je evanđeoska savršenost svojina kršćana, u prvom redu svećenika, tek je juridička forma, nešto povrh toga.

472. **BIBIBLIJSKI TEMELJI REDOVNIŠTVA** — Da svećeništvo ima svoje biblijske temelje, o tome nitko nikad nije sumnjao. No da i redovništvo ima svoje biblijske temelje, valja pokazati, osobito stoga, što želimo naglasiti da baš po redovništvu dolazi na vidjelo činjenica, da u kršćanstvu postoji red ljudi koji po svojoj staleškoj dužnosti teže za evanđeoskom savršenošću. Nekog je dana prišao k Isusu jedan mladić i zapitao ga: »Učitelju, što moram činiti, da postignem život vječni?« — Krist mu je odgovorio: »Ako ho-

ćeš ući u život, vrši zapovijedi!« (Mt 19, 16..). Kad je mladić pitao, koje, Krist mu odgovara: »Ne ubij! Ne čini preljuba! Ne ukradi! Ne svjedoči lažno! Poštuj oca i majku! Ljubi svoga bližnjega kao samog sebe!« — Mladić je za se tvrdio, da on to sve čini. Isus mu odgovori: »Ako želiš biti savršen, hajde, prodaj što imaš i podaj siromasima, te ćeš imati blago na nebu! Onda idi, i slijedi me« (ib). — Povrh toga navoda imamo još vrlo značajne riječi: »Ne sabirite sebi blago na zemlji, gdje ga izgriza moljac i rđa; gdje lopovi potkopavaju zidove i kradu ga! Nego sabirite sebi blago na nebu gdje ga ni moljac ni rđa ne izgriza; gdje lopovi ne potkopavaju zidove i ne kradu. Jer, gdje ti je blago, tu će biti i srce!« (Mt. 6,19-21). Iako se te riječi odnose na sve kršćane, ipak, ima onih koji drže da su na osobit način njima upravljene, i koji su nešto učinili da dokažu kako su ozbiljno shvatili te riječi, koji provode u život siromaštvo. Uvijek je bilo onih koji se nisu ženili, ali kad Krist veli da ima onih »koji se odriču ženidbe radi kraljevstva Božjega« (Mt 19,12), tada se to ne može primjeniti isključivo na svećenike, jer nisu oni sami koji se odriču ženidbe, nego i za braću redovnike i redovnice. Postoji dakle nešto već u Bibliji, što je temelj i što opravdava redovnički život. Crkva je uvijek odobravala takove načine života; nad njima bdjela i potvrđivala ustanove koje su regulirale takove zajednice. Crkva je dapače stajala i stoji iza osobnih obećanja danih Bogu. Ta se obećanja, zavjeti, kreću oko čisto evanđeoskih normi: oko dragovoljnog siromaštva, odricanja ženidbe te oko spremnosti za služenje Crkvi. — Toliko o temeljima redovništva.

473. OBLICI REDOVNIŠTVA — Nije nam moguće u jednoj katehezi iznijeti sve oblike redovništva. Navest ćemo nekoliko značajnijih osnivača, da o redovništvu dobijemo neku sliku.

Sv. Bazilije Veliki (BS-II, 910-944). Bazilije se rodio godine 329. u Cezareji Kapadocije u Maloj Aziji. Roditelji su mu bili sveta života. Odgojili su brojnu djecu i svece: Bazilija, Grgura Nisenskog i Makrinu. Malog je Bazilija neko vrijeme odgajala baka Makrina, učenica Grgura čudotvorca. Mladić je učio retoriku u rodnom gradu; u Carigradu sluša najčuvenije učitelje; studij dovršava u Ateni. Tu prijateljuje

s drugim genijem Grgurom Nazijanskim, a kao student poznavao je i budućeg cara, propalicu Julijana Apostatu. Na Bazilija je imao velik utjecaj monah Eustazije. I sam Bazilije se neko vrijeme povukao u pustinju, na obalu Irisa. Smatraju to vrijeme početkom njegovih monaških i redovničkih zamišljaja i njegovih pravila »Moralne regule« i »Asceticon«. Tu Bazilije u katehetskoj formi, tj. u obliku dijaloga, pitanja i odgovora obrađuje redovnički život. Kasnije je Bazilije postao biskup u Kapadociji. Bila je tada Kapadocija velik grad. Bazilije je izvrstan govornik, neumoran u borbi za pravu nauku. Crkva ga priznaje crkvenim naučiteljem. Bazilije je otac redovništva na Istoku. Gotovo svi redovnici istočnog stila prihvatili su njegovu osnovu. Nedugo iza Bazilija pojavljuje se na Zapadu velikan s istim težnjama.

Sv. Benedikt (BS-II, 1104-1184). Domovina sv. Benedikta **474.** jest Italija. Rođen je u Norciji godine 480. Školu svršava u rodnom mjestu i nastavlja u Rimu. Studirao je pravo. Tako je eto advokat osnivač redovništva na Zapadu. Videći razne nedostatke na crkvenim ljudima, povlači se u samostan. Čita spise crkvenih otaca, osobito sv. Bazilija. Tako se upoznao s redovništvom na Istoku. Kako je zatekao pustinjački život u Italiji, te kako su se oko njega okupljali pustinjaci koji su bili prikladni za zajedničke interese napisao je Benedikt naputke za takav život. Postavio je osnovicu za zajednički život koja i danas vrijedi: Moli i radi — Ora et labora. Kako je glasovita njegova opatija Monte Casino, tako je glasovita i njegova umna regula. Ne možemo si dočarati kakav je utjecaj na Evropu izvršio taj čovjek preko svojih redovnika. Samo na teritoriju Hrvatske bilo je šesdesetak benediktinskih opatija, a to znači isto toliko žarišta pismenosti i uljudbe. Regulu sv. Benedikta usvojili su razni osnivači i redovi: Kartuzijanci sv. Brune iz Grenobla, Cisterciti sv. Roberta, Premonstrati sv. Norberta; Pavlini ostrogonskog kanonika Euzebija. Ti pavlini su imali velik utjecaj u Hrvatskoj gdje su imali 20 samostana. Regulu sv. Benedikta u osnovi su primili Oratorijanci sv. Filipa Nerija (1575); Redemtoristi sv. Alfonsa Liguorija (1732); Pasionisti sv. Pavla od Križa (1745).

Sv. Franjo Asiški — rodio se u Asizu 1182. umro 4. X. **475.** 1226. Sin trgovca i pobožne majke. Otac ga je spremao za

trgovinu i zato školovao, no Franjo se odlučio na drugi put, put odricanja. Okupio je oko sebe »manju braću«, propovijedao evanđeosko siromaštvo i ljubav. Iz skromnosti se nije dao zarediti za svećenika. Ostao je čitav život đakon. I sav bi taj njegov život ostao zaboravljen da Crkvi nije dao svojim životom i svojom inspiracijom časni franjevački red u svim njegovim varijantama. Franjevci su, uzevši ih zajedno, najbrojniji red u Crkvi. To su oci konventualci, zatim najbrojniji među njima »Mala braća«, oci kapucini i treći red sv. Franje, svećenici trećoredci, te red sv. Franje za svjetovnjake. Franjevački red dao je Crkvi izvrsnih mislilaca i popularnih svetaca: Sv. Bonaventura, Dons Skot, sv. Ante Padovanski i sv. Ivan Kapistran. U Hrvatskim su krajevima od redovnika franjevci najbrojniji, i izvršili su i vrše velik utjecaj na Crkvu.

476. **Sv. Dominik** — Španjolac, rođen 1170, umro 1221. Vrlo mlad, stekao je visoku naobrazbu u Valenciji. Lauretatus in rhetorica, philosophija ac theologia. Nakon tih sjajnih titula dao se na proučavanje Sv. pisma. Bio je pod utjecajem učenih redovnika Regularnih kanonika sv. Augustina. Nakanio je osnovati red koji će promicati kršćansku pobožnost, proučavanje crkvenih znanosti i osobito propovijedanje Božje Riječi. Osnivao je samostane po Španjolskoj, Francuskoj i Italiji. Red nosi ime »Ordo praedicatorum — Propovjednički red«, poznat oćenitije pod imenom »dominikanci« Red je dao Crkvi najveće učenjake sv. Alberta Velikog i sv. Tomu Akvinskog.

477. **Sv. Ignacije Lojola** — osnivač reda Družbe Isusove. Španjolac, Bask. Rodio se 1491. umro 1556. Po zvanju vojni časnik. Stradao je braneći Pampelonu. Prikovan uz krevet dao se na čitanje života Isusova od Ludolfa Saskog. Odlučio je postati Kristov vojnik. Dao se na studije u Parizu; okupio oko sebe grupu sposobnih ljudi i s njima osnovao red s oznakama vojničkog života, tj. potpune spremnosti za izvršenje zadataka za Slavu Božju. Svoje je usluge ponudio papi, tražio od njega potvrdu za svoj novi red i time udario temelje jednog od najdinamičnijih redova u Crkvi. Danas je Družba Isusova još uvijek najbrojniji red; bavi se školstvom, misijama, propovijedanjem, odgajanjem. U Hrvatskoj je

Družba puno učinila, osobito prije ukinuća, kad je imala kolegije u Varaždinu, Zagrebu, Požegi, Osijeku, Petrovaradinu, Rijeci, Splitu i Dubrovniku. Hrvati duguju isusovcima što su 1969. mogli proslaviti tristotu godišnjicu sveučilišta.

Sv. Vinko Paulski — Francuz, 1576. — 1660. Osnovao u 478.
Parizu Lazariste, kojima je uz uobičajena tri redovnička zavjeta dodao četvrti, za pučke misije. Sv. je Vinko zajedno sa s. Lujzom Marillac osnovao sestre milosrdnice. U nas su one među najbrojnijim redovnicama. Rade u bolnicama, školama, karitativnom radu svake vrste.

Sv. Ivan Bosko — Italija, 1815. — 1888. Osnivač kongregacije Salezijanaca, najbrojnijeg i najaktivnijeg modernog reda. Bitna oznaka reda jest rad s mladeži. Kongregacija broji preko 22.000 članova.

Ima još puno redovničkih obitelji koje bi valjalo spomenuti, kao sestre sv. Križa, uršulinske, karmeličanke. No prešli smo okvire jedne kateheze.

Od redovnika sa strogo religioznom orijentacijom valja razlikovati historijske redove. Njihova je svrha bila druga nego redovnika. Bili su to Ivanovci, koji su se zadržali sve do danas u Malteškoj grani. To su Templari. U Hrvatsku su došli 1169. godine i mali su više važnih samostana. Narod ih je zvao »božjacima« (Božjakovina).

Nije nam ovdje bila svrha, a niti je to bilo moguće da dadnemo iscrpnu sliku redovništva. Dali smo tek neki pojam, koji je usko vezan za Crkvu. Crkva je zajednica onih koji štuju Krista. To se na osobiti način obistinjuje u redovničkim zajednicama, koje imaju pred očima Evanđelje kao svoju stalešku dužnost. Pogledati nam je još Crkvu kroz misijsko djelovanje. Iduća kateheza. I Crkvu u njenoj budućnosti kroz viziju Ivana Apostola. (81. kateheza).

MISIJSKO DJELOVANJE CRKVE

479. MISIJSKO DJELOVANJE CRKVE — Crkva ne propovijeda i ne dijeli sakramente na svoju ruku. Ona je to primila kao zadaću od svoga osnivača: »Kao što ti mene posla u svijet, i ja njih poslah u svijet.« (Iv. 17,18) — »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Zato idite i naučavajte sve narode. Krstite ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga! Učite ih sve što sam vam zapovijedio. I evo, ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta!« (Mt. 28, 19-20). Kao što je dakle Otac poslao Sina i dao mu vlast, tako Sin šalje Apostole i daje im vlast naučavanja i dijeljenja sakramenata. To poslanje, taj nalog i opunomoćenje Crkve, da propovijeda i dijeli sakramente zove se **misijsko djelovanje.** »Missus« znači poslan; misionar znači poslanik. — Tako se misijsko djelovanje Crkve odvija na dva polja; na polju pravih misija među nevjernicima, i na polju odgajanja vjernika i naroda koji su odavna kršćanski. U ovoj katehezi zanima nas misijsko djelovanje u užem smislu, iako onaj drugotni smisao ne smijemo isključiti, jer je naime čitava Crkva misionarska. Mi ćemo pogledati neke rezultate misijskog djelovanja Crkve da bismo kroz statistike osjetili istinitost ovih riječi.

6. siječnja 1972. godine slavila se 350-godišnjica kongregacije »De propaganda fide«. Danas se ta ustanova zove »Kongregacija za evangelizaciju naroda«. Spominjem tu ustanovu ne samo zato, da vidimo kako Crkva stoljećima vodi brigu oko misija, nego i zato, da vidimo kako pod tu ustanovu spadaju svi krajevi gdje se Crkva još nije osamostalila, bilo domaćom upravom, bilo brojem svećenika i vjernika.

480. RELIGIOZNA SLIKA SVIJETA — Broj stanovništva svijeta iznosi nešto preko 3,5 milijardi. Od tog broja 2 milijarde 324 milijuna su nekršćani; Jedna milijarda i 127 milijuna su kršćani. Od tog broja kršćana, 614 milijuna su katolici; 272 milijuna protestanti; 142 milijuna pravoslavci. Ovom broju valja pribrojiti pravoslavne u Sovjetskoj Rusiji. Od nekršćanskih religija muslimana ima pola milijarde; hindusa 444 milijuna; konfucijevaca 375 milijuna; šintoista 175 milijuna; židova 14 milijuna. Preko polovica sveukupnog stanovništva Zemlje živi u Aziji, 57,8% ili 2 milijarde i 35 milijuna; U Evropi živi 18,1% sveukupnog stanovništva, ili 640 milijuna; u Americi živi 13,9% stanovništva ili 499 milijuna; u Africi živi 9,7% ukupnog stanovništva zemlje ili 346 milijuna; u Oceaniji 0,5% ili oko 20 milijuna.

Broj katolika po kontinentima je ovaj: Amerika 276 milijuna katolika, ili 45,5% svih katolika. Jasno je, da su tu obje Amerike; Evropa ima 243 milijuna katolika, ili 40,2% od svih katolika; Azija ima 45 milijuna katolika ili 7,3% od svih katolika; Afrika ima oko 40 milijuna katolika, ili oko 6 posto ukupnog broja; Oceanija ima 4,5 milijuna katolika ili 0,7 posto od ukupnog broja. — Tako su 17 posto stanovništva zemlje katolici ili brojčano nešto preko 610 milijuna.

481. MISIJSKA SLIKA SVIJETA — Jasno je da od 610 milijuna katolika ne spada pod »Kongregaciju za evangelizaciju naroda« samo 57 milijuna. Pod tu kongregaciju spadaju i svi potencijalni kršćani misijskih teritorija u strogom smislu, a to je gotovo sva Afrika, sva Azija, sva Oceanija i nešto Amerike i Evrope. Za tako velik posao Kongregacija raspolaže s premalim brojem ljudi i premalenim financijskim sredstvima. Izvori su isključivo doprinos vjernika. Da bismo dobili što potpuniju sliku donijet ćemo broj svećenika i redovnika čitave Crkve, i u tom broju one, koji rade u misijama. Katolička Crkva ima 348 tisuća biskupijskih svećenika i 78 tisuća redovničkih svećenika; braće redovnika i sestara redovnica ima 1 milijun i 75 tisuća; biskupa ima 3268.

Od tog broja radi ukupno u misijama u užem smislu 135.000 misionara. Od tog broja 36.665 su svećenici; 15.599 su braća pomoćnici i 83.000 časne sestre. Kod broja braće misionara i misionarki valja naglasiti da se tu radi o stručno izobraženim misionarima: liječnicima, profesorima, učiteljima, bolničarima, zanatlijama itd.

Većina se misionara zasad regrutira iz redovničkog klera. U nedostatku drugih podataka navest ću samo misionare iz Družbe Isusove. U godini 1969. od 33.828 članova (21.000 svećenika, 7383 bogoslova, 5420 braće pomoćnika) u misijama su bili 4622 svećenika; 1688 bogoslova; 1149 braće pomoćnika; ukupno 7459. Tako gotovo četvrtina članova Družbe radi u misijama.

Težak udarac misijama bio je nanesen ukinućem Družbe 1773. Slika bi katoličke Crkve osobito u Kini i Indiji drukčije izgledala. Nakon ponovnog uspostavljanja Družbe 1814. trebalo je još puno vremena da Družba ponovno odgoji misijski kadar.

Ono što smo željeli u ovoj katehezi naglasiti jest to da je Crkva velika misionarka. I nisu samo misionari oni koji su pošli u tuđe krajeve, nego su misionari i oni koji ih iz pozadine pomažu. A misionarska oznaka u Crkvi očit je znak prave Kristove Crkve. Sada nam riječi, da je Crkva po svojoj biti misijska, nešto više govore.

81. KATEHEZA

OTRIVENJE SVETOG IVANA APOSTOLA

482. Dosad smo na neki način promatrali prošlost Crkve. No ona ima pred sobom i budućnost, koja nije sasvim nepoznata. Krist je tu budućnost kojiput i u pojedinosti nagovijestio: »Ako su mene progonili, i vas će progoniti. Ako su moju nauku držali, i vašu će držati« (Iv 15,20). I opet: »Ovo sam vam rekao, da ne biste klonuli. Bivat ćete izopćivani iz sinagoga. Još više, doći će čas, kad će svaki koji vas ubije misliti da služi Bogu« (Iv 16,1 — 3). Povrh ovih riječi imamo u spisima Novoga zavjeta čitavu knjigu koja govori o budućnosti Crkve. Ona nosi naziv »Otkrivenje« ili »apokalipsa«. Napisao ju je sv. Ivan, pisac četvrtoga evanđelja. Knjiga je napisana 94. ili 95. godine. Vrijeme u kojem je nastala bilo je izuzetno teško za mladu Crkvu. Na vlasti je bio car Domicijan. U svom privatnom životu lovio je taj car na dan po par sati muhe, a u javnom životu bio je žrtva svoje okoline. Bio je kao i

drugi carevi uvjeren da je božanstvo, te kako su razni pripuzi nagonili svijet da žrtvuje caru kao bogu, došlo je kršćanstvo u neugodan položaj. Dok su ga u javnosti smatrali jednom od židovskh sekata, dotle je bilo dobro, jer su si Židovi isposlovali da ne moraju učestvovati u obredima čašćenja cara. No kad je svima postalo jasno da kršćanstvo i židovstvo nisu jedno te isto, kršćanstvo je palo pod direktni udar administracije. Progoni su bili tu. Apostol Ivan bio je protjeran na otok Patmos i odatle je tješio Crkvu. Očito je budno pratio njen život, ali je povrh toga ponirao svojim proročkim očima daleko u budućnost Crkve i njene pojave uopće. Ivan je bilježio svoje objave. Svoj spis je nazvao »otkrivenjem — apokalipsom«, što znači »izvanrednom objavom preko viđenja« (Zorell: LG 151). Trebalo je nešto takova mladoj Crkvi, kojoj je prijetilo istrebljenje. Potrebno je takovo nešto i nama, da vidimo smisao sadašnjih teškoća, te njihov ishod i odjek u budućnosti. Okrivenje je knjiga utjehe ne samo za prvu Crkvu nego i za nas.

SADRŽAJ

483.

VIĐENJA NA PATMOSU — Rekosmo već, da je starac Ivan bio prognan na otok Patmos »zbog Riječi Božje i zbog svjedočanstva« (Otkr. 1,10). Okružen nevoljama progonstva razmišljao je o sudbini Crkve. Bila je baš nedjelja, dan Gospodnji. Pred njim se pojavio netko »kao Sin Čovječji, obučen u dugu haljinu i opasan zlatnim pasom. U desnici je držao sedam zvijezda, a iz usta mu je izlazio oštar dvosjekli mač. Lice mu je bilo kao sunce«. — Ivan pada pred njegove noge. Ovaj mu odgovara: »Nemoj se više bojati! Ja sam Prvi i Posljednji. Onaj koji živi. Bio sam mrtav, al eto živim u vijeke vjekova, i imam ključeve od smrti i podzemlja. Dakle, napiši što si vidio: sadašnje stanje i ono što će se poslije ovoga dogoditi.« (1,17 — 19). Ivan se dao na posao da prenese poruke. Prve se poruke odnose na crkve u maloj Aziji. Kod svih tih poruka značajno je to, da se u svih sedam poruka pobjedniku u bojevima Gospodnjim nešto obećaje. U poruci za Efez stoji: »Pobjedniku ću dati da jede sa stabla života, koje se nalazi u Božjem raju« (2,7). — Poruka u Smirnu glasi: »Pobjedniku sigurno neće nauditi druga smrt« (2,11); Poruka u Pergam glasi: »Pobjedniku ću dati bijeli kamenčić, i na njemu napisano novo ime«

(2,17)! Kako divna simbolika! Kad bi nekoć suci glasali za nečiji život ili smrt, činili bi to bijelim ili tamnim kamenčićima. Dati bijeli kamenčić, znači nekoga spasiti. — U Tijatiru poruka glasi: »Pobjedniku ću dati zvijezdu Danicu« (2,28). U Sard je Ivan poručio: »Pobjednik će biti obučen u bijele haljine« (3,5); U Filadelfiju: »Pobjednika ću učiniti stupom u hramu Boga mojega, i odatle sigurno više neće izići« (3,12); u Laodiceju Sin čovječji poručuje: »Pobjedniku ću dati da sjedne sa mnom na mome prijestolju« (3,21).

Krist dakle ne obećava svojima da će ih osloboditi od borbe. Ne, nevolja će i progona u Crkvi uvijek biti, ali Krist obećaje nagradu. To je smisao ovih proročanstava i poruka.

484. BUDUĆNOST CRKVE KROZ VIZIJU

NEBESKOG DVORA — »Na nebu je stajalo prijestolje, i na prijestolju je sjedio Netko. Onaj koji je sjedio na pogled je bio kao jaspis i sard. Oko prijestolja također još 24 prijestolja, na kojima su sjedila 24 starca, obučena u bijele haljine sa zlatnim krunama na glavama« (4,2-5). Možda je sada najzgodnije vrijeme da protumačimo broj 24. U Starom zavjetu slika je Crkve bio Izrael. Bilo je to ime patrijarhe Jakova. Znamo iz biblijske povijesti, da je on imao 12 sinova. To su praoci dvanaest plemena Izabranog naroda. Kako je Stari zavjet slika Novoga zavjeta, i u Novom zavjetu imamo Dvanaestoricu, dvanaest Apostola, dvanaest stupova novoga Izraela. Kad je dakle Ivan vidio 24 prijestola oko Božjega sadržaj viđenja je očit, vidio je tu Izabrani narod Starog i Novog zavjeta i njihove starješine. Ivan je dakle vidio i svoje buduće prijestolje. To nije nikakvo pobožno nagađanje. Pred Božjim prijestoljem nalazi se Stari i Novi zavjet.

Potom je Ivan opazio u ruci onoga koji je sjedio na prijestolju knjigu ispisanu iznutra i izvana, te zapečaćenu sa sedam pečata. Nakon poziva silnog anđela, tko bi mogao otvoriti tu knjigu, te nakon Ivanova plača, jedan od starješina tješi Ivana, da ima Lav iz Jude, pobjednik, koji će otvoriti knjigu. Tada Ivan ugleda Janje, koje se primakne prijestolju; uzima iz ruku onoga koji sjedi na prijestolju knjigu, dok četiri Bića i zbor Starješina intoniraju pjesmu: »Dostojan

si da uzmeš knjigu i da otvoriš njezine pečate, jer si bio zaklan, i svojom si krvlju iskupio Bogu ljude od svakog plemena i jezika«. (5,9) Pjesmu su prihvatile mirijade anđela: »Dostojno je Janje, koje je zaklano, da primi moć, bogatstvo, mudrost, snagu, čast, slavu i hvalu«. (6,12).

Janje otvori knjigu i skine njezine pečate. Ivan je bio pozvan da vidi budućnost. Nakon skidanja prvog pečata pokaže se konj bijelac (6,2) nakon skidanja drugog pečata pokaže se riđan, pa nakon trećeg vranac, nakon četvrtog zelenko, i na njemu jahač, smrt. Njemu je bila dana vlast nad četvrtinom zemlje, da ubija mačem, glađu i zemaljskom zvjeradi. Kad Janje otvori peti pečat opazi Ivan pod žrtvenikom duše ubijenih zbog Riječi i zbog svjedočanstva koje su dali. Oni počnu vikati svim glasom: »Dokle ćeš, sveti i vjerni Vrhovniče odgađati sud i osvetu naše krvi nad stanovnicima zemlje?« — Tada su svakome od njih dane bijele hiljine i rečeno im je, da se strpe još malo vremena, dok se ne ispuni broj njihovih sudrugova, njihove braće, koji imaju biti ubijeni kao i oni. — Na šesti pečat otkriju se potresi, katastrofe na suncu i mjesecu, te opći bijeg preživjelih u špilje i pećine. Ti bjegunci viču u pećinama: »Padnite na nas i sakrijte nas od lica onoga koji sjedi na prijestolju«. Očito se radi o budućem sudu svijeta. — Nakon otvaranja šestog pečata slijedi epopeja o izabranicima Gospodnjim. Opet u dramskim zahvatima nastupaju anđeli od kojih jedan viče jakim glasom: Ne pustošite ni zemlje, ni mora, dok ne zabilježimo sjajnim pečatom sluge našega Boga na njihovim čelima. I čujem broj označenih od svih plemena Izraelovih. Nakon tog simboličnog nabrajanja slijedi broj mnoštva koje nitko nije mogao prebrojiti iz svakoga naroda, puka i jezika. Stajali su pred prijestoljem i pred Janjetom i vikali jakim glasom: »Spasenje je djelo Boga našega i Janjeta«. Slijedi »Amen« kao i na početku kod očitovanja Janjeta koje će otvoriti pečate. — Otvaranje sedmog pečata najbogatije je sadržajem.

SEDMI PEČAT — Kad je Janje otvorilo sedmi pečat nastala je na nebu tišina. Pojavilo se sedam anđela sa trubljama. Svaki je od njih trubio i naviještao neko zlo za stanovnike zemlje. Potom se na nebu pokaže velik znak: Žena obučena u sunce, mjesec pod njezinim nogama, a na glavi joj kruna od dvanaest zvijezda. Zatim se pokaže i **485.**

drugi znak, veliki zmaj plamene boje sa sedam glava i deset rogova. Njegov rep pomete trećinu zvijezda s neba i surva ih na zemlju. I zmaj stane pred ženu koja je imala rađati da joj proždere dijete. Uto se zametne rat na nebu, koji je Mihael sa svojim anđelima imao voditi protiv zmaja. Zmaj i njegovi anđeli odgovore borbom, ali ne mogoše izdržati. I mjesta se za njih ne nađe više na nebu. I bi zbačen veliki zmaj, stara zmija, koja se zove đavo, sotona, zavodnik čitavog svijeta. On bi bačen na zemlju, i bijahu zbačeni s njime i njegovi anđeli. A kad je zmaj vidio da je bačen na zemlju stane progoniti ženu. Uto izlaze zvijeri iz mora i zemlje. Čitava se zemlja povela za Zvijeri. Dano joj je da povede rat sa svetima i da ih pobijedi. — Nadolazi druga zvijer. I ona čini čudesa i zavodi ljude. Ta je zvijer tražila da se svima, malima i velikima, bogatima i siromasima, slobodnima i robovima udari žig na njihovoj desnici i na njihovim čelima: ime Zvijeri i broj njezina imena. Zatim nastupaju Janje i djevice. Dolaze anđeli i navješćuju pad Babilona. Nakon pada Babilona slijedi slavlje na nebu: »Aleluja, Spasenje, slava i moć pripadaju našemu Bogu. Osudio je veliku bludnicu, koja pokvari zemlju.« — Starješine se na to klanjaju.

486. NOVI JERUZALEM — Dvadesetiprvo poglavlje Otkrivenja rasplet je svega onoga što je bilo tako zagonetno. Ivan gleda najdublje u budućnost. Pred njim je »novo nebo i nova zemlja«. Prvo nebo i prva zemlja su iščezli. Ni mora više nema. Postoji samo sveti grad »novi Jeruzalem« okićen poput zaručnice za svoga muža. Ivan je čuo jaki glas koji je zvonio: »Evo stana Božjega među ljudima. On će stanovati s njima... On će otrti svaku suzu s njihovih očiju. Smrti više neće biti; neće više biti ni tuge, ni boli, jer ovo prijašnje prođe. Tada onaj koji sjedi na prijestolju reče: »Evo, sve činim novo!« i nadoda: »Piši, ovo su riječi sigurne i istinite!«. Tada mi reče: »Svršeno je! Ja sam Alfa i Omega, Početak i Svršetak. Ja ću žednome dati badava iz izvora života«. — Zatim u 22, poglavlju Ivan opisuje sreću izabranika, i u završetku knjige daje svjedočanstvo o istinitosti.

Posljednja knjiga Novoga zavjeta završava divnim riječima: Dođi Gospodine Isuse! — To je budućnost Crkve. Konačni susret s Kristom u kraljevstvu Očevu.

Završene su katheze o Crkvi.

POSLJEDNJE STVARI

82. KATEHEZA

PRED SMRĆU

Među molitvama koje bi morao znati svaki kršćanin go- 487.
vori se i posljednjim stvarima čovjekovim; četiri su posljednje stvari: smrt, sud, pakao za zle, i nebesko kraljevstvo za dobre. Tim riječima obuhvaćena je eshatologija, posljednje stvari i nauka o njima. Mi ćemo o tome imati četiri kateheze. U ovoj katehezi govorit ćemo o smrti i pogledati koji je njezin smisao: u 83. katehezi govorit ćemo o sudu, ili drukčije rečeno, o odgovornosti na kraju kušnje; u 84. katehezi bit će govora o paklu. Drukčije rečeno: put pravednika i put zlotvora nikad se neće sresti; 85. kateheza bit će o nebu, dakako koliko se o tome može govoriti. Tim katehezama dodat ćemo katehezu u uskrsnuću, našem dakako. Pitanja su životna, zanimljiva; nikome od nas nije svejedno, što ga čeka na kraju života.

SLUŽBA SMRTI — Ljudi umiru. Ima u tome tako puno zbi- 488.
lje, i tako malo poezije. Tako je važan taj čas umiranja, a priroda nam je uskratila u tim časovima svaki dekor. Kao i kod rođenja tako se i kod smrti malo glumi. Utrnuće mehanizma disanja uz hropac prenosi nas u stanje potpune podložnosti i predanosti sudbini umirućih. Uistinu je taj čas lišen svakog ukrasa i toliko je stvaran da upravo ne želimo misliti na nj. Nije nam doduše zabranjeno da u tim časovima hvatamo ključeve od stana, auta ili viked-dice; oni koji ostaju iza nas ne boje se da ćemo išta sa sobom ponijeti. Ljudi znaju pred smrt pisati oporuke, ali to je za druge, a ne za njih same. Sa smrću se stvara jedno novo stanje: prestaje svako djelovanje ove vrste na koju smo navikli i nalazimo se pred nečim novim. Kad umre netko od naših najbližih tada osjetimo zapravo svu svoju nemoć i svu zbilju presudnog časa. Horacije je ispjevao besmrtnu odu smrti. Evo trag njegovih misli u prijevodu:

»Bez mene bit će skoro zemlja,
i draga žena, ljubljen dom;
A sa mnom na put nitko neće,
do vitki čempres, samo on.«

— Toma Kempenac udario je u druge žice, korisnije od estetskih: »Blažen koji ima uvijek pred očima čas svoje smrti, i svaki se dan na njemu sprema! — Kada dođe zadnji čas, početi ćeš drukčije misliti o čitavom svom prošlom životu i veoma ćeš žaliti, što si bio tako nemaran i mlitav. — Kako je sretan i razborit onaj koji sada u životu nastoji biti takav, kakav želi biti u smrti. — O, ludi čovječe, što misliš da ćeš uvijek živjeti, kad nisi siguran ni za jedan dan. Kako su se mnogi prevarili i iznenada se rastali s tijelom. Koliko puta si čuo gdje govore, kako je onaj pao od mača, onaj se utopio; onaj padnuvši sa visine slomio vrat, onaj se ukočio kod jela, onaj umro za vrijeme igre; jedan je umro od ognja, drugi od željeza; jedan od kuge, drugi od razbojničke ruke; i tako svi svršavaju smrću, a život ljudski prolazi kao sjena.« (Im. Ch. 1,23).

489. OTAJSTVO SMRTI — Na zemlji nemamo trajna boravišta (Hebr 13,14). To je jednostavno neizvedivo. A i čemu bi služila ta beskonačna starost puna zavisti prema mladima? Od svoje osnovne težnje za životom, od instikta za mladošću, mi se preko stvarne nemogućnosti da ostvarimo ovdje taj željeni život, prebacujemo u one sfere, kamo se moramo prebaciti. Tamo gdje je moguće ostvariti život. Smrt nam i nehotice u tome čini beskrajnu uslugu. U tom i jest otajstvo smrti, što su smrt vrata u život.

»Utišajte se jadikovke
O majko, suze ostavljaj.
Ne, ne plačimo svojih dragih
Života vrelo grob je taj!...

Krij zemljo, tijelo predano ti
I znaj, da Stvorac taj će dar
Taj trag sakriven lica svoga,
Potražit kao svoju stvar.

Nek stigne samo vrijeme pravo,
Da nade sve utiša Bog,
Otvorit ćeš se ti i vratit
Mrtvaca sad ti predanog!«

(Prudencije)

— I sama je zemlja po svojoj naravi takova da neće moći uvijek uzdržavati život. Naš je vijek prekratak i naše znanje premaleno da bismo mogli sa sigurnošću otkriti što nas sve čeka na zemlji. U svakom slučaju, život je izložen tolikim opasnostima, da im ne može odoliti. Drag nam je izvještaj o spašavanju Noe i njegovih sinova u kataklizmu povodnja no to je beskorisna utjeha. Otajstvo smrti je tu, i treba ga otkriti. Za nas je dobro da idemo! Uz najteže bolove svoje majke mi smo došli na svijet. Kad je došao čas rođenja, valjalo je ići na svijet. Iako nam je bilo u krilu majke dobro; bili smo zaštićeni i obskrbljeni; valjalo je ići na svijet; u protivnom slučaju bila bi to smrt i za majku i za nas. Tako je i kod smrti na kraju života. Valja ići naprijed, u nepoznato, na rizik; ostati se ne može. U protivnom slučaju nastupila bi prava katastrofa izjednačenja s materijom. Čekala bi nas sudbina kao i nju. Po smrti se naš duh lišava materije i prelazi u sfere novog života, nadsvijeta, gdje je on domaći. I taj duh, zalog je naše besmrtnosti, našeg budućeg uskrsnuća. — Siromašna gladna gusjenica propinje se po trnju žderući lišće, ali kad dođe njen čas potraži ona u zavjetrini krovišta mir sličan umiranju, da bi je njezina sudbina preobrazila u čarobna leptira. Ona će u času svoje tjeskobe pregristi svoj oklop, kojim je bila vezana za tlo tek tada će vidjeti da ima krila; njih će raširiti na proljetnom suncu i lelujat će se nad ponorima prošlosti uz koje je bila vezana. Što bi bilo od nje da je silom htjela ostati gusjenica? Bila bi to uistinu smrt i velik gubitak. Ovako je ona na dobitku. Tako će i smrt za nas biti dobitak. Ona, ne samo da će otkriti naše stanje, nego će nam omogućiti put k životu. U tome je veličina i važnost službe i otajstva smrti.

83. KATEHEZA

ODGOVORNOST NA KRAJU KUŠNJE

490. Ljudski život, ovakav kakav jest, nije nešto završeno i konačno. On ima sve oznake usavršavanja, ispitivanja, odlučivanja, polaganja ispita. Za nas se otimlju i dobro i zlo. Smrt će konačno otkriti, čemu smo se priklonili. »Ljudima je suđeno da jedamput umru, veli Pavao, i tada idu na sud...« (Hebr. 9, 27). Nije mogao jasnije reći što nas čeka nakon ovog života. Suđeno nam je i da umremo i da idemo na sud. Čovjek je odgovoran za svoja djela. U tom je bitna razlika između njega i životinje. Želimo li da nam ona nešto učini, moramo je fizički prisiliti; nakon obavljena posla, mi je možemo i nagraditi onim što ona cijeni, hranom, no do priznanja ili do kuđenja ona ne drži ništa. Nema razuma. S čovjekom stvari drukčije stoje. On je otvoren prema nalogu, zapovijedi. On je sam kadar shvatiti zapovijed, njen smisao i svrhu. On se sam zna odlučiti na djelovanje i on sam može i mora prosuditi svoje djelovanje, ne samo fizički, nego pod osobitim vidikom u odnosu prema dobru. Čovjek je dakle biće koje djeluje na ćudorednom planu. I kako on sam nije začetnik toga ćudorednog reda, nego je njemu podvrgnut, nakon završene kušnje slijedi ocjena, vaganje njegova djelovanja, a potom nagrada za savjesno izvršene zadatke i kazna za propuste i zlodjela. — To je dakle pitanje čovjekove odgovornosti ili pitanje suda, osobnog i posljednjeg, što ćemo tokom pouke protumačiti.

491. O ODGOVORNOSTI NA KRAJU KUŠNJE GOVORI OBJAVA; SVETO PISMO I CRKVENO UČITELJSTVO, A DOLAZIMO DO TE ISTINE I OSOBNIM RAZUMSKIM ZAKLJUČIVANJEM — U poslanici Rimljanima govori nam Pavao: »Svi ćemo stajati pred Božjim sudom, jer je pisano: »Tako mi života, veli Gospodin, meni će se pokloniti svako koljeno, i svaki će jezik priznati Boga — Prema tome svaki će od nas dati Bogu račun za sebe!« (Rim 14, 11) — Raskajanom razbojniku Krist je rekao: »Još danas ćeš biti sa mnom u raju!« (Lk 23,43) — Dakle, još danas će

doći njegova djela na vagu, i radi vjere u Sina Čovječjega, on neće biti osuđen. — Toliko o osobnom sudu koji slijedi odmah nakon smrti. No postoji još i opći sud, poznatiji pod imenom sudnjeg dana. O tome govori evanđelista Matej u 25. poglavlju: Sin će Čovječji doći u svojoj slavi, u pratnji anđela, sjest će na svoje prijestolje. Tada će se pred njim skupiti svi narodi. I on će razlučivati jedne od drugih, pravednike od zlotvora. Bit će to pravi sud s izricanjem osude. **»Dođite, blagoslovljeni!«** (Mt 25,34) i **Idite od mene, prokleti!«** (Mt 25, 41). — Iz biblije je tako jasno da nas čeka dvostruki sud.

Crkveno učiteljstvo jedini zakonit tumač objave, posve jasno naučava istu istinu: »Duše onih koji su preminuli u smrtnom grijehu ili u samom istočnom nakon smrti odmah će u pakao i bit će kažnjeni različim kaznama!« (DS 858) Spomenuto predavanje kazni predpostavlja sud.

492. Benedikt XII definirao je nauku o paklu. Jasno je iz te definicije da postoji odgovornost na kraju kušnje: »Definiramo, da po općem Božjem određenju, duše onih koji umru u smrtnom grijehu, odmah nakon smrti polaze u pakao, gdje trpe paklene muke. Definiramo nadalje, da će se isto tako na dan općeg suda svi ljudi pojaviti pred sudištem Kristovim u svojim tijelima, da dadnu račun o vlastitim djelima — da svak primi što je zaslužio za zemaljskoga života bilo nagradu, bilo kaznu« (DS 1002).

493. Ovu istinu dokazanu iz Svetog pisma i Crkvenog učiteljstva potvrđuje i razumno zaključivanje. Poricanjem naime odgovornosti na kraju života oduzima se svaki smisao ljudskom djelovanju, osobito moralnom. Niječući takav sud stvara se nepopravljivi nered. Zločincima se konačno daje potpuno pravo za njihova zlodjela, a čestiti postaju uistinu lude, što se i oni nisu bavili lopovlukom i što su išli teškim putem odricanja, kad na kraju ipak stoje uz bok lupežima. Uopće je neshvatljivo, kako ima ljudi koji poriču Božju opstojnost i potom svaku odgovornost na kraju života, kad takvi zaključci ugrožavaju sigurnost i svaki auktoritet, svako sticanje i mirno posjedovanje; negacija osobne odgovornosti briše razliku između dobra i zla, konačno se dozvoljava i

odobrava svaki lopovluk, otimačina, grabež; odobrava se lijenost. Malo ili ništa tu ne pomažu prijetnje zatvorom, pa i smrtna kazna. Ako nigdje i nikada ne postoji druga odgovornost osim ljudskog smetanja, onda je svejedno smrtna kazna ili umiranje u uvjerenju da je lupež bolje prošao. — Postoji odgovornost na kraju puta! — Ne dajmo se zavarati od onih koji ruše temelje ljudske zajednice niječući Boga i odgovornost. Jao onima koji druge guraju u pokvarenost kako ne bi bili osuđivani sami zbog svojih nedjela.

494. RAZLIKA IZMEĐU OSOBNOG I OPĆEG SUDA I TEMELJ NJIHOVE OBJEKTIVNOSTI — Iz navedenih tekstova jasno se vidi da postoje dva suda: Postoji osobni sud na kraju života i postoji tako zvani opći sud ili sudnji dan. Razlika je ova. Na općem sudu pojavit ćemo se u svojim tijelima. Dakle općem sudu predhodi opće uskrsnuće. Tu će se dakle uprličiti prava smotra, i tu će konačno pobijediti pravda. Tu će biti razlučeni jarci od ovaca, i to jednom zauvijek. No tu će biti i proslava Sina Čovječjega, definitivna; tu će se konačno završiti i proslaviti pobjeda nad Luciferom i njegovim žigosanim anđelima; Na osobnom sudu, kakogod on bio presudan, nema tih velikih poteza. Na osobnom sudu ne učestvuje naše tijelo. To međutim ne smeta samom suđenju. U času posvemašnje prisebnosti, duh vidi sve što je učinio u tijelu. Nema više nikakvih slabosti u mišljenju i spoznaji. Sve je jasno; jasnije nego na nekoj usporenoj magnetoskopskoj vrpci. Radi te posvemašnje spoznaje zajamčena je i posvemašnja objektivnost u suđenju. Krivci će sami prekriti lice rukama i vikati: »Sakrijte me od lica Janjetova!« — I kao što tmina bježi pred svjetlom, tako će osuđeni uzmicati pred pravednim Sucem; i kao što zakonom sile teže kamen pada u dubinu, tako će duše zlotvora tražiti zaklon u ponorima i na rubovima bitka. »A pravednici će u velikoj sigurnosti stajati sučelice onih koji su ih tlačili i nevolje njihove držali besmislenima. Kad to bezbožnici budu vidjeli uhvatit će ih strah i bit će izvan sebe, zbog nenadanog spasenja pravednika. Puni žaljenja priznat će u svojoj tjeskobi: Ta ovo su oni koje smo nekoć ismjehivali i obasipali porugom! — Mi luđaci! Držali smo njihov život bezumnošću i njihov svršetak

sramotom. Ipak smo mi skrenuli s puta istine; nas nije prosvijetlila pravednost; i nama nije granulo sunce. Mi smo se izmorili na stazama bezakonja i pokvarenosti. Mi smo lutali po putovima pustinje, i nismo našli puta Gospodnjega! Što nam koristi oholost? Što nam koristi bogatstvo sa svojim bahatim djelima. Sve je prošlo kao sjena i kao brzoteča; kao lađa što siječe valovito more, i od njezina prolaza nema traga, ni staze od njezine krme... Tako smo mi, jedva rođeni, već umrli. Ne možemo se pozvati ni na jedan dokaz kreposti; pokošeni smo u svojoj zloći. Jest, kao pljeva što je vjetar razgoni, takova je nada bezbožnika; kao dinje, što ga bura raznosi, ili kao dim što nestaje na vjetru, ili kao uspomena na gosta koji je tu boravio samo jedan dan. A pravednici će živjeti zauvijek! Njihova je plaća Gospodin i briga oko njih kod Svevišnjega!« (Mudr. poglavlje 5).

Tako je život bio prvi čin na zemlji; Drugi čin jest smrt sa sudom. Treći čin jest, bilo »druga smrt«, ili »novi život«.

84. KATEHEZA

PAKAO

U ovoj katehezi govorit ćemo o paklu, posebice vječnosti pakla, te nejednakosti kazne. Pitanje je od osobite važnosti. Kako su ljudi zadojeni raznim predrasudama, a još više neznanjem, obzirom na pakao, predlažem da budemo nepristrani. Ja ću bez ikakva uljepšavanja i bez ikakva nagrđivanja iznijeti ono što o paklu govori objava: Sveto pismo i Crkveno učiteljstvo. Bit će nam drago iznijeti i razloge što ih je oko tog pitanja prikupio razum. **495.**

IZVORNO I STVARNO ZNAČENJE RIJEČI »PAKAO« — Biblija za pakao upotrebljava riječ »gehenna«. Očito je da je ta riječ ima svoje neposredno i preneseno značenje. Na jugu Jeruzalema nalazila se u stara vremena dolina gdje je bila zemlja sinova Ennona: »ge bne Hinnom« = gehenna. U Kristovo vrijeme bilo je tu gradsko smetlište, dakle **496.**

mjesto paljevine, neprestanog dima i zagušljivosti. To je mjesto baštinilo teške uspomene. Iz Četvrte knjige o kraljevima znamo da su u toj dolini sinovi Izraelovi žrtvovali svoju djecu Molohu. Prema poganskom običaju i primjeru bacali bi svoju djecu u ždrijelo užarenog metalnog bika (4 Kr 16,3). Prorok je Jeremija sa zgražanjem i prijetnjom spominjao te strahote. (Jer 7, 31; 19, 6; 32, 35). Nije nikakvo čudo, da je baš to mjesto strave postalo simbol jednoga još većeg užasa.

I naša riječ »pakao« koja ima isto značenje kao i biblijska riječ gehenna uzeta je iz života. »Paklina« znači smolu, katran. Tako je materijalni pojam pakla vezan uz ljepljivost i neprijatnost pakline. Vrela je paklina pogibeljna, jer pali, a ne da se ukloniti, a kad gori izgara teškim dimom i zaudara.

497. Postoji dakle materijalno predočavanje i imenovanje pakla. To je početni pojam. Ali postoji još nešto što ove materijalne slike i riječi tek nagovještaju. Postoji religiozni pakao, nazovimo ga tako. Kad je Krist tumačio šestu zapovijed, nadodao je: »Ako te tvoje desno oko navodi na grijeh, iščupaj ga i baci od sebe, jer ti je bolje da ti propadne jedan od udova, nego da ti cijelo tijelo bude bačeno u pakao« (Mt 5,29) — Očito je da tu Krist nije mislio na gehennu u Jeruzalemu. Ima dakle jedna druga gehenna. To se još jasnije vidi iz slijedećeg teksta: »Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, a duše ne mogu ubiti. Bojte se rađe onoga koji može i dušu i tijelo uništiti u paklu.« (Mt 10,28). Nekim modernim teolozima nikako ne prija, da se u prijevodu spominje »duša« i »pakao«. Međutim u originalu jasno stoji dva puta »psihe« = duša i »gennan« = pakao. Radi se dakle baš o duši, a ne samo o »životu«, a radi se i o pravom paklu, a ne o smetlištu u Jeruzalemu.

Tako je ideja o paklu biblijski pojam, početno vezan uz materijalnu vatru, no već je Izajin pojam pakla izgrađen i ima isto značenje koje mu mi želimo dati: »Izlazeći, (stanovnici Novog Jeruzalema) gledat će trupla ljudi koji su se od mene odmetnuli. Crv njihov neće umrijeti, i njihov se oganj neće ugasiti. Bit će na gađenje svim ljudima« (Iz 66-24).

Neki zaokružen pojam pakla mi ćemo dobiti kroz ovu katehezu. Pakao nije ništa drugo nego kazna, za svjestan i

svojevoljan prekršaj Božjeg zakona u velikoj stvari. Tako je pakao usko vezan uz ispaštanje. Grijeh stvara to nemoguće stanje. Težak i neokajan prestupak lišava nas trajno Božjeg prijateljstva, a s time i Božje naklonosti, čini nas krivcima, isključuje nas iz neba, a to znači biti u paklu. Tako je grijeh ključ za pakao. Taj ključ ima tri reza **»dictum, factum, concupitum** contra legem divinam = **mišlju, riječju, djelom** protiv Božjeg zakona« (Augustin). To je ključ za pakao. Ostavimo svako čuvstveno brbljanje, kako Bog može biti tako okrutan? Recimo radije, kako netko može biti tako lud da srlja u ponor iz kojeg ne može izaći? Pazimo malo: »Bog se ne da ismjehivati« (Gal 6,7) veli nam Pavao. »Nemojmo se zavaravati!«

POSTOJI STANJE U KOJEM DUŠE ISPAŠTAJU KAZNU ZA ISTOČNI GRIJEH I ZA TEŠKE OSOBNE NEOKAJANE PRESTUPKE, I TO SE STANJE VIŠE NEĆE IZMIJENITI — Kazna za istočni grijeh jest odsutnost gledanja Boga. Teološka ocjena ove tvrdnje jest definicija (DS 858). Na istom mjestu imamo odgovarajuću kaznu za osobne prestupke. Nepromjenljivost tog žalosnog stanja slijedi iz Svetog pisma (Mt 7, 23; **25, 41).** **498.**

Mi ćemo u isti mah pogledati i opstojnost pakla i vječnost i to prema dokazima iz Svetog pisma i crkvenog učiteljstva. Razlozi koje nam za opstojnost i vječnost pakla donosi razum nisu sami po sebi odlučujući, ali prislonjeni na objavu čvrsto stoje.

»Kad Sin čovječji dođe u svojoj slavi u pratnji svih anđela, sjest će na svoje slavno prijestolje. Tada će se pred njim skupiti svi narodi, a on će ih razlučiti jedne od drugih, kao što pastir luči ovce od jaraca. I postavit će ovce sebi s desne strane, a jarce s lijeve. Nakon toga će kralj reći onima s desne strane: »Dođite blagoslovljeni Oca mojega i primite u posjed kraljevstvo koje vam je pripravljeno od postanka svijeta. Jer bio sam gladan, i dali ste mi jesti; žedan i napojili me... Tada će reći onima s lijeve strane: Idite od mene prokleti u oganj vječni, što je pripravljen đavlu i njegovim anđelima. Bio sam gladan i niste mi dali jesti; bio sam žedan i nijeste mi dali piti. Tada će mu ovi reći Gospodine kad

smo te vidjeli gladna, ili žedna ili putnika, ili gola, ili bolesna, ili u tamnici? Tada će im odgovoriti: Zaista vam kažem što niste učinili jednome od najmanjih ovih, meni niste učinili. — Ovi će otići u **vječne muke** a pravednici u **vječni život.**« (Mt 25,31—46). — Nauka je jasna. Radi se o proročanstvu samoga Krista, gdje on iznosi buduće stvari. On kao sudac nagoviješta presudu. U sudbenoj presudi nema tobožnjeg zastrašivanja. Dijeli se nagrada i dijeli se kazna. Nema mjesta šali ili nekom prenesenom značenju. Tako jest. — Slijedi pokazivanje iz crkvenog učiteljstva.

»Na Kristov će dolazak uskrsnuti svi ljudi u vlastitim tjelesima, i položit će račun o svojim djelima. I koji su učinili dobro, ići će u vječni život, a koji zlo u vječni oganj.« (DS 76). Tekst je iz obrasca vjerovanja »Quicumque«. Napominjem da je u simbolima, obrascima vjere kondenzirana objava. — Inocent III in. ep. ad Ymbertum veli: »Kazna za istočni grijeh jest manjak gledanja Boga; kazna za osobni teški grijeh jest muka u vječnom ognju«. (DS 780). — 17. opći sabor u Firenzi u dekretu Grcima formulirao je nauku Crkve o paklu ovako: »Duše onih, koji su bili u osobnom smrtnom grijehu, ili samo u istočnom preminuli, odmah silaze u pakao, gdje će biti kažnjene nejednakim kaznama«, (DS 1306, 858, 859). — Tridetski sabor pretpostavlja vječnu kaznu i vječnu nagradu. (DS 1705). Čuveni tekst Benedikta XII donešen je u prijašnjoj katehezi. (DS 1002). (Br. 492).

499. NARAVNI RAZLOZI POTVRĐUJU OPSTOJNOST I VJEČNOST PAKLA I NASLONJENI NA OBJAVU IMAJU OSOBINE NEPOBITNIH DOKAZA 1. — Razborit zakonodavac neće se samo prijetiti kaznom, nego će je i primijeniti kad to ustreba. Kako je Bog najozbiljniji zakonodavac, te kako je svoj zakon utemeljio i očitovao ga preko naravi, i čak objavio, bilo bi uistinu smiješno da se samo prijeti paklom. Bog je put k životu ogradio zapovijedima. Nećeš držati zapovijedi, nećeš postići ni života.

2. — Nadalje, besmislica bi bila ustvrditi da je Bogu sve jedno radili mi dobro ili zlo; da je njemu isto vrlina ili zloća, pravda ili nasilje, Kad pakao ne bi postojao konačno bi sve bilo isto. Njegovim brisanjem brisala bi se i konačna razlika između dobra i zla. Značilo bi to otprilike ovo: kad bi i za milijun godina lupež dostigao pravednika, dakle konačan rezultat bio bi: pravednost i zloća su jedno te isto. — To se nikad neće dogoditi.

3. — Nadalje, ako neko biće radi po svojoj naravi ono postizava cilj, savršenstvo, koje je začetnik naravi zacrtao kao metu. Ako naprotiv biće radi protiv naravi ono doživljava štetu obzirom na to osnovno određenje. Odstupanje od naravi dovodi do promašaja i tako se čovjek radeći protiv naravi strovaljuje u nepopravljivu propast, a to je pakao.

4. — Da mora postojati pakao slažu se u tome svi ljudi, **500.** iako nisu kadri jasno izraziti svoju misao. Nitko naime nije toliko lud da bi izjednačivao dobre sa zločincima, i da bi dopustio da zločinci nesmetano ugrožavaju dobre. Tu stabilnost između dobra i zla, te apsolutnu nepomirljivost dobra i zla treba učvrstiti, a ne izbrisati. Pakao je stvorila pravednost. A vječni pakao vječna pravednost. Mora između dobra i zla, između vrline i opačine postojati apsolutna oprečnost. Ako tu postoji neka nagodba, ruši se moralni red. Apsolutna pravednost zahtijeva apsolutnu opoziciju između dobra i zla, nagrađujući dobro tako da se nikad ne izjednači sa zlom. To je nebo. — A zlo treba tako prikovati, da više nikad ne ugrozi dobro. Ta je pakao. — Razlog koji neki navode da bi dobrota Božja morala biti takova da ipak nakon stanovitog kažnjavanja sve oprosti. To je kriva pretpostavka. Baš ta dobrota Božja zahtijeva za dobre trajnu nagradu, a za zle trajnu kaznu, a kako više ne postoji vrijeme odlučivanja i zasluge, nego je ono završeno smrću, to se stanje više ne da izmijeniti. Zla volja prokletih ne može se više promijeniti. Njihov pakao ostaje tako dugo, dok ostaje njihova zla volja. A to znači uvijek. Čemu onda za to kriviti Boga? On je ipak toliko dobar, da te mizerije drži u redu opstojnosti jer kad bi ustegao svoju ruku vratile bi se u ništavilo. — Time smo se približili otajstvu ljubavi i mržnje. Pakao je razbuktala mržnja na Boga. Kako bi je onda Bog mogao oprostiti?

501. SLIKA PAKLA NAZRIJEVA SE U KAZNI ODBAČENJA I KAZNI OSJETA — Naše predodžbe o paklu vezane su uz fizičko kažnjavanje. Međutim nije to ono najgore u paklu. Mi smo već spomenuli da u pakao idu i oni koji su umrli s naslijednim grijehom, to jest istočnim. Oni u paklu neće trpjeti fizičke muke, ipak su u paklu. Najteža kazna pakla jest u odbačenju. Na kraju lutanja zemljom, gdje se nismo mogli smiriti ni udomiti, čuti konačno riječi Očeve: »Nosite se od mene prokleti u oganj vječni« — »Ne poznam vas!« — To je kadro čovjeka potpuno izbezumiti. Gubitak doma i domovine, prijatelja i ljubavi tek je blijeda slika tog žalosnog stanja. Ta užasna kazna primjenjuje se kao posljedica hotimičnog prekida prijateljstva s Bogom. Hotimičan prezir najvišeg Dobra zaslužuje da bude kažnjen lišavanjem najvišeg Dobra. No time nismo odgovorili što je s onima koji su umrli samo s istočnim grijehom. Odgovor nije tako jednostavan. Poziv na Veliku večeru jest osobit Božji dar, govorili smo o tome kad smo govorili o milosti. Zvati Boga na račun zašto taj dar otkupljenja nije svima ponudio tako da ga prihvate, ne možemo. (Usp. br. 352.)

Pakao ima i osjetnu kaznu, tzv. poena sensus: »oganj što vječno gori« »crv koji ne umire« — »skrajnja tama«, vegetiranje na rubu bitka, predbacivanje sebi i drugima, zatim »plač i škripa zubi«. Primjenjuje se ta kazna za neuredno prianjanje uz stvorove.

85. KATEHEZA

NEBO

Od dviju mogućnosti koje se mogu ostvariti nakon smrti **502.**
i suda jedna je vječni život u nebu, a druga je »druga smrt« u paklu. O paklu smo govorili. Red je da govorimo o nebu. Religiozni pojam neba ima svoju povijest: staroindijska riječ »nabhas« znači oblak, maglu, ono što lebdi. Istu, nešto mlađu riječ, imamo u latinskom jeziku gdje »nebula« znači maglu. Ta riječ postoji u njemačkom jeziku s istim značenjem: »Nebel — magla«. Kod nas se ta riječ sačuvala u riječi »neblak« = oblak, i u riječi »nebo«, gdje ona više ne znači oblak nego u materijalnom, prostornom značenju znači svod nebeski, kao »nebo osuto zvijezdama« i kao religiozni pojam za »mjesto gdje prebivaju duše pravednika« ili još ispravnije **život vječni.** U ovoj katehezi zanima nas nebo jedino kao »život vječni«.

KRIST JE GOVORIO O VJEČNOM ŽIVOTU — »Ja sam do- **503.**
šao da ovce imaju život, i da ga imaju u izobilju« (Iv 10,10). »Neka se ne uznemiruje vaše srce! Vjerujte u Boga i u mene vjerujte. U kući Oca moga ima mnogo stanova. Kad ne bi tako bilo, zar bih vam rekao: »Idem da vam pripravim mjesto« »Iv 14,1...) — »Ja sam uskrsnuće i život. Tko vjeruje u me iako umre živjet će!« (Iv 11,25). Ovi navodi nikako se ne mogu odnositi na ovaj život. Taj budući život trajati će usprkos smrti; on će se odvijati u »stanovima Očevim« i on će biti »u izobilju« a ne u oskudici ovoga života. »Oko nije vidjelo, uho nije čulo, niti je ljudsko srce osjetilo, što je Bog pripremio onima koji ga ljube.« (1 Kor 2,9). To bi bilo sve što od prve možemo reći o nebu. Naše znanje i poimanje o nebu kao i o svim nevidljivim vrednotama nije iskustveno. Ono je primljeno znanje; oslanja se na tuđi auktoritet, poduprto je i osvijetljeno iz općih normi bića; izvedeno zaključivanjem. Tako bi to nekako moralo biti. Kada nam objava govori o nebu želi nam ga predočiti na nama shvatljiv način: »stanovi kod Oca« — »osjećaj Očeve ljubavi« (Iv 16,27) — »sigurnost spašenih« — »Život bez kraja« (Iv 3,36). I tako naš pojam o nebu dobiva

neko bogatstvo koje mu je potrebno da se oblikuje. Tako ćemo i mi prikupiti biblijske prispodobe da bismo vidjeli što nebo nije i što nebo jest.

504. **STVARANJE POJMA O NEBU** — Nekog su dana došli Kristu saduceji i postavili su mu ovaj pravni slučaj: neka je žena bila redom žena sedmero braće. Čija će biti o uskrsnuću? glasilo je njihovo pitanje. »U zabludi ste, odgovori im Isus, jer ne poznajete ni pisma ni moći Božje. O uskrsnuću niti će se ženiti niti udavati nego će biti kao nebeski anđeli. A što se tiče uskrsnuća od mrtvih, niste li čitali što vam je Bog rekao: Ja sam Bog Abrahamov, Bog Izakov, i Bog Jakovljev. A Bog nije Bog mrtvih, nego živih!« (Mt 22,29) — Dakle to privremeno dobro, privremeni zadatak koji nazivamo brakom, u nebu ne dolazi u obzir. Mi već ovdje na zemlji imamo tragove jedne više i bolje zajednice nego što je obitelj uzevši materijalno. To dobro je zajedništvo duša, istovjetnost nazora, međusobno razumijevanje; to su vrednote veće od ženidbe, jer o njima ovisi sreća i u obitelji. Za nebo nam dakle treba novi svijet prijateljstva.

505. Nebo nadalje nije u materijalnom bogatstvu. Pa i samo naše tijelo ne može ući u nebo ovakvo kakvo jest. Treba mu preobrazba, metaformoza, oduhovljenje. I opet smo ovdje na zemlji otkrili obrise dobara duhovnog bogatstva. Tako je znanje kudikamo vrednije od zlata, poznavanje ljudskog srca kudikamo je vrednije od putovanja. Poznavanje jezika vrednije od kvadratnih kilometara šume. Međusobnim razumijevanjem čovjek postaje gospodar svijeta, a bogatstvom čovjek nerijetko postaje njegov rob. Nebo je dakle na bazi spoznaje, ne materijalnog imetka. Vječni se život baš i sastoji u znanju, da »spoznamo tebe, jedinoga pravoga Boga, i onoga koga si poslao Isusa Krista.« (Iv 17,3). — Nebo nadalje nije u nestalnosti. Ono je utemeljeno na istini. Ono što nas u našim ljudskim brigama najviše mori jest da su ljudi neiskreni; jedno govore, a drugo rade. Nebo je mjesto gdje gospodari istina, i gdje je pravednost temelj svega. »Pravda i pravo temelj su prijestolja njegova« (Ps 96,2). — Na nebu nadalje nema ni trunka ni zavisti ni mržnje. To su baš opačine koje nas toliko ugrožavaju na zemlji. Nebo je domovina ljubavi. Ondje nema ni mržnje, ni smrti. Nebo dakle nije

ni seksus, ni bogatstvo, niti nestalnost, niti laž, niti nepravda, niti zavist, niti mržnja, niti smrt... Ono je ljubav, život, prijateljstvo, spoznaja, istina, vječnost. Na zemlji je predmet naših spoznaja bio svijet, na nebu će predmet naše spoznaje biti Bog, koji je: i sva istina i sva ljubav i sva ljepota i sva dragost i prijateljstvo nevinih i ljubav zaljubljenih i želja osvajača i ponos pobjednika.

»Kakova će to biti sreća, gdje neće biti nikakva zla, a bit će sve dobro, gdje ćemo Boga hvaliti, koji je sve u svemu? A što bismo drugo tamo radili, ne znam, gdje odmor nikad neće prestati, i gdje nas na rad neće goniti nikakva potreba. — O tim dragim vjekovima predugo bi bilo raspravljati. Bit će to subota, dan našeg počinka, koji neće imati večeri; bit će to osmi, Gospodnji dan, vječna nedjelja, posvećena uskrsnućem Kristovim, nedjelja, koja je već naviještala vječni počinak ne samo duha nego i tijela. Ondje ćemo boraviti i gledati, gledati i ljubiti, ljubiti i hvaliti. Eto, to će biti na kraju bez svršetka. A zašto bismo bili tu, nego da dođemo u kraljevstvo koje nema svršetka.« (Augustin: De civ. Dei. Finis).

Nije to sve što bi trebalo reći o nebu. Tek smo rekli da ima. »U gradu neće više biti ništa prokleto; prijestolje Božje i Janjetovo bit će u njemu. Sluge Božje klanjat će se Bogu, gledat će njegovo lice. A njegovo ime biti će na njihovom čelima. Neće više biti noći; i neće trebati više svjetla od svjetiljke, ni svjetla sunčanoga, jer će ih rasvijetliti Gospodin Bog, i oni će kraljevati u vijeke vjekova.« (Otkr. 22,3).

USKRSNUĆE TIJELA

506. »Vjerujem u uskrsnuće tijela« govore najstariji simboli (DS 5; 10). Pogreb nije završni čin našeg bivovanja. Tu je uskrsnuće, koje će bitno izmijeniti naš položaj. Slijedi drugo, popravljeno izdanje života, u kojem nema straha pred krajem. Mi smo već vidjeli sudbinu onih koji umiru. Ona se može ostvariti u vječnom životu ili u ispaštanju bez nade. Sada ćemo govoriti o uskrsnuću po kojem će i naše tijelo biti dionik pravedne naplate, bilo na život, bilo na »drugu smrt« (Otkr. 21, 8). Nije stoga suvišna ova završna kateheza. Radi se o nama ukoliko imamo dušu i tijelo. Po uskrsnuću opet će se sjediniti naša duša s tijelom u jedno biće. Tako jedva koja vjerska istina ima toliku praktičnu vrijednost za nas koliko to ima istina o uskrsnuću tijela. Druge nas istine ostavljaju hladnima, nezainteresiranima; istina o uskrsnuću tijela neprestance tinja u nama i očituje se u želji za životom. Nećemo zatvoriti svoje oči pred stvarnošću umiranja, ali ćemo rado poslušati objavu kad nam govori o uskrsnuću.

507. **UZA SVU SMRTNOST U NAMA ŽIVI NADA U BESMRTNOST** — Činjenica naše prolaznosti i odviše je očita. Mladi dolaze; uzimaju vesla u svoje ruke, a s čudnovate palube života nestaju i oni koji su mislili da su besmrtni. Nerado razmišljamo o tom odlaženju i plaši nas taj mračni ponor smrti, pa sami sebe zavaravamo da je rub našega života negdje daleko, za brdom. Gledamo nijemo u svoju budućnost kao da se ona drugoga tiče. No uza sve to, nepoznati sat našeg polaska na putovanje u nepovrat, primiče se; i mi ćemo morati sve ostaviti. Smrt će zaskočiti sva naša očekivanja; ona će prekrižiti sve planove; ona će nam zdrobiti srce. Čeka nas Lazarova sudbina, trulež. Kulise će biti vrlo jednostavne, improvizirane; nekoliko suza u očima; možda grčevit zagrljaj naših najbližih, a onda će tijelo klonuti i ostati prazno kao krletka iz koje je utekla ptica. Nitko neće moći spriječiti naš odlazak.

A gdje je onda nada za besmrtnošću? Ipak je ona tu. Ona je tu kao vječno prisutna glad, kao i teret koji više ne osjećamo. Ona je tu kao želja za čarobnim putovanjem u život gdje neće biti terminala, zadnje postaje. Moja je besmrtnost želja za ponavljanim susretima sa srećom koja se još nije pojavila s pravim licem; ona je potreba, da se nastanimo na vrelima života koja nikad neće presahnuti. Ukratko za sada je naša besmrtnost potreba svega onoga što se može osigurati hladnom određenicom, da je ona u »nemogućnosti gubitka života«, što u svojoj punini znači: »posjedovanje života bez straha pred krajem«. U nama dakle živi nada u besmrtnost.

Te besmrtnosti mi na ovom svijetu ne možemo ostvariti. »Prekratki život brani nam da započnemo dugu nadu« poručuje nam stari pjesnik. Sami se ne možemo iskopati iz ove močvarne prolaznosti. Mi ćemo tu na Zemlji sigurno potonuti kao usahli lopočev cvijet na jezeru. Naše ljudske znanosti daju nam savjete i prodaju recepte samo za ovaj život. A i pogrebni biznis u nekim zemljama može samo usporiti raspadanje, ali ga nikad zaustaviti. Uostalom čemu prisutnost našeg tijela bez duše u »društvu« onih koji nas se boje i koji znaju da je sve to jedna skupa laž?

Sva ta razmišljanja i sve te težnje za besmrtnošću imaju nas pripremiti za evanđeosku novost. Besmrtnost naime o kojoj govori Objava jest uistinu novost, čudesno iznenađenje i odgovor na naše težnje. Bog nam poručuje da nas čeka uskrsnuće, ne pred ovim prolaznim kulisama Zemlje, nego u »novom nebu i novoj zemlji« (Oktr 21,1). Uzet ćemo stoga u ruke knjigu Objave i pogledati Božje zamisli. Opet će nam oči zasjati u nadi, iako neće s njim nestati zabrinutost.

508. **BOŽJI PLANOVI I BOŽJA SVEMOGUĆNOST** — »Bog je čovjeka stvorio besmrtnim, i udahnuo mu sliku svoga bića, no po zavisti đavolovoj došla je na svijet smrt, koji njemu služe njoj će podleći« (Mudr 2,23-24). — Prvotni Božji planovi s čovjekom bili su drugačiji nego se sada odvijaju. Bog nam je nakon grijeha dao Otkupitelja; dao nam je više nego smo prije imali, po samom stvaranju, no gledamo li s našeg stanovišta, planovi su se izmijenili. Čovjek je pri-

mio smrt kao kaznu za grijeh. Bez grijeha toga ne bi bilo. Iako nas po otkupljenju opet čeka vječni život, ostala je tu smrt. Taj prijelaz iz ovoga života u drugi čini nam se preteţak. Ima ih koji su izgubili svaku nadu u ponovni život. Neki misle da je nemoguće povratiti u život ono što je jednom smrt pokosila. Ta poteškoća nije tako sudbonosna kako se čini na prvi mah. Nju već teoretski otklanja mirno razumsko rasuđivanje; Nemoguće je ono što u sebi nose nespojive protivnosti, kao na pr. okrugao trokut. Takvo se nakazno biće ne da ostvariti; no ako za neko ostvarivo biće nedostaju samo redovite sile, tada to ne znači da je samo biće nemoguće; pogotovo je krivo tvrditi, da biće, koje je jednom postojalo, više ne može postojati. Ta, njegova je mogućnost samo potvrđena prvim postojanjem. Ako je Petar jednom živio, on ne samo da je moguć, nego je on u boljem položaju nego bilo koje biće koje nije postojalo. On je ne samo već živio, nego može opet živjeti. Ako ga mi nismo kadri vratiti u život, kadar je to učiniti onaj koji ga je i prvi puta zvao u život. Ako za to nema izgleda u ovom redu opstojanja, možda ima u nekom novom redu. Bog je svemoguć! Mi i njega predočujemo nemoćna kao što smo sami, a to nije pravo.

509. Pripovjeda se da su Newtonu prigovorili kolege fizičari kako može vjerovati u uskrsnuće tijela. On je odgovorio svojim jezikom. Razasuo je pregršt željezne piljevine i pomiješao je s prašinom. Zatim je upitao, da li je moguće opet pokupiti to željezo? — Prošao je zatim magnetom iznad hrpe smeća, privukao sve željezo i pokazao ga sumnjivcima napominjući, kako onaj koji je magnetu dao moć da k sebi privlači željezo, ima moć da opet prikupi i oživi naše tjelesa. — Bog je svemoguć i nije mu nikakva teškoća da nas oživi. On će to učiniti u Isusu Kristu. Iako se u Božje nacrte s čovjekom umiješala zbog ljudske slobode i kratkovidonsti jedna mračna sila, sotona, Bog se nije dao smesti u svojim planovima. On će poslati svoga Sina da izvrši čin otkupljenja i na kraju vjekova uskrsnuće. Mi smo o tome već govorili. Nakon otkupljenja ostavljena je sloboda i neke posljedice prvoga pada, među njima i smrt, a to zato, da i svojim osobnim trudom zaslužimo nebo, da se naučimo pameti, te ne proigramo i drugu sretnu mogućnost besmrtnosti. To je međutim jedini put k životu.

KRISTOVO JE USKRSNUĆE DOKAZ NAŠEG USKRSNUĆA I NAŠE BESMRTNOSTI — U knjizi »Otkrivenja« napisao je Ivan Apostol ove riječi, za nas ovaj čas najvažnije: »Ne bojte se, veli Krist, ja sam Prvi i Posljednji i Živi. Bio sam mrtav, al eto živim i imam ključeve od smrti i podzemlja«, (Otkr 1, 18). Bog ostvaruje svoje planove: »Krist je (već) uskrsnuo od mrtvih, prvijenac onih koji su usnuli« (1 Kor 15,25). O uskrsnuću Kristovu mi smo dosta govorili. Spomenimo sada da je ono dokaz našeg uskrsnuća. To je sam Krist tvrdio, da će po uskrsnuću dati konačan dokaz svoga poslanja, i da će on izvršiti uskrsnuće: »Volja je onoga koji me je poslao, da nikoga od onih koje mi je dao ne izgubim, nego da ga uskrisim u posljednjoj dan: da, volja je Oca, da svatko, tko vidi Sina i vjeruje u nj, ima život vječni. I ja ću ga uskrisiti na posljednji dan.« (Iv 6,39). — Kristovo je uskrsnuće bio glavni dokaz Pavlova dokazivanja da ćemo i mi uskrsnuti: »Ako se propovijeda da je Krist uskrsnuo od mrtvih, kako govore neki među vama da nema uskrsnuća od mrtvih? Ako nema uskrsnuća od mrtvih, to ni Krist nije uskrsnuo. A ako Krist nije uskrsnuo, bez temelja je propovijedanje naše, a bez temelja je i vjera vaša. Mi bismo tada bili lažni svjedoci protiv Boga, da je uskrisio Krista kojega nije uskrisio, ako mrtvi doista ne ustaju. Jer ako mrtvi ne ustaju onda ni Krist nije uskrsnuo. Ako Krist nije uskrsnuo, uzalud je vjera vaša; još ste u grijesima. Ali Krist je uskrsnuo od mrtvih, prvijenac onih koji su usnuli. Budući da po čovjeku dođe smrt, po čovjeku dođe i uskrsnuće. Kako su u Adamu svi umrli, tako ćemo u Kristu svi oživjeti.« (1 Kor 15...) — Pavlu je dakle Kristovo uskrsnuće temelj i razlog našeg uskrsnuća. **510.**

Istina o budućem uskrsnuću nije neka priča, lijep san. To je poruka Objave, a pošten život će nas o uskrsnuću više poučiti nego ne znam kakove znanstvene sumnje. Živimo kao oni koji će uskrsnuti, pa ćemo vidjeti kako je naravno da čekamo uskrsnuće. Stari su kršćani stavljali nadgrobne natpise: »Resurrecturi« = oni koji će uskrsnuti. Ne baca li ova spoznaja novo svjetlo na naš život, a povrh toga i radostan **511.**

ponos. Nije svejedno kako živim. Svaki moj čin ima odjeka u vječnosti. Jednog dana ponovo ću se pojaviti u svojem tijelu na vratima novoga života: »Dušu će moju Bog otkupiti iz šaka svijeta smrti!« (Ps 48,16). Pa »neka mi nestane tijela i srca ostaje ipak Bog branič srca mojega i baština moja dovijeka!« (Ps 73,26).

STVARNO KAZALO

Napomena: Kazalo je uređeno prema marginalnim brojevima, tj. brojevima uz tekst, a ne prema stranicama.

AGNOSTICIZAM — 8.

ATANAZIJEVO VJEROVANJE — — 216.

ATEIZAM — ime i porijeklo 38-39; teodiceja ateizma 40-41; II Vat. sabor o ateizmu 43-47.

AUGUSTIN — 468-470.

BESMRTNOST DUŠE — definicija 80; dokazi za besmrtnost duše: dokaz iz duhovnosti 82; iz naravne težnje za blaženošću 83; dokaz iz moralnog zakona i obveze 84; dokaz iz uvjerenja svih ljudi 85; dokaz iz Svetoga pisma 86-88; Vječni život 502-505.

BLAŽENSTVA — 137.

BOG — Odakle ideja o Bogu 5; Važnost odabiranja pravoga puta u traženju Boga 4; Može li se dokazati da Bog postoji? 13-16; Rađanje ideje o Bogu 10-12; Dokazi za Božju opstojanost: Putovi svetog Tome 17-23; dokaz iz svršnosti 24-28; dokaz iz čudorednog reda 29-33; dokaz iz suglasnosti ljudskog roda 34-37; dokaz iz Svetoga pisma 51-56; spoznaja o Bogu 42; teškoće o Božjoj opstojnosti 17, 48;

BOLESNIČKO POMAZANJE — — 408-412.

CRKVA — Imenska i stvarna definicija Crkve 440-441, Slike Crkve 442; Uređenje Crkve 444; 129-135. — Crkva Otajstveno Tijelo Kristovo 446; dinamičnost Crkve 447 — Budućnost Crkve 482-486.

CRKVENI SABORI — 449-459; Tridenstki sabor 458; Prvi Vatikanski 459; Drugi Vatikanski sabor 460-464.

ČOVJEK i njegovi životni zadaci 1.

DUH — egzistencija duhovnog svijeta 69; predodžbe o duhovnom svijetu 70-71.

DUH SVETI — 230-233; Božanstvo Duha Svetoga 230; Ishođenje Duha Svetoga 231-232; Duh Sveti prebiva u nama 233.

DUŠA — Definicija opisna 61, 67; Stvarna definicija 63-66; porijeklo duše 67, 73; duša izvor duhovnog djelovanja 72; duša kao duhovna bitnost 74-78; besmrtnost duše 79-85; dokazi za besmrtnost duše 82-85. Krist i duša 88.

EUHARISTIJA — nagovještaj i obećanje 140-145; sadržaj i temelj vjere u Euharistiju 382; Euharistija sakramenat 381-390; 396-401. nazivi za Euharistiju 385; Kristova prisutnost u Euharistiji 387; Pretvorba 390; Euharistija kao žrtva 391-395; definicija žrtve 392; Kristova žrtva nagovještena 393; Obveza primanja euharistije 398-400; Euharistija zalog uskrsnuća 401.

GRIJEH — 239-246; Istočni grijeh 340-245; osobni grijesi 255-259.

INEIZAM — 6.

ISPOVIJED — 402... Potreba i ustanova sakramenta pomirenja 403; Pokora sakramenat 406.

ISUS KRIST — nekršćanski izvori za Kristovu opstojnost 109-113; kršćanski izvori za Kristovu opstojnost 114-119. Muka i smrt Isusova 119; rođenje i djetinjstvo 120-121; njegov poočim i njegova majka 123; učenici: izbor 125; odgoj 126; Petar 129-135; govor na gori 136-139; Blaženstva 137; Bo-

žanstvo Kristovo 173-181; Jedinstvo u osobi — Hipostatska unija 182-187; Kristova substancijalna svetost 223; punina posvetne milosti 224; Kristovo znanje 225-226; negrješivost 228; Muka i smrt 150-158; dragovoljna žrtva 160; Krist je prinio zadovoljštinu nebeskom Ocu 161; zasluga Kristova 162.

KRŠTENJE — 369-374. Krštenje je zapovijed Kristova 370; Višestruki simbolizam krštenja 371; učinci krštenja 372; karakter krštenja 373-374.

MAJKA BOŽJA — Bogorodica 195-196, 123; Bez grijeha začeta 197; Uznesenje dušom i tijelom na nebo 198-201; Marija Majka Crkve 202.

MATERIJALIZAM — 9.

MILOST — Definicija 264, 265-267; Dioba milosti 268-274; Posvetna milost 269-270; 275-322; Djelujuće milosti 271-274; 323-358.

MILOST DJELUJUĆA — 323... potreba djelujuće milosti 328-334; milost uzdignuća 335-337; Dostatna milost 338-341; djelotvorna milost 342-350.

MISIJSKO DJELOVANJE CRKVE — 479-481; Misijska slika svijeta 481.

NADNARAV — 262, 97.

NARAV — definicija 96; narav kao počelo djelovanja 96, 261, 212, 262-263, 337-338.

NEBO — 502; Krist je govorio o vječnom životu 503; stvaranje pojma o nebu 504-505.

OBJAVA — Bog je govorio ljudima 100; činjenica objave 101; izvori objave 102; mogućnost objave 103; potreba objave 104; korist objave 105.

OČE NAŠ — 139.

ONTOLOGIZAM — 6.

OPRAVDANJE — Priprava na opravdanje 275-279; Opravdanje se sastoji u pravom opraštanju grijeha 280-287; Opravdanje po savršenoj ljubavi 288-292; Urešivanje milošću u opravdanju 293-297; Plodovi opravdanja 310-315; zasluga 311-315.

OSOBA — 210.

OTAC STVORITELJ — 217-221.

OTKUPLJENJE — Otajstvo otkupljenja 234-235; Drama otkupljenja 236-238; Definicija otkupljenja 248; Bit otkupljenja po Kristu 250.

PAKAO — 495; Značenje imena 496; opstojnost pakla 498; razlozi za opstojnost i vječnost pakla 499.

PAVAO — 466-467; 55.

POSINAŠTVO — 302-303.

POTVRDA — 375-380.

POZITIVIZAM — 9.

PREDODREĐENJE — 351-358.

PRESV. SRCE ISUSOVO — 188-194.

PRIMAT PETROV — obećanje 133; podjeljivanje 134.

RASTAVA BRAKA — 424-430.

REDOVNICI U CRKVI — 471... Biblijski temelj redovništva 472; Oblici redovništva 473-478.

RELIGIJA vidi vjera.

RELIGIOZNA SLIKA SVIJETA U BROJKAMA — 480.

SAKRAMENTI — 359-438. Što znači riječ sakramenat 360. 363; definicija sakramenta 363; struktura i broj sakramenata 364-366; Sakramenti donose milost 368.

SIN OTKUPITELJ — 222-229.

SLOBODA — Pojava i oblici 57; Iskustvo slobode 58-59; granice slobode 60; definicija 57.

SMRT — služba smrti 488; otajstvo smrti 489.

S U D — 490-494.

SUDIONIŠTVO U BOŽANSKOM ŽIVOTU — 300-301.

SVETOST — geneza svetosti 317; Tvarna ili materijalna svetost 319; Osobna ili moralna svetost 320.

SVEĆENIČKO REĐENJE — 431-438.

TRADICIONALIZAM — 7.

TROJSTVO PRESVETO — 203-216; objava 204; odakle teškoće 207-209; Usporedbe 215.

USKRSNUĆE — Kristovo 163-168; Uskrsnuće Lazarovo 146-149: Uskrsnuće tijela 506-511; Euharistija zalog uskrsnuća 401.

VATIKANSKI SABOR II — 460-464.

VJERA — Opisna definicija 89, 90, 91, 92; put vjere 93, 94; naravna vjera 95-96; nadnaravna vjera 97-102; definicija vjere 98.

VLAST U CRKVI — trostruka: učiteljska, svećenička, upravna 131.

ŽENIDBA — sakramenat 413, 422; definicija 414; ženidba nalog naravi 417; Bog je ženidbu potvrdio pozitivnim zakonom 420; Rastava braka 424-430.

UPOTREBLJAVANA LITERATURA

Alfaro: FIDES SPES CARITAS, Romae 1968.

Thomae Aquinatis: SUMMA THEOLOGICA, ed. altera leonina, Romae, 1894.

Thomae Aqinatis: SUMMA CONTRA GENTES, Bibl. AC, Madrid, 1968.

LA SAINTE BIBLE, ed. du CERF, Paris, 1961.

Bougaud: LE CHRISTIANISME et les temps présents, t. II et III, Jesus Christ et Les Dogmes du Credo, Paris 1913.

Cavallera: THESAURUS DOCTRINAE CATHOLICAE, ed. 9, Paris, 1936.

Denzinger-Schönmetzer: ENCHIRIDION SYMBOLORUM definitionum et declarationum, ed. 34, Herder, 1967.

Daniel-Rops: JESUS EN SON TEMPS, ed Fayard, Paris, 1946.

DOKUMENTI II Vat. Koncila, KS, Zagreb, 1970.

Paulus Galtier: DE SS. TRINITATE, Romae, 1953, ed. 2.

Paulus Galtier: DE INCARNATIONE AC REDEMPTIONE, Romae, 1947, ed. 2.

Josef Holzner: PAVAO, Zagreb, 1968.

Josef Andreas Jungmann: KATECHETIK, 2. aufl. Herder, 1955.

Kirch Konradus, ENCHIRIDION Fontium Historiae ecclesiastiae antiquae, ed. 9. Herder, 1965.

Lercher Ludovicus: INSTITUTIONES THEOLOGIAE DOGMATICAE, Innsbruck, 1951.

Augustinus Merk: NOVUM TESTAMENTUM graece et latine, Romae, 1964.

Ferdinand Prat: JESUS CHRIST, I, II. Paris, Beauchesne, 1933.

Ferdinand Prat: La THEOLOGIE DE SAINT PAUL, t. I ed. 22, t. II ed. 19, Beauchesne, Paris 1934, 1933.

A. Willwoll: PSYCHOLOGIA METAPHYSICA, ed. 2. Herder, 1952.

ČEŠĆE UPOTREBLJAVANE KRATICE

BS — Bibliotheca Sanctorum, Enciklopedija o svecima, 13 svez. s indeksom, Romae 1961.

CIC — Codex Iuris Canonici, Zakonik crkvenog prava.

EF — Enchiridion Fontium, Priručnik za vrela stare crkvene povijesti od Conrada Kircha.

DS — Denzinger-Schönmetzer, Enchiridion Symbolorum, Priručnik sibola, definicija i deklaracija.

LG — Lexicon Graecum, Franciscus Zorell, Grčki rječnik Novog zavjeta.

BILJEŠKA O PISCU
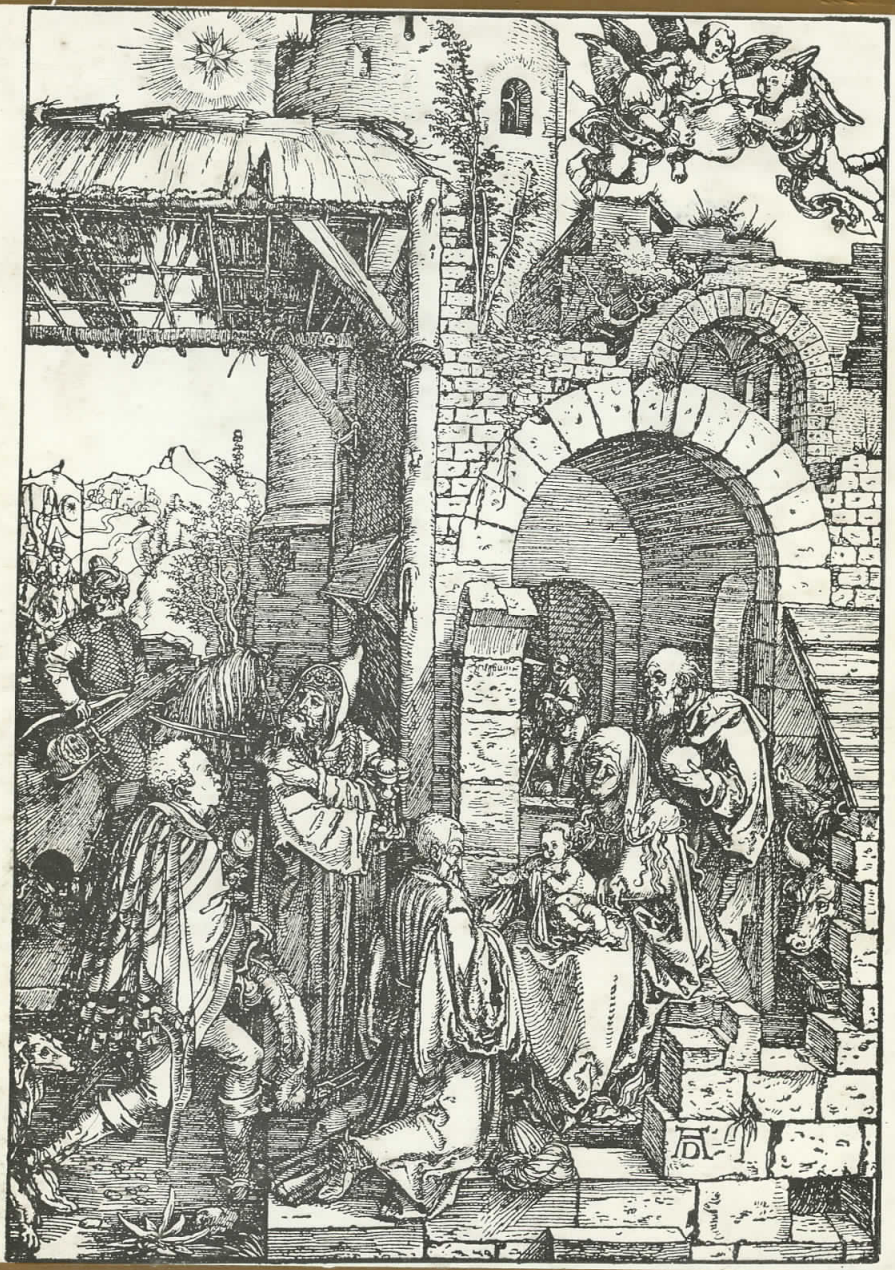
Franjo Šipušić rodio se 11. kolovoza 1930. u Velikoj Gorici. Kroz gimnaziju je bio pitomac i đak Nadb. Dječačkog Sjemeništa u Zagrebu. Stupio je u Družbu Isusovu i završio uobičajene filozofske i teološke studije na Institutu D. I. u Zagrebu. Za svećenika je zaređen 1960. — Dvije godine kao klerik i dvije kao svećenik proboravio je kao odgojitelj i vjeroučitelj u Nadb. Dječačkom Sjemeništu, a nakon toga bio je 10 godina, izuzev 10 mjeseci, urednikom vjerskog lista Glasnik Srca Isusova i Marijina. Sada je upravitelj župe u Opatiji.